

POGUM

Razvijanje kompetence podjetnosti v osnovni šoli

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

POGUM

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

POGUM

Razvijanje kompetence podjetnosti v osnovni šoli

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Razvijanje kompetence podjetnosti v osnovni šoli

Strokovna urednica: mag. Barbara Lesničar

Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba

Oblikovanje: Simon Kajtna

Fotografije: avtorji prispevkov

Grafična priprava: ABO grafika, d. o. o., zanj Igor Kogelnik

Izdal in založil: Zavod RS za šolstvo

Predstavnik: dr. Vinko Logaj

Urednica založbe: Damijana Pleša

Spletna izdaja

Ljubljana, 2022

Publikacija je dosegljiva na www.zrss.si/pdf/Razvijanje_kompetence_podjetnosti_v_OŠ.pdf

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Gradivo je nastalo v okviru projekta POGUM, 2017–2022, *vodja projekta:* Tatjana Krapše.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 108419843

ISBN 978-961-03-0689-4 (PDF)

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vsebina

Uvod (mag. Barbara Lesničar).....	8
1 Kako smo skozi proces s šolami razvijali podjetnostno kompetenco (mag. Barbara Lesničar, mag. Klavdija Šipuš).....	12
Priloga 1: Delavnica Opredeljevanje skupnih pravil – Kako me pridobiš.....	22
Priloga 2: Delavnica Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor	23
Priloga 3: Delavnica za ravnatelje Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor (1. del).....	24
Priloga 4: Delavnica za ravnatelje Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor (2. del).....	25
Priloga 5: Delavnica za ravnatelje Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor (3. del).....	26
Priloga 6: Delavnica Izbira področja	27
Priloga 7: Delavnica Izbira pravega vprašanja	30
Priloga 8: Načela za razvijanje podjetnostne kompetence.....	32
Priloga 9: Delavnica Razumevanje načel podjetnostne kompetence.....	35
Priloga 10: Načrt za realizacijo podjetnostne kompetence.....	36
Priloga 11: Vsebinske smernice področij.....	40
Priloga 12: Priprava na izvedbo učnega procesa	44
Priloga 13: Priprava na izvedbo učnega procesa / prožnih oblik učenja in poučevanja / v projektu POGUM	46
Priloga 14: Obrazec za sprotno načrtovanje 3.....	48
Priloga 15: Povratna informacija o operativnem načrtu	49
Priloga 16: Povratna informacija o sprotni pripravi.....	51
Priloga 17: Delavnica: S povratno informacijo o načrtovani dejavnosti in učnem sklopu	52
Priloga 18: Priprava na kolegialno hospitacijo	54
Priloga 19: Instrumentarij za opazovanje pouka	55
Priloga 20: Skupinski pogovor po opazovanju pouka.....	59

2 Modeli razvoja podjetnostne kompetence v osnovni šoli *(Tatjana Krapše)*..... 64

3 Primeri iz prakse po sklopih

3.1 Ekonomija samooskrbe..... 86

Razvijanje kompetenc podjetnosti <i>(Aleksandra Murtič, Osnovna šola Cirila Kosmača Piran)</i>	86
Kmetija skozi letne čase – koruza <i>(Marija Jereb Lukan, Osnovna šola Tabor Logatec)</i>	90
POGUM v naš um <i>(Nataša Vidmar, Osnovna šola Tabor Logatec)</i>	93
Od semena do semena <i>(Ana Mrdavšič, Osnovna šola neznanih talcev Dravograd)</i>	97
Ekonomija samooskrbe in medprogramsko povezovanje pri delu z učenci s posebnimi potrebami <i>(Janja Žnidarčič, Erika Orel, Mateja Ivanuša, Osnovna šola Kozara)</i>	103
Razvoj kompetenc podjetnosti <i>(Jerneja Plahuta, Osnovna šola Sečovelje)</i>	107

3.2 Prostori..... 110

Včasih naše, danes vaše: prenova pohištva in vključevanje v lokalno okolje <i>(Maša Rihter in Estera Žibert, Osnovna šola dr. Mihajla Rostoharja Krško)</i>	110
S katerimi dejavnostmi učencev smo razvijali spodbudno učno okolje? <i>(Klementina Weis, Osnovna šola Prežihovega Voranca Bistrica)</i>	114
Naša šola – naš prostor <i>(Helena Matičič Hostnik, Osnovna šola Ivana Groharja Škofja Loka)</i>	117
Odkrivanje dediščine in domače pokrajine zunaj učilnice <i>(Helena Matičič Hostnik, Osnovna šola Ivana Groharja Škofja Loka)</i>	120
Izdelava pručke za učenje v naravi <i>(Saša Trojner, Osnovna šola Kanal)</i>	124
Pogum za POGUM v času koronavirusa <i>(Martina Sedej Filipčič, Osnovna šola Antona Globočnika)</i>	129

3.3 Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti	134
Kako razvijati kompetenco podjetnosti <i>(Lucija Grižonič, Center za komunikacijo, sluh in govor Portorož)</i>	134
Sončeva kabrcica <i>(Mojca Jerončič, Osnovna šola Kanal)</i>	138
Predstava Podstrešje – peskovnik za prepoznavanje kulture kot načina sobivanja <i>(Mihaela Ružič, Osnovna šola III Murska Sobota)</i>	143
Stepišnikova pot na Zgornji Ložnici <i>(Gabrijela Ploj Zavšek, Osnovna šola Pohorskega odreda Slovenska Bistrica)</i>	147
Razvoj kompetence podjetnosti pri predmetu kemije sklop <i>Atom in periodni sistem elementov (Darja Bremec, Osnovna šola Belokranjskega odreda Semič)</i>	150
Z izdelavo sanjske igrače do razvoja kompetenc podjetnosti <i>(Katja Leva in Urška Motaln, 2. osnovna šola Slovenska Bistrica)</i>	157
S podjetnostjo do kulture sobivanja različnosti <i>(Renata Gabor, Osnovna šola Franceta Prešerna Črenšovci)</i>	160
Kultura kot področje spodbujanja sobivanja v različnosti <i>(Sonja Čerpnjak, Osnovna šola III Murska Sobota)</i>	164
Aktivna vloga učencev s posebnimi potrebami pri načrtovanju prireditve ob izkustvenem učenju <i>(Spomenka Juretič, Dvojezična osnovna šola II Lendava / 2. Sz. Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola)</i>	167
3.4 Nove tehnologije in trajnostni razvoj	172
Z animacijo do razvoja kompetenc podjetnosti <i>(Katja Gajšek in Manja Podgoršek Mesarec, Osnovna šola Hruševci Šentjur)</i>	172
Kako razvijati kompetence podjetnosti in hkrati digitalne kompetence s pomočjo uporabe sredstev IKT <i>(mag. Marijana Kolenko, Vesna Lupše, Mateja Čatar, Aleš Videnšek, Ksenija Koštomaj, Osnovna šola Lava)</i>	175
Odpadna embalaža <i>(Simona Grenko, Osnovna šola Koroški jeklarji Ravne na Koroškem)</i>	181
Pametni ločevalci <i>(Špela Očepek, Osnovna šola Mežica)</i>	185

3.5 Karierna in poklicna orientacija na poti podjetnosti	188
Karierna in poklicna orientacija na poti podjetnosti (<i>Natalija Herič, I. osnovna šola Rogaška Slatina</i>).....	188
Inovativno utrjevanje in preverjanje znanja učencev (<i>Anita Žibrek, Osnovna šola Franceta Prešerna Kranj</i>).....	192
3.6 Šola kot središče skupnosti	196
Zavreči ali ponovno uporabiti? (<i>Helena Matičič Hostnik, Osnovna šola Ivana Groharja Škofja Loka</i>).....	196
Prožno prehajanje med okoljem in šolo – pot do socialne vključenosti (<i>Mateja Štefanec Vaupotič, Osnovna šola Ivana Cankarja Ljutomer – Podružnica Osnovna šola Cvetka Golarja Ljutomer</i>)	201
V času dela na daljavo so učenci pogumno iskali ideje in razvijali kompetence podjetnosti (<i>Suzana Vidmar, Osnovna šola Antona Globočnika Postojna</i>)	205
3.7 Medpredmetno sodelovanje	210
Razvoj kompetenc podjetnosti na primeru medpredmetne povezave med zgodovino in angleščino v času izobraževanja na daljavo (<i>Maja Gričar Škarja, Osnovna šola Trebnje</i>).....	210

3.8 Naravoslovje	218
Podjetnost kot življenjska »igra« (<i>Nataša Marn, Osnovna šola Orehek Kranj</i>)	218
Z aktivno vlogo pri učenju se krepi učenčeva podjetnost (<i>Vesna Vilčnik, Osnovna šola Kajetana Koviča Poljčane</i>).....	222
Življenjsko okolje deževnikov (<i>Rezka Drmota, Osnovna šola Tabor Logatec</i>).....	226
Priprava učnega okolja za aktivno učenje (<i>Andreja Kržišnik, Osnovna šola Tabor Logatec</i>)	229
3.9 Šola kot učeča se skupnost	232
Krepitev učeče se skupnosti znotraj šole, med razvojnimi in implementacijskimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi (<i>Barbara Stožir Curk, Osnovna šola Solkan</i>)	232
Spodbujanje kompetence sodelovanja med učitelji, oblikovanje posvetovalne in podporne skupine (<i>Linda Mahnič, Osnovna šola Tabor Logatec</i>)	236

UVOD

Mag. Barbara Lesničar, Zavod RS za šolstvo

Monografija je namenjena učiteljem in ravnateljem, ki so sodelovali v projektu POGUM, in tistim, ki bi želeli stopiti na pot uvajanja kompetence podjetnosti v šolski prostor ter pri tem zagotoviti čim aktivnejšo vlogo učencev. Ponuja nekaj teoretičnih osnov, pa tudi mnogo čisto konkretnih odgovorov na vprašanja, s katerimi se običajno srečujemo pri vpeljevanju novosti.

V razvojnem projektu POGUM smo pet let sodelovali z razvojnimi in implementacijskimi šolami (130 šol) in skupaj razmišljali o vpeljevanju kompetence podjetnosti v šolski prostor. Pri tem smo prehodili pot od razumevanja, ozaveščanja kompetence podjetnosti, njenega vpeljevanja v šolski prostor, skrbnega načrtovanja in kritičnega prijateljevanja. Trudili smo se delovati kot učeča se skupnost in kar najbolje izkoristiti prednosti, ki jih ponuja takšno delovanje. Takšna skupnost zmanjšuje delo v osami, vodi k skupnim ciljem, spodbudi strokovne pogovore in daje smisel in pomembnost šolskim podatkom (dokazom).

Gradivo, ki ga ponujamo bralcu, vsebuje dva strokovna članka, primere učiteljev in več prilog. V uvodnih člankih se avtorice osredotočajo na proces in modele razvoja podjetnostne kompetence v osnovni šoli. Članek *Kako smo skozi proces s šolami razvijali podjetnostno kompetenco* je opremljen s številnimi prilogami (delavnice, gradiva), ki so vam pri razvoju kompetence podjetnosti lahko v pomoč. V ospredje sta postavljeni vlogi ravnatelja in šolskega razvojnega tima, ki sta glavna stebra pri vpeljevanju sprememb v šolski prostor.

Osrednji del je namenjen prispevkom učiteljev šol, ki so sodelovale v projektu. Članki so razdeljeni glede na področje, ki so ga izbrale šole: ekonomija samooskrbe, prostori, kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti, nove tehnologije, karierna in poklicna orientacija, šola kot središče skupnosti, medpredmetno sodelovanje, naravoslovje in šola kot učeča se skupnost.

Avtorji opisujejo, kako so izbrali področje in vsebinske smernice ter kako se oboje navezuje na izvedbeni kurikulum šole. Pri tem se osredotočajo predvsem na kompetence (EntreComp), cilje in dejavnosti. Prav tako pojasnjujejo, kako uresničevanje dejavnosti in doseganje zastavljenih ciljev spremljajo v praksi. Izpostavljajo tale vprašanja:

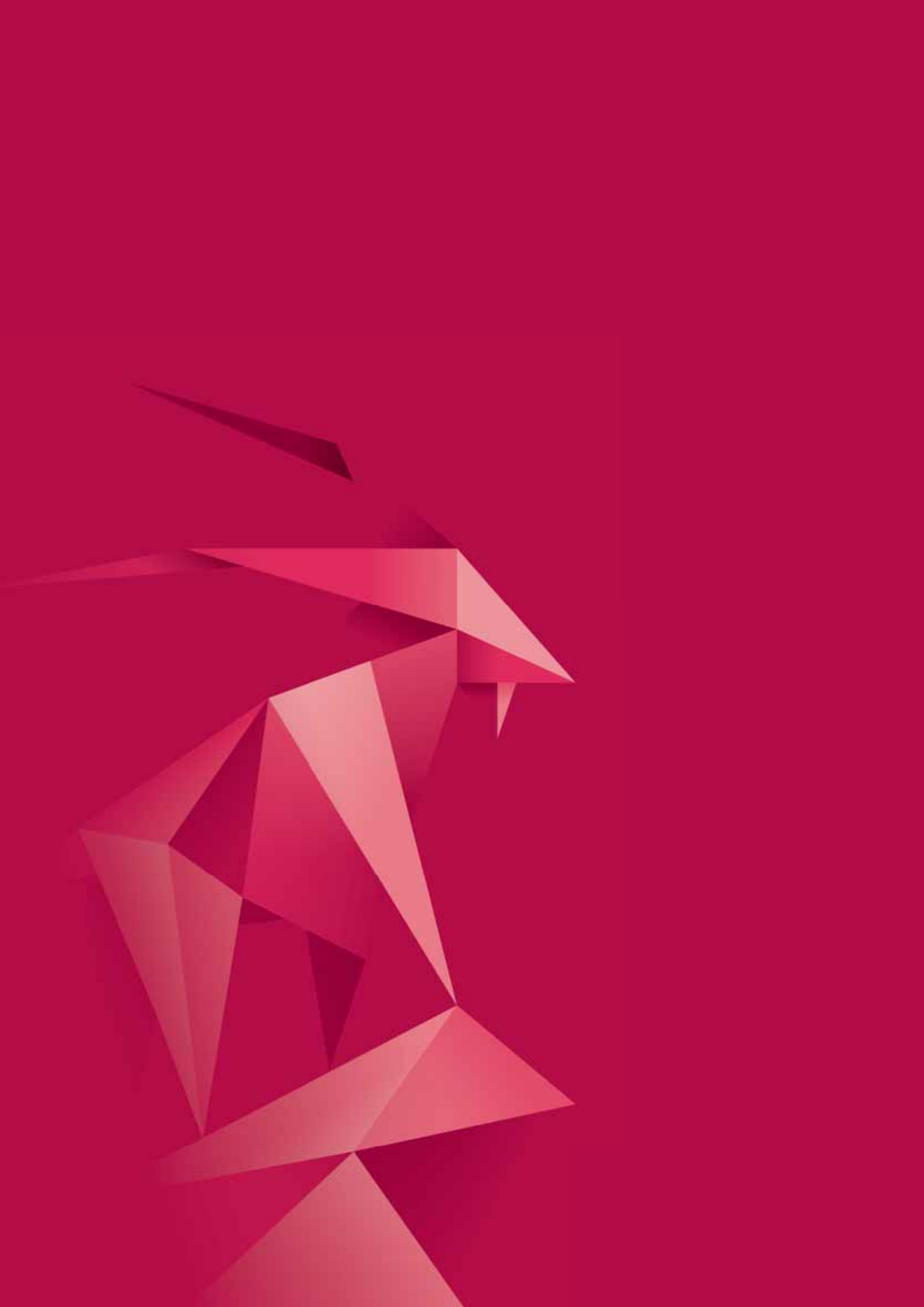
1. Kakšna je dodana vrednost vsebine oz. dejavnosti (za učitelja in kolektiv)?
2. Kakšen vpliv imata delo in deljenje izkušenj na učence, druge učitelje, šolo kot celoto in lokalno skupnost?
3. S katerimi kompetencami so učitelji razvijali, kar so razvili? Kaj so prednosti in kaj šibkosti in kako so jih reševali?

Zadnji del so priloge, ki vsebujejo številne delavnice, orodja in druga gradiva, ki so bili uporabljeni v procesu razvijanja kompetence podjetnosti pri delu s šolskimi timi v projektu. Orodja (formati in gradiva), ki jih predstavljamo, so podlaga za delo in vodenje pogovora v učeči se skupnosti ter opora pri učiteljevem raziskovanju lastne prakse. Struktura orodij, ki jo morajo razumeti vsi udeleženci in se strinjati z njo, če želijo delati učinkovito, omogoča določeno vrsto diskusije, ki v našem prostoru ni običajna, vendar je neizbežno potrebna za sodelovalno delo in strokovno rast učiteljev. Zato raba teh orodij zagotavlja varno okolje v skupini, prostor za dialog in sodelovanje.

Orodja so nam prav tako v pomoč, ko se učitelji lotevamo raziskovanja lastne prakse. Z njihovo pomočjo lahko oblikujemo raziskovalno vprašanje, ki je dovolj specifično in nas v resnici zanima ter motivira. Prav tako lahko preverimo, ali so npr. podatki (dokazi), ki smo jih v toku raziskave zbrali, ustrezni, in ali lahko z izsledki raziskave

spremenimo svojo pedagoško prakso in s tem omogočimo učencem doseči več in bolje. Po drugi strani pa orodja zagotavljajo tudi učinkovito delo v skupini, omogočajo bogastvo dialoga in zagotavljajo, da se sliši glas slehernega posameznika.

Prispevki v monografiji predstavljajo pestrost in kompleksnost učiteljevega dela. Bralcu ponujajo dovolj dokazov za to, da sta strokovna rast učiteljev in s tem posredno tudi uvajanje novosti mogoča v sodelovanju z drugimi učitelji v učečih se skupnostih in nenehnem raziskovanju, kaj v razredu deluje in kaj ne. To pomeni, da mora raziskovanje postati način učiteljevega poučevanja.

1

Kako smo skozi proces s šolami razvijali podjetnostno kompetenco

Mag. Barbara Lesničar, mag. Klavdija Šipuš

1 Kako smo skozi proces s šolami razvijali podjetnostno kompetenco

Mag. Barbara Lesničar, *Zavod RS za šolstvo*

Mag. Klavdija Šipuš, *Zavod RS za šolstvo*

Povzetek

Prispevek obravnava razvojno-procesno naravnost projekta POGUM v obdobju petih let. Ob navajanju konkretnih primerov, orodij, strategij in protokolov so prikazani ključni elementi podpore in razvoja, s pomočjo katerih so šole v projektu razvijale podjetnostno kompetenco, hkrati pa je zapisan tako, da daje pomembno oporo pri načrtovanju, vpeljevanju, izvajanju in evalvaciji podjetnostne kompetence tudi vsem šolam, ki niso sodelovale v projektu. V prispevku so poudarjene tudi vloge ravnatelja, šolskega razvojnega tima in sodelujočih učiteljev, prav tako pa se osredotoča na različne faze procesa uvajanja podjetnostne kompetence. To so spoznavanje, razumevanje in ozaveščanje podjetnostne kompetence ter posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira, raziskovanje lastne pedagoške prakse, načrtovanje (tudi vzvratno) vzgojno-izobraževalnega dela in evalvacija.

Ključne besede: podjetnostna kompetenca, kompetence podjetnostnega kompetenčnega okvira, učeča se skupnost, načrtovanje, kolegialne hospitacije

1.1 Uvod

Uvajanje novosti ali drugačnega načina dela običajno pomeni, da se znajdemo v območju tveganja. Najprej smo navdušeni in polni entuziazma, kasneje zmedeni, ko pravzaprav ne vemo, kako naprej, in končno se začne počasi premikati, spremembe (običajno na bolje), pa postanejo opazne. Pomembno je, da pri tem nismo sami. Kot poudarjajo mnogi avtorji, se učitelji največ naučijo drug od drugega, torej v t. i. učeči se skupnosti.¹ Prav tako je pomembno, da na šoli obstajajo volja, prostor in čas za ustanovitev takšne skupnosti. V projektu POGUM smo ravnatelje spodbudili, da so oblikovali šolske projektne time, ki so začeli delovati po načelih učeče se skupnosti z namenom razvoja podjetnostne kompetence pri učencih, posledično pa tudi pri samih strokovnih delavcih.

1.2 Kako začeti: spoznavanje, razumevanje, ozaveščanje kompetence podjetnosti

Kako začeti z uvajanjem podjetnostne kompetence v šolski prostor? Mnogi strokovnjaki opozarjajo, da je najbolje začeti skupaj, torej v timu, za katerega upamo, da bo sčasoma začel delovati kot učeča se skupnost.

Zdrave učeče se skupnosti gojijo kulturo zaupanja. Za vzpostavitev zaupanja so potrebni čas, posebna pozornost ter skupne vrednote in stališča. Bistveno je, da pri gradnji takšne skupnosti sodelujejo vsi vpleteni, torej učitelji in vodstvo šole. Pri tem si lahko pomagamo z različnimi oblikami dela in gradivi ter orodji.² Prvi korak je prav gotovo ugotavljanje vrednot posameznih članov skupine in nato skupno oblikovanje pravil. Ena izmed možnosti

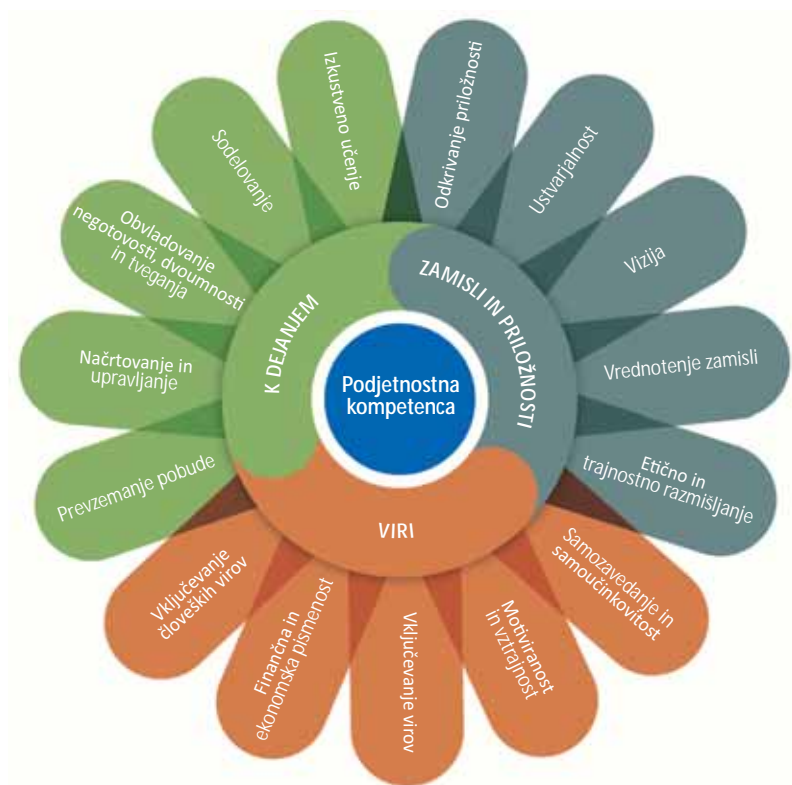
1 Gl. Učeča se skupnost, v Učitelj, raziskovalec lastne prakse; <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/linpilcare-ucitelji-raziskovalci/files/assets/basic-html/index.html#1>

2 Dostop do orodij: <https://www.zrss.si/strokovne-resitve/uspesnejse-delo-v-uceci-se-skupnosti-pri-raziskovanju-uciteljeve-prakse/>

je uporaba delavnice *Kako me pridobiš* (glej Prilogo 1). Tako dosežemo, da člani učeče se skupnosti/učitelji postanejo dovolj samozavestni, da lahko odkrito govorijo o lastni praksi. Mnogi učitelji namreč v svojih učilnicah večino časa delajo sami (brez kolegov), zato deljenje lastne prakse s sodelavci ni del njihove dnevne rutine. Zdrava učeča se skupnost goji kulturo sodelovanja. Učitelji, ki so člani učeče se skupnosti, morajo biti pripravljeni sodelovati z drugimi člani in postati drug drugemu kritični prijatelji. Kultura zaupanja je nujni pogoj, da se lahko razvije kultura sodelovanja. To pomeni tudi visoko stopnjo odgovornosti in sodelovanja vseh članov (Newmann in Wehlage, 1995; Stoll, 2006). Za uresničitev skupne odgovornosti je nujno, da imajo člani vpliv na proces in rezultate srečanja. Kot udeleženci ali člani učeče se skupnosti učitelji izboljšujejo lastno pedagoško prakso in pomagajo drugim članom izboljšati njihovo. Z drugimi besedami, delo v učeči se skupnosti naj bi vplivalo na prakso. Ker učitelji delijo svoje strokovne zamisli s svojimi kritičnimi prijatelji v učeči se skupnosti, so njihove individualne prakse deprivatizirane, tj. na voljo za kritične pripombe sodelavcev. Podobno je tudi pri uvajanju podjetnostne kompetence v šolski prostor, pa najsi bo to v redni ali razširjeni program oziroma pri izvenšolskih dejavnostih ali dejavnostih, povezanih z lokalno skupnostjo.

Najprej si moramo odgovoriti na vprašanje, kaj sploh je podjetnost. V najširšem pomenu besede je to lastnost, značilnost podjetnega človeka (SSKJ, 2014). V šolskem prostoru pa jo definiramo kot ustvarjalnost ali razmišljanje o novih načinih dela, pomembnih za učenje in poklicno napredovanje. V publikaciji *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence* (2019: 22)³ je kot podjeten definiran nekdo, ki izkoristi priložnosti in zamisli ter jih pretvori v vrednost za druge. Ustvarjena vrednost je lahko finančna, kulturna ali družbena.

EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence je podlaga za vpeljevanje podjetnosti v šolski prostor. Sestavljajo ga tri kompetenčna področja: *Zamisli in priložnosti*, *Viri* in *K dejanjem*. Vsako področje vsebuje pet temeljnih kompetenc, kar pomeni, da ima okvir petnajst kompetenc, s katerimi posamezniki odkrivajo priložnosti in zamisli za udejanjanje podjetnostne kompetence.

Slika 1: Tri področja in petnajst podjetnostnih kompetenc okvira EntreComp

3 *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. (2019). Polšak, A. (ur.). Zavod RS za šolstvo, <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

1.3 Vpeljevanje podjetnostne kompetence v šolski prostor

Prvi korak pri vpeljevanju podjetnostne kompetence v šolski prostor je seznanitev z okvirjem podjetnostne kompetence EntreComp in razumevanje posameznih področji in kompetenc. Najboljši način za to je v prvi vrsti individualno branje gradiva EntreComp in nato primerjava razumevanja in tudi stališč posameznikov (učiteljev, ravnateljev in drugih strokovnih delavcev). Bistveno je, da pri tem odgovorimo na naslednja vprašanja:

- Kako razumemo posamezno kompetenco?
- Kako jo razvijamo pri učencih? S katerimi dejavnostmi in orodji se razvija, kako to vemo in kako lahko to dokažemo s konkretnim primerom iz prakse?
- Kje so ovire in priložnosti? S katerimi dilemami se srečujemo pri tem?

Predlagamo, da v vašem timu/kolektivu s podobno mislečimi učitelji izvedete delavnico *Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor* (glej Prilogo 2).

Drugi korak je ozaveščanje. Razmisliti moramo, zakaj bi sploh uvajali podjetnostno kompetenco in kako je to mogoče. To lahko storimo na različne načine. Lahko razmišljamo o udejanjanju posamezne kompetence podjetnostnega kompetenčnega okvira na ravni šole, npr. vodstvo šole s kolektivom (*delavnica za ravnatelje*, 1., 2. in 3. del; glej prilogo 3, 4, 5), oziroma razmišljamo vzvratno po metodi »od spodaj navzgor«. Poiščemo primere iz lastne šolske prakse, za katere menimo, da z njimi že razvijamo določene kompetence podjetnosti (pouk pri posameznih predmetih, dnevi dejavnosti, šola v naravi ipd.), in premislimo, v katero področje spadajo (*zamisli in priložnosti / viri / k dejanjem*), kako razumemo kompetence (navežemo se na EntreComp in opisnike; gl. EntreComp: str. 9 in 10), ki naj bi jih primer pri učencih razvijal, s katerimi dejavnostmi to počnemo (konkretni primeri), kje so ovire in priložnosti in s katerimi dilemami se srečujemo pri tem.

Ko smo opravili z razumevanjem in ozaveščanjem, kar pomeni, da vsi razumemo, kaj je podjetnost, in smo pripravljeni »skočiti v bazen«, se lahko lotimo vpeljevanja v prakso, to je izbire področja in z njim povezanega izziva oziroma raziskovalnega vprašanja.

1.4 Raziskovanje lastne pedagoške prakse: področje, izziv, raziskovalno vprašanje

Vsakodnevno učiteljevo delo je naporno, kar pomeni, da je vsaka dodatna obremenitev, kot je npr. pisanje načrta, težavna naloga. Ne glede na to pa verjamemo, da je pisanje kot del učiteljeve prakse dobro in mora biti del profesionalnega življenja slehernega učitelja. Miles (2014) navaja nekaj dobrih razlogov za to:

- **razjasnjevanje** – pisanje v zvezi z raziskavo spodbuja razmišljanje in poraja nova vprašanja;
- **validacija** – če raziskavo javno predstavimo, lahko pričakujemo dragoceno povratno informacijo;
- **opolnomočenje** – razmišljanje o lastni praksi učitelja izzove, da izstopi iz območja udobja in uvede spremembe, ki so v največjo korist učencev;
- **generativnost** – pisanje je generativna aktivnost; bogastvo te dejavnosti je lahko v pomoč, ko vaše izkušnje delite s kolegi ali starši;
- **dosežek** – pisanje samo po sebi posameznika navdaja z občutkom uspeha, še posebno če ga deli z drugimi.

1.5 Izbira področja, izziva, raziskovalnega vprašanja

Podjetnostno kompetenco lahko uvajamo na različnih ravneh, v rednem programu (medpredmetno povezovanje, dnevi dejavnosti ipd. ali pri posameznem predmetu), razširjenem programu ali v obliki interesnih dejavnosti in v povezavi z lokalnim okoljem. Načrtujemo lahko širše in izberemo področje. V projektu POGUM smo se osredotočili na naslednja področja (glej področja z vsebinskimi smernicami, Priloga 11):

- šola kot središče skupnosti,
- prostori,
- poklicna in karierna orientacija,
- nove tehnologije in trajnostni razvoj,
- kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti,
- ekonomija samooskrbe.

Pri izbiri področja naj sodeluje celoten tim oziroma kolektiv. Pri tem si lahko pomagata z delavnico *Izbira področja* (glej prilogo 6).

1.6 Oblikovanje izziva / raziskovalnega vprašanja

Kot trdi Nancy Fichtman Dana (2011), se sistematično raziskovanje začne z razvijanjem raziskovalnega vprašanja oziroma raziskovanja področja, ki učitelja zanima (angl. *wondering*). Trdimo lahko, da so ta področja raziskovanja tesno povezana s cilji učenčevega učenja, kakor tudi z učiteljevimi učnimi potrebami. Učitelje ves čas zanima, kaj učenci zmorejo, česa so se naučili in kako jim lahko pomagajo pri izboljšanju učnih izidov. Glede na to, da narava poučevanja zagotavlja kontekst raziskave in s tem veliko raziskovalnih vprašanj, je naravno, da so vprašanja povezana s poukom samim. To pa pomeni, da nas vse, ne glede na področje našega dela, motivira nekaj, kar je povezano tako z našim zasebnim kot profesionalnim življenjem. Pomembno je, da pri tem upoštevamo kompleksnost življenja na šoli in da prepoznamo ovire, s katerimi se srečujemo pri delu, kakor tudi resnične dileme.

Slika 2: Raziskovalno vprašanje

V tem koraku (zastavljanje izziva / raziskovalnega vprašanja) si zastavljamo vprašanja, kot so: ali smo dovolj motivirani za iskanje odgovora na zastavljeno vprašanje; ali gre res za nekaj, kar želimo spremeniti; v kakšni povezavi s strategijo šole je raziskovalno vprašanje; je dovolj specifično; je uresničljivo glede na ostale obremenitve učitelja; ali vodi k izboljšanju dosežkov učencev; ali je možnih več rešitev ipd. Tovrstni razmislek učitelj raziskovalec opravi sam.

Mnogokrat se zgodi, da nismo prepričani, ali naše vprašanje lahko zadosti vsem zgoraj navedenim iztočnicam. Zato uporabimo delavnico *Izbira pravega vprašanja* (glej Prilogo 7). Orodje je namenjeno delu v učeči se skupnosti, pri čemer lastnik vprašanja skupini predstavi svojo dilemo, člani pa ga z razjasnjevalnimi in močnimi vprašanji⁴ skušajo usmeriti ter z razpravo v skupini, ki jo učitelj raziskovalec zgolj poslušaja, spodbuditi lastnika raziskovalnega vprašanja, da ponovno razmisli in oblikuje končno različico.

Nekaj primerov raziskovalnih vprašanj, ki so jih razvojne skupine po izbranih področjih šole postavile na začetku projekta:

- **Šola kot središče skupnosti:** Kako vključiti učence v reševanje potreb sobivanja šole v lokalni skupnosti? Kako priseljence aktivno vključiti v skupnost? Ali poznam svoj kraj, kako ga znam predstaviti v domačem in tujem jeziku? Kako izboljšati zavest učencev, da so pomembni deležniki v svojem okolju?
- **Prostori:** Kako spremeniti kakovost prostora? Kako oblikovati spodbudno, igrivo učilnico na prostem? Odkrивam in predstavljam skrivnosti našega prostora – »Katere skrivnosti skriva naš prostor?«
- **Poklicna in karierna orientacija:** Zakaj razviti svoje potenciale za učinkovitejšo vključevanje na trg dela in kako?
- **Nove tehnologije in trajnostni razvoj:** Kako izkazujemo ekološko naravnost v šolskem okolju? Kako spodbujati medgeneracijsko sodelovanje z namenom spodbujati etično in trajnostno naravnost do okolja in sočloveka? Katere veščine potrebujemo, da prenašamo trajnostno naravnost iz šolskega v lokalno okolje?

Ideje in priložnosti

Odkrivanje priložnosti
Izberite izziv, povezan z avtentično situacijo; naštejte tri največje probleme, s katerimi se srečujete na področjih (1) procesa učenja in poučevanja in (2) življenja in dela na šoli. Utemeljite, zakaj je to po vašem mnenju največji problem.

1.1 Odkrivanje priložnosti
Uporabite svojo domišljijo in sposobnosti za prepoznavanje priložnosti za ustvarjanje vrednosti

- Prepoznajte vrednosti z raziskovalnega in ekonomskega vidika.
- Identificirajte soočiti.
- Vzpostavite nove povezave med različnimi vrednostmi.

V kolektivu: vsaka skupina predstavi 3 probleme z utemeljitvijo. Nato kolektiv izbere problem, ki se je najpogosteje pojavil in je imel najkvalitetnejšo strokovno razlago.

V skupini (5 članov) predstavite individualno zapisane probleme in jih utemeljite. Nato izberite tiste, ki so se največkrat pojavili, skupni imenovalci; skupina ima lahko največ 3 probleme, ki so po mnenju skupine najbolj relevantni za vašo šolo.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ŠOLSTVO IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD

Nastala s finančno pomočjo Republike Slovenije in Evropske unije iz Evropskega socialnega sklada

Slika 3: Vpeljevanje podjetnosti v šolo

⁴ Razjasnjevalna vprašanja so namenjena zbiranju dodatnih informacij o primerih, močna vprašanja pa učitelja raziskovalca usmerjajo pri njegovi presoji o ustreznosti/neustreznosti raziskovalnega vprašanja (npr. Kaj bi se zgodilo, če bi ...? Kakšen vpliv ima ...? Kako ste se odločili ...? Kakšna je povezava med ...?).

- **Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti:** Kako otroci preživljajo prosti čas danes in kako so ga preživljali nekoč? Kako vključiti in preplesti romsko kulturo v obvezni učni program z namenom vključiti romske učence v celoten učni proces?
- **Ekonomija samooskrbe:** Kako lahko šola prispeva k ozaveščanju ljudi o pomenu koristnih živali v našem okolju? Katere možnosti imamo v povezavi z lokalno skupnostjo, da izpostavimo ta problem? Kako vzpostavitev šolskega opazovalnega čebelnjaka in izvedba dejavnosti, ki so tematsko povezane z njim, vpliva na učenčev odnos do sodelovanja z drugimi, samooskrbe ter skrbi za naravno okolje?

Ko smo dobro premislili in utemeljili, kaj je pomembno za nas in naše učence, smo pripravljeni na naslednji korak. To je načrtovanje. Preden pa se podamo na pot načrtovanja na ravni šole, tima in posameznega strokovnega delavca, je nujen vpogled v razumevanje načel podjetnostne kompetence, ki predstavljajo vodilo samemu načrtovanju.

1.7 Načela za razvijanje podjetnostne kompetence

Slovar slovenskega knjižnega jezika termin *načelo* opredeljuje kot »kar kdo sprejme, določi za usmerjanje svojega ravnanja, mišljenja, /.../ kar se sprejme kot osnova, vodilo za opravljanje kakega dela, delovanja, /.../ kar bistveno določa, označuje celoto in elemente kakega nazora, vede, sistema«, in se »v načelu poudarja bistveno, osnovno, ne glede na posameznosti, podrobnosti«. Za učitelja, v njegovo podporo pri pripravi in izvajanju izobraževalnega programa pa so pomembna didaktična načela, ki predstavljajo znanstveno in strokovno utemeljene smernice. Splošna didaktična načela učitelja spodbujajo k profesionalni razsodnosti, odgovornemu ravnanju in ustvarjalnemu prilagajanju posebnostim učnih situacij. Opozarjajo na določene učne slabosti in tudi nakazujejo, kako jih obiti ali preseči. Niso recepti učnega delovanja, dajejo lahko le splošno učno usmeritev, toliko bolj zanesljivo, kolikor bolj poglobljeno so osmišljena in smiselno upoštevana. (Strmčnik, 2001)

Načela za podjetnostne kompetence (glej Prilogo 8) so ključnega pomena za načrtovanje didaktičnega procesa. Nekatera načela izhajajo iz opredelitve ciljev in namenov projekta, druga pa smo v procesu razvoja podjetnostne kompetence v našem prostoru na novo opredelili. Tako sta nastala poimenovanje in opis desetih načel za razvijanje podjetnostne kompetence: načelo spoštovanja in vključevanja v raznolika področja delovanja (v šoli in izven nje); načelo vključevanja šole v okolje; načelo samooskrbe in trajnosti; načelo sodelovanja in timskega dela; načelo spoštovanja različnosti; načelo enakih možnosti; načelo medgeneracijske pravičnosti in solidarnosti; načelo globalne odgovornosti; načelo povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev in načelo razvijanja digitalne pismenosti.

V šoli, s timom in/ali kolektivom, lahko strokovni delavci za uvid v razumevanje načel za razvijanje podjetnostne kompetence v povezavi z operativnim načrtom izvedete krajšo delavnico *Razumevanje načel podjetnostne kompetence* (glej Prilogo 9).

1.8 Načrtovanje procesa poučevanja in učenja v podporo razvoja podjetnostne kompetence

Da bi učitelji zagotovili kakovosten pouk, je prvi korak in eden izmed ključnih elementov pravočasno in temeljito načrtovanje učnega procesa. Wiggins in McTighe (v Krapše, 2021: 17) govorita o **vzratnem načrtovanju**, ki podpira poučevanje za razumevanje ter vključuje določene zaporedne korake oziroma faze. Faze vzratnega načrtovanja tako potekajo *od določitve želenega rezultata* (1. faza; npr. vprašamo se: Katere cilje sem si zastavil? Katere velike »ideje« naj bi učenci razumeli? Katera znanja in spretnosti morajo učenci usvojiti glede na razumevanje in pripadajoče standarde znanja? ipd.) prek faze *določanja sprejemljivih dokazov o učenju* (2. faza; npr. vprašamo se: kateri dokaz izkazuje razumevanje? S katerimi izvedbenimi nalogami bomo utemeljili in usmerili učno enoto glede na cilje, ki smo jih postavili? ipd.) do faze *načrtovanja učne izkušnje in pouka* (3. faza; npr. vprašamo se: Katere učne dejavnosti in strategije bomo uporabili, da bomo dosegli rezultate, ki smo jih določili v 1. fazi in se izkazujejo v dokazih, ki smo jih zapisali v 2. fazi?).

V kontekstu razvoja podjetnostne kompetence vzvratno načrtovanje omogoča prehojeno pot od opredelitve izziva, ki ga šola, šolski razvojni tim oziroma učitelj opredeli s pričakovanim rezultatom. Nato nadaljuje s postavitvijo raziskovalnega vprašanja, ki ga usmerja k načrtovanju dejavnosti, te pa vodijo k pričakovanemu rezultatu. Pri načrtovanju dejavnosti oziroma posameznega koraka v učnem procesu je pomembno, da dobro razmislimo, katera znanja, veščine, kompetence podjetnostnega kompetenčnega okvira ipd. bo učenec pridobil in razvijal, da bo dosegel želeni rezultat oziroma se mu čim bolj približal. Vzvratno načrtovanje namreč učitelju omogoči premik od razumevanja tega, kaj se je treba naučiti oziroma kaj bomo obravnavali, k temu, »kako poglobljeno bodo učenci nekaj razumeli in transformirali začetno razumevanje nečesa, kar je zapisano v učnih načrtih in/oz. standardih« (McTighe, v Krapše, 2021: 17).

Za oporo pri načrtovanju razvoja podjetnostne kompetence lahko šola oziroma šolski razvojni tim uporabi *načrt za realizacijo podjetnostne kompetence* (glej Prilogo 10), ki je živ dokument in je podpora tako načrtovanju in spremljavi kot evalvaciji aktivnosti. Pomembno je, da se zavedamo, da ne gre zgolj za zapis na papirju, namenjen samemu sebi, temveč pomeni oporo realizaciji podjetnostne kompetence.

Obrazec, ki podpira načrtovanje razvoja podjetnostne kompetence, smo v letih poteka projekta dopolnjevali ter nadgrajevali. Ob zaključevanju projekta tako vključuje **operativni in akcijski načrt** ter **načrt mreženja**. Ključno je, da v šoli skupaj z ravnateljem in kolektivom izvedete **analizo stanja ob začetku razvoja podjetnostne kompetence**. To lahko storimo ob podpori naslednjih vprašanj: *Kje smo, kako zaznavamo stiske/izzive posameznikov oziroma skupine/šole, kako se lahko odzovemo na izziv v dobrobit posameznika in družbe? Kako si lahko pri tem pomagamo s podjetnostno kompetenco?* Prav tako je pomembno, da v analizo stanja vključimo tudi **izbor prioritete dela na šoli**, ki predvideva opis in analizo stanja na področju izbrane prioritete ali prioritete (izpostavitve možnih vzrokov) ter njihovo utemeljitev z razvojem kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira.

Na temelju izbrane prioritete šole, postavljenega izziva in raziskovalnega vprašanja sledi načrtovanje v obliki **operativnega načrta**, ki je namenjen načrtovanju dejavnosti za posamezno šolsko leto. Obrazec nam omogoča zapis naslova, nato na kratko opišemo **izziv**, ki je povezan z izbrano prioriteto, **cilje** (npr. kaj želimo, da bi učenci zmogli na koncu določenega obdobja / šolskega leta; katere poudarjene kompetence podjetnostnega kompetenčnega okvira so tiste, za katere želimo, da jih še posebej razvijajo) in opredelitev vodilnih **načel** za razvijanje podjetnostne kompetence.⁵ Nadaljujemo z zapisom **raziskovalnega vprašanja** (Na katero vprašanje bomo iskali odgovore, da bomo dosegli zelene cilje?) in načrtovanjem razvoja podjetnostne kompetence v obveznem, razširjenem ali izvenšolskem programu. Načrtovanje na vseh treh ravneh vključuje *zapis operacionaliziranih ciljev* za razvoj posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira (v povezavi z obveznim programom gre za nujno navezavo na cilje učnih načrtov ter pričakovane rezultate/standarde znanja). Če uporabimo faze vzratnega načrtovanja, sledi opredelitev in zapis *kazalnikov oziroma dokazov*, iz katerih je razviden razvoj posameznih kompetenc podjetnosti (npr. Kako bomo vedeli, da so učenci razvili podjetnostno kompetenco oziroma posamezne podjetnostne kompetence?), ter *zapis dejavnosti*, ki jih bodo učenci izvajali, da bodo razvijali izbrane kompetence podjetnosti. Izbrane kompetence podjetnosti zapišemo skupaj in v povezavi z dejavnostmi, ki jih izvajajo učenci.

Aksijski načrt oziroma letni izvedbeni načrt je dobra opora šoli za pregled nad načrtovanimi dejavnostmi; v njem tako opredelimo pričakovane rezultate glede na podjetnostno kompetenco oziroma posamezne podjetnostne kompetence, časovnico in nosilce dejavnosti ter sodelujoče (npr. ali gre za posameznike, tim in zunanje partnerje), vključene učence (npr. razred, skupina, šola) in elemente formativnega spremljanja.⁶

Tretji sklop načrtovanja je **načrt šole v okviru mreže** razvojnih in implementacijskih vzgojno-izobraževalnih zavodov (RVIZ in IVIZ). V njem so šole, sodelujoče v projektu opredelile ponudbo in povpraševanje ravnatelja ter projektnega tima RVIZ in IVIZ, opisale oblike ponudbe (npr. vodenje kolegialne hospitacije ipd.) ter način dogovarjanja. Pomemben sestavni del izvedenih dejavnosti je refleksija oziroma evalvacija dejavnosti ter na njeni podlagi tudi načrtovanje in zapis usmeritev za naslednje šolsko leto.

Po zapisu operativnega načrta, ki je zasnovan na ravni šole, sledita natančnejše načrtovanje in razdelava učnega procesa na ravni posameznega učitelja (npr. na ravni predmeta, ki ga poučuje) ali npr. tima učiteljev (npr. pri

5 V projektu so šole izhajale tudi iz določitve področij in podpornih *vsebinskih smernic* (glej prilogo 11).

6 Priloge aksijskemu načrtu so osebni načrti nosilcev dejavnosti.

načrtovanju dneva dejavnosti, razširjenega programa ali zunajšolskih aktivnosti). V projektu smo z učitelji razvili tri obrazce za sprotno načrtovanje učnega procesa v podporo razvoju podjetnostne kompetence (model 1) oziroma posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira (model 2). Vsi trije obrazci (*glej Prilogo 12, 13 in 14*) so zasnovani tako, da učitelja podpirajo pri vzratnem načrtovanju učnega procesa. Ker gre pri spodbujanju razvoja kompetenc in tudi veščin nasploh za dolgotrajnejši proces, v katerem imajo učenci poglavito aktivno vlogo (npr. predlagajo izzive, sooblikujejo namene učenja in kriterije uspešnosti, dejavnosti so zasnovane na avtentičen način in v povezavi z okoljem), je zaželeno in bolj učinkovito, da proces poučevanja in učenja načrtujemo v sklopu več ur skupaj. Učitelj pri načrtovanju učnega sklopa ali učne ure izhaja iz zapisa ciljev in standardov učnega načrta (Katero znanje, veščine, kompetence in vrednote bodo učenci razvijali? Kateri standardi znanja so vezani na te cilje in ali jih bomo tudi ocenjevali?) in z učenci sooblikuje namene učenja. Ključna sta razmislek o dokazih o učenčevem učenju (tudi t. i. kazalniki/dosežki) in sooblikovanje kriterijev uspešnosti z učenci. Načrtujemo potek pouka (poučevanje in učenje) in kaj bodo počeli učenci, npr. vprašamo se, ali so načrtovane dejavnosti za učence povezane s cilji, so avtentične, smiselne in ali učenci v njih lahko razvijajo izbrane kompetence podjetnosti oziroma katero raven strokovnosti (začetno raven, raven samostojnosti, raven odgovornosti) doseganja posamezne kompetence podjetnosti omogočajo.

Načrtovanje dejavnosti, ki jih bodo učenci izvajali za krepitev njihove podjetnostne kompetence, zahteva preudaren razmislek in skrb, saj je treba dejavnosti na eni strani povezati npr. s cilji in standardi znanja iz učnega načrta in predvidenimi dokazi o učenju ter na drugi s kompetencami podjetnostnega kompetenčnega okvira (in ravnmi strokovnosti doseganja kompetence). Vsi trije obrazci strokovnim delavcem namreč omogočajo ekspliciten zapis izbranih kompetenc.

1.9 Povratna informacija o operativnem načrtu, sproti učni pripravi in dejavnosti

Povratna informacija nima zgolj izjemnega vpliva na proces učenja in dosežke učencev, temveč na vsakega učečega se, v našem primeru prvenstveno na profesionalni razvoj strokovnega delavca. Kot sta zapisala Hattie in Timperley (2020), se moč povratne informacije odraža v procesu učenja, učinkovita povratna informacija pa mora učencu odgovoriti na tri vprašanja:

- Kam grem? (Kakšni so cilji?)
- Kako potujem? (Kakšen je napredek pri napredovanju proti cilju?)
- Kam potujem? (Česa se moram lotiti, da bom bolje napredoval?)

Ali: »Ta vprašanja ustrezajo poimenovanjem, kot so posredovanje novega znanja, dajanje povratne informacije (angl. *feed back*) in kako naprej / kaj še potrebujem. Učinkovitost teh odgovorov, ki naj služi zmanjševanju razkoraka, pa je odvisna od ravni, na kateri dajemo povratno informacijo. Ta pa vključuje raven uspešnosti izvajanja naloge, raven razumevanja naloge (kako jo izpeljati), raven regulacije metakognitivnega procesa in/ali osebno raven (ki ni povezana s specifično nalogo). Povratna informacija ima različne učinke na različnih ravneh.« (Hattie in Timperley, 2020: 9)

Razumevanje pomena in pozitivnega učinka povratne informacije učencem lahko prenesemo tudi na profesionalni razvoj učiteljev. Povratna informacija o načrtu realizacije podjetnostne kompetence oziroma operativnem načrtu je sestavni element in pomemben del evalvacije načrtovanja v učeči se skupnosti. V času poteka projekta smo v povratni informaciji dajali različne poudarke, nazadnje npr. načelom podjetnostne kompetence. Obrazec *Povratna informacija na operativni načrt* (gl. Prilogo 15), ki smo ga razvili, izhajajoč iz metode SMART, je mogoče v nekoliko prilagojeni obliki uporabiti tudi za dajanje povratne informacije na drugih področjih, npr. o sproti učni pripravi. Ob petih korakih metode SMART⁷ (slov. specifično, merljivo, dosegljivo, relevantno in časovni okvir) je ključno, da strokovni delavci predvidijo dovolj časa za kakovosten strokovni pogovor, ki se nanaša

7 Povezava do orodja: https://arhiv.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/orodja-linpicare_skupni-dokumenti.pdf

na raziskovalno vprašanje (npr. ob podpori vprašanja: Ali obstaja neposredna povezava med raziskovalnim vprašanjem in načrtovanimi cilji, dejavnostmi itn.), zapis ciljev (npr. splošni, operacionalizirani), razločevanje med zapisanimi cilji in načrtovanimi dejavnostmi (npr. kaj je cilj, kaj bodo učenci dosegli), ali so vzporedno z dejavnostmi zapisane tudi vodilne podjetnostne kompetence (npr. kako in s katerimi konkretnimi dejavnostmi bodo učenci razvijali podjetnostno kompetenco (v celoti) oziroma posamezne podjetnostne kompetence kompetenčnega okvira) ter nenazadnje, pomemben je pogovor o vodilnih načelih podjetnostne kompetence, ki ustrezajo izbranemu izzivu.

Obrazec *Povratna informacija o sprotni pripravi* (gl. Prilogo 16) učiteljem omogoča analizo in pogovor o ključnih elementih priprave na učni proces za razvoj podjetnostne kompetence. Med drugim povezuje učno vsebino, načela podjetnostne kompetence, izziv, raziskovalno vprašanje, cilje in dejavnosti za razvijanje posameznih kompetenc podjetnosti. Osrednji poudarek je na operacionalizaciji ciljev po metodi SMART (npr. ali je cilj usmerjen v razvijanje kompetence, ali ga lahko dokažemo, ali bo uresničljiv, je pomemben za mojo šolo in ali je določen tudi rok za doseg cilja) ter na povezavi med ciljem, kompetenco, dejavnostjo in dokazom (npr. ali je zapisana dejavnost jasno in konkretno opredeljena, je iz zapisa razvidno uresničevanje cilja in razvijanje določene kompetence podjetnosti ter ali je povezava med dejavnostjo in dokazom osmišljena).

V timu ali manjši skupini učiteljev lahko za namen pogovora o načrtovani dejavnosti, ki razvija eno ali več kompetenc podjetnosti, uporabite delavnico *S povratno informacijo o načrtovani dejavnosti in/ali učnem sklopu* (gl. Prilogo 17).

1.10 Evalvacija/refleksija

Ko smo v pedagoškem procesu preizkusili/ uvedli razvoj podjetnostne kompetence pri učencih, se vrnemo v našo učečo se skupnost, tim učiteljev, in se o svojem delu pogovorimo s kolegi.

Delovanje učeče se skupnosti in zagotavljanje časa in priložnosti, da se učitelji pridružijo takšni skupnosti, je za šolo naložba, zato mora biti jasno (potencialnim članom takšne skupnosti kakor tudi vodstvu šole), v čem je dodana vrednost učeče se skupnosti za delovanje šole. Nancy Fichtman Dana omenja štiri prednosti učeče se skupnosti. Takšna skupnost:

1. zmanjšuje delo v osami;
2. vodi k skupnim ciljem; ko učitelji skupaj delajo v učeči se skupnosti, gradijo boljše razumevanje svojega dela in učenja svojih učencev. Vsi člani USS si pomagajo in se tako v najboljši možni meri učijo drug od drugega. Ko učitelji delajo skupaj, »ustvarjajo sinergijo, ki pomaga skupini pri doseganju skupnega cilja« (Fichtman Dana, 2013);
3. spodbudi strokovne pogovore; ko so sodelavci skupaj med odmori, se ne pogovarjajo vedno o delu. Na sestankih učiteljskega zbora večinoma obravnavajo načrtovanje in organizacijo. Učeča se skupnost dodaja, kot pravi Fichtman Dana, »prave« pogovore o avtentičnih problemih učiteljev in kako izboljšati učenje učencev. Pravi pogovor je osredinjen na strokovne zadeve, ki omogočajo poglobljeno razumevanje trenutnih okoliščin. Prave pogovore lahko spodbujamo z uporabo formatov oz. protokolov;
4. šolskim podatkom daje smisel/pomembnost; šole v vsakodnevni praksi zberejo veliko »podatkov«. Izdelki učencev so lahko primer podatkov o uspešnosti njihovega učenja. Obstaja veliko podatkov, ki so lahko zelo koristni za učitelje, saj jim omogočajo pogled v pedagoško prakso in spodbujajo vpeljevanje izboljšav. Sestanki učeče se skupnosti lahko pomagajo učiteljem pri učenju za rabo teh podatkov.

V projektu POGUM smo šole spodbudili h kritičnemu prijateljevanju in medsebojnim hospitacijam, ki so bile namenjene izmenjavi izkušenj in medsebojnemu učenju.

Hospitacija je sestavljena iz treh delov. Najprej je na vrsti priprava na kolegialno hospitacijo (*Priprava na kolegialno hospitacijo*, glej Prilogo 18), v kateri učitelj, ki bo izvajal pouk, na kratko predstavi cilje in dejavnosti, člani skupine (učitelji, ki bodo pouk opazovali) pa se ob podpori obrazca za opazovanje pouka odločijo, čemu se bodo pri

opazovanju pouka še posebej posvetili. Nato sledi opazovanje pouka, ki poteka ob pomoči *Instrumentarija za opazovanje pouka* (glej Prilogo 19). Nujno je, da se z instrumentarijem seznanimo pred opazovanjem in izberemo področje, na katerega se bomo še posebej osredotočili, kot je omenjeno že zgoraj. Po opazovanju pouka sledi tretji del, strokovni pogovor, ki ga opravimo s pomočjo protokola *Skupinski pogovor po opazovanju pouka* (glej Prilogo 20). Strokovni pogovor, ki ga lahko definiramo kot kritično prijateljevanje in dajanje povratne informacije učitelju, ki je pouk izvedel, vodimo v treh fazah, in sicer navajanja dejstev, interpretacije in zastavljanja močnih vprašanj učitelju, ki je izvedel pouk.

Strokovni pogovor zaključimo z refleksijo procesa skupnega učenja, pri čemer se osredotočimo na to, kar smo pridobili in se novega naučili ter izpostavimo izzive in predloge za izboljšave.

1.11 Sklep

Vpeljevanje podjetnostne kompetence v pedagoški proces pomeni za učitelja sistematično in ciklično delo. Načrtovanje in izvajanje spodbujanja in krepitev kompetenc podjetnosti ni nekaj dokončnega, temveč vsak krog pomeni vnašanje novosti in rešitev, do katerih se je učitelj ob pomoči kolegov in učeče se skupnosti predhodno dokopal. Za kakovostno delo učitelja bi moral biti proces raziskovanja lastne prakse del njegovega delovanja in način poučevanja. Orodja, opisana v delavnicah, ki so navedena in priložena prispevku, pomenijo dodano vrednost in zagotavljajo učinkovitost načrtovanja, neposrednega delovanja v pedagoški praksi in sodelovanja v učeči se skupnosti.

Viri in literatura

- Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; DOI:10.2791/593884, JRC101581. <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/entrecomp-entrepreneurship-competence-framework>
- Fichtman Dana, N. (2013). *Digging Deeper into Action Research*. California: Corwin, SAGE Company.
- Fichtman Dana, N., Thomas, C. in Boynton, S. (2011). *Inquiry: A Districtwide Approach to Staff and Students Learning*. California: Corwin Press.
- Hattie, J. in Timperley, H. (2020). Moč povratne informacije. *Vzgoja in izobraževanje*, LI/6, 6–21).
- Krapše, T. (2021). Podjetnostna kompetenca v kontekstu spreminjanja didaktičnih učnih strategij. *Vzgoja in izobraževanje*, LII/4-5, 14–18).
- Lesničar, B. (2017). *Učitelji, raziskovalci lastne prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/digitalna_bralnica/ucitelji-raziskovalci-lastne-prakse/
- Miles, M. B., Huberman, A. M. in Saldana, J. (2014). *Qualitative Data Analysis*. California: Sage Publications, Inc.
- Načelo*. (15. 2. 2022). <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=na%C4%8Delo>
- Newmann, F. M. in Wehlage, G. G. (1995). *Successful School Reconstructing: A Report to the Public and Educators by the Center of Organisation and Reconstructing Schools*. Madison WI: University of Wisconsin-Madison.
- Podjetnost* (15. 2. 2022). <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=podjetnost+>
- Polišak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>
- Strmčnik, F. (2001). *Didaktika: osrednje teoretične teme*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Delavnica: Opredeljevanje skupnih pravil – Kako me pridobiš

Cilji: oblikovanje skupnih pravil, ki so potrebna za uspešno delovanje učeče se skupnosti.

Vloge: moderator in udeleženci

Gradivo: zeleni in rdeči lističi

Potek dela:

1. Individualni razmislek o pravilih/normah (**5 minut**): kaj potrebujem, da dobro sodelujem, kaj pričakujem od sebe (od vodje), česa ne želim, katera pravila naj naša skupina upošteva. Na zelene lističe zapišite, kaj potrebujete za dobro sodelovanje, na rdeče pa, kaj vas moti in ovira. Zelene lističe prilepite na eno stran mize, rdeče pa na drugo.
2. Individualne predstavitve (**10 minut**): Vsak izpostavi ENO »PRAVILO«, ki si ga je zapisal – **nihče ne prekinja in ne komentira**: beseda kroži v krogu; vsak doda tisto, kar še ni napisano; kroženje poteka toliko časa, dokler niso oblikovana skupna pravila oziroma delovni bonton.
3. Čas za razjasnjevalna vprašanja (**5 minut**): morebitna razjasnjevalna vprašanja v povezavi s pravilom, ki ga je postavil posamezni član skupine. Cilj je razjasnjevanje, **ne presojanje, polemiziranje**.
4. Združevanje posameznih pravil – »urejanje materiala« (**5 minut**): Če je seznam pravil zelo obsežen (več kot 10 pravil) in so si nekatera med njimi podobna, se vprašamo, ali takšna lahko združimo.
5. Preverjanje konsenza (**10 minut**): Preverimo, ali se vsi strinjajo s seznamom osnovnih pravil skupine; če se kdo ne strinja, se skupina do pravila opredeli v razpravi s **skupnim konsenzom** (alternativa, če se vsi strinjamo: vsak reflektira, koliko so takšna pravila prisotna v njegovi aktualni skupini).
6. Ravnanje z izzivi (**5 minut**): Če obstaja eno ali več pravil, ki pomenijo poseben izziv, jim člani skupine namenimo pozornost in se do njih opredelimo v razpravi.
7. Dodajanje splošnih pravil po potrebi, npr. pozornost glede tega, kako dolgo in pogosto govorite.
8. Preverjanje skupnih pravil na naslednjem srečanju skupine: Po potrebi dodajte pravilo, ki še ni bilo zapisano, in bodite pozorni, ali skupina upošteva pravila in kako.

Delavnica: Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor

Cilji: razumevanje podjetnostne kompetence in ozaveščanje o nujnosti razvoja te kompetence pri učencih.

Potek dela:

V skupini (šolskem timu/kolektivu) najprej individualno preberite opise posameznih kompetenc v gradivu *EntreComp*,¹ nato se opredelite do njih. Pri razmisleku in kasneje pri pogovoru v skupini si pomagajte z naslednjimi vprašanji:

1. Kaj vas je ob branju gradiva *EntreComp* najbolj navdušilo?
2. Kako bi razložili podjetnost nekemu, ki še ni prebral gradiva (npr. staršem, učencem)?
3. Zastavite vsaj eno vprašanje, ki se vam je porodilo ob prebiranju okvira *EntreComp*?
4. Kaj bi še vprašali v zvezi s procesom oblikovanja izziva in raziskovalnega vprašanja na vaši šoli? S katerim izzivom se srečujete na vaši šoli?

Izmenjava mnenj v skupini naj poteka po načelu beseda kroži. V zadnjem koraku v skupini oblikujte skupno stališče v povezavi z zgornjimi vprašanji.

¹ *EntreComp*: <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Entrecomp/>

Delavnica za ravnatelje: Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor (1. del)

Cilji: Dejavnost je namenjena ozaveščanju kompetence podjetnosti in vpeljevanju »podjetnostnega« načina razmišljanja v kolektiv (šolski prostor). Ukvarja se s področjem zamisli in priložnosti.¹ Vsaki kompetenci sledi vprašanje, kako bi določeno kompetenco razvijali v kolektivu in s katerimi dilemami se srečujete pri tem.

Potek dela:

Dejavnost lahko izvedemo v timu ali s celotnim kolektivom. Člani skupine preberejo zapise v preglednici in po načelu beseda kroži odgovorijo na zastavljena vprašanja.

V skupini najprej individualno preberite opise posameznih kompetenc, nato se do njih opredelite in razmislite, kako bi jih razvijali na šoli, in predlagajte konkretne primere dejavnosti in izpostavite dileme. Svoj pogled in mnenja delite z ostalimi člani v skupini.			
Področje	Kompetence	Namigi za ravnatelja	Opisniki
ZAMISLI in PRILOŽNOSTI	1.1 Odkrivanje priložnosti	Uporabite domišljijo in sposobnosti za prepoznavanje priložnosti za ustvarjanje vrednosti.	Prepoznajte in ocenite priložnosti za ustvarjanje vrednosti z raziskovanjem družbenega, kulturnega in ekonomskega okolja. Raziščite potrebe in izzive, na katere je treba odgovoriti. Vzpostavite nove smiselne povezave in združite vse razdrobljene delce v delovanju okolja, v katerem živite, pri ustvarjanju priložnosti za ustvarjanje vrednosti.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 1.1 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu? S katerimi dilemami se soočate pri tem?		
	1.2 Ustvarjalnost	Razvijajte ustvarjalne in ciljno naravnane zamisli.	Razvijte različne zamisli in priložnosti za ustvarjanje vrednosti, vključno z boljšimi rešitvami za obstoječe in prihajajoče izzive. Raziskujte in inovativno preizkušajte. Združite znanje in vire za doseganje boljših rezultatov.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 1.2 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu? S katerimi dilemami se soočate pri tem?		
	1.3 Vizija	Prizadevajte si za uresničitev svoje vizije prihodnosti.	Zamislite si prihodnost. Razvijte vizijo za prehod od zamisli k dejanjem. Predstavljajte si mogoči razvoj dogodkov, da boste lažje usmerjali svoj trud in dejanja.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 1.3 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu? S katerimi dilemami se soočate pri tem? Kako doseči konsenz med posameznimi vizijami?		
	1.4 Vrednotenje zamisli	Kar najboljše izkoristite zamisli in priložnosti.	Ovrednotite zamisli, ki ste jih oblikovali za socialno, kulturno in gospodarsko področje. Prepoznajte ustvarjalno moč zamisli in primerne poti za njeno uresničitev.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 1.4 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu? S katerimi dilemami se soočate pri tem?		
	1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	Ocenite posledice in vpliv zamisli, priložnosti ter dejanj.	Ovrednotite učinke zamisli, ki prinašajo vrednost, in učinek podjetnosti na ciljno skupnost, trg, družbo in okolje. Razmislite, koliko trajnostni so postavljeni dolgoročni družbeni, kulturni in ekonomski cilji, ter temu prilagodite potek dejavnosti. Ravnajte odgovorno.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 1.5 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu? S katerimi dilemami se soočate pri tem?		

1 EntreComp: <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Delavnica za ravnatelje: Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor (2. del)

Cilji: Dejavnost je namenjena ozaveščanju kompetence podjetnosti in vpeljevanju »podjetnostnega« načina razmišljanja v kolektiv (šolski prostor). Ukvarja se s področjem viri.¹ Vsaki kompetenci sledi vprašanje, kako bi določeno kompetenco razvijali v kolektivu in s katerimi dilemami se pri tem srečujete.

Potek dela:

Dejavnost lahko izvedemo v timu ali s celotnim kolektivom. Člani skupine preberejo zapise v preglednici in po načelu beseda kroži odgovorijo na zastavljena vprašanja.

V skupini najprej individualno preberite opise posameznih kompetenc, nato se do njih opredelite in razmislite, kako bi jih razvijali na šoli, in predlagajte konkretne primere dejavnosti. Svoj pogled in mnenja delite z ostalimi člani v skupini.

Področje	Kompetence	Namigi za ravnatelja	Opisniki
VIRI	2.1 Samozavedanje in učinkovitost	Verjemite vase in se nenehno razvijajte.	Razmislite o svojih kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih potrebah, prizadevanjih in željah. Opredelite in ovrednotite svoja lastna in skupinska močna in šibka področja. Verjemite v svojo sposobnost vplivanja na potek dogodkov kljub negotovosti, nazadovanjem ali začasnim neuspehom.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.1 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		
	2.2 Motiviranost in vztrajnost	Ostanite osredotočeni in vztrajajte.	Bodite odločni v udejanjanju svojih zamisli in zadostitvi svojih potreb po dosežkih. Bodite potrpežljivi in vztrajajte pri doseganju svojih in skupinskih dolgoročnih ciljev. Kljubujte pritisku, težavam in začasnemu neuspehu.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.2 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		
	2.3 Vključevanje virov	Zberite in upravljajte vire, ki jih potrebujete.	Pridobite in uporabite materialne, nematerialne (znanje, izkušnje, licence, patenti ipd.) in digitalne vire ter podatke, ki jih potrebujete za preskok od zamisli k dejanjem. Kar najbolj izkoristite omejena sredstva. Pridobite in uporabite potrebne kompetence, vključno s tehničnimi, pravnimi, davčnimi znanji ter digitalnimi kompetencami.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.3 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		
	2.4 Finančna in ekonomska pismenost	Razvijte finančno in ekonomsko znanje in spretnosti.	Ocenite strošek pretvorbe zamisli v dejavnost. Časovno načrtujte, vzpostavite in ovrednotite finančne odločitve. Finance upravljajte tako, da se bo vaša dejavnost, ki ustvarja vrednost, ohranila na dolgi rok.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.4 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		
	2.5 Vključevanje človeških virov	Spodbudite, navdihnite in pritegnite še druge.	Navdihnite in navdušite posameznike in kolektive. Pridobite podporo, ki jo potrebujete za doseganje rezultatov. Učinkovito se sporazumevajte.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.5 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		

1 EntreComp: <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Delavnica za ravnatelje: Vpeljevanje kompetence podjetnosti v šolski prostor (3. del)

Cilji: Dejavnost je namenjena ozaveščanju kompetence podjetnosti in vpeljevanju »podjetnostnega« načina razmišljanja v kolektiv (šolski prostor). Ukvarja se s področjem k dejanjem.¹ Vsaki kompetenci sledi vprašanje, kako bi določeno kompetenco razvijali v kolektivu in s katerimi dilemami se pri tem srečujete.

Potek dela:

Dejavnost lahko izvedemo v timu ali s celotnim kolektivom. Člani skupine preberejo zapise v preglednici in po načelu beseda kroži odgovorijo na zastavljena vprašanja.

V skupini najprej individualno preberite opise posameznih kompetenc, nato se do njih opredelite in razmislite, kako bi jih razvijali na šoli, in predlagajte konkretne primere dejavnosti. Svoj pogled in mnenja delite z ostalimi člani v skupini.			
Področje	Kompetence	Namigi za ravnatelja	Opisniki
K DEJANJEM	3.1 Prezemanje pobude	Delujte.	Sprožite procese, ki ustvarjajo vrednost. Sprejmite izzive. Vztrajajte pri svojih namerah in izvedbi načrtovane naloge.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 3.1 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		
	3.2 Načrtovanje in upravljanje	Določite prednostne naloge, organizirajte in spremljajte.	Določite kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje. Opredelite prednostne naloge in akcijske načrte. Prilagodite se spremembam.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.2 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		
	3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja.	Sprejmite odločitve, kadar imate na voljo le delne ali dvoumne informacije ali kadar obstaja možnost nepričakovanega izida. V proces ustvarjanja vrednosti vključite premišljene načine preizkušanja zamisli in prototipov že od zgodnjih faz dalje z namenom zmanjšanja tveganj neuspeha. Hitro odvijajoče se situacije obvladajte nemudoma in prilagodljivo.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.3 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		
	3.4 Sodelovanje	Povežite se, sodelujte in mrežite.	Sodelujte z drugimi pri prehodu od zamisli k dejanjem. Mrežite se. Rešujte spore in se na pozitiven način soočite s tekmeci, kadar je to potrebno.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.4 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		
	3.5 Izkustveno učenje	Učite se z dejavnostmi.	Katero koli pobudo za ustvarjanje vrednosti uporabite kot priložnost za učenje. Učite se skupaj z drugimi, vključno z vrstniki in mentorji. Razmislite in se učite tako iz svojega uspeha in napak kot iz uspehov drugih. Razmišljajte in se učite tako iz svojega uspeha in napak kot iz uspeha in napak ostalih sodelujočih.
	Kako kot ravnatelj razumete kompetenco 2.5 in kako bi jo razvijali v svojem kolektivu?		

1 EntreComp: <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Delavnica: Izbira področja

Cilji delavnice:

- seznanitev z orodjem za izbiro področja,¹
- oblikovanje/definicija področja (sociala, okolje, kultura, gospodarstvo), s katerim se bo šola bolj poglobljeno ukvarjala,²
- izpostavitve vprašanja/dileme/izziva v zvezi z izbranim področjem,
- povratna informacija.

Potek dela

1. Predstavitve ciljev delavnice in oblikovanje skupin (10 min.) – 4 udeleženci v skupini
2. Delo v delavnici (30 min.)
3. Refleksija (5 min.)

1. Predstavitve ciljev in poteka dela v delavnici (zakaj, pojasnjevalna in močna vprašanja)

2. Delavnica

Vsak posameznik pripravi opis izbranega področja, **izpostavi dilemo** in pripravi morebitna vprašanja (5 min.) in pri tem upošteva:

- Zakaj je to področje pomembno zame?
 - Kje kot ravnatelj vidim izzive za uresničitev?
 - V kakšni povezavi je z mojo šolo, lokalnim okoljem in partnerji?
 - Kakšne so neposredne povezave z učenjem / delom učiteljev in učencev?
 - Je področje preveč specifično ali je preširoko?
- Skupina zastavlja pojasnjevalna vprašanja, predstavljalec odgovarja. (2 min.)
 - Skupina zastavlja močna vprašanja, predstavljalec molči. (2 min.)
 - Skupina razpravlja o tem, kar so slišali v zvezi s štirimi vprašanji, predstavljalec molči. (2 min.)³
 - Predstavljalec povzame, kar je slišal, in se odloči, kako bo preoblikoval področje, če se bo odločil za to. (1 min.)
 - Naslednji predstavljalec začne predstavljati svoje področje.

1 Orodje zagotavlja enakopravno sodelovanje udeležencev v diskusiji, učinkovito delo in povratno informacijo.

2 Gre za simulacijo, kar ne pomeni, da se bo šola zares ukvarjala s področjem, ki ga bo za namen delavnice izbral ravnatelj. Namen rabe orodja je, da ravnatelj uporabi podobno strategijo, ko se bodo na šoli skupaj s timom/učitelji odločali o izbiri najustrežnejšega področja.

3 Koraka 3 in 4 – predstavljalec dobi povratno informacijo.

3. Refleksija

- Kako sem se počutil v različnih vlogah (predstavljalec/udeleženec)?
- Razporeditev vlog in časa?
- Učinkovitost/usmerjenost k cilju?
- Kako lahko orodje uporabim v lastni praksi (s kolektivom na šoli)?
- Kakšna vprašanja se mi porajajo sedaj?

V pomoč: primeri pojasnjevalnih in močnih vprašanj

Pojasnjevalna vprašanja

S tovrstnimi vprašanji sprašujemo po dejstvih, razčiščujemo dileme in zberemo dovolj informacij, da lahko kasneje predstavljalcu zastavljamo močna vprašanja in damo povratno informacijo.

Primeri pojasnjevalnih vprašanj

- Je, kar ste rekli, ...?
- Katere vire ste uporabili za projekt?
- Sem prav slišal ...?
- Sem prav razumel, ko ste rekli ...?
- Katere kriterije ste uporabili ...?
- Kako bi lahko ...?
- Sem vas pravilno povzel ...?

Močna vprašanja

Močna vprašanja so vprašanja odprtega tipa. Njihov namen je pomagati predstavljalcu bolj poglobljeno razmišljati o lastnem raziskovalnem vprašanju/dilemi. Če močno vprašanje nima omenjenega učinka, to pomeni, da smo zastavili pojasnjevalno vprašanje ali dali priporočilo.

Primeri močnih vprašanj

- Zakaj menite, da se je to zgodilo?
- Kaj bi se moralo spremeniti, da bi ...?
- Kaj menite, da je prav?
- Kako bi lahko drugače ...?
- Kako se ... razlikuje od ...?
- Kakšen vpliv menite, da ima ...?
- Ste že kdaj imeli podobno izkušnjo? Na kaj vas to spominja?
- Kako ste se odločili ...?
- Kakšen občutek imate v zvezi z ...?
- Kakšen je bil vaš namen, ko ste ...?
- Kaj menite, da je res v zvezi z ...?
- Kakšna je povezava med ... in ... ?
- Kaj če drži obratno? Kaj potem?
- Kako bi lahko vaše predvidevanje o ... vplivalo na vaš način razmišljanja ...?
- Kaj vas preseneča v zvezi z ...? Zakaj ste presenečeni?
- Kaj bi se lahko zgodilo v najboljšem primeru?
- Kaj še morate izvedeti, da bi bolje razumeli?
- Kako se počutite, ko ...? Kaj vam lahko to pove o ...?
- V zvezi s čim ne želite sklepati kompromisov?
- Kakšne kriterije uporabljate ...?
- Menite, da je problem X, Y ali kaj drugega?
- Kakšni dokazi obstajajo ...?
- Če bi bili X, kako bi razumeli ta položaj?
- Če čas in denar ne bi bila problem, ...?

Delavnica: Izbira pravega vprašanja¹

Cilji

Orodje je ravnatelju v pomoč pri oblikovanju/definiranju področja (sociala, okolje, kultura, gospodarstvo), s katerim se bo šola ukvarjala bolj poglobljeno. Ko udeleženci določijo področje/vprašanja/izzive, ki so pomembni za njih, razmislijo o teh štirih vprašanjih:

1. Zakaj je to področje pomembno za vas?
2. V kakšni povezavi je z vašo šolo in lokalnim okoljem?
3. Kakšne so neposredne povezave z učenjem/delom učiteljev in učencev?
4. Je področje preveč specifično ali je preširoko?

Gradivo

Nabor področij

Trajanje

50 min.:

- 5 min. individualna priprava
- 4-krat 10 min. za predstavitev vprašanja = 40 min.
- 5 min. za evalvacijo

Vloge

Časomerilec, predstavljalec, moderator

Potek dela

1. Oblikujete skupine s štirimi člani.
2. Določite moderatorja in časomerilca. Moderator razloži udeležencem, da se bodo v vlogi predstavljalca izmenjali.
3. Vsak posameznik pripravi opis izbranega področja, izpostavi dileme in pripravi morebitna vprašanja (5 min.) in pri tem upošteva:
 - Zakaj je to področje pomembno zame?
 - Kje vidim kot ravnatelj izzive za uresničitev?
 - V kakšni povezavi je z mojo šolo, lokalnim okoljem in partnerji?
 - Kakšne so neposredne povezave z učenjem/delom učiteljev in učencev?
 - Je področje preveč specifično ali je preširoko?

Predstavljalec predstavi svoje področje in razloži, zakaj je to področje zanj pomembno, kako se nanaša na njegovo šolo in lokalno okolje ter na učenje učiteljev in učencev in ali je preširoko oziroma preozko zastavljeno. (3 min.)

1. Skupina zastavlja pojasnjevalna vprašanja, predstavljalec odgovarja. (2 min.)
2. Skupina zastavlja močna vprašanja, predstavljalec molči. (2 min.)
3. Skupina razpravlja o tem, kar so slišali v zvezi s štirimi vprašanji, predstavljalec molči. (2 min.)
4. Predstavljalec povzame, kar je slišal, in se odloči, kako bo preoblikoval področje, če se bo odločil za to. (1 min.)
5. Naslednji predstavljalec začne predstavljati svoje področje.

1 V Lesničar, B. idr. (2017). *Učitelji, raziskovalci lastne prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kako uporabiti orodje v praksi

Pojasnjevalna vprašanja

S tovrstnimi vprašanji sprašujemo po dejstvih, razčičujemo dileme in zberemo dovolj informacij, da lahko kasneje predstavljalcu zastavljamo močna vprašanja in damo povratno informacijo.

Primeri pojasnjevalnih vprašanj

- Je, kar ste rekli, ...?
- Katere vire ste uporabili za projekt?
- Sem prav slišal ...?
- Sem prav razumel, ko ste rekli ...?
- Katere kriterije ste uporabili ...?
- Kako bi lahko ...?
- Sem vas pravilno povzel ...?

Močna vprašanja

Močna vprašanja so odprtega tipa. Njihov namen je pomagati predstavljalcu bolj poglobljeno razmišljati o lastnem raziskovalnem vprašanju/dilemi. Če močno vprašanje nima omenjenega učinka, to pomeni, da smo zastavili pojasnjevalno vprašanje ali dali priporočilo.

Primeri močnih vprašanj

- Zakaj menite, da se je to zgodilo?
- Kaj bi se moralo spremeniti, da bi ...?
- Kaj menite, da je prav?
- Kako bi lahko drugače ...?
- Kako se ... razlikuje od ...?
- Kakšen vpliv menite, da ima ...?
- Ste že kdaj imeli podobno izkušnjo? Na kaj vas to spominja?
- Kako ste se odločili ...?
- Kakšen občutek imate v zvezi z ...?
- Kakšen je bil vaš namen, ko ste ...?
- Kaj menite, da je res v zvezi z ...?
- Kakšna je povezava med ... in ... ?
- Kaj če drži obratno? Kaj potem?
- Kako bi lahko vaše predvidevanje o ... vplivalo na vaš način razmišljanja ...?
- Kaj vas preseneča v zvezi z ...? Zakaj ste presenečeni?
- Kaj bi se lahko zgodilo v najboljšem primeru?
- Kaj še morate izvedeti, da bi bolje razumeli?
- Kako se počutite, ko ...? Kaj vam lahko to pove o ...?
- V zvezi s čim ne želite sklepati kompromisov?
- Kakšne kriterije uporabljate ...?
- Menite, da je problem X, Y ali kaj drugega?
- Kakšni dokazi obstajajo ...?
- Če bi bili X, kako bi razumeli ta položaj?
- Če čas in denar ne bi bila problem, ...?

Načela za razvijanje podjetnostne kompetence

V uvodu:

- Vse akterje in akterke, ki izvajajo kakršne koli dejavnosti v okviru vzgojno-izobraževalnega zavoda (vodstvene delavke in delavci ter strokovne delavke in delavci, učenke in učenci, ostali zaposleni, starši, lokalno okolje idr.), imenujemo v zapisih načel z nazivom šola.
- Zavedamo se, da upoštevanje načel za razvijanje podjetnostne kompetence v učno-vzgojnem procesu vpliva na razvoj stališč in vrednot učenk in učencev ter na spreminjanje stališč in prepričanj odraslih. Zato je dosledno izvajanje teh načel dolgotrajen proces, saj zahteva rekonstruiranje vzajemnega odnosa med šolo in lokalno skupnostjo, med učenkami in učenci ter strokovnimi delavkami in delavci, družinami ter ostalimi deležniki, ki vstopajo v šolo.
- Načela so zapisana tako, da zadostijo trem kriterijem:
 - izhajajo iz koncepta podjetnosti na področju vzgoje in izobraževanja (upoštevajo podjetnostni kompetenčni okvir ter zastopajo vsa področja delovanja – socialo, kulturo, gospodarstvo in okolje),
 - izhajajo iz splošnih opredelitev in so dopolnjena s specifikom, ki jo določa podjetnostni kompetenčni okvir,
 - nagovarjajo učence, učenke, vodstvene in strokovne delavke ter delavce in vse ostale deležnike na področju vzgoje in izobraževanja, ki se vključujejo v učno-vzgojni proces.

Načelo spoštovanja in vključevanja v raznolika področja delovanja (v šoli in izven nje)

Ob vključevanju v raznolika področja delovanja (tako v šoli kot izven nje) je spoštovanje in sprejemanje vseh ne glede na pripadnost (versko, rasno, statusno, spolno idr.) ključnega pomena, saj s tem omogočamo sprejemanje drugačnih/novih idej.

Vključevanje strokovnih delavcev, delavk in učencev, učenk v različne dejavnosti znotraj šole in izven nje omogoča razvoj poglobljenega pozitivnega odnosa in spoštovanje ljudi, ki opravljajo najrazličnejša dela. Z upoštevanjem tega načela je omogočeno razvijanje komunikacijskih veščin, s katerimi se strokovni delavci in delavke šole ter učenke in učenci učijo, kako sprejeti in dati konstruktivno kritiko, kar vpliva/omogoča osebno rast posameznika, posameznice.

Spoštovanje med učenkami in učenci ter strokovnimi delavkami in delavci gradimo z aktivnim vključevanjem učenk in učencev v učni proces. Tako ustvarjamo učna okolja, v katerih učenke in učenci razvijajo veselje do učenja, pozitiven odnos do življenja, sodelovanja, spoštovanja in strpnosti v medsebojnih odnosih.

Upoštevanje načela pomeni sodelovanje in izmenjavo znanj in idej, zmožnosti in izkušenj pri izvajanju najrazličnejših dejavnosti, s sodelavkami in sodelavci iz lokalnega in širšega okolja. Gradimo konstruktiven dialog med sodelujočimi, razvijamo tolerantnost do drugačnih mnenj in prepričanj.

Načelo vključevanja šole v okolje

Načelo vključevanja šole v okolje poudarja njeno aktivno vpetost v življenje in delo v šoli ter lokalni skupnosti. Usmerja k zaznavanju, odzivanju in reševanju problemov iz šolskega, lokalnega in širšega okolja ter preučitvi avtentičnih problemov in iskanju rešitev.

Upoštevanje načela spodbuja aktivno vlogo učenk in učencev na različnih ravneh kulturnega, družbenega in gospodarskega življenja ter okoljske problematike. Omogoča vključevanje predstavnikov delovnih organizacij, društev iz lokalnega in širšega okolja pri izvajanju projektov šole ter skrbi za odprtost in pretočnost predlogov, idej in rešitev za izboljšanje skupnih pogojev življenja in dela v šoli in njenem neposrednem okolju.

Načelo samooskrbe in trajnosti

Načelo samooskrbe in trajnosti šola uresničuje in razvija z ozaveščanjem učenk in učencev o pomenu ekonomskih, socialnih in okoljskih ciljev, ki pomenijo ravnotežje v družbi in ustvarjajo pogoje za kakovostno in trajnostno naravnano življenje prihodnjih generacij. Strokovne delavke in delavci šole spodbujajo učenke in učence k razmisleku o odgovornem ravnanju do sebe, drugih in okolja, samozavedanju in samoučinkovitosti. Za vse udeleženke in udeležence v vzgojno-izobraževalnem

procesu je pomembno, da se razvijajo in verjamejo vase pri iskanju novih, družbeno koristnih rešitev aktualnih izzivov. Prav tako imata samooskrba in trajnost pomen za lokalno okolje. S kompetenco podjetnosti se načelo samooskrbe in trajnosti uresničuje s pomočjo dejavnosti, ki jih učence in učenci izvajajo na različnih ravneh, v okviru rednega programa in obšolskih dejavnosti v sodelovanju s sošolci in sošolkami, strokovnimi delavkami in delavci šole ter predstavniki lokalne skupnosti. Te dejavnosti so usmerjene v medsebojno pomoč ali/in skrb za fizično okolje (npr. šolski vrt, učilnica na prostem). Pri tem učenci odkrivajo priložnosti, ustvarjajo vizijo ter etično in trajnostno razmišljajo. Dejavnosti so naravnane tako, da razvijajo individualno in kolektivno odgovornost.

Načelo sodelovanja in timskega dela

V šoli udeležujejo to načelo tako, da skrbijo za sodelovanje in omogočajo timsko delo med vsemi deležniki. Timsko delo se izraža v timskem načrtovanju, timskem izvajanju in timski evalvaciji. Pri načrtovanju se timsko delo izraža na ravni vodenja kolektiva v kontekstu učeče se skupnosti, ravni sodelovanja med strokovnimi delavkami in delavci ter z zunanjimi partnerji ter ravni učenk in učencev. Zato je pomembno, da je že pri izbiri izziva vključen vsak od prej naštetih deležnikov, vključno z učenkami in učenci ter zunanjimi deležniki oz. partnerji v lokalni in širši skupnosti. Bistvo timskega dela za razvoj podjetnostne kompetence je v interdisciplinarnem pristopu pri iskanju najboljših rešitev, krepitvi ustaljenih, preverjenih in dobrih idej ter razvijanju novih, z izvajanjem takih didaktičnih strategij učenja, ki podpirajo razvoj petnajstih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira.

Strokovne delavke in delavci šole načrtno razvijajo kompetenco pri učenkah in učencih enakih in različnih starostnih skupin ter jim z ustreznimi pristopi omogočajo priložnosti za medvrstniško in medgeneracijsko sodelovanje in učenje. Obenem jim s tem omogočajo razvoj socialnih in emocionalnih veščin.

Načelo spoštovanja različnosti

V šoli skrbijo za razumevanje, upoštevanje in spoštovanje različnosti tako z vidika učenk in učencev kot vseh ostalih zaposlenih. Upoštevanje načela se izkazuje na najrazličnejših področjih človekovega razvoja in delovanja, kar nas po eni strani združuje in zbližuje, po drugi strani pa razvija strpnost, ki se kaže in gradi v vsakodnevnih odnosih v družini, šoli ali kateri koli drugi situaciji. Pomeni zmožnost sprejemanja vsakega posameznika, posameznice ne glede na njegovo, njeno osebnostno in kulturno drugačnost. V okviru razvoja podjetnostne kompetence pomeni sprejemanje drugačnosti pomemben del procesa že v izhodišču izbora izziva, pri čemer ima vsak sodelujoči pravico, možnost, hkrati pa dolžnost izpostaviti svoje ideje, jih zagovarjati in komentirati ter kritično presojati ideje drugih. Pogoj za razvijanje načela spoštovanja različnosti je zmožnost prisluhniti in spoštljivo razpravljati o drugačnem, morda celo nasprotujočem si mnenju. To se izkazuje s spoštljivimi odzivi v vsakodnevnih učnih in življenjskih situacijah. Z razvijanjem načela spoštovanja različnosti se učenci neposredno soočajo z lastnim ravnanjem in presegajo stereotipna ravnanja v medosebnih odnosih. Zato je pomembno, kako strokovni delavci in delavke organizirajo učni proces, da ima vsakdo priložnost vključevanja glede na lastne zmožnosti.

Načelo enakih možnosti

V šoli zagotavljajo uresničevanje načela enakih možnosti za vse udeležence in udeležence ne glede na spol, narodno, etnično ali družbeno poreklo, jezik, barvo kože, premoženje, versko, politično ali drugo prepričanje, invalidnost ali kakršno koli drugo okoliščino. Načelo enakih možnosti uresničujejo z vzpostavijo varnega in spodbudnega učnega okolja, ki zagotavlja spoštovanje otrokovih in človekovih pravic ter temeljnih svoboščin, spoštovanje drugačnosti, sodelovanje z drugimi, razvijanjem zavesti o enakopravnosti in enakih možnostih spolov.

Z razvojem podjetnostne kompetence v šoli uresničujejo načelo enakih možnosti z dejavnostmi, ki enakopravno vključujejo tako učenke kot učence, v katere vključujemo njihov interes, sposobnosti, močna področja ipd.: enakopravno sodelujejo pri odkrivanju priložnosti, razvijanju vizije in vrednotenju zamisli z dajanjem predlogov in idej ter odločanjem, vključevanju (človeških) virov z vključevanjem družin in izkušenj iz okolja, iz katerega prihajajo učenke in učenci, s spodbujanjem ustvarjalnosti in sodelovanja. Razvijanje kompetenc podjetnosti pri učenkah in učencih omogoča ozaveščanje, da lahko prav vsak pripomore k ustvarjanju sobivanja in skupnega pravičnejšega ter trajnostno naravnane sveta.

Načelo medgeneracijske pravičnosti in solidarnosti

Načelo medgeneracijskega sodelovanja se s kompetenco podjetnosti v šoli uresničuje tako, da načrtujejo in izvajajo dejavnosti, s katerimi vzpostavljajo medgeneracijsko sodelovanje. Ob različnih dejavnostih za razvijanje podjetnostne

kompetence učenci in učenke učijo starejše novih znanj in veščin ter obratno. Gre za obojestranski razvoj znanj in veščin. Oboji ta znanja razvijajo in gojijo pozitiven odnos do ohranjanja znanj preteklosti in razvoja sodobnih znanj. Uresničevanje načela medgeneracijske pravičnosti in solidarnosti se zanesljivo udejanja z dejavnostmi na humanitarnem področju (izmenjava dobrin, medsebojna učna pomoč idr.).

Z upoštevanjem načela medgeneracijskega sodelovanja v šoli vzpostavljamo in spodbujamo razvoj učnega okolja, v katerem zagotavljamo spoštovanje pravic in temeljnih svoboščin vseh generacij.

Načelo globalne odgovornosti

Strokovni delavci in delavke v šoli uresničujejo načelo globalne odgovornosti s kompetenco podjetnosti tako, da načrtujejo in izvajajo dejavnosti, ki učenkam in učencem omogočajo ozaveščanje in delovanje v smeri individualne in skupne odgovornosti. Biti globalno odgovoren pomeni razumeti, da smo del enega sveta, ki ga lahko izboljšamo in naredimo pravičnejšega. Ob dejavnostih, ki vključujejo predvsem odkrivanje priložnosti, vrednotenje zamisli, etično in trajnostno razmišljanje, vključevanje (človeških) virov, prevzemanje pobude in sodelovanje, učenke in učenci razvijajo odnos, vrednote, stališča in etično držo ter ozaveščajo pomen informiranega, kritičnega in aktivnega demokratičnega (globalnega) državljanstva. Dejavnosti vključujejo tako izzive v lokalnem okolju kot večja globalna vprašanja: dobrodelnosti in udejanjanje solidarnosti, spoštovanja in uresničevanja človekovih pravic ter svoboščin, miru in demokratične globalne družbe, boj proti globalni revščini, trajnost in varstvo okolja. Ključno je načrtovanje priložnosti za aktivno udejstvovanje v smeri pozitivnih sprememb v svetu, predvsem dejavnosti, ki izkazujejo udejanjanje solidarnosti na globalni ravni.

Načelo povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev

Z upoštevanjem načela povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev vodstveni in strokovni delavci in delavke ustvarjajo pogoje za reševanje avtentičnih problemov. Učenci in učenke jih v sodelovanju z zunanjimi partnerji rešujejo pri interdisciplinarno zasnovanem pouku. Glede na naravo avtentičnih problemov v interdisciplinarni tim lahko vključujejo strokovnjake iz gospodarstva, kulture, sociale in okolja. Učenci, učenke in strokovni delavci, delavke pri tem razvijajo različna znanja in spretnosti ter komunikacijske in sodelovalne veščine. Pridobivajo življenjske izkušnje ter sami prispevajo k soustvarjanju boljšega, kakovostnejšega okolja, pri čemer ravnajo trajnostno. Zadovoljujejo potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov. S pomočjo pridobljenih izkušenj si vsi vključeni v proces implementacije omenjenega načela oblikujejo celosten pogled na življenje. Strokovne delavke in delavci šole spreminjajo, učenke in učenci pa razvijajo pozitiven odnos do sprememb, ko razumejo namen in pomen npr. krožnega/zelenega/brezogljičnega gospodarstva, zelenih delovnih mest, boja proti podnebnim spremembam in prilagajanju nanje, trajnostnih in sodobnih virov energije, odprtih, varnih, vzdržljivih in trajnostnih mest ter naselij in to dokazujejo z družbeno odgovornim ravnanjem.

Načelo razvijanja digitalne pismenosti

Upoštevanje načela spodbuja vključene v pedagoški proces k delu z informacijami iz raznolikih spletnih virov, k urejanju, vrednotenju, shranjevanju in ponovnemu priklicu pridobljenih podatkov. Pri reševanju avtentičnih izzivov omogoča sporazumevanje z digitalno tehnologijo, izmenjevanje digitalnih vsebin, razvijanje digitalnega državljanstva in spletnega sodelovanja. Na področju izdelovanja digitalnih vsebin spodbuja strokovne delavce in delavke ter učenke in učence k razvijanju novih vsebin in poustvarjanju obstoječih ob spoštovanju avtorskih pravic. Na področju varnosti učenke in učence ter strokovne delavke in delavce šole spodbuja k varovanju naprav, osebnih podatkov, zasebnosti, zdravja, dobrega počutja in varovanja okolja. Pri reševanju problemov spodbuja k prepoznavanju potreb in zadreg, premoščanju digitalnih razkorakov ter ustvarjalni uporabi digitalnih tehnologij.

Načelo razvoja digitalne pismenosti poudarja aktivno vlogo učenk in učencev ter strokovnih delavcev, delavk pri uporabi digitalne tehnologije z namenom razvoja ustvarjalnosti in inovativnosti.

Delavnica: Razumevanje načel podjetnostne kompetence

Delavnica 1

Predpriprava na srečanje

- Vsak strokovni delavec prejme v pregled in branje načela podjetnostne kompetence in v besedilu izbere krajši del (poved, odstavek ipd.), ki ga je najbolj pritegnil, nagovoril.
- Na delavnico se pripravi tako, da utemelji, zakaj ga je pritegnila in kako to vpliva na njegovo pedagoško prakso na področju udejanjanja razvoja kompetence podjetnosti z učenci oziroma je povezano z njo, saj bo svoje razmišljanje delil v skupini s sodelavci.
- Izbere še dodatni del besedila, da v skupini ne bi prišlo do podvajanja predstavitev.

Izvedba delavnice

- Delitev v manjše skupine.
- Prvi član v dveh minutah predstavi, kaj ga je nagovorilo, zakaj to vidi v svoji praksi in kako. Ostali člani v času do dveh minut komentirajo njegov vidik, nato sledi naslednji član.
- Določite časomerilca.
- Po delavnici sledi poročanje.

Delavnica 2

Namen in cilji delavnice:

- ozaveščati in osmišljati namen in pomen načel podjetnostne kompetence pri načrtovanju učnega procesa – kaj so in zakaj so pomembna,
- na primeru posameznih načel podjetnostne kompetence in primerih pedagoške prakse preveriti razumevanje načela,
- povzeti in predstaviti ugotovitve razprave med udeleženci.

1. korak (10 minut):

strokovni delavci ob uporabi spletnega orodja (npr. Linoit ipd.) individualno odgovorijo na vprašanje: Kaj razumem pod pojmom načelo in zakaj je pomembno? Sledi povzetek odgovorov.

2. korak (20 minut in čas za razpravo):

Strokovni delavci se delijo v skupine po štiri in prejmejo izbrano načelo/načela. Navodila:

- V skupini preberite zapis načela.
- Poiščite primere dejavnosti iz vaše prakse, v katerih boste/ste razvijali kompetenco podjetnosti in udejanjali to načelo.
- Na podlagi primera utemeljite razumevanje načela.
- Koordinator delavnice zapisuje diskusijo s povzetki, ki jih nato predstavite ostalim v kolektivu.

NAČRT ZA REALIZACIJO PODJETNOSTNE KOMPETENCE

Šola:	
Ravnatelj:	
Vodja ŠPT:	
Člani ŠPT:	
Skrbniški tim:	
Šolsko leto:	

ANALIZA STANJA OB ZAČETKU RAZVOJA KOMPETENCE PODJETNOSTI

Kje smo, kako zaznavamo stiske/izzive posameznikov oz. skupine/šole, kako se lahko odzovemo na izziv v dobrobit posameznika in družbe? Kako si lahko pri tem pomagamo s podjetnostno kompetenco?

V analizo stanja vključite razmislek o:

- izboru prioritete dela na šoli (kratek opis dejstev, stanja na področju izbrane prioritete);
- to podprite z vašim mnenjem, zakaj je stanje tako (možni vzroki),
- ter izbrane razvojne prioritete šole utemeljite z razvojem podjetnostne podkompetence.

OPERATIVNI NAČRT

Šolsko leto _____ oz. obdobje od _____ do _____

IZZIV/VSEBINA (naslov/vsebina in opis na podlagi izbrane prioritete):

CILJI (kaj želimo, da bi učenci zmogli ob koncu projekta – katere podkompetence naj bi imeli razvite):

IZBRANO PODROČJE IN SMERNICE

Izbrano področje

Smernice

NAČELA (ki jim sledimo in kateremu od načel dajemo še posebno prednost) (obkrožite):

- načelo spoštovanja in vključevanja v raznolika področja delovanja (v šoli in v življenju)
- načelo vključevanja šole v okolje
- načelo samooskrbe in trajnosti
- načelo sodelovanja in timskega dela
- načelo spoštovanja različnosti
- načelo enakih možnosti

- načelo medgeneracijske pravičnosti in solidarnosti
- načelo globalne odgovornosti
- načelo povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev
- načelo razvijanja digitalne pismenosti

RAZISKOVALNO VPRAŠANJE (Na katero vprašanje bomo iskali odgovore, da bomo dosegli želene cilje?)

OPERACIONALIZIRANI CILJI za razvoj podjetnostnih podkompetenc (v povezavi s pričakovanimi rezultati)		KOMPETENCE in DEJAVNOSTI (ki jih bodo učenci izvajali, da bodo razvijali izbrane podjetnostne (pod)kompetence)	KAZALNIKI/DOKAZI (Kako bomo vedeli, da so razvili podjetnostno kompetenco oz. pod-kompetence?)
RAVEN	OBVEZNI PROGRAM (cilji v povezavi z UN)		
	RAZŠIRJENI PROGRAM		
	Izven šolskega programa		
OPOMBE			

AKCIJSKI NAČRT / LETNI IZVEDBENI NAČRT ŠOLE za šolsko leto:

Pričakovani rezultati ¹ (ob koncu šolskega leta)	Časovnica izvedbe ²	Nosilec dejavnosti in sodelujoči (posameznik ali tim, zunanji partnerji)	Vključeni učenci (razred, skupina, šola)	Elementi FS ³

Priloge:

- Izvedbeni/osebni načrti nosilcev aktivnosti⁴

NAČRT ŠOLE V OKVIRU MREŽE RVIZ IN IVIZ V OE ...**PONUDBA RAVNATELJA RVIZ/IVIZ**

V okviru delovanja mreže bom ponudil(a) drugim ravnateljem (npr. konzultacije za načrtovanje, vodenje pedagoške konference za širjenje razumevanja podjetnostne kompetence v kolektivu, vodeno kolegialno hospitacijo, evalvacijo dela):

Termin in trajanje ponudbe:

Oblika ponudbe:

Način dogovarjanja:

- 1 Zapis pričakovanih rezultatov glede na načrtovano podkompetenco.
- 2 Zapis izvedbe posameznih dejavnosti (od kdaj do kdaj poteka posamezna dejavnost).
- 3 Elementi formativnega spremljanja: namen učenja in kriteriji uspešnosti, dokazi, povratna informacija, samovrednotenje in vrstniško vrednotenje. Vprašanja v podporo učenju potekajo ves učni proces.
- 4 Izvedbeni/osebni načrti so priloga priprav na izvedbo učnega procesa / prožnih oblik učenja in poučevanja / v projektu POGUM.

PONUDBA TIMA RVIZ/IVIZ

V okviru delovanja mreže bomo kot tim ponudili (npr. konzultacije za načrtovanje, predstavitev dejavnosti / izvedbe pouka za širjenje razumevanja podjetnostne kompetence v kolektivu, vodeno kolegialno hospitacijo, evalvacijo dela):

Termin in trajanje ponudbe:

Oblika ponudbe:

Način dogovarjanja:

POVPRAŠEVANJE

Za nadaljnje delo potrebujem(o):

Ravnatelj:

Vodja tima:

Tim:

Kolektiv:

REALIZACIJA PONUDBE IN POVPRŠEVANJA (v dogovoru z OE):⁵

EVALVACIJA (REFLEKSIJA) OPRAVLJENEGA DELA IN SMERNICE ZA NASLEDNJE ŠOLSKO LETO:

⁵ Zapis tega, kaj lahko kdo ponudi (npr. RVIZ – ravnatelj, vodja ŠPT, strokovni delavec) in kaj želi pridobiti/nadgraditi.

Vsebinske smernice področij

ŠOLA KOT SREDIŠČE SKUPNOSTI

Vsebinske smernice:

- šola kot središče lokalne skupnosti; s svojim delovanjem mora šola pri prebivalcih doseči naraščanje zavesti, da je šola nekaj nujno potrebnega in nepogrešljivega za kraj;
- sodelovanje šole z domom za upokoence (medgeneracijsko sodelovanje);
- sodelovanje z lokalno skupnostjo pri čistilnih akcijah, nastopih za 8. marec, 1. november, novo leto itd.;
- vzpostavitev občinskega otroškega parlamenta, v katerem bi učenci dajali konkretne predloge na določenih področjih o kraju, kjer živijo. Podoben primer dobre prakse obstaja v kraju San Dona di Piave, kjer imajo učenci nekajkrat na leto občinski otroški parlament in kjer predlagajo izboljšave v kraju. Na zasedanju so prisotni tudi predstavniki občine, ki pisno odgovarjajo na otroške predloge;
- razvijanje sposobnosti opaziti osebe v stiski in pripravljenosti pomagati (v družini, okolju in med vrstniki);
- omogočiti izmenjavo znanj in dobrin v prostorih šole;
- vzpostaviti šolo kot prostor mogočih srečevanj mladih, starejših in med generacijami;
- razvijati elemente skrbi zase in za druge;
- prostovoljstvo učencev za razvoj lokalne skupnosti (očistimo vas/občino/Slovenijo, obiski osamljenih starejših krajanov itd.);
- povezovanje in sodelovanje vseh deležnikov lokalne skupnosti pri projektih (občina/društva/starši/otroci/učitelji/podjetja), npr. razvijanje skupnih pobud za dobrobit lokalne skupnosti (npr. v eni občini imajo javne vrtičke, kamor hodijo pomagat tudi osnovnošolci ter se obenem učijo o kulturi vrtnarjenja, sadikah ipd., pobudo pa vodi lokalno invalidsko socialno podjetje s podporo države in občine);
- skrb zase in za druge;
- vključevanje medgeneracijskega sodelovanja v šolski prostor (povabiti starejše k sodelovanju pri urah športne vzgoje – aktivno življenje; izmenjava znanj – mlajši učijo starejše, starejši učijo mlajše, skupni krožki, skupne prireditve ob posebnih priložnostih ipd.);
- aktivna participacija mladih na vseh področjih – oblikovanje in izražanje lastnega mnenja, sprejemanje drugačnih mnenj in sposobnost presoje.

PROSTORI

Vsebinske smernice:

- izdelava programov za spremljanje porabe energentov doma, v šoli; priprava in izvedba energetskega pregleda ter izdelava energetske izkaznice stavbe;
- prilagoditve šolskih prostorov za odpiranje njihovih delov v okolje;
- preučitev možnosti nove uporabe degradiranih/neuporabljenih/opuščenih prostorov, ureditev, preverjanje namena nove uporabe;
- praktično in teoretično preverjanje trditve »prostor vpliva na nas in mi vplivamo na prostor« z ureditvijo prostorov šole;
- preučitev prostorov okoli šole (dvorišče, igrišče, skrivališče, počivališče), možne umestitve novih namenov uporabe z vključevanjem sokrajanov, lokalnega okolja;

- preučitev degradiranih prostorov v lokalnem okolju in bližnji okolici šole ter na poti v šolo, analiza prostorov, predlogi umestitve novih namenov in načinov uporabe (naša ulica je lahko igrišče), vključitev lokalne oblasti, dogovori in uresničitev, participatornost vseh starostnih skupin, spoznavanje načinov realnih dejanj in poteka realizacije, sodelovanje;
- vpliv prostora na uporabnike, realno preverjanje vpliva in pomena barv in opreme šolske jedilnice na uporabnike, zasnova treh različnih ureditev prostora, zasnove z upoštevanjem vseh uporabnikov (uslužbencev), realizacija načrtovane postavitve za določeno časovno obdobje, spremljanje uporabnikov (odzivov), postavitve predloga dva, preverjanje pri uporabnikih, postavitve predloga tri, preverjanje pri uporabnikih, skupna diskusija in odločitev za izbrano rešitev;
- preoblikovanje in popestritev obstoječih prostorov skupaj z idejami učencev (knjižni kotički po hodnikih).

Predlog:

- urejanje prostora z novimi (sodobnimi) materiali,
- arhitektura prostora za boljše sobivanje,
- javni prostor in sooblikovanje z lokalno skupnostjo (npr. ProstoROŽ).

NOVE TEHNOLOGIJE IN TRAJNOSTNI RAZVOJ

Vsebinske smernice:

- čim bolj zmanjšati porabo papirja v šoli (namesto papirnatih delovnih listov naj imajo prednost delovni listi, ki jih pošljemo učencem na tablice in jih tam izpolnjujejo, enako velja tudi za pisno preverjanje in ocenjevanje znanja, ki naj bi bilo vedno bolj v elektronski obliki);
- ozaveščanje o pomenu varovanja naravnih virov za prihodnje generacije v smislu, da moramo našim otrokom zapustiti vsaj tako veliko naravnih virov, kot smo jih dobili od svojih staršev:
 - a) napisati na pipah, ki spodbujajo varčno rabo vode,
 - b) ukinitve papirnatih brisač in nadomestitev s pihalniki zraka za sušenje rok,
 - c) ukinitve plastičnih vrečk za malico na dnevih s posebno vsebino,
 - č) namestitve luči na senzorje v stranišča in hodnike šole,
 - d) spodbujanje zamenjave žarnic z varčnejšimi sijalkami ali led svetili,
 - e) spodbujanje občine glede izolacije fasade in strehe,
 - f) spodbujanje učiteljev, naj popolnoma izklopijo računalnike, ko odidejo iz šole (ugasnitev lučk v stanju pripravljenosti),
 - g) spodbujanje učencev, naj jedo manj mesa (toplogredni plini, povezani z živinorejo),
 - h) spodbujanje učencev, naj jedo v bližini doma pridelano hrano,
 - i) spodbujanje otrok in njihovih staršev, naj čim bolj uporabljajo javni prevoz,
 - j) s podbujanje zavesti o veliko večji ekološki sprejemljivosti električnih in priključnohibridnih vozil;
- pobuda za opremo šol s polnilnicami električnih in priključnohibridnih vozil;
- preveriti možnosti namestitve fotovoltaike na del šol;
- preučitev možnosti energetske (samo)oskrbe posameznih občin oz. lokalnih skupnosti;
- oblikovati predloge mogoče rabe novih materialov v šoli.

KULTURA KOT SPODBUJANJE SOBIVANJA V RAZLIČNOSTI

Predlog naslova: Kultura: sobivanje v raznolikosti

Vsebinske smernice:

- razvijanje zavedanja o tem, kdo smo – samospoznanje, ki ga gradimo z jezikovnimi in drugimi umetniškimi izrazi, kot temelj za prepoznavanje, sprejemanje in enakovredno sodelovanje brez strahu;
- spodbujanje zavedanja osebne izpolnitve, analize, refleksije v skupnem ustvarjanju in izvirnem umetniškem izrazu;
- razvijanje zavesti o človekovih in otrokovih pravicah (vsi ljudje smo enakopravni ne glede na raso, spol, vero ali starost itd.);
- večjezičnost, medgeneracijsko in medkulturno učenje: zakladnica izkušenj, iz katerih se lahko mladi veliko naučijo (vzajemno učenje, vzajemno sodelovanje z zavedanjem pomembnosti prispevka (participatornosti) vsakega posameznika v skupnost);
- spoznavanje, raziskovanje in izkušensko učenje o značilnosti kultur, tradicij, narodov, običajev in kulturnih elementov z namenom: a) večjega zavedanja o lastni etnični identiteti, b) preseganja predsodkov in stereotipov (na različnih umetnostnih področjih, npr. bralna kultura, film, glasba, gledališče, likovna in plesna umetnost, kulturna dediščina), c) enakovrednega sobivanja v kraju/šoli, kjer nam bo lepo in se bomo počutili sprejete, varne;
- ozaveščanje pomembnosti kulturne dediščine (in njene zgodovine) kot krepitev osebne in nacionalne identitete ter njeno razumevanje kot priložnost promocije, razvoja in atraktivnosti lokalnega okolja oz. skupnosti;
- spodbujanje zavesti pri učencih, da nas drugačnost in raznolike kulturne izkušnje bogatijo;
- spodbujanje zavedanja pri učencih, da živimo v multikulturni družbi, in ozaveščanje prepričanja pri učencih, da ni pomembno, od kje kdo prihaja, pomembno je, kaj se komu v glavi dogaja;
- šola kot središče skupnosti: spodbujanje zavedanja, da smo starajoča se družba in da lahko vse generacije (od najmlajših do najstarejših) v združevanju prispevajo k bogatitvi lokalne skupnosti (spodbujanje in sodelovanje v lokalnih akcijah, prireditvah, skupnih projektih, ki povezujejo različna društva, zavode ipd.).

KARIERNA IN POKLICNA ORIENTACIJA NA POTI PODJETNOSTI

Vsebinske smernice:

- zavedanje o pomenu neformalnega učenja in pomoč učencem pri beleženju, predstavljanju in promoviranju neformalno pridobljenega znanja in kompetenc (npr. projekt Nefiks);
- učence pripraviti na pasti trga dela in na razgovore za službo;
- učence seznaniti z možnimi poklici (tudi deficitarnimi) in spodbujati dovolj zgodnjo odločitev za poklic;
- pri učencih spodbujati samomotivacijo za pridobivanje znanja za poklic, ki so si ga izbrali;
- pri učencih spodbujati delovne navade in samostojnost;
- iskanje informacij in razvijanje iznajdljivosti.

Vsebine znotraj tega področja naj bi se nanašale na:

- spoznavanje samega sebe, svojih potencialov, interesov in strasti na področju dela in izven dela;
- proaktivno raziskovanje različnih poklicnih možnosti oz. dejavnosti in raziskovanje poklicne identitete ter preizkušanje v različnih poklicnih vlogah;

- razmišljanje o poklicih prihodnosti – katere probleme želimo reševati;
- oblikovanje lastnih poklicnih ciljev;
- razvijanje vztrajnosti, predanosti in sledenje ciljem;
- sprejemanje neuspehov kot priložnosti za učenje.

EKONOMIJA SAMOOSKRBE

Vsebinske smernice:

- vzpostavitev šolskega vrta, na katerem bi pridelovali zelenjavo in razvijali večino pridelave hrane;
- vzpostavitev šolskega čebelnjaka, v katerem bi pridelovali šolski med za sladkanje pijač;
- vzpostavitev sončne elektrarne na strehi šole, s katero bi pridobivali del električne energije za potrebe šole;
- zbiranje padavinske vode za zalivanje šolskega vrta in morebitno splakovanje stranišč, uporaba padavinske vode za čiščenje šole;
- vključitev učenk in učencev v lokalne iniciative pridelovanja hrane, nabiranja sadežev in izmenjave pridelanega oz. nabranega;
- razvijanje skrbi za kroženje dobrin med učenkami, učenci, družinami in podjetji, društvi, trgovinami (brezplačna oddaja hrane pred iztekom roka) v okolju;
- spoznavanje možnosti samooskrbe v lokalnem okolju (obiski lokalnih kmetov, podjetij, socialnih podjetij ipd.);
- spoznavanje samooskrbne verige (zasaditi drevo, skrbeti zanj, obrati sadeže, predelati sadeže v domači sok, še naprej skrbeti za drevo).

PRIPRAVA NA IZVEDBO UČNEGA PROCESA

Predmet:	Zap. št. ure /več ur:
Šola:	Datum (od–do):
Učitelj:	Učna tema:
Razred:	Učna enota:

Učna sredstva:	-
Učne oblike:	☐ frontalna ☐ skupinska ☐ delo v parih ☐ individualna ☐ drugo
Učne metode:	☐ diskusija ☐ razlaga ☐ demonstracija ☐ praktična aktivnost ☐ pisni izdelki ☐ delo s pisnimi/slikovnimi/avdio/video gradivi ☐ drugo
Model izvedbe	☐ Model 1 ☐ Model 2
Načela	Napišite, katera načela podjetnosti so upoštevana

Cilji iz učnega načrta	Operativni cilji/ nameni učenja	Kompetence (obkroži)	Dejavnosti učencev	Dokazi o učenčevem učenju
<ul style="list-style-type: none"> – Učenci bogatijo ... – Učenci izražajo svoje mnenje in poglede na določeno temo. – Učenci razvijajo sposobnost/zmožnost ... 		<p>Področje A IDEJE IN PRILOŽNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odkrivanje priložnosti • Ustvarjalnost • Vizija • Vrednotenje idej – etično in trajnostno 		
Standardi	Kriteriji uspešnosti	<p>Področje B VIRI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samozavedanje in lastna učinkovitost • Motivacija in vztrajnost • Zbiranje virov • Finančna in ekonomska pismenost • Vključevanje drugih • Mišljenje <p>Področje C AKTIVNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prevzemanje pobude • Načrtovanje in vodenje • Obvladovanje negotovosti • Sodelovanje • Izkustveno učenje 		
Opombe:				

POTEK UČNE URE/UČNI SCENARIJ

Aktivnost	Čas	Oblika / metoda	Dejavnost učitelja	Dejavnost učencev

DOMAČE DELO

DEJAVNOST	NAMEN

ANALIZA UČNE URE

Doseženi cilji:

Opombe:

Priprava na izvedbo učnega procesa / prožnih oblik učenja in poučevanja / v projektu POGUM¹

Šola:	
Strokovni delavec:	
Čas izvedbe (od–do):	
Razred/skupina:	
Učna tema/učna enota:	
Ravnatelj:	

VSEBINA (naslov / vsebina in opis):

NAČELA, ki jim sledimo (obkroži izbrana načela)

- Načelo spoštovanja in vključevanja v raznolika področja delovanja (v šoli in v življenju)
- Načelo vključevanja šole v okolje
- Načelo samooskrbe in trajnosti
- Načelo sodelovanja in timskega dela
- Načelo spoštovanja različnosti
- Načelo enakih možnosti
- Načelo medgeneracijske pravičnosti in solidarnosti
- Načelo globalne odgovornosti
- Načelo povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev
- Načelo razvijanja digitalne pismenosti

SMERNICE (izbor navedenih ali zapis lastnih):

MODEL 1

MODEL 2

(obkroži izbrani model)

¹ Glej besedilo opisa prožnih oblik učenja in poučevanja.

IZZIV IN RAZISKOVALNO VPRAŠANJE						
CILJI (splošni)						
OPERACIONALIZIRANI CILJI		KOMPETENCE: EntreComp + ostale	DEJAVNOSTI	NAČELO/-A	KAZALNIKI/ DOSEŽKI	
RAVEN	OBVEZNI PROGRAM					
	RAZŠIRJENI PROGRAM					
	Izven šolskega programa					
KRITERIJI USPEŠNOSTI						
SAMOEVALVACIJA						

Obrazec za sprotno načrtovanje 3

Učitelj/-ica:	Šola:	Predmet/-i:	Razred/-i/ skupine:	Datum izvedbe:
Ravnatelj/-ica:				
UČNI SKLOP:				
Raven izvedbe (OP, Rap, izven šolskega programa): Obvezni program				
Model: Model 1 Model 2				
Načela: Napišite, katera načela podjetnosti so upoštevana				

Cilji iz učnega načrta	Operativni cilji / nameni učenja	Kompetence	Dejavnosti učencev	Dokazi o učenčevem učenju
Standardi	Kriteriji uspešnosti			
Opombe:				

Priloge:

Povratna informacija o operativnem načrtu

Cilji: Z metodo SMART ugotovljamo, v kolikšni meri so cilji dovolj specifični, merljivi, relevantni in dosegljivi v postavljenem časovnem okviru.

Specifično, cilji morajo biti dovolj natančni in usmerjeni (*angl. specific*)

Merljivo – ali lahko dokažemo, da so bili načrtovani cilji uresničeni – kazalniki (*angl. measurable*)

Dosegljivo – cilji morajo biti načrtovani tako, da jih z načrtovanimi dejavnostmi lahko dosežemo (*angl. achievable*)

Cilji morajo biti relevantni/bistveni glede na ugotovljeno stanje na šoli (*angl. relevant*)

Časovni okvir/rok za izvedbo dejavnosti mora biti določen (*angl. time-bound*)

Potek dela: Operativni načrt pregledamo individualno in v timu ter se pogovorimo o predlaganih izhodiščih v preglednici in se osredotočimo na naslednja področja:

- **Raziskovalno vprašanje:** Ali obstaja neposredna povezava med raziskovalnim vprašanjem in načrtovanimi cilji, dejavnostmi itn.? Utemeljite na podlagi dokazov.
- **Cilji:** Ali je in na kakšen način je razvidno razločevanje med cilji in dejavnostmi (npr. kaj je cilj, kaj bodo učenci dosegli) ali pa so cilji zastavljeni zelo na splošno.
- **Kompetence podjetnosti/dejavnosti:** Kako in s katerimi konkretnimi dejavnostmi bodo učenci razvijali kompetenco podjetnosti, posamezne podjetnostne kompetence (npr. dejavnost športni dan in kompetenca ustvarjalnost – kako bodo učenci ustvarjalni – ali bodo npr. v okviru pouka pomagali pri načrtovanju tega dne?/izkustveno učenje – izdelava plakata ipd.).
- **Ustreznost načel konkretnemu/izbranemu izzivu:** Katera načela boste realizirali v izvajanju učnega procesa.

Delavnico lahko izvedete v kolektivu v manjših skupinah (do 4 udeleženci). Udeleženci pripravijo kratko poročilo, izberejo poročevalca in poročajo o ugotovitvah. Na podlagi tega sledi dopolnitev in korekcija operativnega in akcijskega načrta.

		Ustrezno	Potrebno dopolniti	UTEMELJITEV
Raziskovalno vprašanje	Ali obstaja neposredna povezava med raziskovalnim vprašanjem in načrtovanimi cilji, dejavnostmi itn.? Dokaži/utemelji.			
Vrednotenje operativnih načrtov z metodo SMART	Specifično, cilji morajo biti dovolj natančni in usmerjeni (<i>angl. specific</i>)			
	Merljivo – ali lahko dokažemo, da so bili načrtovani cilji uresničeni – kazalniki (<i>angl. measurable</i>)			
	Dosegljivo – cilji morajo biti načrtovani tako, da jih z načrtovanimi aktivnostmi lahko dosežemo (<i>angl. achievable</i>)			
	Cilji morajo biti relevantni/bistveni glede na ugotovljeno stanje na šoli (<i>angl. relevant</i>)			
	Časovni okvir/rok za izvedbo dejavnosti mora biti določen (<i>angl. time-bound</i>)			
Cilji	Razločevanje med cilji in dejavnostmi: npr. učence vzgajamo v duhu ... (Kaj je cilj, kaj bodo učenci dosegli? ipd.) ali pa so cilji zastavljeni zelo na splošno.			
Kompetence – dejavnosti	S katerimi konkretnimi dejavnostmi bodo učenci razvijali kompetence (npr. dejavnost športni dan in ustvarjalnost – kako bodo učenci ustvarjalni – ali bodo npr. v okviru pouka pomagali pri načrtovanju tega dne; izkustveno učenje – izdelava plakata ipd.)			
Ustreznost načel konkretnemu/izbranemu izzivu	<p>NAČELA:</p> <ul style="list-style-type: none"> načelo odkrivanja priložnosti načelo sodelovanja in timskega dela načelo vključevanja šole v okolje načelo spoštovanja različnosti načelo trajnostnega razvoja načelo globalne odgovornosti načelo povezovanja gospodarski in družbenih okolij 			

Povratna informacija o sproti pripravi

Obrazec	Ali je priprava napisana na pravem obrazcu?	Ustrezno	Dopolniti
Osnovni podatki	Ali so zapisani osnovni podatki: šola, razred/skupina, datum, (predmet/-i), vodja šolskega tima, ostali tim, ravnateljica, model (1 ali 2)?		
Vsebina	Ali je v naslovu nakazana vsebina (učna tema/enota) s kratkim opisom?		
Načela	Ali so podčrtana načela, katerim sledi šola, izbrana premišljeno?		
Smernice področja	(Velja za model 1) Ali je navedeno področje, s katerim se bo šola ukvarjala, in k temu premišljeno izbrane smernice izbranega področja?		
Izziv	(Velja za model 1) Ali je opredeljeni izziv zapisan razumljivo? Ali iz njega izhaja raziskovalno vprašanje?		
Raziskovalno vprašanje	(Velja za model 1) Ali je raziskovalno vprašanje jasno, konkretno, osredotočeno in jedrnato?		
Operativni cilji	Ali so cilji zapisani na način, kaj bodo učenci konkretno dosegli (niso presplošni, niso zapisani kot dejavnost)? <i>(Ob vsakem zapisanem operativnem cilju, se vprašamo po metodi SMART: ali je ciljno usmerjen v razvijanje kompetence (S), ali ga lahko dokažemo (M), ali bo uresničljiv (D), ali je pomemben za mojo šolo (C) in ali je določen rok za doseg cilja (Č).)</i>		
Razvijanje posamezne kompetence podjetnosti/dejavnosti	Ali je nazorna povezava: CILJ – KOMPETENCA – DEJAVNOST – DOKAZ? (Ali je zapisana dejavnost jasna in konkretno opredeljena? Ali je iz zapisa razvidna spremenjena vloga učenca? Ali je jasen zapis dejavnosti, ki razvija/-jo posamezen vsebinski cilj ter posamezno podjetnostno kompetenco? Ali je smiselna povezanost med dejavnostjo in dokazom?)		
Raven	Ali je opredeljena raven posamezne dejavnosti (obvezni program, razširjeni program, izven šolskega programa)?		

Delavnica: S povratno informacijo o načrtovani dejavnosti in učnem sklopu

Cilj

- podati povratne informacije na načrtovano dejavnost in/ali učni sklop.

Potek dela

- Oblikujte skupine s tremi člani.
 - V skupini izberite primer načrtovane dejavnosti.
 - Določite moderatorja in časomerilca.
- Predstavljalec pripravi predstavitev svojega primera dejavnosti, ki je povezan z eno ali več kompetencami podjetnosti in učnim načrtom za predmet. Pri tem upošteva naslednja vprašanja:
 - Zakaj je ta primer/dejavnost pomemben zame?
 - V kakšni povezavi je s poučevanjem?
 - Kakšne so neposredne povezave z učenjem učencev?
 - Je primer preveč specifičen ali je preširok?
 - Moderator in časomerilec pregledata kriterije uspešnosti za dajanje povratne informacije.

Povratna informacija o načrtovanem sklopu (primeri dejavnosti)

- Predstavljalec predstavi svoj primer in razloži, zakaj je zanj pomemben. (3 min.)
- Skupina zastavlja pojasnjevalna vprašanja, predstavljalec odgovarja. (2 min.)
- Skupina zastavlja močna vprašanja. (2 min.)
- Skupina razpravlja o tem, kar so slišali v zvezi s štirimi vprašanji, predstavljalec molči. (2 min.)
- Predstavljalec povzame, kar je slišal, in se odloči, kako bo preoblikoval svojo predstavitev, če se bo odločil za to. (1 min.)

Pojasnjevalna vprašanja¹

S tovrstnimi vprašanji sprašujemo po dejstvih, razčiščujemo dileme in zberemo dovolj informacij, da lahko kasneje predstavljalcu zastavljamo močna vprašanja in damo povratno informacijo.

Primeri pojasnjevalnih vprašanj

- Je, kar ste rekli, ...?
- Katere vire ste uporabili za projekt?
- Sem prav slišal ...?

1 Gl. orodje *Izbira pravega vprašanja*, str. 69-70 v Lesničar, B. idr. (2017). *Učitelji, raziskovalci lastne prakse*. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/digitalna_bralnica/ucitelji-raziskovalci-lastne-prakse/

- Sem prav razumel, ko ste rekli ...?
- Katere kriterije ste uporabili ...?
- Kako bi lahko ...?
- Sem vas pravilno povzel ...?

Močna vprašanja

Močna vprašanja so vprašanja odprtega tipa. Njihov namen je pomagati predstavljalcu bolj poglobljeno razmišljati o lastnem raziskovalnem vprašanju/dilemi. Če močno vprašanje nima omenjenega učinka, to pomeni, da smo zastavili pojasnjevalno vprašanje ali dali priporočilo.

Primeri močnih vprašanj

- Zakaj menite, da se je to zgodilo?
- Kaj bi se moralo spremeniti, da bi ...?
- Kaj menite, da je prav?
- Kako bi lahko drugače ...?
- Kako se ... razlikuje od ...?
- Kakšen vpliv menite, da ima ...?
- Ste že kdaj imeli podobno izkušnjo? Na kaj vas to spominja?
- Kako ste se odločili ...?
- Kakšen občutek imate v zvezi z ...?
- Kakšen je bil vaš namen, ko ste ...?
- Kaj menite, da je res v zvezi z ...?
- Kakšna je povezava med ... in ... ?
- Kaj če drži obratno? Kaj potem?
- Kako bi lahko vaše predvidevanje o ... vplivalo na vaš način razmišljanja ...?
- Kaj vas preseneča v zvezi z ...? Zakaj ste presenečeni?
- Kaj bi se lahko zgodilo v najboljšem primeru?
- Kaj še morate izvedeti, da bi bolje razumeli?
- Kako se počutite, ko ...? Kaj vam lahko to pove o ...?
- V zvezi s čim ne želite sklepati kompromisov?
- Kakšne kriterije uporabljate ...?
- Menite, da je problem X, Y ali kaj drugega?
- Kakšni dokazi obstajajo ...?
- Če bi bili X, kako bi razumeli ta položaj?
- Če čas in denar ne bi bila problem, ...?

PRIPRAVA NA KOLEGIALNO HOSPITACIJO

Priprava na kolegialno hospitacijo pri pouku v živo

1. Učitelj, ki bo izvajal pouk, na kratko predstavi:

- cilje dejavnosti, ki se bo izvajala pri pouku, s poudarkom na veščinah (kompetencah) podjetnosti, ki bodo vključene oz. jih bodo pri tem učenci razvijali;
- kaj bodo počeli učenci in kakšna bo učiteljeva vloga;
- kako bo vedel, da so cilji doseženi (kaj bodo dokazila, kazalniki);
- na kaj bi želel, da so opazovalci pozorni; o čem bi želel povratno informacijo oz. razpravo po opazovanju pouka.

2. Člani skupine se ob podpori obrazca za opazovanje pouka odločijo glede:

- namena opazovanja/opazovanj pouka;
- kaj bodo fokusno opazovali pri pouku, na kaj bodo posebej pozorni: kaj bodo opazovali pri učencih, kaj pri učitelju, na katere druge dokaze bodo še pozorni (npr. izdelki učencev, učno okolje);
- ali opazujejo vsi isto, ali se različni opazovalci osredotočajo na različne vidike;
- katere podatke/dokaze bodo zbirali v ta namen, kako jih bodo beležili.

Priprava na kolegialno hospitacijo na daljavo

VIDEOKONFERENČNA PRIPRAVA NA OPAZOVANJE VIDEOPOSNETKA POUKA

1. Moderator spodbudi učitelja, ki je izvajal pouk (oz. prispeval videoposnetek), da na kratko predstavi kolegom, ki bodo opazovali posnetek pouka:

- namen, cilje in dejavnosti pouka;
- kaj bodo na videoposnetku počeli učenci in kakšna bo učiteljeva vloga;
- kako je učitelj vedel, da so bili cilji doseženi (kaj bodo dokazila, kazalniki);
- na kaj bi želel, da so opazovalci pozorni; o čem bi želel povratno informacijo oz. razpravo po opazovanju pouka.

2. Moderator vodi pogovor, v katerem se opazovalci videoposnetka odločijo glede:

- namena opazovanja;
- kaj bodo usmerjeno opazovali oz. na kaj bodo posebej pozorni: kaj bodo opazovali pri učencih, kaj pri učitelju, na katere druge dokaze bodo še pozorni (npr. izdelki učencev, učno okolje...);
- ali opazujejo vsi isto, ali se različni opazovalci osredotočajo na različne vidike;
- katere podatke/dokaze bodo zbirali ob opazovanju in kako jih bodo beležili ...

3. Pri tem lahko uporabijo instrumentarij za opazovanje pouka.

Če je videoposnetek:

- krajši (npr. do 20 minut), sledi skupen ogled videoposnetka (na srečanju)
- daljši (npr. daljši od 20 minut) ali kompleksen (zahteva večkratno opazovanje), se po skupni pripravi na ogled videoposnetka določi termin videokonferenčnega srečanja, ki bo namenjen analizi videoposnetka. V vmesnem obdobju si opazovalci samostojno ogledajo videoposnetek.

INSTRUMENTARIJ ZA OPAZOVANJE POUKA

INSTRUMENTARIJ ZA OPAZOVANJE POUKA – splošni del

Opazovane veščine/kompetence podjetnosti

OPAŽANJA Pri opazovanju pouka je bilo videti/ prepoznati:	DA	NE	KAKO, KJE, V KATERI FAZI POUKA SE JE TO PREPOZNALO OZ. VIDELO?	OPOMBE (predlogi izboljšav, vprašanja za opazovanega učitelja ipd.)
aktivno vključenost učencev/dijakov v vseh fazah procesa učenj				
prilagoditve pri izvedbi pouka glede na individualne posebnosti in potrebe učencev/dijakov (individualizacija, diferenciacija)				
prilagoditve pri izvedbi pouka glede na individualne posebnosti in potrebe učencev/dijakov (individualizacija, diferenciacija)				
vključenost oz. sodelovanje učencev/ dijakov pri načrtovanju postavljanja ciljev, izvedbe dejavnosti oz. načinov učenja				
da učenci/dijaki vedo oz. razumejo, kaj se od njih pričakuje, na podlagi česa se bo presojala uspešnost opravljene dejavnosti oz. dosežkov (opredelitev kriterijev uspešnosti)				
da pri pouku nastajajo dokazi/ dokazila o učinkovitosti procesu učenja in o dosežkih oz. znanju učencev/dijakov				
dajanje povratnih informacij o dosežkih, izdelkih in načinih učenja (kakšne, kako, od koga, usklajenost s kriteriji uspešnosti)				
samovrednotenje znanja, dosežkov in načina učenja (v skladu s kriteriji uspešnosti)				
razvijanje različnih miselnih procesov, kritičnega mišljenja ¹				
da postavljajo vprašanja učenci				
učenje z reševanjem problemov oz. razvijanje veščin reševanja problemov ²				
učenje z raziskovanjem oz. razvijanje raziskovalnih veščin ³				

OPAŽANJA Pri opazovanju pouka je bilo videti/ prepoznati:	DA	NE	KAKO, KJE, V KATERI FAZI POUKA SE JE TO PREPOZNALO OZ. VIDELO?	OPOMBE (predlogi izboljšav, vprašanja za opazovanega učitelja ipd.)
delo z viri in razvijanje veščin dela z viri ⁴				
uporaba podatkov in razvijanje veščin dela s podatki ⁵				
učenje drug od drugega in razvijanje sodelovalnih veščin ⁶				
razvijanje in urjenje komunikacijskih veščin ⁷				
razvijanje digitalne pismenosti ⁸				
razvijanje ustvarjalnosti, inovativnosti ⁹ (divergentno mišljenje)				
razvijanje in oblikovanje stališč, odnosa, vrednot do ... ¹⁰				
usklajenost dejavnosti, metod, oblik in pripomočkov s cilji, standardi in pričakovanimi dosežki oz. (pod)gradniki				

Razlage posameznih veščin

Veščine	Kaj vključujejo? S katerimi dejavnostmi jih učenci razvijajo?
¹ Veščine kritičnega mišljenja	Primerjanje, razvrščanje, postavljanje (akcijskih)* vprašanj, razumevanje, napovedovanje, razlikovanje dejstev od mnenj, sklepanje (deduktivno, induktivno), oblikovanje, analiza in vrednotenje argumentov, kritično vrednotenje in odločanje * Npr. <i>Kaj se zgodi, če ...? Kaj storiti, da bo ...? Zakaj? Kako? Zakaj misliš, da ...?</i>
² Veščine reševanja problemov	Prepoznavanje in opredelitev problema, analiza problemske situacije, predlaganje možnih poti oz. strategij reševanja problema, ovrednotenje teh po različnih kriterijih in izbor najustreznejše poti oz. strategije, izvedba in udejanjanje načrta reševanja, evalvacija
³ Raziskovalne veščine	Postavljanje raziskovalnih vprašanj in hipotez, načrtovanje poteka raziskave, opredelitev in kontrola spremenljivk, izvajanje raziskave (opazovanje, merjenje, zbiranje in beleženje podatkov), analiza rezultatov in oblikovanje sklepov, kritično ovrednotenje rezultatov in poteka raziskave
⁴ Veščine dela z viri	Uporaba raznolikih virov, presojanje zanesljivosti virov, iskanje in izbor podatkov
⁵ Veščine dela s podatki	Pridobivanje, beleženje, urejanje, predstavitev podatkov na različne načine, analiza in izpeljava sklepov, pravil, zakonitosti ipd. iz podatkov
⁶ Sodelovalne veščine	Delitev nalog v dvojici oz. skupini, skupno načrtovanje procesa, prevzemanje odgovornosti za doseganje skupinskih ciljev ipd.
⁷ Komunikacijske veščine	Komuniciranje na različne načine (ustno, pisno), z uporabo različnih orodij in glede na (realno ali namišljeno) ciljno publiko, aktivno poslušanje, strpnost ipd.
⁸ Digitalne veščine	Uporaba informacijske tehnologije pri učenju (za iskanje, ustvarjanje, predstavljanje informacij, komuniciranje, sodelovalno delo idr.)
⁹ Ustvarjalnost in inovativnost	Sposobnost razvoja idej in novih rešitev, ki so izvirne, koristne, trajne, uporabne, izvedljive
¹⁰ Stališča in odnosi	Primeri: empatija, solidarnost, ohranjanje narave, skrb za lastno zdravje in zdravje drugih ljudi, trajnostna

INSTRUMENTARIJ ZA OPAZOVANJE POUKA – specifično za kompetenco podjetnosti

Opazovane veščine/kompetence podjetnosti

	Opazovani elementi	DA/NE Področje A, B, C*	KAKO SE JE TO VIDELO?
1.	<p>Učenci so aktivno vključeni v učni proces:</p> <ul style="list-style-type: none"> glede na predznanje in interes, ob povratni informaciji učitelja si postavijo cilje, sodelujejo pri načrtovanju dejavnosti in učnih korakov za doseganje ciljev, sodelujejo pri oblikovanju kriterijev uspešnosti, izbirajo dejavnosti in gradiva za učenje, predstavljajo znanje na način, ki ga izberejo sami, vrednotijo svoje dosežke po izdelanih kriterijih, dajejo povratne informacije učitelju, razmišljajo o svojem učenju, uporabljajo različne vire (elektronske in klasične) iz šolske knjižnice (učbenike, priročnike, revije, članke ...) in izven nje, za učenje uporabljajo informacijsko tehnologijo, so motivirani za učenje. 		
2.	<p>Učitelj spodbuja razmišljanje učencev:</p> <ul style="list-style-type: none"> z dejavnostmi, ki zahtevajo različne miselne procese (razumevanje, sklepanje, argumentiranje, vprašanja so odprta, problemska), z dejavnostmi, ki izhajajo iz individualnih posebnosti učencev in omogočajo personalizirano učenje, s povratno informacijo, ki izhaja iz opredeljenih kriterijev uspešnosti in učence vodi k izboljševanju učenja ter doseganju ciljev, tako, da učenci iščejo in zbirajo raznolike dokaze o procesu učenja in znanja (npr. v mapi dosežkov, e-portfolijo). 		

	Opazovani elementi	DA/NE Področje A, B, C*	KAKO SE JE TO VIDELO?
3.	Učenci razvijajo sodelovalno učenje – so drug drugemu vir učenja:		
	<ul style="list-style-type: none"> z različnimi metodami dela (npr. delo v dvojicah, recipročno in sodelovalno učenje), 		
	<ul style="list-style-type: none"> vsi so vključeni v skupne razprave, 		
	<ul style="list-style-type: none"> učenci drug za drugega oblikujejo naloge in vprašanja o vsebini, 		
	<ul style="list-style-type: none"> učenci si postavljajo skupinske cilje in razvijajo posameznikovo odgovornost za doseganje teh ciljev, 		
4.	Dejavnosti podpirajo razvijanje kompetence podjetnosti	Izkazana stopnja razvitosti kompetence	
		DA (1–2–3) / NE	KAKO SE JE TO VIDELO?
	Področje A IDEJE IN PRILOŽNOSTI		
	<ul style="list-style-type: none"> Odkrivanje priložnosti Ustvarjalnost Vizija Vrednotenje idej Etično in trajnostno mišljenje 		
Področje B VIRI			
<ul style="list-style-type: none"> Samozavedanje in lastna učinkovitost Motivacija in vztrajnost Zbiranje virov Finančna in ekonomska pismenost Vključevanje drugih 			
Področje C DEJAVNOSTI			
<ul style="list-style-type: none"> Prezemanje pobude Načrtovanje in vodenje Obvladovanje negotovosti Sodelovanje Izkustveno učenje 			

* Področja:

A – IDEJE IN PRILOŽNOSTI

B – VIRI

C – DEJAVNOSTI

SKUPINSKI POGOVOR PO OPAZOVANJU POUKA

Navodila in podporna vprašanja za razpravljalce v skupini

- A. Navedite **prepoznana dejstva oz. opažanja** pri opazovanju pouka, ki se nanašajo na predhodno dogovorjena področja opazovanja pri dejavnostih za razvijanje veščin/kompetenc podjetnosti.

Podporna vprašanja: Kaj sem pri opazovanju pouka videl/slišal/zaznal o ...?

- B. Katere **sklepe in interpretacije** bi lahko oblikovali na podlagi opaženih dejstev?

Podporna vprašanja: Kaj nam povedo opažanja? Kako si jih je mogoče razlagati oz. razumeti? Kakšne sklepe/razlage/predpostavke lahko oblikujemo oz. razberemo iz opažanj?

- C. Katera **vprašanja** bi postavili učitelju (ali timu učiteljev)? S katerimi odprtimi vprašanji bi lahko spodbudili razmislek pri učitelju?

Podporna vprašanja: Kako veste, da ste dosegli zastavljene cilje? Kaj vam je uspelo oz. s čim ste bili zadovoljni? Kaj bi v bodoče naredili drugače? Katere bi lahko bile alternativne možnosti izvedbe? Kaj vse je vplivalo na doseganje ciljev? Kaj ste lahko predvideli in česa ne? Kje so vzroki, da ste v dani situaciji tako reagirali? Itd.

- Č. **Refleksija procesa skupnega učenja**

Podporna vprašanja za individualni razmislek:

1. *Do katerih spoznanj/idej/dilem sem prišel pri kolegialnem opazovanju pouka? Kaj sem osebno pridobil oz. se naučil? Kaj bi lahko tudi sam uporabil oz. preizkusil v praksi?*
2. *Kaj se mi zdi dodana vrednost (dosedanjih) kolegialnih hospitacij in bi veljalo v bodoče ohraniti? Katere spremembe/izboljšave/nadgradnje kolegialnega učenja ob opazovanju pouka predlagam? S katerimi znanji in izkušnjami bi lahko podprl kolega oz. kolege v skupini? Kje je potekalo naše skupno učenje?*

Navodila za moderatorje

SKUPINSKI POGOVOR PO OPAZOVANJU POUKA

Učitelj, ki je poučeval (opazovani učitelj) je v koraku A in B opazovalec oz. poslušalec, aktivno se vključi v koraku C.

Korak A: Navajanje prepoznanih dejstev oz. opažanj pri opazovanju pouka, ki se nanašajo na izbrana oz. predhodno dogovorjena področja opazovanja, povezana z razvijanjem posameznih veščin/kompetenc podjetnosti

(10 minut)

Vloga moderatorja:

- Seznaniti člane skupine, da imajo tri minute časa, da vsak individualno pregleda in dopolni svoje zapise na obrazcu za opazovanje pouka ter izlušči dejstva/opažanja (kar je videl, slišal) ob opazovanju pouka.
- Seznaniti člane skupine, da ima vsak član skupine minuto časa za navedbo oz. predstavitev dejstev. Moderator določi, po kakšnem vrstnem redu se bodo zvrstili člani skupine. **Moderator opozori člane skupine, naj navajajo zgolj dejstva, in med predstavitvami prekine vsakega člana, ki v tej fazi že predlaga sklepe ali interpretira opažanja.**
- Moderator sproti zapisuje vsa dejstva, ki jih navajajo člani, na plakat na mizi. Plakat naj bo razdeljen na dva stolpca: v prvi stolpec v tem koraku vpisujemo našeta dejstva/opažanja; v drugi stolpec pa v naslednjem koraku sklepe/interpretacije.

- Določi/izbere digitalno orodje, v katerem bodo opazovalci ob izvedbi pogovora (korak A in B) zapisovali opažena dejstva ter iz dejstev izpeljali sklepe in interpretacije. V ta namen naj izbira med digitalnimi orodji, ki omogočajo zbiranje in urejanje zapisov v dveh stolpcih/področjih. Izbrano orodje naj bo preprosto za uporabo in članom skupine že poznano (npr. Padlet, IdeaBoardz, Whiteboard, skupni Googlevi dokumenti ...).

dejstva/opažanja	sklepi/interpretacije

Korak B: Sklepanje in interpretiranje na podlagi opažanj

(15 minut)

Vloga moderatorja:

- Moderator opozori člane skupine, da pri sklepanju in interpretiranju izhajajo iz nabora zapisanih dejstev in se skušajo izogniti podajanju sodb.
- Vodi razpravo, spodbuja vse člane k besedi. Vsak član lahko razpravlja 3 minute.
- Moderator sklepe in interpretacije, ki jih navajajo člani, sproti zapisuje v drugi stolpec na plakatu oz. v primeru hospitacije na daljavo predloge sproti zapisuje na pripravljene podlagi (npr. dokument v skupni rabi, Whiteboard, Padlet ...).

Korak C: Oblikovanje vprašanj za opazovanega učitelja

(15 minut)

Vloga moderatorja:

- Opozori člane, da ima vsak 2 minuti časa, da oblikuje »močno« vprašanje za učitelja, ki je poučeval. (*Op. Močna vprašanja so odprta vprašanja, ki spodbujajo in usmerjajo učiteljevo razmišljanje k raziskovanju in iskanju rešitev.*)
- Določi vrstni red, po katerem člani preberejo vprašanja. Moderator vprašanja sproti zapiše na plakat oz. v primeru hospitacije na daljavo predloge sproti zapisuje na pripravljene podlagi (npr. dokument v skupni rabi, Whiteboard, Padlet ...).
- Učitelj odgovori na vprašanja.

Korak Č: Refleksija procesa skupnega učenja

(15 minut)

Vloga moderatorja:

- Opozori vse člane (opazovane učitelje in opazovalce), da ima vsak 3 minute časa za razmislek ob podpornih vprašanjih:
 1. kaj je osebno pridobil/se naučil pri opazovanju pouka oz. kaj je bila zanj dodana vrednost kolegialne hospitacije, kaj bo uporabil v svoji praksi,
 2. kateri novi izzivi in predlogi so se porodili za nadaljnje kolegialne hospitacije.
- Določi vrstni red, po katerem člani preberejo zapise o tem, kaj so se naučili/pridobili (vsak eno minuto).
- Določi vrstni red, po katerem člani navajajo predloge v zvezi z nadaljnjim učenjem ob opazovanju pouka, in **predloge sproti zapisuje** na plakat oz. v primeru hospitacije na daljavo predloge sproti zapisuje na pripravljene podlagi (npr. dokument v skupni rabi, Whiteboard, Padlet ...).
- Skupina pregleda predloge in se izreče:
 - ali so predlogi sprejemljivi za vse člane skupine in kateri so takšni;
 - ali bi predloge razvrstili (in upoštevali) po prioriteti;
 - kakšen bo nadaljnji načrt skupnega učenja z opazovanjem pouka (kratkorочно, dolgoročno);
 - kateri bo naslednji izvedeni korak oz. /dejavnost; kdo bo vključen, kdaj in kako.

Korak D: Kratka refleksija

(5 minut)

- Člani skupine reflektirajo, kako so doživeli vodeno diskusijo, kaj so pridobili z njo in na katere težave oz. dileme so naleteli.
- Moderator reflektira lastno moderiranje in kako je doživljal dinamiko v skupini.

2

Modeli razvoja podjetnostne kompetence v osnovni šoli

Tatjana Krapše

2 Modeli razvoja podjetnostne kompetence v osnovni šoli

Tatjana Krapše, *Zavod RS za šolstvo*

Povzetek

Razvijanje podjetnostne kompetence v šoli ni samo po sebi umevno, čeprav večkrat slišimo učitelje reči »Saj to že počnemo«, ko poskušamo razumeti okvir podjetnostne kompetence EnterComp (razumevanje petnajstih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira: odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, vizija, vključevanje človeških virov, sodelovanje idr.). V prispevku predstavljamo dva modela za uresničevanje podjetnostne kompetence, ki sta se razvila v okviru projekta Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah. Ob predstavitvi modelov se dotaknemo še korelacij med posameznimi elementi učnega procesa, pri čemer izpostavljamo pomen uporabe določenih didaktičnih strategij v podporo razvoju podjetnostne kompetence pri učencih. V sklepu ponujamo razmislek o pogojih za oblikovanje učnega okolja, ki nagovarja tako učence kot strokovne delavce in vodstvo šole.

Ključne besede: podjetnostna kompetenca, kompetence podjetnosti, didaktične strategije, modeli podjetnosti.

Podjetnostno kompetenco razumemo kot sposobnost posameznika za uresničevanje lastnih zamisli, pri čemer je rezultat odvisen od stopnje razvitosti posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira, tj. od ustvarjalnosti, inovativnosti, zmožnosti sprejemanja tveganj, učenja iz napak, sposobnosti načrtovanja in vodenja dejavnosti za doseganje ciljev, beleženja in vrednotenja dosežkov idr.¹ Pomeni lastnost človeka, ki jo razvija skozi vse faze življenja in jo uporablja zavedno ali nezavedno v zasebnem in poklicnem življenju. Prepogosto se dogaja, da je podjetnostna kompetenca domena podjetniškega lobija, zato ima (oz. je do nedavnega imela) negativno konotacijo. Razumeti jo moramo kot izkazan sklop znanja, veščin in sposobnosti za opravljanje neke naloge. Prav tako pa nabor vrednot, motivacijo, samopodobo, čustva in vzorce razmišljanja posameznika. Pomeni, da ima človek znanje in razumevanje, zmožnosti in veščine za izvedbo nečesa, obenem je motiviran, da nekaj dejansko stori.²

Za uresničitev razvoja podjetnostne kompetence v šolskem prostoru je potreben razmislek o konceptu, načinu in kakovosti njenega razvoja pri posamezniku.

2.1 KAKO RAZUMEMO PODJETNOST V SLOVENSKEM IZOBRAŽEVALNEM PROSTORU

Podjetnostne kompetence se človek uči in jo razvija vse življenje pogosto stihijno, nenačrtno in nesistematično. Da bi se temu izognili, je zato pomemben del osebnega razvoja posameznika čas in način preživetja v organiziranem učnem procesu, torej v šoli. Zato bomo podjetnostno kompetenco v nadaljevanju prispevka obravnavali z vidika izvajanja didaktičnih strategij. Izpostavljena bosta dva modela, pri čemer bomo pozorni na določene elemente, ki so stalnica v vsakem učnem procesu.

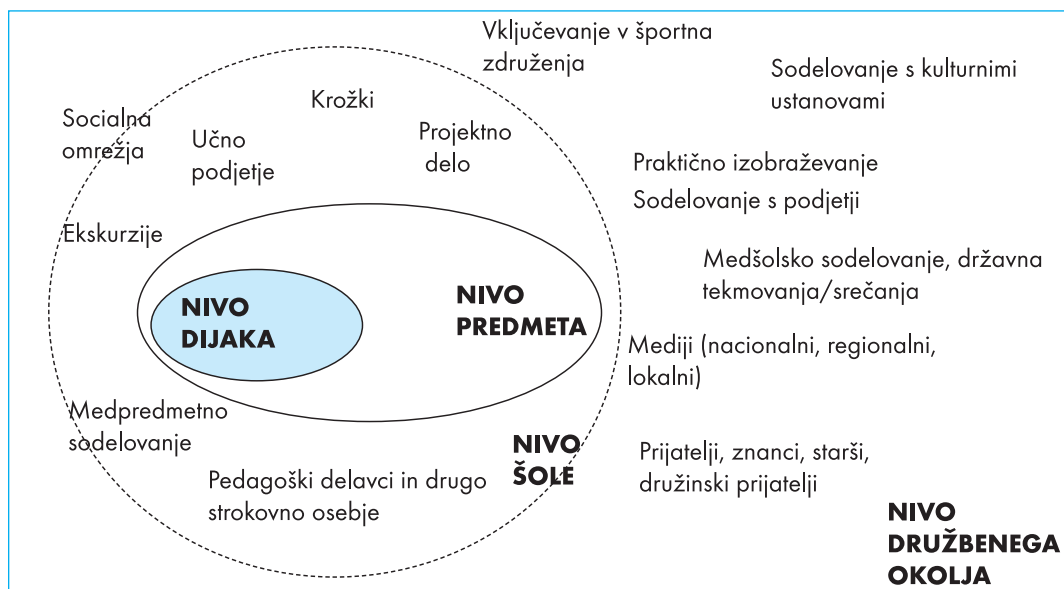
¹ Povzeto po gradivih, objavljenih v spletni učilnici projekta POGUM, ki so ključni za razvoj podjetnostne kompetence.

² <https://esvetovanje.ess.gov.si/KajZnam/KajSoKompetence/#sthash.BFwNdfcW.dpuf>

Model razvoja podjetnostne kompetence zajema:

- 1) nivo učenca (zmožnost in priložnosti razvoja posameznih kompetenc ali celostne podjetnostne kompetence),
- 2) nivo predmeta (skrb za doseganje ciljev in standardov glede na didaktično izvedbo učnega procesa),
- 3) nivo šole:
 - a) medpredmetnost in timsko delo strokovnih delavcev ter učencev pri rednem pouku in v razširjenem programu,
 - b) stopnja profesionalnosti in značilnosti pedagoškega osebja v šoli, ki skrbi za razvoj podjetnostne kompetence (raven profesionalnosti posameznega odraslega in kolektiva kot celote),
 - c) način pedagoškega vodenja (usmerjenost odraslih v družbene izzive in iskanje priložnosti za njihovo reševanje v ožjem in širšem okolju, tako pri vodstvu kot pri strokovnih delavcih pri vodenju pedagoškega procesa),
- 4) nivo družbenega okolja:
 - a) značilnosti sodelovanja šole z okoljem.

V slovenskem izobraževalnem prostoru je o tem že leta 2012 v članku Model dinamičnega učenja ustvarjalnosti, inovativnosti in podjetnosti pisal Franc Vidic, ravnatelj višje strokovne šole in predavatelj. Grafično je model v omenjenem članku prikazan takole:

Slika 1: Model dinamičnega učenja ustvarjalnosti, inovativnosti in podjetnosti v srednjih šolah
 Vir: Vidic, F. (2012). Model dinamičnega učenja ustvarjalnosti, inovativnosti in podjetnosti.

Po petih letih razvoja podjetnostne kompetence v okviru projekta Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah (v nadaljevanju POGUM) in po desetih letih od objave članka, ki predstavlja model razvoja podjetnosti v šoli, ugotovljamo, da model opredeljujejo isti elementi, ki pa jih v okviru projekta POGUM interpretiramo nekoliko drugače.

Koncept podjetnosti se na izvedbeni ravni v osnovni šoli udejanja v različnih modelih, ki temeljijo na izhodiščih: cilji, načela in izvedbene rešitve.

1. Cilji za razvoj podjetnostne kompetence

Izbor ciljev za razvoj podjetnostne kompetence je posledica razmisleka in razmejitve med pojmom podjetnost in podjetništvo. Ob razumevanju zgoraj zapisane razlage podjetnosti in analizi družbenih razmer je bilo treba pridobiti odgovor na vprašanje, kakšnega človeka naj šola pomaga razvijati, da bi zadovoljeval potrebe 21. stoletja, opredeljene v ključnih kompetencah. Rezultat razmisleka je izbor ciljev štirih področij:

- razvijanje kompetenc/veščin evropskega kompetenčnega okvira EntreComp,
- pripravljane mladega človeka na samostojno in odgovorno vključevanje v družbo,
- udeleževanje ciljev in načel trajnostnega razvoja,
- uresničevanje ciljev vseživljenjskega razvoja s poudarkom na drugem cilju:³
- spreminjanje osebnega odnosa in ravnanja do sebe in okolja (vrednotni sistem),
- usposabljanje učencev/dijakov za samostojno in odgovorno ravnanje z okoljem.

Posledica razmisleka, kako uresničevati cilje vseživljenjskega razvoja in upoštevati načela trajnostnega razvoja ob razvijanju podjetnostne kompetence v šoli, je opredelitev osmih vsebinskih področij:⁴

- KARIERNA IN POKLICNA ORIENTACIJA NA POTI PODJETNOSTI
- PROSTORI
- NOVE TEHNOLOGIJE IN TRAJNOSTNI RAZVOJ
- ŠOLE KOT SREDIŠČA SKUPNOSTI
- KULTURA KOT SPODBUJANJE SOBIVANJA V RAZLIČNOSTI
- EKONOMIJA SAMOOSKRBE
- GIBANJE IN ZDRAVJE

2. Drugi element razvoja podjetnostne kompetence so načela.⁵

Vse akterje in akterke, ki izvajajo kakršne koli dejavnosti v okviru vzgojno-izobraževalnega zavoda (vodstvene delavke in delavci ter strokovne delavke in delavci, učenke in učenci, ostali zaposleni, starši, lokalno okolje idr.), imenujemo v zapisih načel z nazivom šola.

Zavedamo se, da upoštevanje načel za razvijanje podjetnostne kompetence v učno-vzgojnem procesu vpliva na razvoj stališč in vrednot učenk in učencev ter na spreminjanje stališč in prepričanj odraslih. Zato je dosledno izvajanje teh načel dolgotrajen proces, saj zahteva rekonstruiranje vzajemnega odnosa med šolo in lokalno skupnostjo, med učenkami in učenci ter strokovnimi delavkami in delavci, družinami ter drugimi deležniki, ki vstopajo v šolo. Za razvoj podjetnostne kompetence so pomembna načela:

- spoštovanja in vključevanja v raznolika področja delovanja (v šoli in življenju),
- vključevanja šole v okolje,
- sodelovanja in samooskrbe oz. samooskrbe in trajnostnega razvoja,
- sodelovanja in timskega dela,

3 Strategija vseživljenjskega učenja v Sloveniji, MIZŠ: Javni zavod Pedagoški inštitut: 2007; <http://www.planbz slovenija.si/trajnostni-razvoj> (Umanotera).

4 Podrobnejša predstavitev področij je prikazana v monografiji Šola 21. stoletja v duhu podjetnostne kompetence (2022 – monografija v pripravi).

5 Podrobneje so področja predstavljena v monografiji Šola 21. stoletja v duhu podjetnostne kompetence (2022 – monografija v pripravi).

- spoštovanja različnosti,
- enakih možnosti,
- medgeneracijske pravičnosti in solidarnosti,
- globalne odgovornosti,
- povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev,
- razvijanja digitalne pismenosti.

2.2 NAČELA ZA RAZVIJANJE PODJETNOSTNE KOMPETENCE

Načela so zapisana tako, da zadostijo trem kriterijem:

- izhajajo iz koncepta podjetnosti na področju vzgoje in izobraževanja (upoštevajo podjetnostni kompetenčni okvir ter zastopajo vsa področja delovanja – socialo, kulturo, gospodarstvo in okolje),
- izhajajo iz splošnih opredelitev in so dopolnjena s specifikom, ki jo določa podjetnostni kompetenčni okvir,
- nagovarjajo učence, učenke, vodstvene in strokovne delavke ter delavce in vse druge deležnike na področju vzgoje in izobraževanja, ki se vključujejo v učno-vzgojni proces.

Načelo spoštovanja in vključevanja v raznolika področja delovanja (v šoli in izven nje)

Ob vključevanju v raznolika področja delovanja (tako v šoli kot izven nje) je spoštovanje in sprejemanje vseh ne glede na pripadnost (versko, rasno, statusno, spolno idr.) ključnega pomena, saj s tem omogočamo sprejemanje drugačnih oz. novih idej.

Vključevanje strokovnih delavcev, delavk in učencev, učenk v različne dejavnosti v šoli in izven nje omogoča razvoj poglobljenega pozitivnega odnosa in spoštovanje ljudi, ki opravljajo najrazličnejša dela. Z upoštevanjem tega načela je omogočeno razvijanje komunikacijskih veščin, s katerimi se strokovni delavci in delavke šole ter učenke in učenci učijo, kako sprejeti in dajati konstruktivno kritiko, kar vpliva na osebno rast posameznika, posameznice in jo omogoča.

Spoštovanje med učenkami in učenci ter strokovnimi delavkami in delavci gradimo z aktivnim vključevanjem učenk in učencev v učni proces. Tako ustvarjamo učna okolja, v katerih učenke in učenci razvijajo veselje do učenja, pozitiven odnos do življenja, sodelovanja, spoštovanja in strpnosti v medsebojnih odnosih.

Upoštevanje načela pomeni sodelovanje in izmenjavo znanj in idej, zmožnosti in izkušenj pri izvajanju najrazličnejših dejavnosti, s sodelavkami in sodelavci iz lokalnega in širšega okolja. Gradi konstruktiven dialog med sodelujočimi in razvija strpnost do drugačnih mnenj in prepričanj.

Načelo vključevanja šole v okolje

Načelo vključevanja šole v okolje poudarja njeno aktivno vpetost v življenje in delo v šoli ter lokalni skupnosti. Usmerja k zaznavanju, odzivanju in reševanju problemov iz šolskega, lokalnega in širšega okolja ter preučitvi avtentičnih problemov in iskanju rešitev.

Upoštevanje načela spodbuja aktivno vlogo učenk in učencev na različnih ravneh kulturnega, družbenega in gospodarskega življenja ter okoljske problematike. Omogoča vključevanje predstavnikov delovnih organizacij, društev iz lokalnega in širšega okolja pri izvajanju projektov šole ter skrbi za odprtost in pretočnost predlogov, idej in rešitev za izboljšanje skupnih pogojev življenja in dela v šoli in njenem neposrednem okolju.

Načelo samooskrbe in trajnosti

Načelo samooskrbe in trajnosti šola uresničuje in razvija z ozaveščanjem učenk in učencev o pomenu ekonomskih, socialnih in okoljskih ciljev, ki pomenijo ravnotežje v družbi in ustvarjajo pogoje za kakovostno in trajnostno naravnano življenje prihodnjih generacij. Strokovne delavke in delavci šole spodbujajo učence in učence k razmisleku o odgovornem ravnanju do sebe, drugih in okolja, samozavedanju in samoučinkovitosti. Za vse udeleženke in udeležence v vzgojno-izobraževalnem procesu je pomembno, da se razvijajo in verjamejo vase pri iskanju novih, družbeno koristnih rešitev aktualnih izzivov. Prav tako imata samooskrba in trajnost pomen za lokalno okolje. Ob kompetenci podjetnosti se načelo samooskrbe in trajnosti uresničuje s pomočjo dejavnosti, ki jih učence in učenci izvajajo na različnih ravneh, v okviru rednega programa in obšolskih dejavnosti v sodelovanju s sošolci in sošolkami, strokovnimi delavkami in delavci šole ter predstavniki lokalne skupnosti. Te dejavnosti so usmerjene v medsebojno pomoč in/ali skrb za fizično okolje (npr. šolski vrt, učilnica na prostem). Pri tem učenci odkrivajo priložnosti, ustvarjajo vizijo ter etično in trajnostno razmišljajo. Dejavnosti so naravnane tako, da razvijajo individualno in kolektivno odgovornost.

Načelo sodelovanja in timskega dela

V šoli udejanjajo to načelo tako, da skrbijo za sodelovanje in omogočajo timsko delo med vsemi deležniki. Timsko delo se izraža v timskem načrtovanju, timskem izvajanju in timski evalvaciji. Pri načrtovanju se timsko delo izraža na ravneh vodenja kolektiva v kontekstu učeče se skupnosti, sodelovanja med strokovnimi delavkami in delavci ter z zunanjimi partnerji ter na ravni učenk in učencev. Zato je pomembno, da je že pri izbiri izziva vključen vsak od naštetih deležnikov, vključno z učenkami in učenci ter zunanjimi deležniki oz. partnerji v lokalni in širši skupnosti. Bistvo timskega dela za razvoj podjetnostne kompetence je v interdisciplinarnem pristopu pri iskanju najboljših rešitev, krepitvi ustaljenih, preverjenih in dobrih idej ter razvijanju novih, z izvajanjem takih didaktičnih strategij učenja, ki podpirajo razvoj petnajstih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira.

Strokovne delavke in delavci šole načrtno razvijajo kompetenco pri učenkah in učencih enakih in različnih starostnih skupin ter jim z ustreznimi pristopi omogočajo priložnosti za medvrstniško in medgeneracijsko sodelovanje in učenje. Obenem jim s tem omogočajo razvoj socialnih in emocionalnih veščin.

Načelo spoštovanja različnosti

V šoli skrbijo za razumevanje, upoštevanje in spoštovanje različnosti tako z vidika učenk in učencev kot vseh zaposlenih. Upoštevanje načela se izkazuje na najrazličnejših področjih človekovega razvoja in delovanja, kar nas po eni strani združuje in zbližuje, po drugi strani pa razvija strpnost, ki se kaže in gradi v vsakodnevnih odnosih v družini, šoli ali kateri koli drugi situaciji. Pomeni zmožnost sprejemanja vsakega posameznika, posameznice ne glede na njegovo, njeno osebnostno in kulturno drugačnost. V okviru razvoja podjetnostne kompetence pomeni sprejemanje drugačnosti pomemben del procesa že v izhodišču izbora izziva, pri čemer ima vsak sodelujoči pravico, možnost, hkrati pa dolžnost izpostaviti svoje ideje, jih zagovarjati in komentirati ter kritično presojati ideje drugih. Pogoj za razvijanje načela spoštovanja različnosti je zmožnost prisluhniti in spoštljivo razpravljati o drugačnem, morda celo nasprotujočem si mnenju. To se izkazuje s spoštljivimi odzivi v vsakodnevnih učnih in življenjskih okoliščinah. Z razvijanjem načela spoštovanja različnosti se učenci neposredno soočajo z lastnim ravnanjem in presegajo stereotipna ravnanja v medosebnih odnosih. Zato je pomembno, kako strokovni delavci in delavke organizirajo učni proces, da ima vsakdo priložnost vključevanja glede na lastne zmožnosti.

Načelo enakih možnosti

V šoli zagotavljajo uresničevanje načela enakih možnosti za vse udeleženke in udeležence ne glede na spol, narodno, etnično ali družbeno poreklo, jezik, barvo kože, premoženje, versko, politično ali drugo prepričanje, invalidnost ali kakršno koli drugo okoliščino. Načelo enakih možnosti uresničujejo z vzpostavitvijo varnega in spodbudnega učnega okolja, ki zagotavlja spoštovanje otrokovih in človekovih pravic ter temeljnih svoboščin, spoštovanje drugačnosti, sodelovanje z drugimi, razvijanjem zavesti o enakopravnosti in enakih možnostih spolov.

Z razvojem podjetnostne kompetence v šoli uresničujejo načelo enakih možnosti z dejavnostmi, ki enakopravno vključujejo tako učence kot učence, v katere vključujejo njihov interes, sposobnosti, močna področja ipd.:

enakopravno sodelujejo pri odkrivanju priložnosti, razvijanju vizije in vrednotenju zamisli z dajanjem predlogov in idej ter odločanjem, pri vključevanju (človeških) virov z vključevanjem družin in izkušenj iz okolja, iz katerega prihajajo učenke in učenci, s spodbujanjem ustvarjalnosti in sodelovanja. Razvijanje kompetenc podjetnosti pri učenkah in učencih omogoča ozaveščanje, da lahko prav vsak pripomore k ustvarjanju sobivanja in skupnega pravičnejšega ter trajnostno naravnane sveta.

Načelo medgeneracijske pravičnosti in solidarnosti

Načelo medgeneracijskega sodelovanja skozi kompetenco podjetnosti v šoli uresničujejo tako, da načrtujejo in izvajajo dejavnosti, s katerimi vzpostavljajo medgeneracijsko sodelovanje. Ob različnih dejavnostih za razvijanje podjetnostne kompetence učenci in učenke učijo starejše novih znanj in veščin ter obratno. Gre za obojestranski razvoj znanj in veščin. Oboji ta znanja razvijajo in gojijo pozitiven odnos do ohranjanja znanj iz preteklosti in razvoja sodobnih znanj. Uresničevanje načela medgeneracijske pravičnosti in solidarnosti se zanesljivo udejanja z izvajanjem dejavnosti na humanitarnem področju (izmenjava dobrin, medsebojna učna pomoč idr.).

Z upoštevanjem načela medgeneracijskega sodelovanja v šoli vzpostavljamo in spodbujamo razvoj učnega okolja, v katerem se zagotavlja spoštovanje pravic in temeljnih svoboščin vseh generacij.

Načelo globalne odgovornosti

Strokovni delavci in delavke v šoli uresničujejo načelo globalne odgovornosti s kompetencami podjetnosti tako, da načrtujejo in izvajajo dejavnosti, ki učenkam in učencem omogočajo ozaveščanje in delovanje v smeri individualne in skupne odgovornosti. Biti globalno odgovoren pomeni razumeti, da smo del enega sveta, ki ga lahko izboljšamo in naredimo pravičnejšega. V dejavnostih, ki vključujejo predvsem odkrivanje priložnosti, vrednotenje zamisli, etično in trajnostno razmišljanje, vključevanje (človeških) virov, prevzemanje pobude in sodelovanje, učenke in učenci razvijajo odnose, vrednote, stališča in etično držo ter ozaveščajo pomen informiranega, kritičnega in aktivnega demokratičnega (globalnega) državljanstva. Dejavnosti vključujejo tako izzive v lokalnem okolju kot večja globalna vprašanja: dobredelne dejavnosti in udejanjanje solidarnosti, spoštovanja in uresničevanja človekovih pravic ter svoboščin, miru in demokratične globalne družbe, boj proti globalni revščini, trajnost in varstvo okolja. Ključno je načrtovanje priložnosti za aktivno udeleževanje v smeri pozitivnih sprememb v svetu, predvsem dejavnosti, ki izkazujejo udejanjanje solidarnosti na globalni ravni.

Načelo povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev

Z upoštevanjem načela povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev vodstveni in strokovni delavci in delavke ustvarjajo pogoje za reševanje avtentičnih problemov. Učenci in učenke jih v sodelovanju z zunanjimi partnerji rešujejo pri interdisciplinarno zasnovanem pouku. Glede na naravo avtentičnih problemov v interdisciplinarni tim lahko vključujejo strokovnjake iz gospodarstva, kulture, sociale in okolja. Učenci, učenke in strokovni delavci, delavke pri tem razvijajo različna znanja in spretnosti ter komunikacijske in sodelovalne veščine. Pridobivajo življenjske izkušnje ter sami prispevajo k soustvarjanju boljšega, kakovostnejšega okolja, pri čemer ravnajo trajnostno. Zadovoljujejo potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov. S pomočjo pridobljenih izkušenj si vsi vključeni v proces implementacije omenjenega načela oblikujejo celosten pogled na življenje. Strokovne delavke in delavci šole spreminjajo, učenke in učenci pa razvijajo pozitiven odnos do sprememb, ko razumejo namen in pomen npr. krožnega, zelenega, brezogljivega gospodarstva, zelenih delovnih mest, boja proti podnebnim spremembam in prilagajanju nanje, trajnostnih in sodobnih virov energije, odprtih, varnih, vzdržljivih in trajnostnih mest ter naselij in to dokazujejo z družbeno odgovornim ravnanjem.

Načelo razvijanja digitalne pismenosti

Upoštevanje načela spodbuja vključene v pedagoški proces k delu z informacijami iz raznolikih spletnih virov, k urejanju in vrednotenju pridobljenih podatkov, shranjevanju in ponovnemu priklicu pridobljenih podatkov. Pri reševanju avtentičnih izzivov omogoča sporazumevanje z digitalno tehnologijo, izmenjevanje digitalnih vsebin,

razvijanje digitalnega državljanstva in spletnega sodelovanja. Na področju izdelovanja digitalnih vsebin spodbuja strokovne delavce in delavke ter učenke in učence k razvijanju novih vsebin in poustvarjanju obstoječih ob spoštovanju avtorskih pravic. Na področju varnosti učenke in učence ter strokovne delavke in delavce šole spodbuja k varovanju naprav, osebnih podatkov, zasebnosti, zdravja, dobrega počutja in varovanja okolja. Pri reševanju problemov spodbuja k prepoznavanju potreb in zagreg, premoščanju digitalnih razkorakov ter ustvarjalni uporabi digitalnih tehnologij.

Načelo razvoja digitalne pismenosti poudarja aktivno vlogo učenk in učencev ter strokovnih delavcev, delavk pri uporabi digitalne tehnologije z namenom razvoja ustvarjalnosti in inovativnosti.

3. Izvedbene rešitve razvoja podjetnostne kompetence so tretji element, ki je posledica izbora ciljev in načel.

Uresničujejo se na različnih ravneh izvedbenega kurikula: pri obveznem programu, znotraj razširjenega programa ali v izvenšolskih dejavnostih.

V petletnem razvojnem projektu sta se ob teoretskih izhodiščih in praktičnem preverjanju izvedbenih rešitev za razvijanje podjetnostne kompetence v šoli oblikovala dva modela.

Način izvedbe (prilagojene didaktične strategije):

PK-MODEL 1,⁶ pri katerem gre za razvoj in/ali uporabo večine od petnajstih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira (EntreComp).

PK-MODEL 2,⁷ pri katerem je poudarek na razvoju posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira (EntreComp), ki jih učenec v nekem trenutku uporabi v celoti in s tem dokaže razvitost podjetnostne kompetence.

Skupno obema so elementi modelov, in sicer:

PK-MODEL 1 zajema:

- a) opredelitev izziva,
- b) izbor področja in smernic za razreševanje izziva,
- c) oblikovanje raziskovalnega vprašanja,
- č) izbor načela podjetnosti,
- d) dogovor o didaktični izvedbi učnega procesa:
 - izbor in operacionalizacija ciljev,
 - izbor posameznih kompetenc/veščin podjetnostnega kompetenčnega okvira,
 - načrtovanje dejavnosti za doseganje ciljev in razvoja podjetnostne kompetence,
 - načrtovanje kazalnikov/dokazov za uresničevanje podjetnostne kompetence.

PK-MODEL 2 zajema:

- a) izbor sklopa/vsebine/teme iz posameznih učnih načrtov,
- b) dogovor o morebitni medpredmetnosti (opredelitev predmeta ali predmetov za realizacijo sklopa/vsebine/teme),
- c) izbor načela podjetnosti,

⁶ PK-MODEL 1 (podjetnostna kompetenca – model 1)

⁷ PK-MODEL 2 (podjetnostna kompetenca – model 2)

č) dogovor o didaktični izvedbi učnega procesa (poudarek je na učnih metodah):

- izbor in operacionalizacija ciljev predmeta,
- izbor posameznih kompetenc/veščin podjetnostnega kompetenčnega okvira,
- načrtovanje dejavnosti za doseganje ciljev predmeta in razvoja posameznih kompetenc,
- načrtovanje kazalnikov/dokazov za uresničevanje posameznih kompetenc.

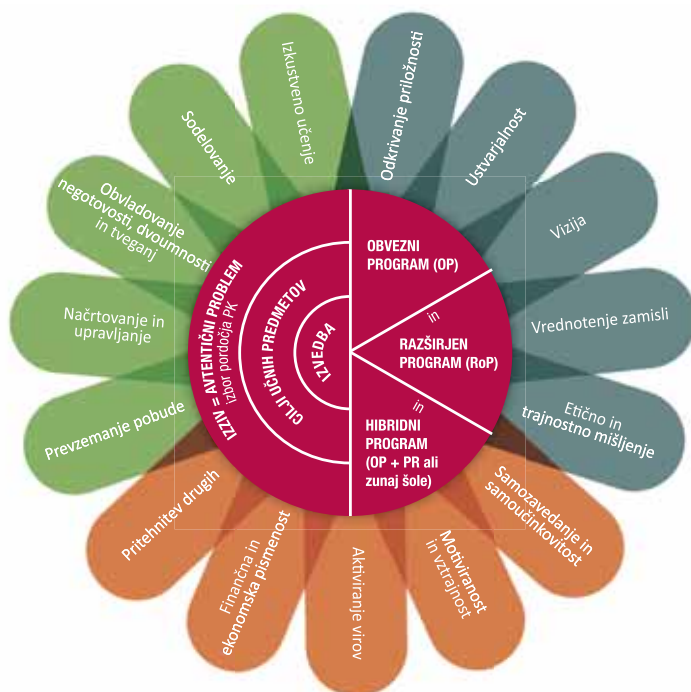
2.3 PREDSTAVITEV IN OPIS MODELOV

PK-MODEL 1

Gre za model razvoja celostne podjetnostne kompetence, ki se lahko izvaja v fazi učenja, poglobljanja oz. utrjevanja, vrednotenja in ocenjevanja in temelji na razvoju vedenj/znanj, veščin in spretnosti, kompetenc ter vključuje tudi odnosni vidik.

Pri izvajanju učnega procesa po modelu PK-MODEL 1 govorimo o razvijanju oz. uporabi podjetnostne kompetence za reševanje izziva oz. avtentične situacije iz okolja. Pri tem izhajamo iz definicije podjetnosti, ki opredeljuje podjetnost in samoiniciativnost kot kompetenco, ki posamezniku omogoča zaznavanje in izkoriščanje ponujenih priložnosti, realizacijo idej, načrtovanje in upravljanje procesov, ki vodijo k zastavljenim ciljem, to je ustvarjanju vrednosti zase in za druge.

Tako razumevanje podjetnostne kompetence usmerja učitelja k načrtovanju učnega procesa z interdisciplinarnim pristopom, saj je v izhodišču opredeljen izziv avtentična situacija.⁸ PK-MODEL 1 torej usmerja razmislek učiteljev pri načrtovanju učnega procesa, da učenci ob reševanju avtentičnega problema/izziva dosegajo cilje posameznih predmetov (ne le enega), saj se z reševanjem avtentičnih nalog (življenjskih situacij) soočajo z realnim problemom, ki v nobenem trenutku ni rešljiv zgolj ob doseganju (razumevanju) ciljev le enega predmeta.

Slika 2: Shematični prikaz razvoja celostne podjetnostne kompetence skozi PK-MODEL 1 (zajema učenje, poglobljanje oz. utrjevanje, vrednotenje, razvoj veščin in spretnosti, vključuje tudi odnosni vidik)

⁸ Več o avtentičnih nalogah pišeta Polšak in Rutar Ilc v monografiji o podjetnosti v osnovni in srednji šoli.

Prva faza načrtovanja učnega procesa, prikazana v levi polovici kroga na sliki 2 izpostavlja vlogo učenca pri opredelitvi izziva. Razumevanje izziva, problema, situacije je za učenca ključno, če želimo, da zmore uvideti rešitev oz. končni rezultat kot novo vrednost. Pomembno je torej, da učenec vizualizira novo vrednost kot končni rezultat reševanja izziva. Brez tega je skoraj nemogoče pričakovati, da bo učenec uspešno dokazoval doseženi razvoj podjetnostne kompetence.

PK-MODEL 1 izhaja torej iz predpostavke, da učenec razume izziv in vizualizira rešitev zanj.

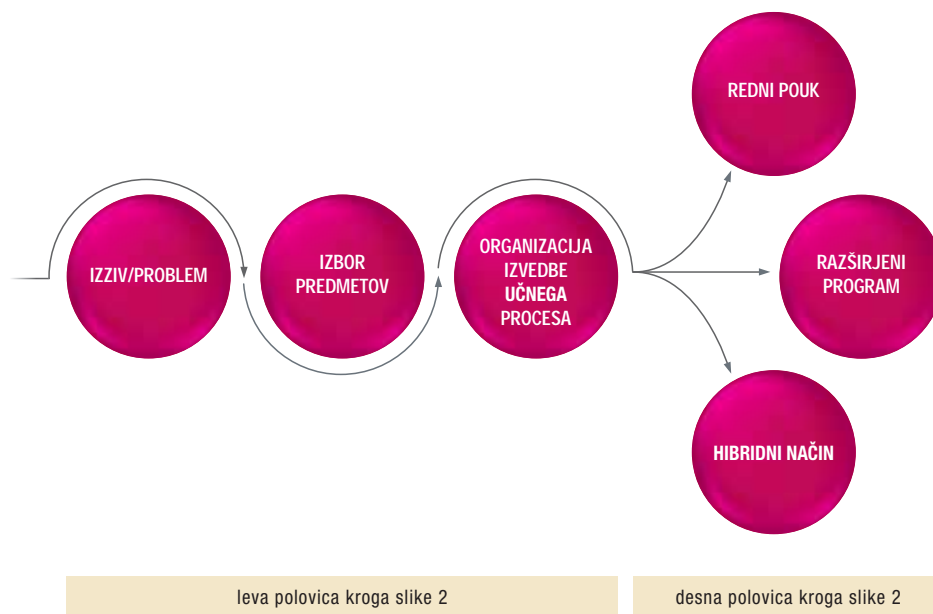

Slika 3: Prva faza modela 1 v razvoju podjetnostne kompetence

Razvijanje podjetnostne kompetence po modelu 1 pomeni, da **šola** z letnim delovnim načrtom opredeli, kako bodo učenci v učnem procesu tako pri rednem pouku kot pri razširjenem programu reševali izziv, ki je avtentična naloga.

Druga faza: Glede na opredeljeni izziv in pričakovano novo vrednost učenci skupaj z učitelji postavijo raziskovalno vprašanje. Ob razreševanju vprašanja in iskanju odgovora nanj bodo učenci v učnem procesu razvijali in dosegali predmetne cilje ter dokazovali stopnjo razvitosti podjetnostne kompetence. Pri tem praviloma usvajajo in poglobljajo razumevanje vsebin in ciljev različnih predmetov, zato PK-MODEL 1 zahteva interdisciplinarni učni pristop.

Tretja faza načrtovanja učnega procesa je operativne oz. organizacijske narave (prikazano v desnem krogu slike 2).

Slika 4: Prikaz korakov načrtovanja organizacije in izvedbe učnega procesa po modelu 1

Praviloma se učitelji med seboj dogovorijo, katere cilje posameznih predmetov bodo učenci dosegali, tako da »več predmetov uresničuje skupni (integrirani) učni cilj« (Rutar Ilc, 2022). Gre torej za organizacijo in izvedbo interdisciplinarnega didaktičnega pristopa. Ob izvajanju določenih dejavnosti zato učenci dosegajo cilje različnih predmetov. Z vidika razvoja podjetnostne kompetence pa učitelji osmislijo dejavnost tako, da predvidijo posamezno kompetenco podjetnostnega kompetenčnega okvira, ki jo bodo učenci pri tem razvijali. Shematično to lahko prikazemo takole:

Slika 5: Prikaz korelacije med posameznimi elementi načrtovanja PK-MODEL 1

Zakonitost slehernega učnega procesa je iskanje ravnovesja med učenjem in poučevanjem, o čemer je pisal že Komensky, ko meni, da poučevanje ne sme biti nadrejeno učenju in da bi učitelj moral manj poučevati, učenci pa bi se morali več učiti sami (Komensky, 1995, v Blažič idr., 2003, str. 27). V podporo iskanju ravnovesja med učenčevim učenjem in učiteljevim poučevanjem se v zadnjem obdobju pojavlja teorija obrnjene učenja in poučevanja. Ta povezuje tri ravni učnega procesa (vsebinsko raven, ki osmišlja razvoj in poglobljeno razumevanje deklarativnega znanja, didaktično-metodično raven, na kateri učitelj omogoča učencu razvoj proceduralnega in procesnega znanja, ter odnosno raven, na podlagi katere učenec oblikuje in utrjuje lastna stališča in prepričanja oz. si oblikuje odnos do nečesa). Obrnjeno učenje in poučevanje pomeni didaktično inovacijo, »pri kateri učenec doma samostojno obravnava novo učno vsebino s pomočjo vnaprej pripravljene interaktivnega gradiva (npr. videoposnetek)«, večji del pouka »v živo« pa zaradi prihranjenega časa lahko poteka v individualni in skupinski učni obliki ter paru. Samostojna priprava učencev na pouk omogoča več problemskega pouka in projektne učne dela, učitelju pa omogoča tudi večje prilagajanje učnega procesa »v živo«. Tako lahko izhajajoč iz ciljev in kompetenc v večji meri upošteva različne učenčeve značilnosti (predznanje, interese idr.). Učitelj ima pomembno vlogo v fazah priprave, izvedbe in evalvacije obrnjene učenja in poučevanja, zagotavlja sprotno povratno informacijo učencem glede učenja in skupaj z njimi izkazuje izvajanje inovacije« (Plešec, Valenčič, Kalin, 2020, str. 65).

Razumevanje didaktične inovacije obrnjene učenja in poučevanja v kontekstu razvijanja podjetnostne kompetence poudarjeno pomeni iskanje ravnovesja med deklarativnim, procesnim in proceduralnim znanjem ter oblikovanjem odnosnega vidika pri učencu. Vsi naštetni elementi so pravzaprav sestavni deli slehernega učnega načrta, na podlagi katerih naj bi učenec oblikoval celostno osebnost.

V nadaljevanju najprej pojasnimo sopomenke, ki se pojavljajo pri zapisih razumevanja pojmov *znanje*, *veščina*, *kompetenca*, *spretnost*.

V različnih besedilih se uporabljata izmenično izraza veščine (angl. *skills*) in kompetence (angl. *competences*). V pedagoškem raziskovanju se pomensko razlikujeta in nista sinonima. Veščine definiramo kot sposobnost strokovnega opravljanja določenih nalog ali dolžnosti, kompetence pa predstavljajo zmožnost učinkovitega delovanja v različnih danih okoliščinah, ki temelji na znanju, vendar se ne omejuje zgolj na znanje. Opira se tudi na izkušnje, vrednote in sposobnostne dispozicije, ki jih posameznik razvija skozi lastno izobraževanje (Evroterm, 2012). Kompetenca je lahko definirana tudi kot »sposobnost uspešnega izvrševanja kompleksnih zahtev oziroma aktivnosti« (Rychen in Tiana, 2004, str. 22, 23).

Znanje je pojem, ki ga v slovenskem pedagoškem jeziku uporabljamo v prevedenem pomenu z različnimi interpretacijami. Enkrat ga označujemo kot deklarativno znanje (znanje, vedenje, poznavanje podatkov, zakonitosti, pojmov ipd.), drugič mu pridajamo razširjeno razumevanje, kot npr. proceduralno znanje (poznavanje postopkov – vedeti, znati kako nekaj narediti), konceptualno znanje (razumevanje pojmov in dejstev).

Pri interpretaciji modela 1 uporabljamo pojem znanje v kontekstu konceptualnega znanja.

Veščine, ki so prav tako sestavni del vsakega učnega načrta, klasificiramo z nekaterimi v učni praksi najpogosteje izbranimi, z namenom, da bi poiskali korelacijo med posameznimi sklopi veščin in kompetencami podjetnostnega kompetenčnega okvira. Odnosno področje pa razložimo z upoštevanjem načel podjetnosti z namenom, da bi prikazali njihov pomen pri načrtovanju učnega procesa.

Če torej pogledamo izvajanje učnega procesa razvoja podjetnostne kompetence po modelu 1, ugotovimo, da se s poudarkom na razvijanju podjetnostne kompetence ne odrekamo nobenemu siceršnjemu elementu slehernega učnega procesa, temveč sistematično in načrtno

sledimo razvoju konceptualnega znanja, veščin in spretnosti ter omogočamo razvoj odnosnega vidika. S tem ko se učitelj odloči za izbor posameznega načela, se hkrati odloči, katerim stališčem in prepričanjem bo učenec posvetil več pozornosti v učnem procesu in jih bo seveda bolje razvijal. Povedano drugače, z izborom načel učitelj omogoča učencu, da razvija odnos do nečesa oz nekoga.

Slika 6: Prikaz elementov načrtovanja razvoja podjetnostne kompetence po modelu 1

V osrednjem delu slike 6 prikazujemo korelacijo med posameznimi sposobnostmi, veščinami in kompetencami podjetnostnega kompetenčnega okvira. Natančnemu bralcu se ob doslednem branju najbrž poraja dvom umeščanja kompetenc v posamezne sklope veščin, saj se lahko bere, da so kompetence podredni pojem veščin. Gre namreč za uporabo pojma (petnajstih) kompetenc znotraj podjetnostnega kompetenčnega okvira iz prevoda gradiva (EntreComp).⁹ Petnajst kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira tvori celotno podjetnostno kompetenco. Nekatere teh kompetenc so lahko veščine, predvsem transverzalne (npr. inovativnost, ustvarjalnost, sodelovanje), druge pa dejansko izražajo kompetenco, kot je npr. finančna in ekonomska pismenost.

Slika 6 prikazuje umeščenost petnajstih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira v sklope sposobnosti, veščin, spretnosti. Tako npr. umske sposobnosti zajemajo odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, vizijo, vrednotenje zamisli, samozavedanje in samoučinkovitost, obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganj, etično in trajnostno razmišljanje ki jih najdemo med petnajstimi kompetencami podjetnostnega kompetenčnega okvira.

S tem zapisom želimo prikazati, da se posamezne kompetence lahko razvijajo v učnem procesu že ves čas izvajanja pouka, saj so vključene med cilje posameznih učnih načrtov. Vendar s tem še ne razvijamo podjetnostne kompetence kot celotne kompetence. PK-MODEL 1 prikazuje način uresničevanja razvoja podjetnostne kompetence kot celote.

PK-MODEL 2

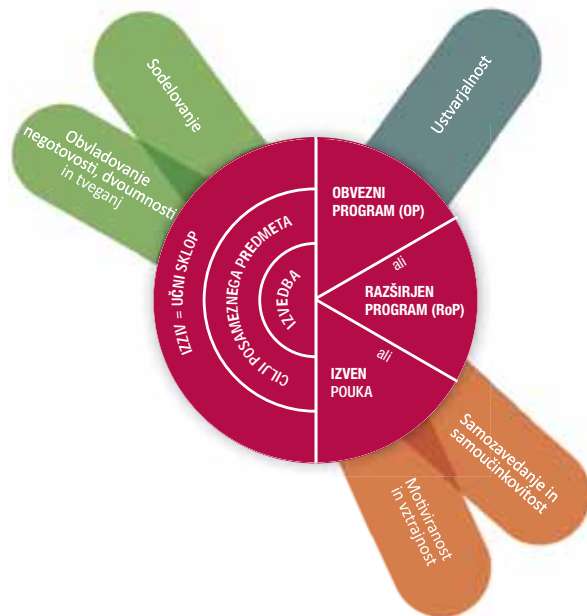
Model prikazuje razvijanje *posameznih* kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira, ki se prav tako lahko izvaja v fazi učenja, poglobljanja, utrjevanja ali vrednotenja in ocenjevanja.

V opisu modela 1 smo predstavili proces načrtovanja in razvoja celotne podjetnosti, ne kompetence. Zakonitosti učnega procesa, ki smo jih navedli zgoraj, so identične tudi pri uporabi modela 2, zato tega ne bomo ponavljali. Osredotočamo se le na razumevanje razlike med modeloma.

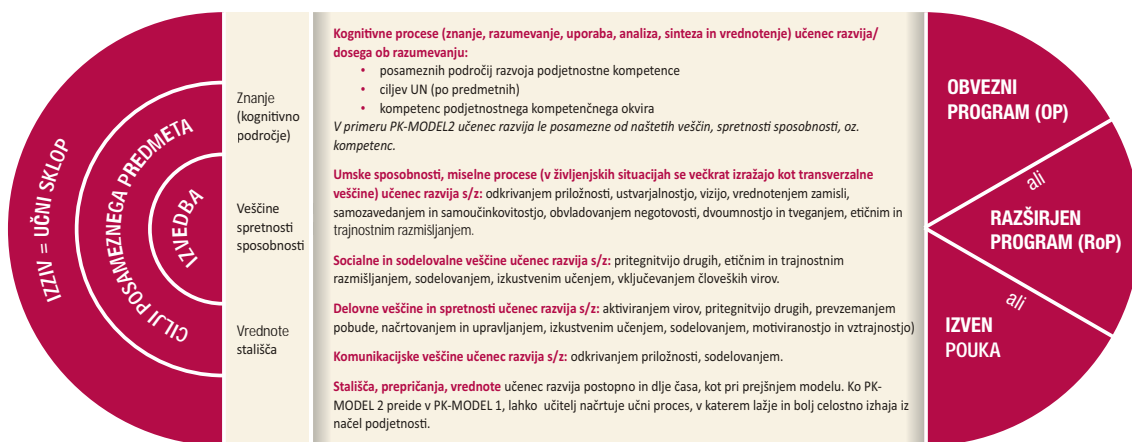
Pri modelu 2 govorimo o razvijanju posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira (EntreComp). Če se prvi model odvija skozi interdisciplinarni pristop in to v daljšem časovnem obdobju, ko učenec razrešuje

⁹ Definicija podjetnostne kompetence s pripadajočimi petnajstimi kompetencami je razložena v prevodu EnteComp.

IZZIV kot avtentični problem iz okolja, je značilnost modela 2, da ga učitelji lahko uporabljajo pri sleherni učni uri posameznega predmeta, ko so osredotočeni na razvoj le posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira.

Slika 7: Shematični prikaz razvoja posamezne kompetence podjetnosti po modelu 2 (zajema učenje, poglobljanje oz. utrjevanje, vrednotenje, razvoj veščin in spretnosti, vključuje tudi odnosni vidik znotraj posameznega predmeta oz. predmetov)

Slika 8: Prikaz elementov načrtovanja razvoja kompetenc podjetnosti po modelu 2

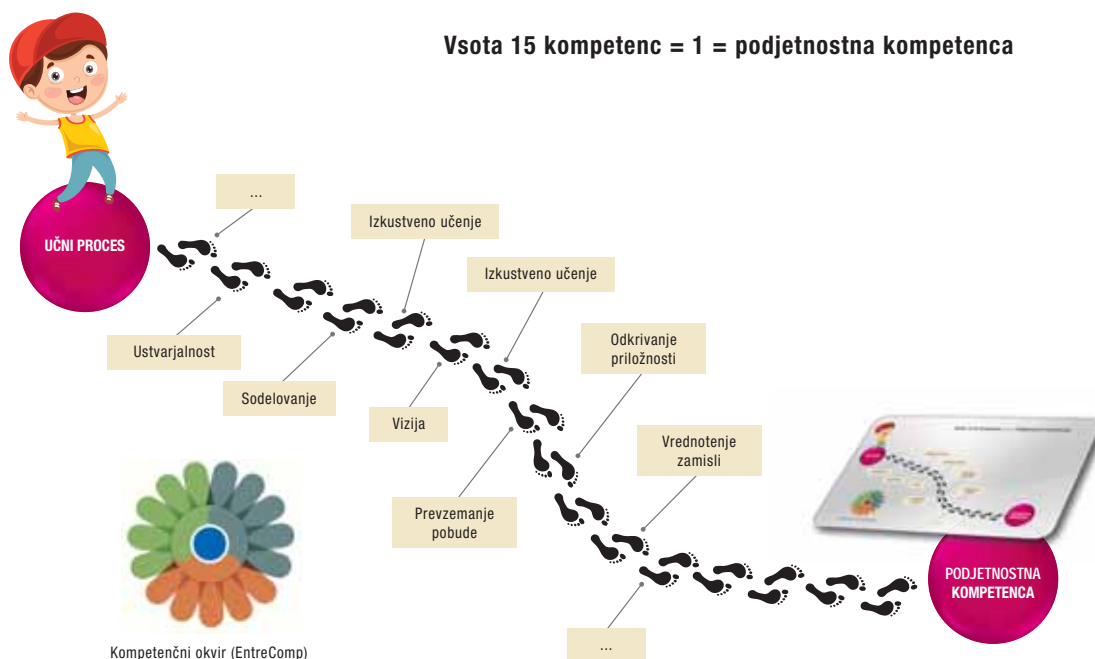
V procesu učenja pri posamezni učni uri učenec izvaja dejavnosti za doseganje vsebinskih ciljev posameznega učnega načrta in hkrati razvija posamezno kompetenco podjetnostnega kompetenčnega okvira.

Zato za izvajanje razvoja kompetenc podjetnosti podjetnostnega kompetenčnega okvira po modelu 2 ni zavezujoče, da dejavnosti sledijo razvijanju oz. uporabi kompetenc v zaporedju od ideje/IZZIVA (kompetence področja ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI: odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, vizija) do nove vrednosti (področja K DEJANJEM: prevzemanje pobude, načrtovanje in upravljanje, obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganj). Učitelj, ki sledi realizaciji ciljev učnega načrta, lahko v tem primeru izhaja iz UČNEGA SKLOPA in ne iz avtentične situacije iz okolja. Vendar pa mora upoštevati, da z izvajanjem dejavnosti za doseganje vsebinskih ciljev učenec hkrati razvija posamezne kompetence podjetnostnega kompetenčnega okvira.

Slika 9: Prikaz korakov načrtovanja organizacije in izvedbe učnega procesa po modelu 2

To, da učenec razvija le nekatere kompetence, ne pomeni, da učenec že razvija dejansko podjetnostno kompetenco. Da bi to dosegeli, se mora učitelj oz. skupina strokovnih delavcev v neki točki dogovoriti in dati priložnost učencu, da razvije tudi kompetenco podjetnosti kot celoto. To se zgodi, ko učitelj-i presodi-jo, da ima učenec dovolj dobro razvite posamezne kompetence in jih bo zmož uporabi pri izpeljavi celotnega procesa od IZZIVA do ustvarjene NOVE VREDNOSTI. Zato se postavljanje IZZIVA po modelu 2 lahko pojavi med šolskih letom ali celo ob koncu šolskega leta. Tako preide razvijanje podjetnostne kompetence iz modela 2 v model 1.

Slika 10: Shematični prikaz razvoja posamezne kompetence podjetnosti ob izvajanju modela 2 v učnem procesu posamezne učne ure, z zamikom opredelitve IZZIVA v šolskem letu (Slikovno gradivo: Shutterstock)

Ne glede na to, da gre za učni proces razvoja posamezne kompetence podjetnostnega kompetenčnega okvira, mora učitelj izbrati ustrezne didaktične strategije, ki učencu omogočajo razvoj npr. ustvarjalnosti, sodelovanja. Zato tudi pri izvajanju modela 2 sledi izboru tistih didaktičnih strategij, ki postavljajo učenca v vlogo aktivnega učenca. Torej tudi pri uporabi tega modela sledi korakom bodisi problemskega pouka, konstruktivističnega pouka, projektnega učnega dela ipd., pri čemer velja posebej razmisliti in osmisliti uporabo določenih učnih metod (npr. sodelovalno učenje za razvoj komunikacijskih veščin, metodo pro et contra za razvoj etičnega in trajnostnega mišljenja ipd.).

Kaj je torej drugače pri izvajanju modela 2 v primerjavi z modelom 1?

Preglednica 1: Primerjava elementov načrtovanja in izvajanja pouka med modeloma 1 in 2

	IZHODIŠČE	PODJETNOSTNA KOMPETENCA	DIDAKTIČNE STRATEGIJE	UČENČEV DOSEŽEK/DOSEŽKI
PK-MODEL 1	IZZIV = avtentični problem iz realnega okolja	Učenec razvija ali utrjuje zmožnost uresničevanja celotnega procesa od IZZIVA do ustvarjene nove vrednosti, pri čemer razvija ali uporabi celotno podjetnostno kompetenco. IZZIV je umeščen v eno ali več področij trajnostnega razvoja.	Interdisciplinarni pouk, ki sledi kognitivni in socialno-konstruktivni teoriji učenja. Pri tem gre za raziskovalni pouk, problemski pouk, projektno učno delo, konstruktivistični pouk ipd. Praviloma se tak pouk izvaja v daljši časovni enoti in ne le med posamezno učno uro.	Razvoj podjetnega učenca
PK-MODEL 2	IZZIV = UČNI SKLOP/TEMA iz učnega načrta posameznega predmeta	Učenec razvija le posamezne kompetence podjetnostnega kompetenčnega okvira (EntreComp). Učna tema oz. sklop izhaja iz vsebin predmeta posameznega učnega načrta in ne nujno iz vsebinskih področij trajnostnega razvoja.	Praviloma se izvaja predmetni pouk s poudarkom na dejavnostih za razvoj posameznih kompetenc, veščin. Smotno se izbirajo določene metode pouka za njihov razvoj (sodelovalno učenje, izkustveno učenje, delo z viri, reševanje avtentične naloge ipd.).	Razvoj učenčevih zmožnosti, lastnosti, posameznih veščin na poti k razvoju podjetnostnega učenca

Bistvena razlika med modeloma 1 in 2 je torej v razvijanju ali dokazovanju stopnje razvoja podjetnostne kompetence oz. razvoju posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira. Temu sledi izbor oz. opredelitev didaktičnih strategij, pri čemer velja poudariti, da se pri izvajanju modela 1 praviloma izvaja interdisciplinarni pouk.

Pri izvajanju modela 2 pa je poudarek na posameznih učnih metodah znotraj posamezne ure, ki spodbujajo aktivno vlogo učenca za razvoj posameznih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira (sodelovalno učenje, izkustveno učenje, delo z viri, metoda pro et contra idr.).

Zagotavljanje razvoja celotne podjetnostne kompetence je posledica izbora didaktičnih strategij. PK-MODEL 1 omogoča razvoj podjetnostne kompetence le z izvedbo pouka, pri katerem je najmanj enakovreden delež učenčevega učenja kot učiteljevega poučevanja, če ne večji v prid prvemu. Gre namreč za izvajanje didaktičnih strategij, ki jih najdemo v didaktičnih modelih, kot so problemski pouk, projektno učno delo, socialno-konstruktivistični pouk, raziskovalno učenje in nenazadnje model obrnjenega učenja in poučevanja. Skupni vsem pa so elementi formativnega spremljanja (v nadaljevanje FS), ki ob postavljajo učenca v aktivno vlogo oz. mu omogočajo aktivno učenje (npr. določanje namena učenja v FS lahko iščemo vzporednico pri opredeljevanju IZZIVA, ki je prvi korak pri uresničevanju razvoja podjetnostne kompetence; z vrstniško povratno informacijo učenca npr. vrednotijo zamisli, kar je ena od kompetenc; dokazi kot element FS so identični).

Kot že rečeno, IZZIV izhaja iz avtentične situacije in je zato interdisciplinarne narave. Pri načrtovanju se zato praviloma IZZIV določa na ravni letnega načrta in je sestavni del letnega delovnega načrta šole. Zaradi avtentičnosti narave ga šola umesti v enega ali več področij podjetnostne kompetence.¹⁰

¹⁰Predstavitev namena s smernicami posameznega področja je zapisana v monografiji Šola 21. stoletja v duhu podjetnostne kompetence (2022 – monografija v pripravi).

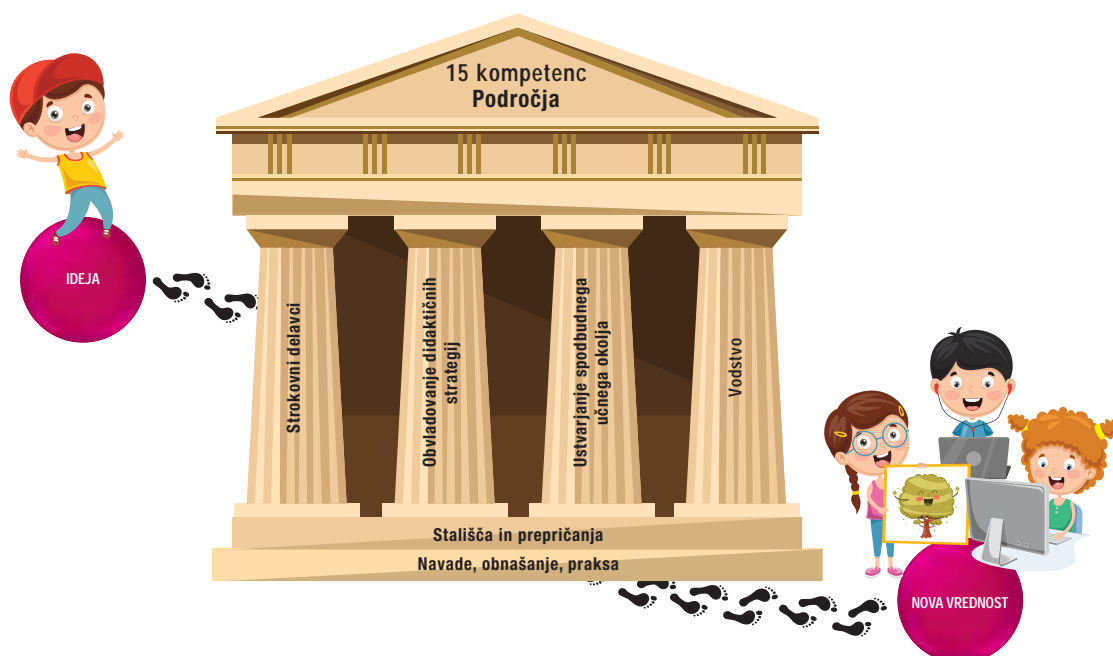
Zato v prvem koraku učitelji umestijo IZZIV v enega ali več področij podjetnostne kompetence, saj s tem osmislijo učenčevu razumevanje izbranih vsebin z vidika trajnostnega razvoja. Izbrana vsebinska področja podjetnostne kompetence so namreč rezultat razumevanja tematike trajnostnega razvoja.

V sliki 6 so na zaključku sredinskega dela zapisane vrednote in stališča, ki jih učitelj načrtuje, učenec pa razvija ob upoštevanju načel podjetnostne kompetence. Zato jih predstavljamo v nadaljevanju.

Didaktična strategija, ki jo učitelj načrtuje v izhodiščnem koraku z OPREDELJEVANJEM IZZIVA, je nastala kot posledica spoznanja, da pri klasičnem pouku večina učencev ne usvoji globljega razumevanja snovi. Če IZZIV izhaja iz realnega okolja, se učenci v nekem trenutku učnega procesa preselijo iz šolskih v okoljske prostore, kjer se z reševanjem izziva odmaknejo od hipotetičnega učnega problema in so zato mnogo bolj motivirani (radovedni), posledično pa poglobljajo razumevanje neke vsebine. Tako se rezultat učenja na podlagi pomnjenja pri klasičnem pouku razširi do globljega razumevanja ob izkustvenem učenju v realnem svetu. Učitelj ima v takem učnem procesu bolj vlogo mentorja, ki skupaj z zunanjimi partnerji bolj usmerja učni proces. Interdisciplinarni učni prestop pomeni tudi izziv za učitelja, saj je končni rezultat učnega procesa nepredvidljiv. Zato je pomembno, da učitelj spremlja delo učencev in sledi procesu z vidika doseganja učnih ciljev, medtem ko so zunanji partnerji tisti, ki so bolj pozorni na strategijo reševanja problema.

2.4 POGOJI ZA ZAGOTAVLJANJE RAZVOJA PODJETNOSTNE KOMPETENCE V ŠOLI

V obdobju izvajanja projekta Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah – POGUM smo se člani razvojnega tima konzorcija pogosto spraševali in iskali odgovor na vprašanje: Ali je moč razvijati podjetnostno kompetenco pri učencih, pri katerih je pomanjkljivo prisoten razvoj podjetnostne kompetence med strokovnimi delavci in vodstvom? Odgovor smo zaokrožili takole:

Slika 11: Prikaz spodbudnega učnega okolja za razvoj podjetnostne kompetence v šoli¹¹ (Slikovno gradivo: Shutterstock)

¹¹ Slika je povzeta iz video prikaza razvoja podjetnostne kompetence po obeh modelih, objavljenega v spletni učilnici projekta POGUM.

Pogoji za razvoj podjetnostne kompetence v šoli:

- vsi akterji (strokovni delavci, vodstvo šole, učenci) morajo dobro poznati podjetnostni kompetenčni okvir (EntreComp),
- dobro poznavanje koncepta podjetnosti v slovenskem izobraževalnem prostoru (poleg podjetnostnega kompetenčnega okvira (EntreComp) še vsebinska področja in smernice, ki temeljijo na trajnostnem razvoju in vseživljenjskem učenju, ter načela za razvoj podjetnostne kompetence),
- zmožnost introspekcije posameznika v preučevanju lastnih miselnih procesov, dejanj, navad, prepričanj, stališč, z opazovanjem in analiziranjem misli, izkušenj, občutkov – vse, kar sestavlja vsebino zavesti,
- strokovni delavci in vodstvo šole morajo dobro poznati različne didaktične strategije in teorije učenja in jih podpirati,
- ustvarjanje kulture učeče se skupnosti.

Zgoraj navedeni elementi zagotavljajo možnost razvoja podjetnostne kompetence pri učencih, kar pomeni, da je organizacijska kultura učeče se skupnosti predpogoj, da bi učenci lahko razvijali podjetnostno kompetenco. Tako vodstvo kot strokovni delavci se zavedajo in uresničujejo med seboj strategije vseživljenjskega učenja in načela trajnostnega razvoja, kar posledično prenašajo v neposredno izvajanje pouka. To je še posebej izpostavljeno v realizaciji modela 1 za razvoj podjetnostne kompetence, ki praviloma poteka v interdisciplinarnem pouku in izhaja iz avtentičnih izzivov ožjega in širšega družbenega okolja. Le v taki skupnosti se razvijata zavest in potreba za razumevanje in poglobljanje koncepta trajnostnega razvoja.

2.5 RAZLAGE NEKATERIH UPORABLJENIH POJMOV

• Podjetnostna kompetenca

Svet Evropske unije je maja 2018 sprejel priporočilo o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. Priporočilo opredeljuje osem ključnih kompetenc, ki so za državljane bistvene za osebno izpolnitev, zdrav in trajnosten življenjski slog, zaposljivost, aktivno državljanstvo in socialno vključenost. Priporočilo je

Slika 12: Podjetnostna kompetenca je ena od ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja.

Vir: <https://kivinen.wordpress.com/2018/09/15/a-short-introduction-to-the-new-key-competences-for-lifelong-learning/>; ključne kompetence vseživljenjskega učenja 21. stoletja.

referenčno orodje za deležnike na področju izobraževanja in usposabljanja. Usmerja šole, naj poučevanje in učenje ključnih kompetenc vključijo v svoje strategije vseživljenjskega učenja. Priporočilo opredeljuje osem ključnih kompetenc, ki so temeljnega pomena za vsakega posameznika v družbi, temelječi na znanju. Ena teh je samoiniciativnost in podjetnost: sposobnost uresničevanja idej z ustvarjalnostjo, inovativnostjo in prevzemanjem tveganja ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov.

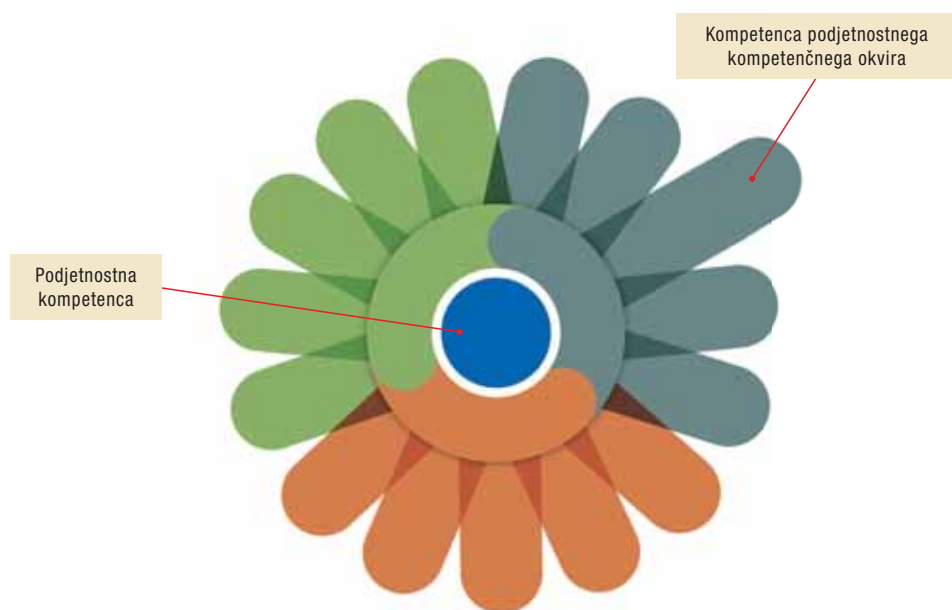
• **Kompetenca samoiniciativnosti in podjetnosti**

Je sposobnost posameznika za uresničevanje lastnih zamisli. Vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev. *Kompetenca podjetnosti* predstavlja izkazan sklop znanja, veščin, sposobnosti in tudi osebnostnih lastnosti, vrednot, motivacije, samopodobe, čustev, vzorcev razmišljanja ipd. Pomeni imeti znanje in razumevanje, zmožnosti in veščine za izvedbo nečesa. Kompetenca se kaže v uspešno opravljenem delu glede na zastavljene naloge.

Ta sposobnost pomaga posameznikom ne le pri njihovem vsakdanjem življenju in v družbi, ampak tudi na delovnem mestu pri razumevanju ozadja njihovega dela ter pri izkoriščanju priložnosti. Značilnost podjetnega človeka je, da zazna potrebe v okolju, jih pretvori v izziv in z uporabo spretnosti, zmožnosti in vrednot pretvori izziv v novo vrednost. Ta se lahko pojavi na kulturnem, socialnem, gospodarskem ali katerem koli področju. Podjeten človek praviloma obvladuje oz. ima razvite bolj ali manj vse kompetence podjetnostnega kompetenčnega okvira (EntreComp).

• **Kompetenca podjetnostnega kompetenčnega okvira**

Je posamezna izmed petnajstih kompetenc podjetnostnega kompetenčnega okvira. Vsaka je pomembna pri pretvorbi izziva v novo vrednost. Vsaka se v procesu reševanja izziva razvija in stopenjsko nadgrajuje od začetne stopnje do stopnje mojstrstva. V učnem procesu jo učenec razvija v učnem okolju pri izvajanju metod, ki podpirajo razvoj posamezne kompetence.

Slika 13: Kompetenca podjetnostnega kompetenčnega okvira je le ena od petnajstih.

• **Veščina -e ž (i)**

1. *lastnost, značilnost veščega*: manjka mu veščine; organizacijska, pogajalna veščina; veščina v ravnanju z nečim / delati z veliko veščino / dokazati veščino zagovarjanja
 2. *dejanje, dejavnost, ki zahteva to lastnost*: plavanje je veščina; izpopolnjevati se v veščini; akrobatske, vojaške veščine
- ♦ šol. pisanje, risanje in druge učne veščine nekdam predmeti v osnovni šoli, ki zahtevajo to lastnost (SSKJ², 2014)

- *Socialne veščine*: V splošnem pomenu so predstavljene tudi kot spretnost reševanja problemov, ki jih postavlja pred ljudi konkretno življenje (Spence, Shepherd, 1983),¹² oziroma so veščine, ki posamezniku omogočajo, da se primerno vede in komunicira, da vstopa v dobre odnose; z obvladovanjem socialnih veščin se posameznik učinkoviteje sooča z življenjskimi težavami.
- *Komunikacijske veščine*: sklop znanj, veščin, sposobnosti, osebnostnih lastnosti, vrednot itd., ki se uporabljajo pri različnih dejavnostih in vplivajo na razlike v kvaliteti opravljene dejavnosti.

• **Spretnost -i ž (é)**

1. *lastnost, značilnost spretnega človeka*: obvladovati spretnost pri delu / npr. za neko delo je potrebna velika ročna spretnost; spretnost v vezenju / spretnost pri občevanju z ljudmi
2. *dejavnost, ki zahteva tako lastnost*: npr. prekosil ga je v marsikateri spretnosti / pletenje, kvačkanje in druge ročne spretnosti
3. *izraz spretnost se nanaša na zmožnost človeka, da enostavno, hitro in učinkovito izvaja neko dejavnost*. Po svojem etimološkem izvoru spretnost izvira iz latinskega *dexter*, kar pomeni ‚desničar‘, in pripona *-eza*, kar pomeni ‚kakovost‘. (SSKJ², 2014)

• **Sposobnost -i ž (ó)**

1. *lastnost, značilnost, potrebna za opravljanje kake dejavnosti*: imeti, pridobiti kako sposobnost; (SSKJ², 2014).

Na sliki lahko vidimo, da obstaja več vrst sposobnosti, ki se delijo v več skupin.

Slika 14: Vrste sposobnosti

Vir: <https://esvetovanje.ess.gov.si/KaksenSem/Sposobnosti/>

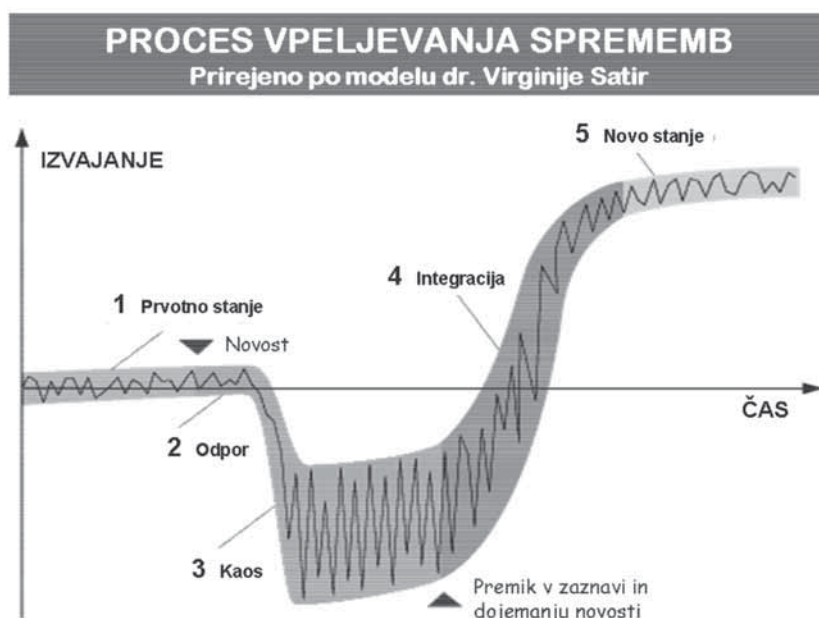
Čeprav se izraza spretnost in sposobnost pogosto uporabljata zamenljivo, pomensko nista enaka. Sposobnosti so lastnosti, ki kot že razvite obstoječe možnosti določajo stopnjo uspešnosti pri opravljanju dejavnosti. Ne glede na to, ali so prirojene ali pridobljene na podlagi podedovanih dispozicij, so sposobnosti predpogoj za učinkovitost, hitrost in spretnost pri izvajanju dejavnosti brez predhodne vadbe in poučevanja. Obstajajo številne sposobnosti, ki jih poskušamo razvrstiti na različne načine. Glede na vrsto dejavnosti in potencialni reaktivni sistem, ki je pod njimi, jih delimo na mentalne, senzorične in psihomotorične. Nadalje ločimo primarne (osnovne) sposobnosti, ki določajo stopnjo uspešnosti v številnih različnih dejavnostih, od specifičnih (posebnih) sposobnosti, od katerih je odvisen dosežek v nekaterih ožjih dejavnostih. Tako je pri umskih sposobnostih (inteligenci) primarni splošni dejavnik podlaga vseh intelektualnih operacij, pri posebnih vrstah dejavnosti pa je uspeh odvisen od specifičnih dejavnikov.

¹²Povzeto po: Tanja Metelko Lisec: Socialne veščine – orodje za večjo socialno uspešnost, str. 97 na <https://www.revija.zzsp.org/2004/04-1-097-112.pdf>

2.6 SKLEP

Podjetnostna kompetenca v šoli – sodi v šolo ali ne? Odgovor na vprašanje smo iskali in ga utemeljevali v petletnem projektu in prišli do sklepa, da v odgovoru ni dileme. Ne glede na to, ali se tega zavedamo ali ne, podjetnostno kompetenco živimo. Živimo jo tako v zasebnem kot v poslovnem življenju in v vsakem življenjskem obdobju. Kako dobro jo imamo razvito, pa je vprašanje, na katerega smo odgovarjali v petletnem projektu. Če se je zavedamo in jo sprejemamo kot eno ključnih kompetenc 21. stoletja, smo jo dolžni sistematično razvijati tudi v obdobju šolanja, in to didaktično in metodično utemeljeno tudi v učnem procesu. Prav ta dejansko omogoča njen razvoj, ko strokovni delavec zavedno in načrtno izbira tiste didaktične strategije, ki omogočajo učencu, da jo razvija. Omogoča ozaveščanje njenega razvoja ob uvajanju (samo)refleksije in (samo)regulacije tako načina učenja kot kompetence same.

V šoli, ki temelji na zakonitostih učeče se skupnosti, to ni težko. Je pa težje v procesu razvoja in spreminjanja organizacije v učečo se skupnost sprejemati, prilagajati in spreminjati prepričanja, navade in nenazadnje vrednote, ki jih šola živi in izraža v pripadajoči organizacijski kulturi. To je dolgotrajen proces, v katerem običajno doživljamo padce in vzpone oz. »hodimo« po krivulji sprememb.¹³

Slika 15: Krivulja vpelejevanja sprememb

Vir: <https://www.zrss.si/pdf/vpeljevanje-sprememb-v-sole.pdf>

Od vodstva šole je odvisno, kako se bo krivulja pomikala, kako globoki bodo padci in kako visoki vzponi. Vendar bo tudi ravnatelj z vsemi spretnostmi in znanjem o vodenju sam težko usmerjal proces, saj je rezultat uvajanja sprememb odvisen od razvojnega tima v šoli ter od organizacijske in pedagoške kulture znotraj zavoda in širše v lokalni skupnosti.

¹³Slika povzeta po gradivu Vpeljevanje sprememb v šole. Priročnik za šolske razvojne time.

Viri in literatura

- Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; DOI:10.2791/593884, JRC101581. <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/entrecomp-entrepreneurship-competence-framework>
- Bertoncelj, F. (2011). Profesionalnost = strokovnost + ustrezen odnos do sebe in drugih. http://egoforma.si/pdf/profesionalnost-strokovnost-ustrezen-odnos-do-sebe-in-drugih_hrm_september_2011.pdf
- Center za podporo poučevanju UM: https://didakt.um.si/oprojektu/projektneaktivnosti/Documents/Strokovna%20podlaga_obrnjeno_27feb.pdf
- Kovšca, K. (2011). Slovensko in angleško izraze s področja brezdomstva z glosarjem. [Diplomsko delo]. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. <https://evroterm.vlada.si/evroterm?slng=&tlng=&remember=&advanced=&term=ve%C5%A1%C4%8Dina&mode=0&pagelen=50>
- Krapše, T., Bezjak, G. (2021). Modeli za razvoj podjetnostne kompetence. *Interno delovno gradivo, objavljeno v spletni učilnici projekta POGUM*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Metelko Lisec, T. Socialne veščine – orodje za vejo socialno uspešnost. *Socialna pedagogika, l. 8, št. 1* (2004) str. 97-112.: <https://www.revija.zzsp.org/2004/04-1-097-112.pdf>
- Plešec, G. R., Valenčič Zuljan, M., Kalin, J. (2020). Obrnjeno učenje in poučevanje kot priložnost za inovativno in prožno izvajanje učnih oblik v visokošolskem izobraževanju. *Revija za elementarno izobraževanje, Vol. 13, Sp. Ed.*, pp. 51–80, Julij 2020. Str. 65, 66. DOI: <https://doi.org/10.18690/rei.13.Special.51-80.2020>; https://www.researchgate.net/publication/348209397_Obrnjeno_ucenje_in_poucevanje_kot_priloznost_za_inovativno_in_prozno_izvajanje_ucnih_oblik_v_visokosolskem_izobrazevanju/fulltext/5ff476cd45851553a02256a0/Obrnjeno-ucenje-in-poucevanje-kot-priloznost-za-inovativno-in-prozno-izvajanje-ucnih-oblik-v-visokosolskem-izobrazevanju.pdf?origin=publication_detail
- Polšak, A., Rutar Ilc, Z. (2022). Avtentične učne situacije, naloge in avtentično preverjanje z vidika podjetnosti – monografija: *Kompetenca podjetnosti v šoli 21. stoletja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>
- Razvoj socialnih kompetenc učencev v razredu: https://www.mc-celje.si/f/docs/Class/Prirocnik_za_ucitelje_uvod.pdf
- Rychen, D. S., Tiana, A. idr. (2004). DateParis: Unesco, International Bureau of Education: Developing key competencies in education. United Nations. <https://digitallibrary.un.org/record>
- Rutar Ilc, Z. (2019). *Vpeljevanje sprememb v šole. Priročnik za šolske razvojne time*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Spence, S., Shepherd, G. (1983). *Developments in Social Skills Training*. London: Academic Press. London-New York-Paris-San Diego-San Francisco-Sao Paulo-Sydney-Tokio-Toronto
- Univerza v Mariboru: <https://dogodki.um.si/gradivo/Obrnjeno%20u%C4%8Denje%20in%20pou%C4%8Devanje.pdf>
- Vidic, F. (2012). Model dinamičnega učenja ustvarjalnosti, inovativnosti in podjetnosti. Znanstvena založba Filozofske fakultete. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. file:///C:/Users/tkrapse/AppData/Local/Temp/Model_dinamicnega_ucenja_ustvarjalnostiinovativnos.pdf
- <https://sl.encyclopedia-titanica.com/significado-de-destreza>

3

Primeri iz prakse po sklopih

3.1 Ekonomija samooskrbe

3.2 Prostor

3.3 Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti

3.4 Nove tehnologije in trajnostni razvoj

3.5 Karierna in poklicna orientacija na poti podjetnosti

3.6 Šola kot središče skupnosti

3.7 Medpredmetno sodelovanje

3.8 Naravoslovje

3.9 Šola kot učeča se skupnost

3.1 Ekonomija samooskrbe

Razvijanje kompetenc podjetnosti

Aleksandra Murtić, *Osnovna šola Cirila Kosmača Piran*

Povzetek

Osnovna šola Cirila Kosmača Piran se je v okviru projekta POGUM osredotočila na področje ekonomije in samooskrbe. Kompetence razvijajo na treh področjih, in sicer od zamisli in priložnosti prek virov k dejanjem. V okviru področja zamisli in priložnosti so krepili naslednje kompetence: etično in trajnostno mišljenje, odkrivanje priložnosti ter vizija. Na področju virov so krepili kompetence motiviranost in vztrajnost, vključevanje človeških virov ter finančna in ekonomska pismenost. Na tretjem področju k dejanjem pa so krepili predvsem kompetence načrtovanje in upravljanje, sodelovanje ter izkustveno učenje.

Ključne besede: ekonomija, samooskrba, podjetnost

Uvod

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je podjetnost opredeljena kot lastnost, značilnost podjetnega človeka. V nadaljevanju navaja primer, da je podjetnost »iznajdljivost mladega gospodarja« (Bajec, idr., 1997). Evropska komisija je podjetnost opredelila kot eno od osmih kompetenc za vseživljenjsko učenje. Podjetnost je kompetenca za življenje in je prisotna na vseh življenjskih področjih. S številnimi dejavnostmi učenci in učitelji spoznavajo, kaj je podjetnost, ter ob tem z aktivno vlogo razvijajo petnajst kompetenc, ki skupaj tvorijo podjetnost kot kompetenco (Polšak, (ur.), 2019).

Osnovna šola Cirila Kosmača Piran sodelujejo pri projektu POGUM na področju ekonomija samooskrbe. V SSKJ je beseda samooskrba razložena kot oskrba samega sebe (Bajec idr., 1997). Za področje ekonomija samooskrbe so se odločili, saj so učitelji opazili, da si učenci želijo bolje spoznati in prepoznati rastline, vrtno živali, vrtno orodje ter saditi in sejati rastline. Učitelji želijo učencem dokazati, da lahko živijo v sožitju z naravo. Osredotočili so se na vzpostavitev šolskega vrta, na katerem bi pridelovali zelenjavo in razvijali večino pridelave hrane. Ob tem pa bi učenci spoznali samooskrbno verigo (od zasaditve drevesa, oskrbovanja, obiranja sadežev in predelovanja sadežev v produkt). Hkrati bi bili učenci vključeni v lokalne iniciative pridelovanja hrane, nabiranja sadežev in izmenjave pridelanega in pobranega. Sledijo tudi smernici spoznavanja naravnih zakonov (potreb rastlin) in razvijanju praktičnih veščin. Pri delu stremijo k uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije pri učenju v naravnem okolju. Zavedajo se pomembnosti medsebojnega sodelovanja in timskega dela z ostalimi udeleženci. Učence želijo seznaniti z možnostmi samooskrbe v lokalnem okolju, kar bi omogočili z obiskom lokalnih kmetov, socialnih podjetij idr. Zavedajo se tudi pomena pitne vode, zato je ena izmed pomembnih smernic tudi varčevanje z vodo in zdravo ravnanje z viri. Šola je umeščena v mestno okolje, zato iščejo oz. načrtujejo možnosti ureditve zunanjih površin šolskega prostora. Izbrane smernice uspešno navezujejo s cilji spoznavanja okolja, likovne umetnosti, naravoslovja in tehnike, slovenščine idr.

V okviru danih smernic želijo pri učencih razvijati kompetence na treh področjih: od zamisli in priložnosti prek virov k dejanjem. Ozaveščanje in ponotranjanje danih kompetenc zagotovo prispeva k boljšemu in sistematičnemu razvijanju teh kompetenc tako pri učencih kot tudi pri učiteljih. Z določenimi dejavnostmi razvijajo pri učencih kompetence, ki jih bodo koristno uporabili v življenju.

S projektom so ozavestili, katere kompetence so pomembne za vseživljenjsko učenje, še bolj so se povezali s starši in lokalno skupnostjo, zadovoljili so potrebe po stiku z naravo, učenci so se naučili sodelovati, pri delu so motivirani. To so dosegli z razvijanjem kompetenc na vseh treh področjih, in sicer od zamisli in priložnosti prek virov k dejanjem. V okviru področja zamisli in priložnosti so krepili kompetence etično in trajnostno mišljenje, odkrivanje priložnosti ter vizija. Z razvijanjem teh kompetenc so dosegli, da učenci znajo uporabiti domišljijo ter da prepoznajo možnosti za ustvarjanje novih idej. Učenci so sposobni zamisliti si prihodnost svoje ideje, hkrati pa tudi znajo oceniti posledice in vpliv te ideje. Na področju virov so krepili kompetence motiviranost in vztrajnost, vključevanje človeških virov ter finančna in ekonomska pismenost. Z načrtnim razvijanjem teh kompetenc so dosegli, da učenci ne glede na uspeh niso odnehali, da so iskali, zbirali in uporabili čim več različnih virov ter da bi znali oceniti strošek svoje zamisli in znali časovno opredeliti njeno izvedbo. S tem stremijo k vrednosti njihove zamisli na daljši rok in ne le k začasni rešitvi. Na tretjem področju – k dejanjem – pa so krepili predvsem kompetence načrtovanja in upravljanja, sodelovanja ter izkustvenega učenja. S tem so dosegli, da si učenci znajo določiti prednostne cilje in se prilagajati spremembam, da znajo sodelovati z drugimi, da znajo reševati spore in se soočiti s tekmeči ter se znajo učiti ob drugih, tako iz napak drugih kot iz svojih napak.

Dodana vrednost sodelovanja v projektu POGUM so zagotovo srečanja, na katerih učitelji delijo izkušnje, sodelujejo med seboj in si soodvisno pomagajo in se usmerjajo. Na drugi strani sodelovanje pri projektu in drugače izpeljane učne ure pripomorejo k boljšemu vpogledu, kako učenci dojemajo celoten proces učenja.

Projekt s pridobivanjem znanj med zastavljenimi dejavnostmi prispeva h krepitvi kompetenc, k uspešnosti otrok in razvijanju vrednot, ki jim bodo koristile v prihodnosti v hitro spreminjajočem se svetu.

V nadaljevanju je opisan primer dejavnosti, ki ga je učiteljica izvedla z učenci 2. razreda.

Učenci so raziskovali dišavnice in zelišča na šolskem vrtu. Iskali so rešitve, kako smotrno uporabiti zelišča v šolski oz. domači kuhinji. Zbirali so ideje za uporabo zelišč. Razvili so vizijo, kako koristno uporabiti zelišča in hkrati poskrbeti za zdravje ljudi. Predlagali so izdelavo knjižice receptov, ki ne bi vsebovala le receptov za kuhanje čajev, ampak tudi opise zelišč. Predlagali so videz knjižice receptov in s tem krepili kompetenco ustvarjalnosti. V parih so zapisali opise izbranih zelišč in recepte, pri tem so sodelovali, se posvetovali glede zapisa in si razdelili naloge. S tem so krepili kompetenco sodelovanja. Pri izbiri receptov in opisu rastlin so uporabljali izbrane knjige, revije, brskali so po spletu. Nato so z veliko mero ustvarjalnosti in dobrim opazovanjem ilustrirali zelišče in recept. Učenci so svoje zamisli preoblikovali v rešitve, ki pomenijo vrednost za druge, pri tem pa so z veliko mero vztrajnosti, potrpežljivosti in ustvarjalnosti oblikovali knjižico receptov. Predlog o prenosu knjižice receptov v digitalno obliko kaže na dejansko motiviranost učencev in hkrati ponotranjenost pogovorov in dejavnosti – njihova želja po domači uporabi zelišč in pripravi čajev svojim staršem.

Področje in smernice	Ekonomija samooskrbe
<p>Cilji</p>	<p>Učenec:</p> <ul style="list-style-type: none"> – se zaveda možnosti samooskrbe v lokalnem okolju, – načrtuje, razvija in uresniči ustvarjalni projekt, – pridobi spretnosti, s katerimi razume finančno pismenost, – sprejema odgovornost, odločitve in sodeluje z drugimi.
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Dejavnost 1: Na šolskem dvorišču učenci opazujejo rastline, poiščejo zelišča in dišavnice, jih vonjajo, tipajo in primerjajo. Poiščejo čim več zelišč in dišavnic. Zelišča naberejo in jih prinesejo v razred.</p> <p>Dejavnost 2: Možganska nevihta – učenci nanizajo čim več idej, v kakšne namene lahko uporabimo začimbe.</p> <p>Sodelujejo v pogovoru z učiteljem: Kako bi lahko uporabili zelišča in s tem poskrbeli za zdravje ljudi?</p> <p>Dejavnost 3: V razredu se učenci v skupinah pogovorijo o zeliščih. Zberejo ideje, v kakšne namene bi jih lahko uporabili. Razvijejo vizijo, kako bi lahko uporabili zelišča in s tem poskrbeli za zdravje ljudi. Učenci dajo predlog, da bi izdelali knjižico receptov za čaje z opisi zelišč. Na pobudo učenca so dodali tudi recept za sladico ob čaju.</p> <p>Dejavnost 4: Učiteljica po predlogih učencev oblikuje in natisne liste, na katere bodo zapisovali recepte in opise rastlin.</p> <p>Učenci imajo pri iskanju receptov na voljo računalnik, knjige s kuharskimi recepti, revije.</p> <p>Dejavnost 5: Učenci se glede na izbrana zelišča združijo v pare. V paru si učenca razdelita delo. En učenec zapisuje recept, drugi opiše rastlino. Pred pisanjem skupaj poiščeta potrebne podatke. Učenci prepisujejo natančno in čitljivo. Ustrezno zapišejo končno ločilo. Učenca v paru po zapisanem receptu in opisu rastline dodata ilustracijo. Med opazovanjem ilustrirata zelišče. Nato učenci zbirajo predloge za naslov knjižice receptov in dokončno skupaj izdelajo knjižico.</p> <p>Dejavnost 6: Učenci v dvojicah predstavijo sošolcem zapisani recept in opišejo posamezno zelišče.</p> <p>Dejavnost 7: Učiteljici predlagajo, da knjižico receptov pošlje staršem, saj si želijo svojim staršem po receptu pripraviti čaj iz domačih zelišč.</p> <p>Dejavnost 8: Učenci pripravijo čaj svojim staršem in pošljejo fotografijo učiteljici.</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<p>Zamisli in priložnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> – Odkrivanje priložnosti: Zbirajo ideje in recepte za pripravo zeliščnih čajev. – Ustvarjalnost: Učenci oblikujejo predloge, kako bi oblikovali knjižico receptov. <p>Viri</p> <ul style="list-style-type: none"> – Motivacija in vztrajnost: Učenci vztrajajo pri prenosu idej v dejavnost. Pri doseganju svojih in skupinskih ciljev so potrpežljivi in ne odnehajo, če naletijo na težave. <p>K dejanjem</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sodelovanje: Učenci sodelujejo pri pisanju receptov. Delo si razdelijo in se posvetujejo med seboj. – Izkustveno učenje: Učenci bodo pridobljena znanja pridobili v učne namene.

<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Učenci so preoblikovali zamisli v rešitve, ki so ustvarile vrednost za druge, in z veliko mero vztrajnosti in potrpežljivosti oblikovali knjižico receptov, ki so jo uporabili tudi v domačem okolju.</p>
<p>Refleksija</p>	<p>Priprava na pouk je bila za učitelja dokaj zahtevna, saj je bilo treba za pouk poiskati čim bolj kakovostno gradivo, primerno starosti učencev. Vse učne ure so bile uspešno izvedene, učenci pa so bili ob koncu dneva zadovoljni; svoje znanje so prenesli tudi v domače okolje. Učenci so si želeli v šolskem okolju posušiti zelišča, da bi njihov recept preizkusili tudi v šoli. Vendar zaradi šolanja na daljavo za zdaj to še ni bilo izvedljivo. Med poukom učitelj zaznava, da z dejavnostmi uspešno krepi kompetence pri učencih in sebi.</p>

Sklep

Spoznali so, da je pri usvajanju učnih vsebin ključnega pomena proces, kako pridemo do znanja. V tem procesu je pomembno, da učence poslušamo in izhajamo iz njih. Letos se ponovno srečujemo z drugo obliko dela – delom na daljavo. Dejavnosti, ki so si jih zadali, temeljijo na izvedbi v šolskem prostoru. Posledično večino dejavnosti žal ni izvedljivih. V nadaljevanju bodo dejavnosti v okviru projekta še naprej izvajali vse šolsko leto, tako v obveznem kot tudi v razširjenem programu. Nadaljevali bodo z delom v sklopu ekonomije samooskrbe, saj so učenci pokazali zanimanje za vzgojo rastlin. Pri tem bomo sledili zastavljenim smernicam. V okviru teh pa bomo razvijali zastavljene kompetence podjetnosti.

Viri in literatura

Bajec, A. idr. (1997). *SSKJ*. Pridobljeno dne, 22. 11. 2020 s spletne strani:

<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=%2A>).

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Kmetija skozi letne čase – koroza

Marija Jereb Lukan, *Osnovna šola Tabor Logatec*

Povzetek

S polovico koruznega storža je mogoče poskrbeti za samooskrbo, spodbuditi učence k razmišljanju in iskanju novih idej, jih usmeriti k sodelovanju, jih motivirati za delo ter pri dejavnostih vztrajati, vmes pa se povezati z bližnjo in daljno okolico. Tretješolci so tekom šolskega leta spoznavali korozo, kmetijo in delo na njej ter letne čase. V okviru pouka so izdelali punčke, rože in košarice iz ličja, sešili blazino, napisali kuharsko knjigo, na dan dejavnosti pa obiskali kmetijo. Tam so z zrnjem nakrmili kokoši, s pomočjo kmeta zmleli korozo, ob pomoči gospodinje skuhali in pojedli polento, se naučili plesti predpražnik iz ličja. Nekaj koruznih semen so posadili, da bi lahko nadaljevali samooskrbo.

Ključne besede: kmetija, letni časi, samooskrba, kompetence podjetnosti

Uvod

Delo tretješolcev je na začetku izvajanja dejavnosti temeljilo na ciljih iz učnega načrta za spoznavanje okolja. Izhajali smo iz ciljev, pri katerih tretješolci spoznavajo sebe in vedo, kako ljudje živijo, rastejo, **se hranijo**, premikajo in uporabljajo svoja čutila, **spoznajo življenje in delo na kmetiji po letnih časih** (povzeto po UN za spoznavanje okolja, str. 8, 11, 12). Učenci so razmišljali in iskali nove ideje, zato smo vključili tudi cilje drugih predmetov.

Dejavnosti sem uvedla s kosom koruznega storža, ki sem ga septembra prinesla v oddelek. Po zastavljenem problemskem vprašanju, kaj bi lahko storili z njim, so učenci odkrivali priložnosti. Z uporabo ustvarjalnosti, domišljije in preteklih izkušenj so nizali ideje za njegovo uporabo. Naša vizija je bila uporabiti korozo ter ob tem spoznavati delo na kmetiji v posameznih letnih časih. Različne dejavnosti, povezane z omenjeno temo, so potekale celo šolsko leto. Pri tem smo razvijali različne podjetnostne kompetence EntreComp (Polšak, (ur.), 2019). Posebno uspešni smo bili pri odkrivanju priložnosti, razvijanju ustvarjalnosti, motiviranosti in vztrajnosti, izkustvenem učenju.

Dodana vrednost vseh izvedenih dejavnosti je navajanje učencev na sodelovanje, izražanje in upoštevanje idej učencev ter možnost ustvarjalnosti, navajanje učencev na samooskrbno delovanje, večji stik z naravo ipd.

Naše delo sem predstavila sodelavcem na pedagoški konferenci, staršem ob koncu šolskega leta, vodstvu naše in še drugih dveh šol.

Področje in smernice	Ekonomija samooskrbe
Cilji	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – spoznavajo sebe in vedo, kako ljudje živijo, rastejo, se hranijo, premikajo in uporabljajo svoja čutila, – spoznajo življenje in delo na kmetiji po letnih časih.
Opis dejavnosti	<p>V začetku šolskega leta so si učenci ogledali kos koruznega storža, ga poimenovali ter nizali ideje, kaj bi lahko storili z njim. Ideje so bile usmerjene v to, da učenci porabijo čim večji del koruze. Naša vizija je bila uporabiti koruzo ter ob tem spoznavati delo na kmetiji v posameznih letnih časih. Učenci so za dosego ciljev izbrali zamisli, ki so omogočile uresničenje vizije. Zamisli učencev smo vrednotili večkrat tekom šolskega leta. Ob koncu šolskega leta so učenci nekaj koruznega zrnja posadili, da bi se »zgodba« o koruzi lahko nadaljevala. Učenci so že ob kosu koruznega storža pokazali veliko zanimanje, zato sem v učilnico prinesla več celih rastlin koruze. Ogledali so si jih, jih med seboj primerjali in ugotovili, da gre za visoko rastlino (»višjo, kot je naša učiteljica«). Sledilo je obiranje storžev – kar v učilnici. To je bila zadostna motivacija za uresničevanje idej: vezanje koruznih storžev, sušenje, literarno in likovno ustvarjanje, izdelovanje punčk, rož in košaric iz ličja, šivanje blazine, napolnjene z ličjem ipd. Kljub temu, da nismo našli mlina za mletje, smo vztrajali. Skupaj smo iskali informacije o koruzi. Iskali smo različne vire v knjigah, na svetovnem spletu. Učenci so izvedli intervjuje s starimi starši, da bi pridobili informacije o možnostih uporabe koruze. V iskanje receptov za jedi iz koruzne moke so bili vključeni tudi starši. Na tehniškem dnevu v mesecu juniju so učenci pridobili informacije o koruzi ter delu na kmetiji skozi letne čase še pri kmetu in gospodinjici na kmetiji. Učenci so prevzemali pobude za iskanje mlinčka, za mletje, pripravo materiala in pripomočkov za šivanje, iskanje receptov, izdelavo izdelkov iz ličja. Večkrat smo se znašli pred vprašanjem: »Kaj pa zdaj?« Skupaj smo načrtovali delo. Glede na letni čas smo prilagajali naše delo (pozimi sušili, spomladi sadili). Že v začetku so učenci ugotovili, da sami ne bodo zmogli. Potrebno je bilo sodelovanje s sošolci (pri vezanju, »robkanju«, pletenju, šivanju), učiteljico (kot pomoč pri izvedbi idej in usmeritvah), starimi starši (pri pridobivanju informacij, za kaj so uporabljali koruzo nekoč in na kakšen način), starši (kot pomoč pri iskanju mlinčka in receptov), kmetom (pri mletju koruze, krmljenju živali), gospodinjico na kmetiji (pri pletenju predpražnika, kuhanju polente). Izkustveno učenje (od obiranja storžev do šivanja blazine) se je prepletalo z uresničevanjem idej. Ob tem so učenci spoznavali, da se dela ne da prehitovati. Jeseni pridelke pobiramo, pozimi sušimo ter predelujemo, spomladi orjemo in sadimo.</p>
Kompetenca/ kompetence	<p>Odkrivanje priložnosti Ustvarjalnost Vizija Vrednotenje zamisli Etično in trajnostno razmišljanje Samozavedanje in samoučinkovitost Motiviranost in vztrajnost Vključevanje virov Prevzemanje pobude Načrtovanje in upravljanje Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja Sodelovanje Izkustveno učenje</p>

Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali?	Dokazi: <ul style="list-style-type: none">– nabor različnih idej učencev, ki so jih učenci tekom leta dopolnjevali, spreminjali,– nove rastline koruze,– vezani koruzni storži, likovna in literarna dela, punčke, rože in košarice iz ličja, blazina, napolnjena z ličjem,– kuharska knjiga,– opravljeni intervjuji s starimi starši,– predpražnik iz ličja,– nakrmljene živali,– skuhana polenta.
Refleksija	Uresničili smo zadane cilje. Učenci poleg tega, da vedo, da potrebujemo hrano, vedo tudi, kako smo lahko samooskrbni. Spoznali so letne čase na prav poseben način. Videli so, da pridelke pobiramo jeseni, da pozimi narava miruje, spomladi pa je treba sejati in saditi. Seznanili so se s kmetijo in delom na njej. Poleg ciljev smo uresničili veliko kompetenc.

Sklep

Spoznala sem, kako se lahko iz preproste stvari (dela koruznega storža) uresniči zelo veliko kompetenc. Učenci so tekom celega leta v okviru naše dejavnosti sodelovali med seboj. Izhajali smo iz izkustvenega učenja, iskali nove priložnosti, da so se naše dejavnosti nadaljevale in dopolnjevale. Učenci so pokazali veliko mero ustvarjalnosti tako z idejami kot tudi pri uporabi materialov. Ko so učenci predstavljali svoje ideje, smo jih skupaj vrednotili ter se pogovarjali o njihovi izvedljivosti. Nobenega odmora ali dela po pouku ni bilo škoda žrtvovati za skupni cilj, saj so bili učenci motivirani za delo, pri katerem so vztrajali ter pritegnili tudi druge. Uspelo nam je, ker smo bili vsi za to. V prihodnje bi še več stvari prepustila učencem. Glede na čas, ki ga živimo, bi še naprej delovala v smislu samooskrbe.

Viri in literatura

Program osnovna šola. Spoznavanje okolja (2011). Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_spoznavanje_okolja_pop.pdf

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

POGUM v naš um

Nataša Vidmar, *Osnovna šola Tabor Logatec*

Povzetek

Učitelj v današnjem času ni le nekdo, ki stoji pred tablo in razlaga. In tudi otroci niso otroci, ki zavzeto poslušajo vsako učiteljevo razlago, sedijo pet šolskih ur v svoji klopi, so mirni in tihi. Učitelj v tem času mora slediti novostim v svetu, kreda in tabla pogosto nista več dovolj za dober pouk. Učitelj mora obvladati metode poučevanja, s katerimi prepriča učence, naredi ure zanimive, učence motivira za delo in ustvari okolje, v katerem so lahko aktivni, ustvarjalni, v katerem slišimo njihove želje in zamisli, uresničujemo njihove ideje, v katerem razvijajo kompetence, ki jih bodo potrebovali za življenje. Kompetence podjetnosti učitelj pri učencih lahko razvija pri različnih oblikah dela. V članku je predstavljeno, kako smo določene kompetence podjetnosti razvijali pri urah družbe.

Ključne besede: POGUM, kompetence podjetnosti, kulturna dediščina

Uvod

Ker je naše izbrano področje projekta samooskrba in ena od smernic tudi spoznavanje možnosti samooskrbe v lokalnem okolju, smo vsebine in cilje iz učnega načrta enostavno prilagodili tej smernici. Dejavnost je bila izpeljana v okviru rednega pouka kot štiri strnjene ure družbe, lahko bi izvedli tudi dan dejavnosti na to temo. Predstavljeni primer je le eden mnogih, ki jih izvajamo tako, da upoštevamo usmeritve projekta POGUM, pri čemer pri učencih razvijamo kompetence podjetnosti. Dejavnost smo povezali s kulturno dediščino, razvijali pa smo kompetence sodelovanja, odkrivanja priložnosti, ustvarjalnosti, načrtovanja in vodenja, vrednotenja idej, mobiliziranja virov, obvladovanja negotovosti, prevzemanja pobude. Za vsako dejavnost učne ure smo določili, katero kompetenco želimo razvijati pri otrocih. Čeprav moramo slediti učenčevim potrebam, željam, pobudam, moramo dejavnosti dobro načrtovati vnaprej in ustvariti tako učno okolje, da bodo učenci v njem lahko razvijali določeno kompetenco. Učitelj mora otroke usmerjati, jih voditi do cilja na tak način, da imajo otroci občutek, da so vključeni v oblikovanje samega učnega procesa in da učitelj uresničuje njihove želje in zamisli. Fleksibilnost učitelja in iznajdljivost pri tem nista zanemarljivi.

Projekt POGUM je na neki način potrdil moje razmišljanje, ali delam prav. Dejavnosti, ki jih izvajam pri pouku z namenom razvijati kompetence podjetnosti, prinašajo zadovoljstvo meni in učencem. Pri takem pouku učenje ni le učenje, ampak je učenje za življenje. Deljene izkušnje so dragocene tudi za sodelavce, ki lahko opisane primere vnesejo v svoj pouk, v nove dejavnosti, na druga področja. Učitelj mora tudi pri sebi razvijati kompetence podjetnosti, če želi poučevati tako, da jih bo razvijal pri učencih. Zagotovo sem kot učiteljica največkrat razvijala kompetence odkrivanja priložnosti (vzpostavitev novih smiselnih povezav v okolju), ustvarjalnosti (združevanje znanja in virov za doseganje boljših rezultatov), samozavedanja in samoučinkovitosti (verjeti v svoje sposobnosti kljub začasnim neuspehom), motiviranosti in vztrajnosti (potrpežljivost pri doseganju dolgoročnih ciljev), vključevanja virov (pridobitev tudi digitalnih kompetenc), prevzemanja pobude (sprejetje izzivov), obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja (hitro odvijajoče se situacije obvladovati nemudoma).

Področje in smernice	Ekonomija samooskrbe
Cilji	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razvijajo ustvarjalnost, strpnost, – sodelujejo v skupini po načelih uspešnega sodelovanja, – utemeljujejo, sklepajo, pojasnjujejo, – načrtujejo, izvajajo, evalvirajo dejavnosti.
Opis dejavnosti	<p>Kulturna dediščina Spoznavanje in priprava slovenskih tradicionalnih jedi</p>
Kompetenca/kompetence	<ul style="list-style-type: none"> – Sodelovanje (učenec – učenec, učenec – učitelj) – Odkrivanje priložnosti – Ustvarjalnost – Načrtovanje in vodenje – Vrednotenje idej – Mobiliziranje virov – Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganj – Prevzemanje pobude
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	<p>1. Sodelovanje učencev</p> <ul style="list-style-type: none"> – V uvodnem delu ure, ko si po metodi dveh krogov izmenjujejo informacije o tem, kar že vedo o kulturni dediščini. – Branje besedila o slovenski kulinariki v parih (drug drugemu pomagata z razlago neznanih besed). Razumevanje besedila dokažejo z odgovarjanjem na učiteljičina vprašanja (tema, sporočevalčev namen, vrsta besedila, kje bi lahko bilo objavljeno ipd.). – S sodelovanjem v skupini poiščejo prave besede v povezavi s slovensko kulinariko, skrite v premetankah na IKT. <p>2. Sodelovanje učitelja z učenci</p> <ul style="list-style-type: none"> – V vseh fazah učnega procesa s postavljanjem močnih vprašanj, ki spodbujajo učenčevo razmišljanje in ustvarjalnost: <i>Kakšna je povezava ...</i> <i>Kaj menite, da se bo zgodilo ...</i> <i>Kaj bi bilo, če ...</i> <i>Kako bi lahko na drugačen način ...</i> <i>Kaj menite, zakaj imate težavo ...</i> <p>3. Prevzemanje pobude, ustvarjalnost, vrednotenje idej</p> <ul style="list-style-type: none"> – Učenci predlagajo, kaj bi še lahko delali pri pouku, da bi si bolje zapomnili, kaj je kulturna dediščina z vidika kulinarike. Predlagajo več stvari, ki jih učitelj zapiše na tablo. Skupaj vrednotimo ideje in poiščemo najboljše. Največ učencev predlaga, da bi lahko kakšno od slovenskih jedi pripravili skupaj. <p>4. Vključevanje človeških virov</p> <ul style="list-style-type: none"> – Z namigi jih usmerjam k temu, katero jed bi lahko pripravili (povem zgodnico o Napoleonu – idrijski žlikrofi imajo obliko njegovega klobuka). – Učenci ugotovijo, da bi jim lahko pri tem pomagala učiteljica, ki zna pripraviti idrijske žlikrofe, ker je bila nekoč doma v Idriji. Lahko jim je podpora pri doseganju cilja.

5. Načrtovanje in vodenje, vrednotenje idej

Načrtovanje poteka na več ravneh – načrtovanje same izvedbe dejavnosti, načrtovanje postopka dela, načrtovanje ciljev.

- Učenci oblikujejo načrt, kako bi izpeljali dejavnost, kaj bi potrebovali pri tem. Zopet vrednotimo njihove ideje. Predlagajo, da gremo v gospodinjsko učilnico in delamo po skupinah kot že sicer. To idejo uresničimo.
- Učenci dobijo delovni list – postopek izdelave idrijskih žlikrofov v nepravem vrstnem redu. Učenci oštevilčijo odseke v pravem zaporedju in tako dobijo načrt za pripravo jedi.
- Učenci si razdelijo naloge (skrb za urejenost delovne površine, hodi po testo k učiteljici ipd.).
- Vsaka skupina na delovnem listu zabeleži, kakšni bodo njihovi cilji ta dan, pri teh dejavnostih (npr. naredili bomo sto žlikrofov).

6. Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganj, sodelovanje

- Učiteljica že zjutraj olupi krompir, ga nareže in v loncu vode pristavi na štedilnik. Za pomoč prosi računovodkinjo, da izklopi štedilnik, ko je krompir kuhan (učilnica 4.b in gospodinjska učilnica sta v različnih etažah). Pred poukom pripravi testo, ki počiva v hladilniku. Nadev pa naredimo skupaj.
- Vsaka skupina dobi nekaj nadeva, iz katerega oblikujejo kroglice. Učiteljica medtem valja testo, eden iz skupine pride ponj.
- Učenci najprej samostojno oblikujejo žlikrofe – poskusijo izdelati take, kot so na sliki.
- Učiteljica demonstrira izdelavo.
- Učenci ponovno poskusijo, so bolj pozorni na pravilno izdelavo.
- Učiteljica jih usmerja, nauči zlaganja na pladenj.
- Učenci si delijo delo – nekdo zavija kroglice v testo, drugi jih zлага na pladenj, tretji skrbi za čistočo delovne površine, četrti hodi po testo itd.
- Spremljajo, koliko žlikrofov uspejo narediti, in si zapišejo število.
- Izdelane žlikrofe skuhamo, postrežemo in pojemo.

Refleksija

- Skupina zapiše, katere cilje so dosegli in kaj bi lahko izboljšali.
 - Na liste zapišejo, kaj so se novega naučili.
 - Zapišejo, kako bi lahko današnjo snov povezali s snovjo pri slovenščini, naravoslovju in tehniki, matematiki, likovni umetnosti.
- Ugotovijo veliko izvernih dejstev:
- povezava s slovenščino: branje navodil, postopka,
 - povezava z naravoslovjem in tehniko: zdrava prehrana, snovi (zmesi),
 - povezava z matematiko: seštevanje, besedilne naloge v povezavi z današnjo aktivnostjo (1. skupina je izdelala 235 žlikrofov, 2. pa 35 več. Koliko jih je izdelala 2. skupina in koliko obe skupaj?),
 - povezava z likovno umetnostjo: kiparstvo (izdelek iz testa).

Sklep

V tem šolskem letu je bilo v razredu 30 učencev, kar bi marsikateremu učitelju lahko pomenilo težavo pri izvedbi take dejavnosti.

Vse kompetence, ki smo jih v tem dnevu razvijali pri učencih, smo hkrati razvijali pri sebi. Ne le učenci, tudi učiteljica mora dobro načrtovati tako dejavnost, da ne pride do zmede, da vse poteka brez nervoze in da so cilji doseženi (pripraviti ciljno naravnane dejavnosti, delovne liste, interaktivne naloge, priprava sestavin v gospodinjski učilnici itd.). Vključiti je morala veliko virov (tako človeških kot drugih: prositi računovodkinjo za pomoč pri kuhi krompirja, se pozanimati na spletu o Napoleonu in idrijskih žlikrofih, slovenski kulinariki), obvladovati negotovost in tveganja (bo z izbranimi metodami vzbudila njihovo pozornost, bodo odgovarjali na vprašanja ipd.), sodelovati z učenci – pa še kako, prevzemati pobude v točno določenem trenutku, da učenci ne podvomijo v uresničitev svojih idej.

V ospredje pa stopijo tudi učiteljeva ustvarjalnost, inovativnost in iznajdljivost.

Dejavnost je potekala po načrtu, brez odstopanj. Učenci so bili zelo motivirani za delo, sledili so pouku, sodelovali. Z disciplino ni bilo težav. Pokazali so veliko mero strpnosti in ustvarjalnosti. Izdelali so odlične idrijske žlikrofe. Skupaj so jih naredili okrog petsto.

Dan je vključeval dejavnosti za vse tri učne stile učencev (vizualni, avditivni, kinestetični), kar je zelo pomembno, saj so v razredu učenci vseh treh stilov in tako vsem zagotovimo, da od ur nekaj odnesejo.

In kje je povezava s samooskrbo, se sprašujete. Že po počitnicah (dejavnost je bila izvedena v tednu pred počitnicami) so učenci pripovedovali, kako so doma skupaj s starši delali žlikrofe. Uporabili so domači krompir, ocvirke, drobnjak in se tako sami oskrbeli za kosilo. Pa naj bo samooskrba ali katero od drugih področij, najpomembnejše za učitelja je to, da mu učenci o tem pripovedujejo z žarom v očeh. Otroci se še navdušujejo nad stvarmi, le učitelj mora vedeti, kako naj jim jih posreduje.

Učitelj se ves čas sprašuje, ali dela prav, ali bo ura uspela, ali bo učencem všeč, bodo dovolj aktivni, bodo razvijali veščine, pomembne za prihodnost. In prav je tako. Tudi s samorefleksijo lahko ugotovi, kaj bi lahko naredil bolje in drugače. Če pa sledi še okviru kompetenc podjetnosti EntreComp, ima zagotovo boljše možnosti, da pri učencih doseže vse to.

Naš pouk je v celoti naravnán tako, da razvijamo kompetence podjetnosti – ne glede na področje in raven izvajanja pouka. Ves čas sledimo temu, da so učenci aktivni, razmišljajo, predlagajo svoje zamisli, ideje, ki jih uresničujemo, poskušajo sami, se učijo iz napak, sodelujejo. Prav slednje se nam zdi najpomembnejše, a ne najpreprostejše v svetu, v katerem živimo. In učitelji smo tisti, ki lahko otroke tega naučimo in jih tako okrepimo za življenje v prihodnosti.

Od semena do semena

Ana Mrdavšič, *Osnovna šola Neznanih talcev Dravograd*

Povzetek

Šolski vrt je izvrsten didaktični pripomoček in hkrati idealen primer, kako učencem prikazati proces in pomen ekonomije samooskrbe. Na njem se srečamo s tisoč in enim procesom, ki vsak zase vodi k skupnemu cilju, ekološki pridelavi hrane. Učenci s pomočjo sejanja in skrbi za vrtnine spoznajo krožni proces od semena do sadike in nato do ponovnega pridobivanja semen. Svoje znanje o avtohtonih in udomačenih sortah vrtnin zberejo v knjižici *Od semena do semena*.

Ključne besede: ekonomija samooskrbe, *Od semena do semena*, sejanje, pridelek

Šolski vrt kot »živa« učilnica na vrtu nam omogoča lažje razumevanje naravnih zakonitosti, učne snovi pri različnih šolskih predmetih in predvsem sproščeno spoznavanje osnovnih veščin ekonomije samooskrbe, kar je področje naše šole v okviru projekta POGUM. Na naši šoli si prizadevamo, da bi učencem omogočili čim več izkustvenega učenja, zato smo si v začetku projekta zastavili smernice, ki bi učencem to omogočile. Naš glavni cilj v okviru projekta je, da šolski ekološki vrt vključimo v redni pouk in druge obšolske dejavnosti.

Vzpostavitev šolskega vrta, na katerem bi pridelovali zelenjavo in razvijali večino pridelave hrane ter s tem spoznavali in gojili avtohtone rastline v našem okolju, je ena glavnih smernic naše šole. Učencem bi radi ob različnih dejavnostih v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih prikazali pomen samooskrbe. S pomočjo različnih dejavnosti in dogodkov skozi celotno šolsko leto učenci spoznavajo proces od semena do sadike in nato spet do semena. V nadaljevanju je opisan proces, ki ga na naši šoli izvajamo že tretje leto zapored.

V mesecu septembru so učenci raziskovali, katere vrtnine uspevajo pri nas. Vsak oddelek si je nato izbral svojo. Naloga vsakega oddelka je bila, da se pozanima o svoji vrtnini in vse informacije zbere v vnaprej pripravljeni predlogi. Informacije so učenci zbrali z brskanjem po spletu, literaturi in priročnikih, lahko pa so jih zbrali tudi doma pri starših ali starih starših. Učenci so v svoje raziskovanje vključili različne vire, ne samo materialne, temveč tudi človeške, pri njihovi uporabi pa so bili tudi kritični. S to dejavnostjo so razvijali ne samo kompetenci vključevanja virov in vključevanja človeških virov, temveč tudi kompetenco sodelovanja.

Znanje, ki so ga pridobili, so nato uporabili v praksi – januarja in februarja so dejansko sejali svojo vrtnino. S pomočjo staršev, učiteljev in lokalnih društev smo zbrali semena avtohtonih in udomačenih vrtnin. Nekaj semen smo pridobili tudi na našem šolskem vrtu, nekaj pa s pomočjo donacij lokalnih društev. Tudi zemljo in biokompost smo pridobili s pomočjo donatorjev. Ogromno vlogo so odigrala lokalna društva, ki so nam v veliko oporo in so navdušena nad dejstvom, da otroke že v osnovni šoli navajamo na pomembnost samooskrbe. Učenci nato skrbijo za svoje posejane vrtnine. Učijo se ob konkretnih dejavnostih, kar je smisel izkustvenega učenja. Pri delu spoznajo proces »od semena do semena« in tako razvijejo pozitiven odnos do lokalne hrane, spoznajo pa tudi pomen in proces samooskrbe. Njihov končni izdelek – pridelane sadike, so nato ponudili na Zelemenjavi, dogodku, ki smo ga organizirali kot zaključek letošnjega dela pri projektu. Nanj so bili vabljeni prav vsi – učenci in učenke, učitelji, starši, dedki in babice, sorodniki in lokalna društva. Na tej tržnici so menjavali pridelane sadike, učenci so pripravili kratek program in pokazali, kaj so se novega naučili. Ker je dogodek tako lepo uspel, smo se odločili, da bo postal naša tradicija in ga bomo poskusili organizirati vsako leto.

Slika 1: Sejanje vrtnine v 3. razredu

Slika 2: Pridelane sadike

Nekaj sadik, ki smo jih pridelali, smo posadili tudi na našem šolskem vrtu, za katerega vse leto v okviru obveznega in razširjenega programa skrbijo učenci. Organiziramo tudi tehniške dneve, v okviru katerih pobereмо pridelke in semena ter jih spravimo za spomlad. Pridelke porabimo v šolski kuhinji, jih obdelamo in pripravimo ozimnico ali pa jih zapakiramo in ponudimo na praznični tržnici.

Ker je celoten proces sejanja in skrbi za vrtnine potekal že drugo leto zapored, se je učencem porodila ideja, da bi lahko pomembne informacije zbrali na enem mestu. Zakaj bi vsako leto iskali primerno literaturo, če pa lahko ustvarijo čisto svojo knjižico, ki bo vsebovala vse, kar moramo vedeti, da lahko posejemo in vzgojimo določeno vrtnino. Tako se je rodila ideja o knjižici, ki smo jo naslovili kar *Od semena do semena*. Po šoli smo razširili novico o ustvarjanju knjižice in zbrali učence, ki bi jo bili pripravljeni oblikovati. Pet učencev iz osmega in devetega razreda se je prostovoljno javilo. Vso pobudo so prevzeli učenci, občasno pa so me vprašali za kakšen nasvet. Najprej so oblikovali predlogo, v katero so ostali oddelki vpisovali značilnosti svoje vrtnine, nato so vse zbrane predloge uredili in se dogovorili za lektoriranje. Spoznali so, da je treba knjižici dodati še uvodno besedo, dodati pa so hoteli tudi risbice posameznih vrtnin. Vse zbrano gradivo so morali nato optično prebrati, urediti fotografije in jih spraviti v skupni dokument. Učenci so se dobro organizirali, pred seboj so imeli jasen cilj. Kljub težavam so vztrajali pri izpeljavi zadane naloge.

Slika 3: Priprava marmelade

Za naslovnico knjižice smo organizirali likovni natečaj. Na njem so lahko sodelovali vsi učenci šole. Prejeli smo trinajst predlogov. Skrbno smo jih pregledali in izbrali najizvirnejšega, ki krasi naslovnico naše knjižice. Zmagovalka natečaja in nagrajenka je bila učenka 4. razreda, ki je prejela praktično nagrado. Da bi nagradili trud vseh tekmovalcev, smo se odločili, da tudi ostale naslovnice vključimo v knjižico in jo tako še polepšamo.

Po kar nekaj preživetih urah v računalniški učilnici in z veliko vloženega truda je učencem končno uspelo. V roke so prejeli knjižico *Od semena do semena*, ki so jo izdelali popolnoma sami. Knjižica je v celoti – od ideje, vsebine in oblikovanja – plod samostojnega dela učencev. Knjižica je priloga tega prispevka in si jo lahko prenesete tudi vi in naredite korak naprej na poti do samooskrbe. Učenci so knjižico ponudili tudi na božično-novoletnem bazarju in tako zanjo dobili nekaj dobrodelnih prispevkov.

Slika 4: Zmagovalka na natečaju Od semena do semena

Pot do popolne samooskrbe je še zelo dolga in težavna. Toda če želimo živeti zdravo, na zdravem planetu, je samooskrba nujna. Hočemo kakovostno, lokalno pridelano hrano, za katero vemo, od kod prihaja na naš krožnik. Le tako ne bomo sužnji nestabilnih globalnih razmer, ki se zaostrejujejo v svetu iz dneva v dan. Prikazati učencem pomen samooskrbe in jih vsaj delno opolnomočiti za to je velik korak v pravo smer in uresničitev našega primarnega cilja.

Tudi po zaključku projekta POGUM bomo učencem omogočali čim več izkustvenega učenja, jih še naprej poskušali usposabljanje za samostojno in odgovorno ravnanje z okoljem ter jih navajali, da bodo na lokalno hrano in samooskrbo gledali pozitivno.

Naj končam z mislijo Ane Vovk Korže, ki pravi »biti samooskrben, pomeni biti bogat« (Vovk Korže, 2015, str. 1).

Slika 5: Božično-novoletni bazar, na katerem so si lahko obiskovalci s prostovoljnimi prispevki zagotovili svoj izvod knjižice

Slika 6: Naslovnica knjižice *Od semena do semena*

Področje in smernice	Ekonomija samooskrbe <ul style="list-style-type: none"> – Vzpostavitev šolskega vrta, na katerem bi pridelovali zelenjavo in razvijali večino pridelave hrane – Zbrati informacije o avtohtonih in udomačenih sortah vrtnin in izdelati knjižico <i>Od semena do semena</i>
Cilji	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> – iščejo in zbirajo informacije, pri čemer razvijejo kritičen odnos do virov in njihove uporabe; – spoznajo proces »od semena do semena« in tako razvijejo pozitiven odnos do lokalne hrane.
Opis dejavnosti	Učenci so v začetku šolskega leta raziskovali in si izbrali vrtnino. Ko so se skupaj odločili, katero vrtnino bodo sejali in jo pridelali, so morali zbrati najpomembnejše informacije o njej (značilnosti vrtnine, kdaj jo sejemo, kako in kam, na kaj moramo biti pozorni pri negi in vzgoji ipd.). Učenci so že doma o tem povprašali starše, stare starše; nekateri so doma tako navdušili babice, da so se tudi same lotile sejanja. Zbrali so literaturo in jo prinesli v šolo. V okviru oddelčne skupnosti so nato skupaj odgovorno uporabili vse vire in zbrane podatke zapisali v elektronsko predlogo. Pri pisanju so uporabili materialne (knjige, učbeniki, priročniki), nematerialne (izkušnje, pripovedi staršev, starih staršev) in digitalne vire.
Kompetenca/kompetence	Vključevanje virov, vključevanje človeških virov, sodelovanje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Učenci so pri delu zbrali in odgovorno uporabili različne vire, ki so jih potrebovali, hkrati pa so s svojim poizvedovanjem pri starših in starih starših spodbudili in navdihnili tudi druge. Pri uresničitvi naloge so sodelovali, komunicirali, končni izdelek pa je bila izpolnjena predloga za njihovo vrtnino.

Področje in smernice	Ekonomija samooskrbe <ul style="list-style-type: none"> – Vzpostavitev šolskega vrta, na katerem bi pridelovali zelenjavo in razvijali večino pridelave hrane
Cilji	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> – spoznajo proces »od semena do semena« in tako razvijejo pozitiven odnos do lokalne hrane; – spoznajo in razumejo pomen samooskrbe; – opazujejo razvoj rastline do pridelka.
Opis dejavnosti	Vsak oddelek se je lotil sejanja vrtnine v tistem mesecu, ki je bil za njihovo vrtnino najprimernejši. Organizirali so se sami. Skupaj z razrednikom so poiskali oz. pridobili zadostno količino semen (nekaj smo jih na šoli pridelali sami, sodelovali pa smo tudi z lokalnimi društvi, ki so nam jih prijazno donirali). Izbrati so morali primerne »lončke« za sejanje. Zemljo je za vso šolo doniralo lokalno društvo. Učenci so se med seboj dogovorili glede zalivanja in skrbi za sadike – določili so dežurne učence. Nekaj izkušenj so imeli že od lanskega šolskega leta, tako da so lahko popravili svoje napake in za sadike ustvarili čim bolj primerno okolje.
Kompetenca/kompetence	Izkustveno učenje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Učenci so se učili ob dejavnostih – pripravili so kadičke (lončke) z vrtninami, na koncu pa so dobili končni izdelek – lastnoročno pridelane sadike.

Področje in smernice	Ekonomija samooskrbe – Zbrati informacije o avtohtonih in udomačenih sortah vrtnin in izdelati knjižico <i>Od semena do semena</i>
Cilji	Učenci: – usvajajo potrebna znanja za oblikovanje knjižice.
Opis dejavnosti	Skupina petih učencev, ki se je prostovoljno javila, je popolnoma samostojno uredila in oblikovala knjižico <i>Od semena do semena</i> . Učenci so sprejeli izziv, pri čemer so morali temeljito premisliti o izpeljavi naloge. Izdelali so elektronsko predlogo, v katero so vsi ostali oddelki vpisovali podatke za svojo vrtnino (značilnosti vrtnine, kdaj jo sejemo, kako in kam, na kaj moramo biti pozorni pri negi in vzgoji, kakšne so zanimivosti vrtnine in kje jo lahko uporabimo, dodali pa so še fotografijo semena in seveda tudi sadike in pridelka). Ko so jim vsi oddelki vrnili izpolnjene predloge, so morali vse zbrati v skupni dokument in ga urediti. Dogovorili so se z učiteljicami slovenščine, da so jim besedilo lektorirale, s sošolcem, da je napisal uvodno besedo, in z učenci, da so narisali slikice vrtnin in tako polepšali knjižico. Veliko časa so preživeli v računalniški učilnici, saj so morali optično prebrati vse gradivo, urediti fotografije in oblikovati knjižico. Nekajkrat so naleteli na težave, ki so jih reševali sproti, niso se predali. Z veliko vloženega truda jim je knjižico uspelo dokončno urediti, oblikovati in shraniti končno verzijo.
Kompetenca/ kompetence	Prevzemanje pobude, motivacija in vztrajnost
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Učenci so sprejeli izziv in so kljub težavam ostali potrpežljivi in so vztrajali pri izpeljavi načrtovane naloge. Zbrali so informacije o vrtninah v knjižici <i>Od semena do semena</i> , ki ima ogromno vrednost tako za njih kot tudi za vse ostale učence in učenke ter učitelje.

Področje in smernice	Ekonomija samooskrbe – Zbrati informacije o avtohtonih in udomačenih sortah vrtnin in izdelati knjižico <i>Od semena do semena</i>
Cilji	Učenci: – razvijajo ustvarjalne zmožnosti; – razmišljajo o pomenu procesa »od semena do semena« in razvijajo pozitiven odnos do lokalne hrane; – spoznajo in razumejo pomen samooskrbe.
Opis dejavnosti	Organizirali smo likovni natečaj za naslovnico knjižice <i>Od semena do semena</i> . Na natečaju so lahko sodelovali vsi učenci in učenke naše šole. Določili smo, da mora naslovnica vsebovati napis <i>Od semena do semena</i> , pri delu so lahko uporabili najrazličnejše risarske (slikarske) tehnike na papirju, velikost naslovnice pa ni smela biti večja od formata A4. Vse ostale podrobnosti so bile v rokah učencev. Na natečaju smo prejeli trinajst predlogov, ki so bili najrazličnejši (risanje s svinčnikom, barvnim svinčnikom, flomastri, uporaba računalniške tablice za risanje idr.). Po temeljitem pregledu vseh prejetih naslovnice je komisija (učiteljev in učencev, ki so oblikovali knjižico) izbrala zmagovalko, katere naslovnica krasi našo knjižico.
Kompetenca/ kompetence	Ustvarjalnost
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Prejete naslovnice na natečaju, na katerem so bile razvidne različne risarske tehnike, naslovnice so imele za seboj tudi zgodbo, ki je prikazovala proces ekonomije samooskrbe.

Podprimo lokalno

Iz pašnika sredi planin,
iz nasada sredi dolin,
prek kmeta iz domačega kraja,
naj vsa naša hrana prihaja!

Podprimo to, kar je slovensko, kar je naše,
da kvalitetni pridelki nam polnijo lonce in čaše.
Tuja hrana je slabša, pa čeprav jo dobiti je lažje,
lokalno pridelano je boljše, čeprav malo dražje.

Domača kvaliteta

Najboljše so stvari domače,
lokalna hrana in pijače.
BIO, EKO in naravno,
vedno je najbolj mikavno.

Iz krajev daljnih pripeljana hrana,
je stara, slabše kvalitete in postana.
Ko veš, katera krava daje mleko, ki ga piješ,
z veseljem zajtrk zaužiješ.

Avtor pesmi: Tilen Kralj, 9.b, Osnovna šola Neznanih talcev Dravograd

Viri in literatura

Od semena do semena. (2019). Mrdavšič, A. (ur.). Dravograd: Osnovna šola Neznanih talcev Dravograd.

Vovk Korže, A. (2015). *Naučimo se postati samooskrbni.* Nazarje: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Vovk Korže, A. (2016). *Enostavna samooskrba – priročnik za lastno preskrbo.* Nazarje: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Ekonomija samooskrbe in medprogramsko povezovanje pri delu z učenci s posebnimi potrebami

Janja Žnidarčič, Erika Orel, Mateja Ivanuša, *Osnovna šola Kozara Nova Gorica*

Povzetek

Osnovna šola Kozara Nova Gorica je v okviru projekta POGUM na vsebinskem področju ekonomije samooskrbe zasnovala in izvedla medprogramsko povezovanje med učenci 3. in 4. razreda in učenci oddelka posebnega programa vzgoje in izobraževanja. Načrtovane dejavnosti so bile prilagojene sposobnostim in posebnim potrebam učencev v posameznem razredu oziroma oddelku. Z njimi so pri učencih z motnjo v duševnem razvoju razvijali podjetnostne kompetence na vseh treh kompetenčnih področjih.

Ključne besede: razvijanje podjetnostne kompetence ekonomija samooskrbe, učenci s posebnimi potrebami, medprogramsko povezovanje

Osnovna šola Kozara Nova Gorica izvaja prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom in posebni program vzgoje in izobraževanja. V projekt POGUM smo se vključili kot implementacijska šola. V drugem letu izvajanja projekta smo načrtovali dejavnosti za učence na področju ekonomije samooskrbe. Vsebine s področja samooskrbe je možno dovolj konkretizirati in prilagoditi njihovo zahtevnost sposobnostim in posebnim potrebam učencev v posameznem razredu oziroma oddelku.

V okviru dela na področju ekonomije samooskrbe smo želeli aktualizirati šolski zelenjavni in zeliščni vrt ter vsebine s področja obdelave vrta in uporabe pridelkov približati vsem učencem šole. Našo šolo obiskujejo učenci z motnjo v duševnem razvoju. Za naše učence je značilen upočasnjen spoznavni razvoj, ki vpliva na zaznavanje in razumevanje dejavnikov v okolju. Večina učencev prihaja iz urbanega okolja in zato nima konkretnih izkušenj z delom na vrtu. Pri izbiri kompetenc, ki smo jih želeli razvijati pri naših učencih, smo se držali načela manj je več. Zajeli smo kompetence iz vseh treh kompetenčnih področij.

Odkrivanje priložnosti – Učenci prepoznajo možnosti, ki jih imajo v šolskem in domačem okolju.

Etično in trajnostno razmišljanje – Učenci odgovorno ravnajo s hrano in ostalimi dobrinami.

Motiviranost in vztrajnost – Učenci vztrajajo pri zastavljenih aktivnostih pri doseganju lastnih in skupinskih ciljev.

Sodelovanje – Učenci sami iščejo možnosti za sodelovanje s sošolci in drugimi oddelki.

Izbrane kompetence so bile takšne, da so omogočale načrtovanje dejavnosti, ki jih je bilo mogoče konkretizirati in prilagoditi glede na sposobnosti in posebne potrebe učencev v posameznem oddelku oziroma razredu. Ob tem je treba poudariti, da pri delu z učenci z motnjo v duševnem razvoju pogosto težko najdemo primerne dejavnosti, ki podpirajo razvoj posamezne kompetence.

Kot prednostni načeli smo izbrali načelo sodelovanja in timskega dela ter načelo samooskrbe in trajnosti. Načelo samooskrbe in trajnosti se vsebinsko zelo dobro veže na področje ekonomije samooskrbe. Večino dejavnosti za učence smo načrtovali tako, da so zahtevale aktivno udeležbo učencev od načrtovanja dejavnosti do evalvacije. V tem šolskem letu smo želeli dati poseben poudarek tudi medrazrednemu in medprogramskemu sodelovanju.

Predstavljeni primer je primer medprogramskega povezovanja, ki smo ga zasnovali v posebnih razmerah, ko

je delo na šoli moralo potekati v mehurčkih in je bilo kakršno koli mešanje učencev prepovedano. Celotno načrtovanje je potekalo v sodelovanju učiteljic iz obeh programov (NIS in OPP VIZ). Delo sta koordinirali učiteljici, ki sta tudi članici projektnega tima. Priprava je nastala kot dokument v skupni rabi v programskem okolju Microsoft Office 365. Učenci, ki so sodelovali v dejavnosti, pa se dejansko nikoli niso srečali.

Z načrtovanimi dejavnostmi smo pri učencih razvijali izbrane kompetence iz vseh treh kompetenčnih področij. V izbranem primeru je poudarjen pomen sodelovanja tako med učenci istega oddelka kot tudi med učenci različnih programov in različne starosti in s tem podpiramo razvoj kompetence sodelovanje. Sodelovali so mladostniki v starosti od 17 do 21 let z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, ki so vključeni v posebni program vzgoje in izobraževanja, ter učenci prilagojenega programa (NIS) z lažjo motnjo v duševnem razvoju v starosti 9 oz. 10 let. Učenci posebnega programa so pri delovni vzgoji v šolskem sadovnjaku nabrali jabolka in načrtovali njihovo predelavo. Presežek pridelka so ponudili učencem 3. in 4. razreda, ki so v okviru dneva dejavnosti skuhali marmelado in svoje delo dokumentirali s fotografiranjem. Sodelovanje je bilo vodeno in načrtovano vnaprej, učencem s posebnimi potrebami pa predstavlja model za reševanje podobnih situacij v prihodnje. Prepoznavanje možnosti za sodelovanje in iskanje primernih načinov uporabe pridelka podpira razvoj kompetence odkrivanje priložnosti. Učenci s posebnimi potrebami pogosto težko vztrajajo pri zastavljenih aktivnostih in potrebujejo spodbude, da vztrajajo in predvideno dejavnost zaključijo. Na razvoj kompetence motiviranost in vztrajnost smo poskušali vplivati tako, da so bili učenci soustvarjalci pri samem načrtovanju in tudi pri izvajanju dejavnosti. Vse učence naše šole spodbujamo k odgovornemu odnosu do okolja. S spodbujanjem uporabe šolskih pridelkov pri dejavnostih obveznega in razširjenega programa skušamo razvijati etično in trajnostno mišljenje. Na razvoj tega vpliva tudi navajanje na odgovorno ravnanje z odpadki. Vse načrtovane dejavnosti so vključevale praktično delo učencev in s tem podpirale razvoj kompetence izkustvenega učenja.

Priprava na tako zasnovan dan dejavnosti je učiteljem vzela več časa kot običajno, saj je zahtevala sodelovanje več učiteljev. Posebno pozornost je bilo treba nameniti načrtovanju dejavnosti v povezavi z izbranimi kompetencami. To je učitelje usmerilo k bolj osmišljenemu načrtovanju dneva dejavnosti. Dodatna vrednost pa je vsekakor povezovanje dveh oddelkov, ki je prilagojeno sposobnostim vključenih učencev in ciljem posameznega programa. Projektne vsebine vnašajo v življenje naše šole pestrost in spodbujajo vključene učitelje k iskanju novih oblik dela.

Slika 1: Učenci OPP 5 pri obiranju jabolk

Slika 2: Učenci 3. in 4. razreda pri pripravi jabolk

<p>Področje in smernice</p>	<p>Ekonomija samooskrbe</p> <ul style="list-style-type: none"> – Razvijanje skrbi za kroženje dobrin med učenkami, učenci, družinami in podjetji, društvi, trgovinami, skupnostmi v lokalnem okolju – Spoznavanje možnosti samooskrbe v lokalnem okolju (obiski lokalnih kmetov, socialnih podjetij, podjetij idr.) – Spoznavanje verige samooskrbe (zasaditi drevo – skrbeti zanj, obrati sadeže, predelati sadeže v produkt)
<p>Cilji</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – spoznajo pomen lastne pridelave hrane, – poimenujejo, prepoznajo, opišejo, prepoznajo uporabno vrednost sadežev v sadovnjaku, – poberejo pridelke (jabolka v sadovnjaku), – prepoznajo, poimenujejo različne načine shranjevanja in konzerviranja (kuhanje marmelade, sušenje sadja, priprava sokov idr.), – preizkusijo katerega od načinov shranjevanja in konzerviranja sadja (jabolk), – uporabljajo različna orodja (kuhinski pripomočki), – vedo, da pri delu nastajajo odpadki, za odpadke je treba poskrbeti, – spoznajo časovni potek, – ob fotografiji uredijo dogodke po časovnem zaporedju, – spoznavajo spreminjanje snovi pri segrevanju, – opisujejo lastnosti snovi pred segrevanjem in po njem, – znajo uporabiti vsakdanje pripomočke in naprave za prenos ter sprejemanje informacij, – znajo shraniti podatke in informacije na različne medije, – naslikajo sliko s trdimi ali tekočimi slikarskimi materiali v kombinirani slikarski tehniki.
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Učenci posebnega programa so v okviru DVZ dan pred tehniškim dnevom v šolskem sadovnjaku nabrali jabolka. Glede na njihove zmožnosti so si ob usmeritvah učiteljice razdelili naloge. Jabolka so zložili v zaboje in jih prenesli v skladišni prostor na šoli. Poškodovane in nagnite sadeže pa so odnesli na kompostnik. Vodeno so nizali predloge za uporabo, načrtovali uporabo pridelka in ugotovili, da imajo presežek pridelka, ter nato iskali možnosti, kaj storiti s presežkom. Delež jabolk so zadržali zase, ostala jabolka pa so naslednji dan predali učencem 3. in 4. razreda prilagojenega programa, da bi iz njih skuhalo marmelado v okviru načrtovanega tehniškega dne. Učenci 3. in 4. razreda so v gospodinjski učilnici obnovili pravila, ki jih je treba upoštevati pri kuhanju, in poimenovali sestavine za kuhanje marmelade. Oglledali so si slike na receptu, ob katerih so skušali upovediti, kaj bodo počeli. Med pripravo jabolk in kozarčkov za kuhanje marmelade so razvijali finomotorične spretnosti in sodelovali v skupini glede na svoje sposobnosti in dodeljeno nalogo. Naloge so izvajali po slikovno ponazorjenih navodilih. V času kuhanja marmelade so učenci pospravili delovne površine, odpadke so odvrgli v za to namenjene koše za smeti, biološke odpadke pa odnesli na šolski kompostnik. Umazano posodo so pomili in jo pospravili. Po opravljenem delu so učenci na listek manjšega formata naslikali jabolko po metodi nariši enako. Vsak učenec je ob učiteljevi pomoči opremil kozarec jabolčne marmelade. Vse faze dejavnosti je zadolženi učenec fotografiral. Ob zaključku dejavnosti je ta učenec prenesel slike s fotoaparata na računalnik in si jih ogledal skupaj s sošolci. Ob fotografijah so obnovili potek kuhanja marmelade in ga zapisali v nekaj povedih ter vse skupaj poslali učiteljici po elektronski pošti. Dogovorili so se, da bodo kozarčke z marmelado podarili svojim staršem, odvečne pa ponudili učencem 1. in 2. razreda, da jih bodo tudi oni odnesli domov.</p>

<p>Kompetenca/ kompetence</p>	<p>Zamisli in priložnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odkrivanje priložnosti - Etično in trajnostno razmišljanje <p>Viri</p> <ul style="list-style-type: none"> - Motiviranost in vztrajanje - Vključevanje virov <p>K dejanjem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sodelovanje - Izkustveno učenje
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Učenci OPP 5 so v skladu s svojimi sposobnostmi obrali jabolka v šolskem sadovnjaku. Sami so iskali rešitve, kaj storiti s presežkom obranih jabolok.</p> <p>Učenci 3. in 4. razreda so iz jabolk skuhalo marmelado. Pri kuhanju marmelade so bili motivirani in vztrajni. Odgovorno so ravnali s hrano in odpadki ter tako razvijali tudi etično in trajnostno razmišljanje.</p>
<p>Refleksija</p>	<p>Učenci so bili ves čas aktivni in so povratne informacije o posameznih dejavnostih dajali že med izvajanjem dejavnosti. Razvidno je, da si podobnih dejavnosti želijo tudi v prihodnje.</p> <p>Pri izvedbi dneva dejavnosti je bilo premalo časa za pripravo načrtovanega prispevka za spletno stran.</p>

Učenci so ves čas imeli aktivno vlogo, zato so bili tudi zelo motivirani za delo. Na svoje končne izdelke so bili izredno ponosni. S tem ko vidijo rezultate svojega dela, si krepijo samozavest. Velik poudarek je bil na medsebojnem sodelovanju in delitvi nalog znotraj skupine glede na posameznikove interese, sposobnosti. Učenci 3. in 4. razreda so se večinoma prvič srečali z delovnimi opravili, kot so pomivanje posode, lupljenje in rezanje jabolok, zlaganje umazane posode v pomivalni stroj. Pri tehtanju so potrebovali veliko pomoči, saj sami tega še ne zmorejo. Učenci so ob koncu dneva fotografije, ki so jih sami posneli, prenesli na računalnik in si jih ogledali. Žal pa je zmanjkalo časa, da bi napisali članek in ga objavili na spletni strani šole.

V prihodnje bi si vsekakor želeli bolj poglobljenega sodelovanja med učenci razredov prilagojenega programa in učenci oddelkov posebnega programa ter dejavnosti, ki bi jih izvedli za vse učence sočasno v enem prostoru z upoštevanjem njihovih posebnih potreb.

Razvoj kompetenc podjetnosti

Jerneja Plahuta, *Osnovna šola Sečovlje*

Povzetek

V prispevku je predstavljena učna ura slovenščine, pri kateri so učenci samostojno iskali sponzorje in donatorje za pomoč pri ureditvi zunanjih šolskih prostorov. Učenci so pripravili seznam možnih sponzorjev in donatorjev, hkrati pa so uresničevali cilje iz učnega načrta, saj so tvorili uradno prošnjo. Učenci so s to dejavnostjo razvijali različne kompetence podjetnosti in iskali nove priložnosti za sodelovanje z lokalno skupnostjo in podjetniki.

Ključne besede: šolski vrt, urejanje šolske okolice, sponzorji in donatorji, uradna prošnja

Osnovna šola Sečovlje je podeželska šola, nahaja se v naselju Sečovlje, ob solinah in pod vznožjem griča Krog. Šola je obdana z naravo, v okolici imamo veliko neobdelanih naravnih površin, ki so primerne za uporabo v šolske namene. Odločili smo se, da bomo zunanji šolski prostor uredili in oživel za skupnost.

Zemljiško površino ob šoli smo začeli urejati, odstranili smo neuporabno rastlinje in druge neprimerne stvari, površina pa dobiva podobo urejenega vrta. Največ pozornosti smo namenili ureditvi zelenjavnih gredic, postopoma pa urejamo prostor za učilnico na prostem in učno pot, označeno z ustreznimi tablami. S sodelovanjem konzorcijskih partnerjev (Center arhitekture Slovenije, Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem) so učenci proučili možnost ureditve opuščene zunanje površine šolskega prostora. Velik poudarek namenjamo sodelovanju z lokalnim podjetji in medgeneracijskemu sodelovanju. Pri uresničevanju ideje upoštevamo izključno želje, ideje in pobude učencev, zato proces realizacije traja več let. Prioriteta dela na šoli je usmerjena v razvoj problemskega znanja in kritičnega mišljenja pri učencih. Usmerjeni smo predvsem v samostojnost učencev in udejanjanje njihovih idej, iskanje virov in vključevanje zunanjih sodelavcev.

Z načrtovanjem urejanja okolice učenci razvijajo različne podjetnostne kompetence, vsekakor pa je na prvem mestu izkustveno učenje, saj se učenci učijo prek dejavnosti. Učenci si najprej ogledajo neobdelane zelene površine, vrt in pridelke, nato pa njihove pobude izkoristimo kot priložnost za učenje, učimo se iz lastnih napak in uspehov drugih. Lastne predloge in predloge sovrstnikov skušajo tudi sami udejanjiti, takšno sodelovanje pa učence poveže. Ugotavljamo, da so učenci za tak način dela veliko bolj dovzetni in imajo vedno več predlogov za izboljšave. Učitelji izhajamo iz idej in pobud učencev – poslušamo jih, usmerjamo in pomagamo pri njihovem udejanjanju. Učitelj tako ni več glavni akter, ampak le mentor, učenci pa postanejo ustvarjalci učnega procesa. Učitelji smo se povezali in načrtovali medpredmetno povezovanje, kar so tako učenci kot vsi učitelji sprejeli zelo dobro.

Ena izmed dejavnosti v procesu urejanja našega zunanjega šolskega prostora je bila tudi pridobitev sponzorjev in donatorjev za pomoč pri uresnitvi naših idej. Učenci so pri pouku slovenščine spoznali, kako napišemo uradno prošnjo. Sami so pripravili seznam možnih sponzorjev in donatorjev ter oblikovali uradne prošnje. V spodnji preglednici bomo prikazali, kako smo izpeljali dve šolski uri pri pouku slovenščine.

Področje in smernice	Ekonomija samooskrbe
<p>Cilji</p>	<p>Razvijanje zmožnosti dvosmernega sporazumevanja Učenci in učenke:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poslušajo (in gledajo) pogovor oz. berejo dopis določene vrste (prošnja); – pred poslušanjem (in gledanjem) pogovora oz. pred branjem dopisa se pogovarjajo o načelih ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja, značilni zgradbi pogovora oz. dopisa dane vrste, vplivu okoliščin na zgradbo pogovora oz. dopisa in merilih za vrednotenje dialoških besedil; – po poslušanju (in gledanju) pogovora oz. po branju dopisa: <ul style="list-style-type: none"> – določijo družbeno vlogo sogovorcev oz. pisca in naslovnika ter družbeno in čustveno razmerje med njima ter povedo, po čem so to prepoznali; – določijo sogovorca, ki daje pobudo, in njegov namen, namen in vsebinski prispevek sogovorca, ki se odziva, ter povedo, po čem so to prepoznali, oz. določijo sporazumevalno vlogo pisca (tj. ali daje pobudo ali se odziva) in njegov namen ter povedo, po čem so to prepoznali; – povzamejo temo in poročajo o pogovoru oz. dopisu; – predstavijo zgradbene in jezikovne značilnosti dane vrste pogovorov oz. dopisov; – vrednotijo vpljudnost sogovorcev oz. pisca dopisa ter njihovo upoštevanje načel ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja in značilnosti dane vrste pogovora oz. dopisa ter utemeljijo svoje mnenje; – primerjajo dano vrsto pogovorov oz. dopisov z drugimi vrstami ter predstavijo njihove podobnosti in razlike; – berejo avtentične dopise in jih primerjajo z vzorčnimi, predstavijo njihove podobnosti in razlike; – tvorijo dialoško besedilo (pogovor oz. dopis) določene vrste; – pred tvorjenjem dialoškega besedila se pogovarjajo o strategijah in načelih ustreznega pogovarjanja oz. dopisovanja; – po tvorjenju dialoškega besedila: <ul style="list-style-type: none"> – vrednotijo svoje in druge pogovore oz. dopise, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave; – vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali; – vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost pogovarjanja oz. dopisovanja. <p style="text-align: right;"><i>(Poznanovič Jezeršek idr., 2018, 33)</i></p>
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Uro smo izvedli v računalniški učilnici. Učitelj se je naprej z učenci pogovoril o uradnih dopisih in načelih ustreznega dopisovanja, kar so spoznali že pri uvodni uri. Učitelj je nato na interaktivno tablo projiciral uradne in neuradne prošnje, učenci so primerjali besedila, nato pa izbrali primerno uradno prošnjo, ki bi jo lahko napisali sponzorju ali donatorju. Učenci so si izbrano besedilo ogledali in se o značilni zgradbi in primernosti zapisanega pogovorili z učiteljem. Učenci so nato v parih tvorili uradno prošnjo za pomoč pri uresničevanju naših ciljev – ureditev okolice. Učenci so svoje dopise primerjali in vrednotili ter na podlagi povratnih informacij učitelja popravili besedila. Na spletu so poiskali naslove posameznikov in podjetij, ki bi nam lahko pomagali s sponzorstvom in donacijami. Učitelj je obenem tvoril seznam, da se naslovi ne bi podvajali. Učenci so nato po elektronski pošti uradne prošnje poslali učitelju v pregled.</p>
<p>Kompetenca/ kompetence</p>	<p>Vključevanje človeških virov, sodelovanje, izkustveno učenje, načrtovanje in upravljanje</p>

<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Učenci so s pisanjem prošenj razvijali več kompetenc podjetnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vključevanje človeških virov, saj so s pisanjem prikazali spretnosti učinkovite komunikacije, prepričevanja in pogajanja ter pridobivali podporo, ki jo potrebujemo za doseganje rezultatov. – Načrtovanje in upravljanje, saj so učenci najprej določili cilje, na podlagi katerih so potem sestavljali uradne prošnje. Učenci so ob pisanju prošenj prilagajali svoje cilje, prednostne naloge, načrtovali so sredstva in korake za ukrepanje pri uresničitvi svojih ciljev. – Sodelovanje, saj so učenci delali in sodelovali z drugimi, se mrežili, aktivno poslušali in skupaj sestavili prošnjo, ki bo primerna za donatorje, sponzorje. – Izkustveno učenje, saj so si učenci najprej ogledali druge prošnje in se učili, kako pripraviti primerno prošnjo. <p>Učenci so poskušali dosegati cilje, ki so zapisani v učnem načrtu, saj so ob koncu ure sami znali povedati in razložiti, kakšno obliko imata uradni dopis in neuradno besedilo ter katere elemente vsebuje uradna prošnja.</p>
<p>Refleksija</p>	<p>Učni uri sta bili učencem všeč, saj so aktivno sodelovali v iskanju donatorjev in sponzorjev ter pri sestavi uradne prošnje. Učenci so v delo vložili veliko truda, saj je njihova želja, da uresničijo svoje cilje, z zunanjo pomočjo pa bi bila pot k uresničitvi hitrejša in veliko lažja. Proces dela pri učni uri slovenščine razvija podjetnostne kompetence pri učencih, hkrati pa uresničuje cilje iz učnega načrta.</p>

Ugotovili smo, da je notranja motivacija učencev veliko večja, ko je učni proces voden tako, da prek nalog uresničujejo svoje ideje, poleg tega pa je znanje bolj trdno in kakovostno, ko se povežeta teorija in praksa, učenci pa se učijo izkustveno. Iskanje sponzorjev in donatorjev je bila za učence pomembna izkušnja, saj so ob pisanju prošenj hkrati ustvarili seznam lokalnih podjetij. Eden izmed naših ciljev pa je, da bi v prihodnosti v večji meri vključevali lokalno skupnost in sodelovali z lokalnimi podjetniki. Naše dejavnosti bomo še naprej usmerjali tako, da bodo učenci sami načrtovali in dajali čim več pobud za spremembe v našem okolju in hkrati razvijali podjetnostne kompetence.

Viri in literatura

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Učni načrt (posodobljena izdaja). Program osnovna šola. Slovenščina (2018). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

3.2 Prostori

Včasih naše, danes vaše: prenova pohištva in vključevanje v lokalno okolje

Maša Rihter in Estera Žibert, *Osnovna šola dr. Mihajla Rostoharja Krško*

Povzetek

V prispevku je predstavljen primer dobre prakse na Osnovni šoli dr. Mihajla Rostoharja Krško v sklopu področja prostori. Prav tako se omenjena dejavnost prepleta z vključevanjem v lokalno okolje, kar je na šoli ustaljena praksa že mnogo let. S spodaj opisano dejavnostjo učenci ob pomoči mizarjev in šivilj obnovijo stare nočne omarice in izdelajo okrasne blazine iz starih jeans hlač. Ob tem odkrivajo priložnosti, ustvarjajo prijetnejše ter učinkovito bivalno okolje, popestrijo obstoječe prostore ter vse skupaj povežejo z etično in trajnostno naravnano noto. Veščine, ki so jih razvijali učenci, se prepletajo med seboj. Vključujejo tako zamisli in priložnosti (ustvarjalnost, odkrivanje novih priložnosti, trajnostno, etično razmišljanje), vire (aktiviranje virov, samozavedanje in samoučinkovitost, motiviranost in vztrajnost) kot tudi dejanja (prevzemanje pobude, sodelovanje, izkustveno učenje, pridobitev določenih kompetenc in upravljanje z njimi).

Ključne besede: podjetnost, kompetence, šola, lokalno okolje, vključevanje, prostori

V treh letih, kolikor časa smo vključeni v projekt POGUM, smo na šoli izvedli mnogo dejavnosti, s katerimi smo se vključevali v okolje. Naše raziskovalno vprašanje se je glasilo: S katerimi dejavnostmi lahko učenci/ osebe s posebnimi potrebami razvijajo kompetence podjetnosti in kako lahko ustvarjajo priložnosti za aktivno sodelovanje v lokalnem okolju?

Pred epidemijo je bilo priložnosti za odpiranje v okolico več. Tako smo v šolskem letu 2019/20 pripravili prireditve Likof, s katero smo se z glasbenimi in drugimi točkami predstavili širšemu občinstvu v Kulturnem domu Krško. Po prireditvi smo se preizkusili v postrežbi sladkih in slanih dobrot, ki so nastale pod rokami naših učencev, na pladnjih, ki so jih prav tako izdelali učenci. Poleg tega smo se odpravili na peko kruha v Mencingerjevo hišo v Krškem, v Lumii smo se učili proizvodnega dela, pripravili smo lutkovno predstavo, a je zaradi epidemije nismo mogli predstaviti širši javnosti. Na eko tržnici smo ponudili naše izdelke, med, sadike. Učenci so se na Mirnem morju povezovali z vrstniki iz Slovenije in tujine, predstavljali našo šolo in vrednote, ki se jih učimo skozi leta šolanja. Učenci iz posebnega programa so se odločili, da bodo pomagali pri delu v Valvasorjevi knjižnici Krško, v bližnjem vrtcu ter pri biljetiranju v Kulturnem domu Krško. V okviru projekta POGUM so učenci razvijali veščine s področja zamisli in priložnosti, virov in dejanj. Vsaka dejavnost je pri učencih pripomogla k odkrivanju novih možnosti, krepitvi ustvarjalnosti in vizije, vrednotenju zamisli. Prav tako so učenci razvijali samoučinkovitost, motiviranost in vztrajnost. Učenci so iskali in uporabljali vire in izražali svoje zamisli, prevzemali so pobudo za akcijo, načrtovali izvedbo, sodelovali in se ob tem učili iz izkušenj. Okolica nas je dodobra spoznala, a zagodla nam je epidemija. Tako je bilo v zadnjih dveh letih povezovanja z okolico bistveno manj, čeprav bi si vsi želeli nadaljevati in nadgrajevati uspešne prakse.

V letošnjem šolskem letu smo izbrali področje prostori, saj smo izhajali iz aktualnih razmer, ko čakamo na novogradnjo šole, ker je sedanja premajhna, naši prostori so neustrezni za populacijo otrok s posebnimi potrebami. V posebni program so vključeni tudi gibalno ovirani otroci in mladostniki, kar je dodaten izziv izvajanja programa, saj smo omejeni s prostorskimi danostmi (stopnišča, gibalno oviranim težje dostopni prostori, del pouka še vedno izvajamo na matični šoli, kamor učenci prihajajo peš). Trenutno poteka pouk na treh lokacijah – na matični šoli in dveh dislociranih enotah. Prav to nas je spodbudilo, da naredimo kar se da prijetne prostore v trenutnih razmerah, zato v okviru prioritete prostori skupaj z učenci odkrivamo priložnosti, ustvarimo prijetnejše ter učinkovito bivalno okolje, popestrimo obstoječe prostore ter vse skupaj povežemo z etično in trajnostno naravnano noto. V preteklih letih smo v okviru področja karierna in poklicna orientacija spoznavali različne poklice tudi ob dejavnostih, kot je na primer obnova starega pohištva. Učenci so sodelovali pri prenovi in urejanju hiše, v kateri zdaj poteka pouk za nekaj oddelkov. Zadržali smo stare kose pohištva, ki jih smo jih že uredili, da bodo primerni za ponovno uporabo.

Slika 1: Stari, že urejeni kosi pohištva

<p>Področje in smernice</p>	<p>Prostori</p> <ul style="list-style-type: none"> – Preučitev možnosti nove uporabe degradiranih/neuporabljenih/opuščenih predmetov in prostorov in njihova ureditev – »Prostor vpliva na nas in mi vplivamo na prostor« – praktično in teoretično preverjanje trditve, z ureditvijo prostorov šole, preoblikovanje in popestritev obstoječih prostorov skupaj z idejami učencev
<p>Cilji</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Učenci so spoznali poklic mizarja in šivilje. – Ob obnavljanju, prenovi in ponovni uporabi predmetov in materialov so razvijali odgovorno ravnanje do narave ter etično in trajnostno mišljenje. – Kar najbolje so izkoristili dane materialne vire. – Krepili so potrpežljivost, ko so imeli težave pri delu in so kljub temu vztrajali ter dokončali prenovo izbranih predmetov. – Naučili so se sodelovanja v skupini, saj so si morali delo razdeliti glede na posameznikove sposobnosti in želje. – Na trajnosten način so izboljšali prostorsko ureditev, da bo pozitivno vplivala na naše počutje, delo, zadovoljstvo.
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>V okviru tehniškega dne smo se povezali s socialnim zavodom KNOF v Krškem in izvedli kreativne delavnice Salon – pohištvo s karakterjem. Učenci so s pomočjo mojstrov mizarske in šiviljske delavnice na trajnosten način obnovili stare nočne omarice in izdelali okrasne blazine iz starih jeans hlač. Otroci so sami načrtovali izgled in uporabo materialov. Smiselno so uporabili dane vire in svoje znanje ter pridobili nova znanja na področju obdelave gradiv. Preizkusili so se tudi v postavljanju cen za takšen ročno izdelan in unikaten izdelek. Prenovljene omarice so bile postavljene na licitacijo, na kateri so lahko sodelovali vsi iz lokalnega okolja. Kupljene omarice so tako nekemu polepšale in izboljšale dom.</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<p>Odkrivanje priložnosti in ustvarjalnost – začetna raven: Učenci so sami načrtovali obnovo pohištva in okraševanje vzglavnikov. Izbirali so ustrezne materiale, barve in dizajne za čim atraktivnejši videz nočnih omaric, ki bodo krasile nov dom.</p> <p>Vrednotenje zamisli – raven odgovornosti: Ob načrtovanju dela so učenci ugotovili, da ima vsak posameznik svoje različne zamisli. Skupaj so določili strategijo, kako bodo najbolje izkoristili sposobnosti posameznikov, da bodo omarice in vzglavniki kar se da lepi in uporabni.</p> <p>Etično in trajnostno razmišljanje – raven samostojnosti: Pri načrtovanju in obdelavi gradiv sta jih vodili trajnost in etičnost – uporaba naravi prijaznih materialov, barv na vodni osnovi, ponovna uporaba pohištva, oblačil, blaga ipd.</p> <p>Samozavedanje in samoučinkovitost – raven odgovornosti: Učenci so spoznali, da ima nekdo bolj razvite veščine na področju ustvarjalnosti, drugi iz načrtovanja, tretji iz uporabe orodja in obdelave gradiv. Tako so oblikovali skupino za delo tako, da so izkoristili močna področja vsakega posameznika in je delo potekalo učinkoviteje.</p> <p>Motiviranost in vztrajnost ter vključevanje virov, obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja – raven samostojnosti: Učenci so v delavnico preнове pohištva vložili svoj trud. Pri tem so se prilagajali novim razmeram, se v njih preizkušali in vztrajali kljub manjšim neuspehom in preprekam. Med seboj so se spodbujali in si pomagali, da jim je uspelo dokončati izdelke. Z zanimanjem so opazovali delo in demonstracijo vodje delavnice. Novopridobljeno znanje so uporabili.</p> <p>Prevzemanje pobude – začetna raven: Vzdušje in odnosi med učenci v skupini so bili sproščeni in spodbudni, tako da so posamezniki reševali probleme in dajali svoje ideje.</p> <p>Sodelovanje, načrtovanje in upravljanje – začetna raven: Učenci so sodelovali s posamezniki pri prenovi omaric. Izkoristili so močna področja sošolcev in oblikovali skupino, v kateri so si razdelili delo glede na svoje sposobnosti – idejni vodja, iskalci sredstev, koordinatorji, izvajalci, dovrševalci, sodelavci ipd.</p> <p>Izkustveno učenje – raven samostojnosti: Učenci so ob dejavnostih prepoznali vrednost novega znanja. Ugotovili so, na katerem področju morajo še izboljšati svoje veščine. Ob delu so dobivali nove ideje za obnovo drugih kosov pohištva in materiala.</p>

<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Nastali so novi vzglavniki in prenovljene nočne omarice. V zavodu KNOF so prek Facebook strani organizirali licitacijo, na kateri je lahko sodelovalo naše lokalno okolje. Vse omarice so uspešno prodali in naši šoli v zahvalo predali darilni bon za nadaljevanje tečaja ustvarjalnih delavnic obnove pohištva. V zahvalo pa so naši učenci zavodu podarili njihov simbol – leseni gumb, ki zdaj krasi njihovo recepcijo.</p>
<p>Refleksija</p>	<p>S predstavljenimi dejavnostmi smo okrepili naše veščine obdelave gradiv in sodelovanja v timskem delu. V trajnostni rabi smo ponovno uporabili odvržene predmete, jih polepšali in tako tudi izboljšali naš prostor in s tem bivanje v njem. Z dejavnostmi smo na eni strani zasledovali cilje s področja prostorov in se na drugi strani uspešno povezovali z lokalnim okoljem. Naše izkušnje s povezovanjem se vedno izkažejo za pozitivne, saj nas povsod lepo sprejmejo. Glede na to, da smo šola za otroke s posebnimi potrebami, je to za nas velika vrednost. Na eni strani dobijo učenci možnost sodelovanja v lokalni skupnosti, dobivajo nove kompetence in občutek pripadnosti, po drugi strani pa nas bližnje okolje spozna in nas sprejema kot ljudi, ki lahko prispevajo k boljši družbi.</p>

Slika 2: Proces preнове starega pohištva

Za konec se nama zdi pomembno poudariti, da je podjetnostno kompetenco smiselno vključevati in razvijati tudi na šolah s prilagojenim in posebnim programom. Trudimo se, da so dejavnosti že vsa leta vezane na obvezni program, dneve dejavnosti in razširjeni program. Prav tako dejavnosti kar kličejo po medpredmetnem povezovanju, zato so potrebni redna komunikacija med strokovnimi delavci šole in razmisleki o izvajanju projekta znotraj vseh aktivov ter med člani ožjega tima. Projekt POGUM nam je omogočil, da smo še intenzivneje začeli razmišljati o tem, kako pomembno je, da stopimo iz okvirov in damo večjo odgovornost in več možnosti za ideje učencem samim.

S katerimi dejavnostmi učencev smo razvijali spodbudno učno okolje?

Klementina Weis, *Osnovna šola Prežihovega Voranca Bistrica*

Povzetek

Razmišljanje, da je človek že v osnovi podjeten, lahko prenesemo na učence. Morda se nekateri rodijo podjetni, a so v nekaterih šolah omejeni s številnimi normami in vpeti v neke okvirje enakosti. Zato so učitelji na Osnovni šoli Prežihovega Voranca Bistrica opustili tradicionalne vzorce poučevanja. V času vključenosti v projekt POGUM so spoznali priložnosti za nove pedagoške strategije in oblike dela, s katerimi je mogoče učencu zagotoviti razvoj in uresničevanje idej, pridobivanje izkušenj, predvsem pa razvoj podjetnosti in ustvarjalnosti.

Ključne besede: podjetnost, POGUM, spodbudno učno okolje, inovativnost

Uvod

Zavedanje o pomenu kakovostnega in trajnega znanja je izhodišče za podjetnost, ki deluje na vseh področjih učenja in poučevanja ter je ključnega pomena za opustitev vzorcev, po katerih učimo, kot so nekoč učili nas (Holcar Brunauer idr., 2017). Da bosta ustvarjalnost in inovativnost postali pomemben del učnega procesa tudi na naši šoli, smo iskali pristope, ki spodbujajo in opogumljajo učence, da se bodo v šoli lahko v večji meri izražali ustvarjalno ter pridobivali kompetenco podjetnosti in samoiniciativnosti. Zaradi tega smo se odločili za njeno vključitev v šolsko prakso v okviru projekta POGUM.

Kompetenca podjetnosti je kompetenca osebnostnega razvoja. Omogoča nam uresničevanje naših načrtov in zamisli. Znanje, ustvarjalnost, inovativnost in prepoznavanje pravih priložnosti smo učitelji naše šole v veliki meri prenašali na učence.

Na začetku vključenosti v projekt smo trajnostno urejali šolske prostore (učilnice, hodnike, zunanja igrišča). Ugotavljali smo namreč, da šola ni dovolj opremljena z didaktičnimi pripomočki oz. didaktičnimi igrami. Zato so učenci izdelali različne didaktične igre in načrte, ki jih s pridom uporabljajo med odmori, v prostem času ali v oddelkih podaljšanega bivanja. Načrtovali smo predvsem igre gibanja, s katerimi smo razvijali učenčevo izkustveno učenje.

Četrto leto vključenosti v projekt nadaljujemo z novimi dejavnostmi. Dodali smo nadgradnjo didaktičnih iger. Izdelujemo nove igre, že izdelane pa izpopolnjujemo, osmišljamo oz. prenašamo v vsebine učnega procesa. Ob didaktičnih pripomočkih, ki z vključevanjem igre in gibanja olajšajo prehod k znanju, stremimo h krepitvi razvijanja digitalne kompetence za lažji prehod iz realnih šolskih prostorov v virtualne šolske (spletne) prostore. Zaradi spremenjenih razmer šolskega dela morajo učenci usvojiti tudi virtualne šolske (spletne) prostore.

V nadaljevanju je opisana dejavnost, ki smo jo izvedli s prvošolci.

Področje in smernice	<p>Prostori</p> <ul style="list-style-type: none"> – Trajnostno urejen šolski prostor (učilnica, hodnik) s pomočjo učencev po izdelanem načrtu, – kakovosten didaktični pripomoček, ki doprinese z vključevanjem igre in gibanja lažji prehod k znanju, – ustvarjanje spodbudnega šolskega prostora.
Cilji	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – imajo razvite veščine EntreComp: ustvarjalnost, vrednotenje zamisli, prevzemanje pobude, izkustveno učenje, – pripravljeni so na samostojno vključevanje v učni proces, – razvijajo zmožnost orientacije, – v besedah določajo zadnji glas.
Opis dejavnosti	<p>Pri učencih prvega razreda je učiteljica pri razvijanju predopismenjevalnih zmožnosti opazila, da ima velika večina učencev težave pri zaznavanju in prepoznavanju zadnjega glasu v besedi.</p> <p>Pri učni uri je učiteljica najprej izbrala tako učno obliko, da so učenci poimenovali konkretne predmete, nato so besede ponavljali za učiteljico. Pri vsaki besedi so določili zadnji glas. Zaradi večine učencev, ki so imeli težave pri določanju zadnjega glasu pri različnih dejavnostih, ki so sledile v nadaljevanju ure, je učiteljica ustvarila igro gibanja. Učence je motivirala, da so na list papirja narisali vsak svojo sličico, jo pobarvali in izrezali. Učiteljica je nato vse sličice plastificirala in znova izrezala. Te sličice so učenci razvrstili na tla v ravno vrsto. V nadaljevanju so se najprej vsak sam, pozneje tudi v paru, premikali od sličice do sličice, glasno izgovorili zadnji glas in s svojim gibanjem izrazili pomen sličice.</p> <p>Ob aktivni obliki učenja tudi v naslednjih urah so učenci usvojili slišani zadnji glas v besedi.</p>
Kompetenca/kompetence	Ustvarjalnost, vrednotenje zamisli, prevzemanje pobude, izkustveno učenje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	<p>Dokazi</p> <ul style="list-style-type: none"> – Učenci uporabljajo igro kot priložnost za učenje, sprostitvev in kakovostno preživljanje prostega časa. – Učijo se skupaj z drugimi, vključno s sošolci in učiteljem. – Dajejo odkrito in konstruktivno povratno informacijo.
Refleksija	<p>Pri izvedeni dejavnosti je učiteljica izhajala iz načela spoštovanja različnosti učencev. Z odkrivanjem priložnosti je ustvarila uporabno dejavnost. Ob učenčevem usvojenem znanju gre zaznati, da mora učitelj način poučevanja osmisliti in zaznati didaktični pristop, ki omogoča lažji prehod k usvajanju vsebin.</p>

Sklep

Z vključevanjem sodobnih učnih pristopov in ustvarjanjem spodbudnega učnega okolja smo na šoli ustvarjali vsebine, s pomočjo katerih učenci znajo razviti idejo in vedo, kako jo uresničiti in osmisliti. Znajo povezati živi šolski prostor s spletnim. Kazalniki podjetnostne kompetence so številni: narisane zunanje talne igre, izdelane figure, tablice in podstavki za posamezno igro, izdelana didaktična učila in turistični projekt, večji učenci z znanjem digitalne tehnologije, napisana navodila in prevodi iger, izdelan videoposnetek, ki prikazuje uporabo in navodilo igre.

Slika 1: Aktivna oblika učenja slišane glasu v besedi

Slika 2: Risanje zunanje talne igre

Slika 3: Izdelava didaktičnega učila

Učitelji šole smo med vključenostjo v projekt spoznali, da si moramo za razvijanje kompetence podjetnosti konkretno prizadevati, te vsebine moramo ponotranjiti in jih vzeti za svoje. Dokler tega ne bomo storili, ne bomo razvijali podjetnosti v taki meri, kot bi jo sicer lahko. Podjetnost je način življenja in razmišljanja, ne samo dobra ideja ali modna muha v izobraževanju.

Viri in literatura

Holcar Brunauer, A. idr. (2017). *Zakaj formativno spremljati*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Slovar slovenskega knjižnega jezika – spletna izdaja. (2000). Ljubljana. ZRC SAZU. Dostopno na
<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

Učni načrt (posodobljena izdaja). Program osnovna šola. Slovenščina (2018). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Naša šola – naš prostor

Helena Matičič Hostnik, *Osnovna šola Ivana Groharja Škofja Loka*

Povzetek

V prispevku je prikazan primer izpeljave dneva šole, pri katerem so se učenci 4., 6. in 8. razreda posvetili dejavnostim arhitekturnega natečaja. Tega so opravili s pomočjo konzorcijskega partnerja Centra arhitekture Slovenije. Izid natečaja je dal predloge za preureditev šolskih koticov, ki bi s svojimi vsebinami spodbujali mišljenje in telesno dejavnost učencev.

Ključne besede: kompetence podjetnosti, arhitektura, arhitekturni natečajni dan

Uvod

V šolskem letu 2019/20 so bile na Osnovni šoli Ivana Groharja dejavnosti v okviru projekta POGUM usmerjene na področje prostora. Ob izzivu Prostor naj spodbuja ustvarjalnost in zdrav način življenja ter raziskovalnem vprašanju **Kako izboljšati zavest učencev, da so pomembni deležniki pri urejanju prostora** smo želeli pri učencih spodbuditi zanimanje za opazovanje šolskih prostorov in okolice. Opazovanje naj bi spodbudilo nastajanje novih idej za preureditve prostorov, ki bi bile po meri učencev. Kaj to pomeni? Nikakor nismo želeli na šolske hodnike postaviti ležalnikov, ki bi privabljali nedejavne deležnike. Cilj je bil, da poiščemo ideje prenove, ki bi pri mimoidočem spodbujala raziskovanje, učenje in telesno aktivnost.

Glavni del izvedbe dejavnosti je bil natečajni dan, ki smo ga organizirali ob dnevu šole. Priprave so se začele že avgusta, pred začetkom novega šolskega leta, ko je sodelavka Arhitekturnega centra Slovenije arhitektka Špela Kuhar pripravila izobraževalno predavanje za vse učitelje. S pogledom arhitekta, ki s strokovnimi argumenti pojasni pomen oblik, barv in ostalih elementov v prostoru, je učitelje opolnomočila z novimi znanji, predvsem pa navdušila, da se je vredno in smiselno podati na pot novih izzivov, kar je predstavljal natečajni dan.

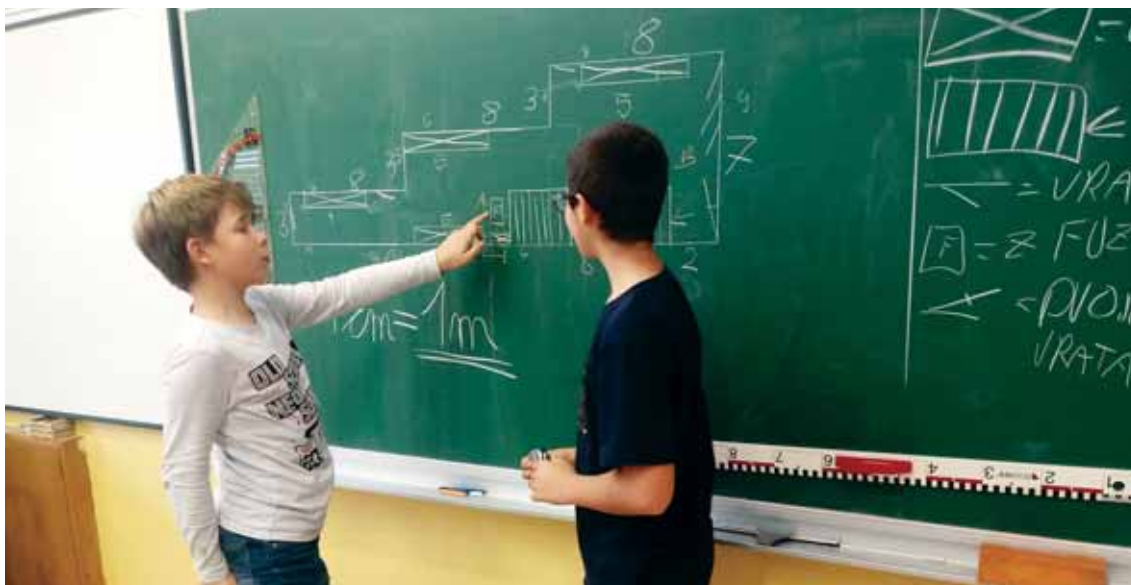

Slika 1: Maketa domišljjskega igrišča na šolskem hodniku

Področje in smernice	<p>Prostori</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Preučitev možnosti nove uporabe opuščenih prostorov, preverjanje namena nove uporabe in ureditev. 2. Preoblikovanje in popestritev obstoječih prostorov skupaj z idejami učencev (kotički po hodnikih in stopnišču – za rekreativno preživljanje odmorov). 3. Odkrivanje arhitekturnih slogov v okolici šole in ozaveščanje o pomenu kulturne dediščine.
Cilji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvijanje načel EntreComp 2. Usposabljanje učencev, da bodo sami prispevali k urejenemu videzu okolice
Opis dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> – Izpolnjevanje anketnega vprašalnika (katere šolske prostore bi lahko preuredili) – Iskanje ustrezne literature v knjižnici in informacij na spletu – Opazovanje, merjenje prostorov, fotografiranje, risanje načrtov nove arhitekturne postavitve, izdelava maket (delo v heterogenih skupinah po vertikali, sodelovanje z učitelji in arhitektom)
Kompetenca/kompetence	<p>Odkrivanje priložnosti: Učenci lahko najdejo priložnosti za ustvarjanje vrednosti zase in za druge. V neizrabljenih delih šolske stavbe učenci najdejo priložnost za ustvarjanje vrednosti zase in za druge.</p> <p>Ustvarjalnost: Učenci lahko preoblikujejo ideje v rešitve, ki bodo ustvarjale vrednosti za druge. Razvijejo različne ideje za ureditev prostora, ki bo ustvarjal in bo spodbujal rekreacijo. Ideje si izmenjajo in izberejo nekaj takih, ki jih bodo preoblikovali v rešitve.</p> <p>Vizija: Učenci lahko ustvarijo navdihujočo vizijo, ki bo pritegnila druge. Razvijajo svojo vizijo soustvarjanja prostora in aktivnega preživljanja prostega časa.</p> <p>Mobilizacija virov: Učenci lahko zberejo in upravljajo različne tipe virov za ustvarjanje vrednosti za druge. Zberejo vire, ki jim prinašajo koristne informacije za arhitekturno oblikovanje.</p> <p>Načrtovanje in vodenje: Učenci lahko opredelijo cilje za preproste dejavnosti, ki ustvarjajo vrednost. Učenci sodelujejo pri načrtovanju in oblikovanju rekreativnih koticov.</p> <p>Sodelovanje: Učenci lahko za ustvarjanje vrednosti delajo skupaj s širokim spektrom posameznikov ali skupin.</p>
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Odgovori ankete so bili zelo raznoliki, izdelani načrti in makete pa domišljijsko bogati.
Refleksija	Odlično je bilo sodelovanje z arhitektko, saj je strokovnjakinja odprla nova obzorja znanja, ki jih učenci ne dobijo pri pouku. Ideje, ki jih predlagajo učenci, imajo pri njih višjo vrednost in so zato tudi za nadaljnje delo bolj motivirani.

Za začetek so vsi učenci od 1. do 9. razreda izpolnili anketo, ki jih je z vprašanji spodbujala, da opazujejo šolske prostore okoli sebe in skušajo poiskati nove rešitve z vsebinami, ki bodo poučne ali naravnane na naloge za telesno vadbo. Smiselno je povedati, da se je učence spodbujalo, naj domišljiji odprejo prosto pot. Dobrodošli so bili vsi odgovori, tako povsem domišljijski, ki jih ni moč uresničiti, kot stvarni, ki jih je mogoče realizirati.

Izkazalo se je, da pri opazovanju in razmišljanju učencev izstopa osem prostorov, ki so znotraj šolske stavbe ali na zunanjih šolskih površinah. Po tehtnem premisleku smo se odločili, da učence 4., 6. in 8. razreda razporedimo v osem heterogenih skupin in vsaki dodelimo enega od prostorov. Znotraj take skupine so se učenci razporedili v

Slika 2: Učenca predstavljata svoj načrt sošolcem.

manjše skupine s po štirimi ali petimi člani. Vsaka od osmih skupin je dobila navodilo, kateri prostor naj opazuje in zanj išče nove rešitve, ter priporočilo, da si vsak učenec na spletu ali v knjižnici poišče primerne viře.

Na dan šole so se skupine zbrale v večnamenskem prostoru šole, kjer so učenci prisluhnili predavanju arhitektke Špele Kuhar o vplivu, ki ga imajo barve, oblike, materiali, senca, svetloba in drugi dejavniki v prostoru na naše delo ter počutje. Za učence so bili zlasti zanimivi slikovni primeri dobrih arhitekturnih rešitev učilnic znotraj stavb in na prostem, ki vsebujejo premične elemente in sodobno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, uporabnikom pa omogočajo komunikacijo z okoljem ali umik k samostojnemu delu, predvsem pa zbujejo veselje do učenja na različne načine in so prostori navdihla ustvarjalnosti ter zbranosti.

Po skupnem uvodnem delu so imele skupine na voljo štiri šolske ure, da so člani iz svojih predlogov izluščili enega, zanj narisali načrt ali izdelali maketo. Ob spodbudi učiteljev, ki so spremljali delo v razredu, in arhitektke, ki je hodila med skupinami in se pogovarjala z učenci, jih usmerjala ter zastavljala vprašanja za razmišljanje, so nastali načrti, ki so jih učenci v razredu predstavili drug drugemu. Načrti in makete so bili ob koncu dneva razstavljeni na hodnikih šole in v večnamenskem prostoru, da so si predloge lahko ogledali vsi učenci in učitelji. Ena od skupin je svoj načrt predstavila tudi ob zaključku dneva šole na skupni prireditvi, na kateri so bili strnjeni vtisi in rezultati še drugih dejavnosti, ki so sočasno potekale na šoli.

Sklep

Izmed idej, ki so se porodile med učenci in imajo zato v njihovih očeh zagotovo tudi višjo vrednost, kot bi jih imeli od zunaj posredovani predlogi, so se izkazale nekatere, ki bodo dodale kakovost šolskemu prostoru in jih bo mogoče realizirati v okviru rednega pouka (likovna umetnost, tehnika in tehnologija, izbirni predmeti). To so bili predlogi in nove rešitve: prebarvana miza pri dežurnem učencu, cvetlične lončnice (opremljene s tablicami in zapisi o značilnostih rastlin), silhuete iz nalepk na steklih pri WC-jih, ristanc s kemijskimi elementi, na vrtu visoke grede z zelenjavo in cvetjem, na vrtu drevesna debla za pouk v naravi.

Vir in literatura

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Odkrivanje dediščine in domače pokrajine zunaj učilnice

Helena Matičič Hostnik, *Osnovna šola Ivana Groharja Škofja Loka*

Povzetek

V članku je predstavljena izpeljava dneva dejavnosti z učenjem zunaj učilnice, in sicer ob pomoči starejših učencev mlajšim. Dejavnosti so učenci izvajali med pohodom od šole do cerkve Marijinega oznanjenja v Crngrobu, se med potjo orientirali in na terenu spoznavali kulturno dediščino domače pokrajine ter življenje ljudi v preteklosti.

Ključne besede: kompetence podjetnosti, terensko delo, učenje zunaj učilnice, kulturna dediščina, domača pokrajina, življenje ljudi v preteklosti

Uvod

V šolskem letu 2019/20 smo se v okviru projekta POGUM osredotočili na področje prostorov. Z zanimanjem, usmerjenim na področje urejanja urbanega in naravnega okolja, je postal izziv prostor, ki naj spodbuja ustvarjalnost in zdrav način življenja. Pred načrtovanjem in iskanjem dejavnosti, ki bi pri učencih razvijale izbrane kompetence, smo si zastavili raziskovalno vprašanje: Kako izboljšati zavest učencev, da so pomembni deležniki pri urejanju prostora?

V okviru obveznega programa smo skušali iskati odgovore in krepiti kompetence z dejavnostmi, ki so medgeneracijsko povezale četrtošolce in petnajst učencev sedmega razreda.

Temeljni cilji dneva dejavnosti so bili, da učenci spoznavajo značilnosti in razvoj različnih umetnostno arhitekturnih slogov ter ozaveščajo pomen varovanja kulturne dediščine.

V triurni pohod od šole do Crngroba in nazaj so bile vključene vsebine predmetov družba in likovna umetnost po učnih načrtih:

Program OŠ, Družba, UN, 2011:

Znajo skicirati preproste načrte.

Uporabljajo kartiranje kot metodo shranjevanja in prikaza prostorskih podatkov.

Poznajo sestavine načrta in zemljevida (znaki, tloris, mreža, legenda, naslov, datum, avtor, grafično merilo).

Se orientirajo na različnih načrtih, kartah in zemljevidih.

Znajo brati podatke na načrtu, karti, zemljevidu.

Uporabljajo kartiranje kot metodo shranjevanja in prikaza prostorskih podatkov.

Spoznajo preteklost domačega kraja/domače pokrajine skozi življenje ljudi in jo primerjajo z današnjim življenjem.

Spoznajo naravno in kulturno dediščino domačega kraja/domače pokrajine in razumejo, zakaj moramo skrbeti zanjo.

Spoznajo posamezna zgodovinska obdobja.

Program OŠ, Likovna umetnost, UN, 2011:

Spoznavaajo pojme, povezane z različnimi načini izražanja v tridimenzionalnem prostoru.

Razvijajo občutek za razporejanje oblik v tridimenzionalnem prostoru.

Razvijajo občutek za povezovanje različnih arhitekturnih prostorov.

Spoznajo pomembna likovnoumetniška dela z različnih oblikovalnih področij domače in svetovne kulturne dediščine.

Na dan dejavnosti so se učenci predhodno pripravili. Četrtošolci so si ogledali kratek dokumentarni film o Crngrobu in se pogovorili, na kaj morajo biti med potjo pozorni. Sedmošolci pa so na podlagi literature pripravili vodenje, ki so ga razdelili na sklope: pripovedke, arhitekturni razvoj cerkve, slikarstvo s poudarkom na freskah. Ob tem da so zbrali zgodovinske podatke, so v vodenje vključili tudi sodobne odmeve in literarna dela o srednjeveških freskah, kar je popestrilo predstavitev in pritegnilo pozornost učencev. Njihove priprave sta koordinirali učiteljica slovenščine in knjižničarka.

Na podlagi pripravljenega vodenja so četrtošolci dobili njihovi starosti primerne delovne liste, na katerih so vrisovali pot, skice in odgovarjali na vprašanja.

Med potjo so se učenci orientirali s pomočjo zemljevida in kompasa ter pot vrisali na priloženi nepopolni zemljevid. Ker je bila pot, po kateri so hodili, v preteklosti pomembna romarska pot do cerkve Marijinega oznanjenja v Crngrobu, so imeli priložnost spoznati tudi načine orientiranja v preteklosti. O kulturi in načinu življenja ljudi so se ohranile številne pripovedke, in nekatere izbrane so starejši učenci med potjo povedali.

Spoznavanje kulturne dediščine je zunaj učilnice neposredno, še toliko bolj, če gre za nepremično kulturno dediščino. Učenci so imeli priložnost ob originalnih materialih in oblikah spoznati področja arhitekture, slikarstva in kiparstva, ki se zrcalijo v enem najpomembnejših umetnostnih spomenikov na Slovenskem.

Da ne bi vodenje delovalo kot razlaganje, ob katerem se učenci dolgočasijo, so morali učenci dejavno sodelovati z opazovanjem, primerjanjem in svojim razmišljanjem. Potem ko so starejši učenci razložili, kako se je cerkev skozi čas arhitekturno razvijala, in to tudi pokazali na terenu, so četrtošolci to ponovili tako, da so sestavili papirnat model tlorisa cerkve.

Slika 1: Sestavljanje papirnatega modela tlorisa cerkve

Področje in smernice	<p>Prostori</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Preučitev možnosti nove uporabe opuščenih prostorov, preverjanje namena nove uporabe in ureditev 2. Preoblikovanje in popestritev obstoječih prostorov skupaj z idejami učencev (kotički po hodnikih in stopnišču – za rekreativno preživljanje odmorov) 3. Odkrivanje arhitekturnih slogov v okolici šole in ozaveščanje o pomenu kulturne dediščine
Cilji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvijanje načel EntreComp 2. Usposabljanje učencev za prepoznavanje kakovostnih naravnih in kulturnih danosti v okolju, njihovo varovanje in odgovorno koriščenje
Opis dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> – Iskanje literature in izbor vsebin – Priprava in vodenje ogleda poti v Crngrob – Orientacija s kompasom in zemljevidom – Spoznavanje pripovedk in arhitekture – Opazovanje, skiciranje, merjenje, primerjanje oblik – Sestavljanje modela, tlorisa – Ogled arhitekture, slikarskih in kiparskih del v izvorniku – Ponavljanje ob kvizu – Likovno ustvarjanje – Izpolnjevanje delovnega lista
Kompetenca/ kompetence	<p>Načrtovanje in vodenje: Učenci lahko opredelijo cilje za preproste dejavnosti, ki ustvarjajo vrednost.</p> <p>Mobiliziranje virov: Učenci lahko odgovorno poiščejo in uporabijo vire.</p> <p>Izkustveno učenje: Učenci lahko prepoznajo, kaj so se naučili med dejavnostmi za ustvarjanje vrednosti.</p> <p>Sodelovanje: Učenci lahko za ustvarjanje vrednosti delujejo v timu.</p>
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	<p>Učenci so zbrali različne vire in pripravili vodenje za mlajše sovrstnike. Mlajši učenci so uspešno rešili kviz in delovne liste ter likovno ustvarjali.</p>
Refleksija	<p>Učenje izven učilnice se je izkazalo kot zelo uspešno. Vodenje, ki so ga pripravili starejši učenci za mlajše, je dalo pozitivne rezultate, saj so bili delovno naravnani tako starejši kot mlajši, pri tem pa sproščeni. Za uspešno izvedbo je potrebno natančno načrtovanje učiteljev in njihovo bdenje nad procesom izvajanja.</p>

Najbolj znano delo crngrobške cerkve je zagotovo freska Svete Nedelje, ki izstopa s svojo ikonografijo. Z natančnim opazovanjem razkriva navade, obrti, poklice, orodja, oblačilni videz in druge podatke o preteklosti. Učenci so se osredotočili na prikaz poklicev, povezanih z gradbeništvom. In da bi razumeli tudi glavno sporočilo slike iz srede 15. stoletja – česa vse se v nedeljo ne počne, sicer človeka čaka večni pekel –, je učenec 7. razreda v ritmu rap glasbe razložil s pesmijo Andreja Rozmana Roze.

Da so učenci lažje razumeli zahtevne izraze, kot so npr. osmerorogeljna zvezda, dvoranska cerkev in čebulasta oblika zvonika, so v omenjenih elementih iskali like in geometrijska telesa ter si nekatere zabeležili s skico.

Da so četrtošolci še vedno najbolj navdušeni nad učenjem, ki je povezano z igro, gibanjem in nekaj tekmovalnosti, je pokazal zaključek, izpeljan v obliki kviza. Kar so učenci slišali in sami odkrili, so ponovili s pomočjo vprašanj, ki so bila napisana na listkih in skrita okrog cerkve znotraj obzidja.

V razredu so dopolnili delovne liste in likovno ustvarjali na temo nedelje danes.

Slika 2: Rap glasba za razlago ob freski

Sklep

Dan dejavnosti je bil uspešen. Učencem je bilo najbolj všeč, da so kulturno dediščino in preteklost spoznavali zunaj učilnice, v živo, da so se med tem lahko gibalni, se učili z opazovanjem, da so bile naloge ustvarjalne in je bilo učenje sproščeno. Navdušujoče je bilo tudi to, da so informacije posredovali starejši učenci, ne učitelji. Številni so izrazili idejo, da bodo sami na ogled peljali svoje starše, brate ali sestre ter jim pokazali, kar so sami videli, odkrili in novega izvedeli.

Viri in literatura

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Učni načrt. Program osnovna šola. Likovna umetnost (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Učni načrt. Program osnovna šola. Družba (2011). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.

Rozman, A. R. (2018). *Pesmi iz galerije*. Ljubljana: Narodna galerija.

Zupanc, L. (2013). *Kamniti most: s predstavitvijo Zupančičevega dela in strokovno oceno njegovega dela*. Škofja Loka: Muzejsko društvo.

Oddaja Kulturni vrhovi (Crngrob). Dostopno na <https://4d.rtv slo.si/arhiv/kulturni-vrhovi/174378348> (pridobljeno 15. 4. 2020).

Izdelava pručke za učenje v naravi

Saša Trojner, *Osnovna šola Kanal*

Povzetek

Učenje v naravi je zagotovo ena zanimivejših oblik učenja za učence. Na podružnični šoli v Kalu nad Kanalom bi radi čim večji del ur preživel v naravi, zato so se lotili izdelave lesene pručke. Pručka je lahka, učenci jo lahko odnesejo na bližnji travnik, v gozd ali na igrišče. Postopek izdelave pručke je bil skrbno načrtovan in razdeljen v smiselne faze. Delo je potekalo v šolskem letu 2019/20, učenci pa bodo pručke lahko uporabljali ves čas svojega šolanja na podružnici. Učenci so bili pri načrtovanju in izdelavi samostojni, pomoč so dobili le v fazah, ki bi zanje pomenile potencialno nevarnost. Učenci pručke niso le načrtovali in izdelali, ampak so se poučili tudi o mizarskem orodju in strojih, spoznali mizarja in njegovo delo, doma povprašali po narečnih izrazih za mizarska orodja in stroje ter izdelali vsak svoj portfolio z vsemi opisanimi fazami. Dobili so izkušnjo odkrivanja in prepoznavanja novih priložnosti, izkušnjo razvijanja svoje ideje od zamisli in iskanja poti do rešitve.

Ključne besede: projekt, kompetence, pouk v naravi, pručka, načrtovanje, izdelava

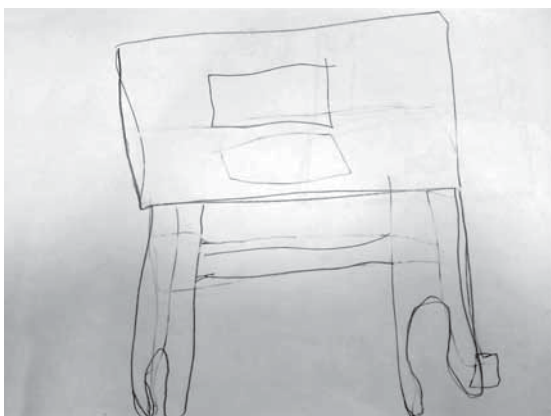
Uvod

Podružnična šola Kal nad Kanalom leži na sončni lokaciji sredi travnikov in v bližini gozdov. Okolica nam zato ponuja veliko priložnosti, da del pouka preživimo zunaj, v naravi. Izhajajoč prav iz tega se je porodila ideja po lahkem stolčku, ki bi ga učenci uporabljali pri pouku v naravi – ideja o izdelavi pručke, kot smo jo poimenovala kasneje.

Na podružnični šoli sta dva kombinirana oddelka, in sicer oddelek 1. in 2. ter oddelek 3. in 4. razreda, zato smo področje, ki smo si ga izbrale (izdelava pručke za učenje v naravi), povezale z vsaj dvema predmetoma pri vsakem razredu ter se pri tem sklicevale na operativne cilje ter standarde znanja. Izdelava pručke je tako potekala v okviru predmetov spoznavanje okolja, naravoslovje in tehnika in likovna umetnost, nekaj ur pa tudi v oddelku podaljšanega bivanja. Glavni cilji, ki smo jih razvijali, so razvijanje prostorske predstave, oblikovanje prostorske tvorbe z uporabo različnih materialov, razvijanje občutka za stabilnost izdelka, oblikovanje bivalnega kotička v naravi.

Dobro sem si zapomnila besede Johannesa Linderja, čigar predavanje smo poslušali na konferenci POGUM marca 2019 v Laškem. Povedal je, da naj bomo odprti do idej učencev – vsakodnevno se namreč pri pouku srečujemo z omejenimi viri, zato moramo najti priložnosti za implementacijo njihovih idej na drugačen način. Prav o tem govori tudi priporočilo Evropskega parlamenta, ki pravi, da je podjetnost »sposobnost posameznika za uresničevanje lastnih zamisli. Vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter spodobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev.« Prav to so razvijali naši učenci ob izdelavi pručke, če pa se osredotočim na kompetence okvira EntreComp, pa so bile te naslednje: motiviranost in vztrajnost, prevzemanje pobude, sodelovanje in izkustveno učenje. Natančneje bom te kompetence v povezavi z delom, ki so ga opravili učenci, opisala v nadaljevanju.

Zame osebno ima dejavnost, ki smo jo izvedle in se bo tekom tega in drugih šolskih let še odvijala (pri pouku v naravi), zelo velik pomen. Po tej izkušnji se najbolj zavedam, kako pomembno je sodelovanje učiteljev, medsebojna pomoč in predvsem pripravljenost, da spustimo v svoj razred nekoga, ki obvlada področje, za katerega smo se odločili. To seveda prinaša ogromno načrtovanja, prilagajanja in dogovarjanja. Ampak ravno načrtovanje in upravljanje ter vključevanje človeških virov so pri tem ključni, ne samo pri učencih, temveč predvsem pri učiteljih.

Slika 1: Skica pručke

Slika 2: Obisk mizarja

Slika 3: Izrezani motiv na ploskvi

Slika 4: Sestavljanje pručke

Slika 5: Fino brušenje

Slika 6: Lakiranje

<p>Področje in smernice</p>	<p>Prostori</p> <p>Izdelava pručke za učenje v naravi</p> <ul style="list-style-type: none"> – Spoznavanje procesa uvajanja sprememb – od ideje prek načrta in angažiranja virov do udejanjanja in vrednotenja učinkov sprememb (od zamisli in priložnosti z viri k dejanjem) – Vzpostavitev »novih okolij« v danih prostorskih gabaritih šole (igrišče, travnik, gozd) – Povezovanje šole z okoljem z angažiranjem kompetentnih poznavalcev in strokovnjakov
<p>Cilji</p>	<p>Razvijanje prostorske predstave, oblikovanje prostorske tvorbe z uporabo različnih materialov, razvijanje občutka za stabilnost izdelka, oblikovanje bivalnega kotička v naravi</p>
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Po ugotovitvi, da so šolski stoli za pouk v naravi nepraktični, so učenci najprej narisali osnutek pručke: kako naj bi primeren »stolček« izgledal. Najrazličnejše ideje o obliki in velikosti so morali podrediti uporabnosti – stolček mora biti majhen, lahek, stabilen in praktičen za prenašanje. Hkrati mora biti oblikovan tako, da bo zavzemal čim manj prostora, saj imamo na podružnici težave s pomanjkanjem prostora za skladiščenje. Velikost jim sicer ni delala težav, problem sta jim predstavljala praktičnost prenašanja in skladiščenje. Kmalu so ugotovili, da bi bilo modro izdelati vse pručke z enako osnovno obliko (lažje skladiščenje), ki bodo imele na vrhni ploskvi izrezano luknjo (za lažje prijemanje pručke pri prenašanju). Učenci so suvereno izdelali skico pručke in sliko izreza na ploskvi.</p> <p>Zatem so učenci iz kartona izrezali prototip motiva, ki so ga pozneje prenesli na les. Tukaj so bili res izvirni; njihovi motivi so bili zelo različni – od preprostega pravokotnika do srčka, rožice, avtomobila, metuljčka, mucke. Kompleksnosti motiva je pozneje sledil bolj ali manj kompleksen proces izreza motiva iz lesa.</p> <p>Preden so se lotili obdelave lesa, so se seznanili s surovino (les) in polizdelki (deska/ letvica) ter z lesnoobdelovalnimi orodji in stroji (žaga, oblič, vrtalnik, rezkar, rašpa idr.). Listali so po knjigah, revijah, spletu; zbirali so prospekte, časopise, revije. Kot zanimivost so učenci doma povprašali po narečnih izrazih za posamezna orodja (svora, plenkača, skobeljna miza idr.), še posebno pa jih je pritegnil star oblič, ki ga je prinesla ena od učiteljic.</p> <p>Žaganje osnovnih delov za pručko bi bilo za učence pretežko in prenevarno, zato smo se odpravili k mizarju. Mizar nas je seznanil s stroji za obdelavo lesa in nas posebej opozoril na varnost pri delu in zaščitno opremo mizarja.</p> <p>Vsakemu izmed učencev je izžagal šest pravokotnih kosov lesa – sestavne dele pručke: zgornjo ploskev, dve prečki, dve nogi in vezni element. Učenci so imeli visoka pričakovanja; obdelave posameznih kosov so se lotili takoj po vrnitvi na šolo. Najprej so narisali in oblikovali obe nogi, nato pa zbusili robove, da so postali lepo zaobljeni. Največ dela so imeli z izrezovanjem motiva na ploskvi. Postopek ni bil preprost, saj je bilo treba izžagati motiv na sredini deščice. Žagali so z električno rezljačo, pri čemer smo jim pomagale učiteljice.</p> <p>Žaganju in brušenju je sledilo sestavljanje. Sestavljanje pručk je potekalo v parih, da so si učenci medsebojno pomagali. Najprej so vse natančno izmerili in označili, nato pa na stične ploskve nanесли lepilo ter sestavne dele privili z vijaki. Pomagali so si z baterijskimi vrtalniki in svorami.</p> <p>Ko se je lepilo posušilo, so spoje prebrusili. Robove zgornje ploskve pručke so porezkali. Tudi pri tem smo učencem pomagale učiteljice, sami pa so robove dodatno pobrusili z brusilnim papirjem. Čisto na koncu so vso pručko zbrusili še z brusilno gobico, da je les postal zelo gladek. Pručko so nato v toplejših mesecih in po vrniti s šolanja na daljavo še prelakirali.</p> <p>Ves postopek smo učiteljice dokumentirale s fotografijami in zapisi učencev. Sproti je nastajala tudi knjižica posameznega učenca (portfolio), ki so jo popestrili s križankami z gesli. Ves postopek smo predstavili na razstavi v šoli, ki smo jo postavili ob koncu našega projekta.</p>

Kompetenca/ kompetence	<p>Motiviranost in vztrajnost: Izdelava pručke je bil dolgotrajen proces – vse faze so morale biti natančno opravljene, če so učenci želeli priti do izdelka.</p> <p>Prevzemanje pobude: Oblikovanje lastnih, individualnih idej o izgledu pručke, o motivu na ploskvi.</p> <p>Sodelovanje: Predvsem v smislu učencev med seboj – jaz pomagam tebi, ti boš pomagal meni.</p> <p>Izkustveno učenje: Najprej učenje o orodju, nato uporaba orodja; obisk mizarja in nadaljnja obdelava lesa; učim se na napakah drugih.</p>
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	<p>»Mehki« dokazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – navdušenje, elan za delo, – izkazana odgovornost in dosledno izvajanje dogovorjenega, – dajanje pobud, dogovarjanje, – vznemirjenost pred dejavnostjo, – vznesenost in ponos ob koncu dela, – zanimanje krajanov za njihovo razstavo v šoli. <p>Materialni dokazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – fotografije posameznih faz dela, – zapisi učencev, – portfolio učenca, – razstava, – izdelek – pručka.
Refleksija	<p>Naše učence pri vsakodnevnem pouku premalokrat izpostavimo novim okoliščinam, iz katerih morajo sami poiskati pot; redko jim omogočimo, da delajo napake, ki jih morajo prepoznati in rešiti sami. Naši najmlajši učenci skorajda nimajo izkušenj o odkrivanju in prepoznavanju novih priložnosti ter samostojnem angažiranju virov. Redko so izpostavljeni negotovostim in tveganjem. Učencem pogosto niti ne dovolimo, da bi razvili svoje ideje od zamisli prek iskanja poti in virov do realizacije oz. rešitve; v vsakdanji naglici namreč odrasli oz. učitelji postorimo mnoga opravila, ker menimo, da bo to hitreje in dobro za učence, čeprav bi ta opravila lahko opravili učenci sami. Skratka – učencem redko omogočimo situacije, v katerih bi delali sami. Vse preredko jim ustvarjamo okoliščine, v katerih bi smeli biti POGUMni.</p> <p>Na naši podružnični šoli v Kalu nad Kanalom smo navedene pomisleke ovrgli s celoletnim projektom izdelave pručk. Da, učenci so pručko izdelali sami. Odrasli smo se v proces vključili le v fazah, ki bi zanje pomenile potencialno nevarnost (razžaganje desk, rezkanje robov). Tudi učitelji smo bili pogumni in smo se iz te izkušnje naučili, kako pomembno je sodelovanje med nami in predvsem koliko to pomeni učencem – izdelati nekaj sam.</p>

Podobnega mišljenja sta tudi Ilkka in Vappu Taipale, ki pravita, da »tehnološke inovacije lahko patentiramo, socialnih ne«. Socialnih se učimo vse življenje, vendar pod pogojem, da sprejemamo znanja in spretnosti drugih in jih vključujemo v svoje poučevanje.

Delo, ki smo ga opravile učiteljice na podružnični šoli, je v prvi meri najbolj vplivalo na učence – vseč jim je bilo prepletanje predmetov med seboj, prisotnost dveh učiteljic, obisk bližnjega mizarja, sodelovanje in medsebojna pomoč sta bili nujni, če so želeli priti do izdelka. Vse te izkušnje in še ogromno drugih so jim zagotovo dale neko novo dimenzijo učenja, nekaj več kot sicer dobijo pri vsakodnevnem pouku. Tudi učiteljice smo se ogromno naučile, pridobile so nove izkušnje in dokazale, da s skupnimi močmi lahko naredimo ogromno dobro delo.

Delovale smo usklajeno in ves čas pomagale druga drugi. Vsako uro smo skrbno načrtovale, a kljub temu so bile spodbude, prošnje za pomoč in nasveti nekaj čisto običajnega in spontanega. Zelo dobro smo organizirale tudi časovno razporeditev, menjave ur, ki so bile potrebne, in vso drugo logistiko. Vsaka se je v nečem našla in opravila svoj del, kot je bilo treba.

Seveda pa ne smemo pozabiti staršev, ki so bili pripravljeni sodelovati in pomagati na različnih ravneh. Tudi oni so začutili, da je to nekaj drugačnega, nekaj, kar je njihovim otrokom pustilo v tem šolskem letu poseben pečat.

Sklep

Izdelava pručke na podružnični šoli, kjer nimamo na voljo niti ustreznih prostorov za praktično delo, niti orodja, kaj šele strojev, je POGUMno dejanje. In vendar smo mu bili kos. Marsikaj se da narediti tudi z učenci nižjih razredov, kljub temu da je prepričanje mnogih učiteljev, da omenjeni tega ne zmorejo. To seveda ni res, samo prave priložnosti jim je treba ponuditi, treba jim je dati upanje in pravo spodbudo.

Z učenci smo zelo ponosni na naše delo in izdelke. Morda pa se prihodnje leto lotimo mize.

Viri in literatura

Uradni list Evropske unije. (2006). Slovenska izdaja – Zakonodaja. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani

<https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/Entrecomp/8/#zoom=z>

Boštele, M. (2019). *Tehnološke inovacije lahko patentiramo, socialnih ne*. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani

<https://www.delo.si/novice/slovenija/tehnoloske-inovacije-lahko-patentiramo-socialnih-ne-143368.html>

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Pogum za POGUM v času koronavirusa

Martina Sedej Filipčič, Osnovna šola Antona Globočnika Postojna

Povzetek

Osnovna šola Antona Globočnika Postojna je ena izmed prvih šol, ki je v projekt vključena že od samega začetka. Marca 2017 je bila podpisana pogodba, učitelji in učenci pa so aktivno pristopili k projektu v šolskem letu 2017/18. Vodil jih je razvojni, štiričlanski tim projekta. Pod krovnim naslovom *Katere skrivnosti skriva Sovič* sta bili do šolskega leta 2019/20 izpeljani dve projektni nalogi. Prva, zelo odmevna v medijih, podkrepljena z izvedbo osrednje prireditve, razstave srednjeveške pogostitve in izdajo slikanice v treh jezikih – slovenskem, angleškem in italijanskem – , je bila *Legenda o gradu na Soviču*. Naloga je bila promovirana tudi v Laškem na konferenci projekta POGUM. Pri drugi nalogi je k razvojnemu timu pristopilo še šest učiteljev. Pod izziv projektne naloge so zapisali naslov *Odstiramo zgodbe in podobe starega mestnega jedra*. Tudi tokrat je nastalo veliko dobrih nalog, literarnih in likovnih izdelkov, ki so odgovarjali na vprašanje *Katere skrivnosti skriva Sovič*. Izstopajoči in za kraj učno in turistično pomembni sta *Kulturna učna pot po Majlontu gor in dol* in *Escape land BeeMe – kreativna pot po starem mestnem jedru in Soviču nad njim*. Drugačna je v tem, da lahko učenci, domačini in turisti z aplikacijo ali brez nje s pravilno rešenimi nalogami odklepajo skrinjico za skrinjico in z begom iz preteklosti spoznavajo sedanost. V letošnjem šolskem letu pa se je šestnajstčlanski tim podpisal pod cilje naloge *Vabim te, da me najdeš, ujameš in raziščeš*.

Ključne besede: kompetence podjetnosti, dejavnosti, smernice, izzivi, razvoj, odgovornost, prepoznavanje, priložnost, povezovanje

Izbrana področja in vsebinske smernice se ujemajo in navezujejo s kurikulumom Osnovne šole Antona Globočnika Postojna: *Odkrivam in predstavljam skrivnosti našega prostora »Katere skrivnosti skriva naš prostor«; Sovič – turistično in učno zanimiva destinacija; Odstiramo zgodbe in podobe starega mestnega jedra*.

Nekatere dejavnosti so bile povezane z raziskovalnim vprašanjem šole, druge so sledile vsem smernicam projekta z manjšim odmikom od raziskovalnega vprašanja.

Na daljavo so se v Osnovni šoli Antona Globočnika Postojna odvijale naslednje dejavnosti v projektu POGUM:

- učenci 3. razreda so izvedli športni dan *Lov na zaklad*;
- učenci 5. razreda so izvedli športni dan *Ostanimo doma*;
- učenci 5. razreda podružnične šole Planina so izvedli *Družba*, raziskovalna naloga.

Področje in smernice	Prostori
Cilji	Učenci na zanimiv, ustvarjal in izviran način sodelujejo pri ustvarjanju projektnega filma #OSTANIDOMA.
Opis dejavnosti	Zaradi izjemnih okoliščin (učenje na daljavo) so učenci dobili prav posebno neobvezno domačo nalogo. Na temo #OSTANIDOMA so morali učenci ustvariti nekaj zanimivega, edinstvenega in ustvarjalnega. Poslali so zanimive videoposnetke in fotografije izdelkov. Za posnetke so snemali reklame, sestavljali in uglasbili pesmi, deklamacije, plesali, posneli intervju. Nekateri so izdelali tudi transparente in reklame. Pri projektu sem s svojim prispevkom sodelovala tudi sama. Vse prispevke sem združila v projektni film, ki smo ga nato objavili na spletni strani šole.
Kompetenca/kompetence	Odkrivanje priložnosti; kreativnost; vrednotenje idej; samozavedanje in lastna učinkovitost; motivacija in vztrajnost; vključevanje drugih; sodelovanje; izkustveno učenje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Njihove raznovrstne in ustvarjalne ideje, ki so prispevale h končnemu produktu, projektnemu filmu #OSTANIDOMA Povezava: https://drive.google.com/file/d/1Yb5kx8RRxQ9uWGXwwKhgXJxEtzOjDoda/view
Refleksija	Menim, da smo z učenci dobro izkoristili okoliščine, v katerih smo se znašli, in v okviru projekta POGUM ustvarili zanimivo projektno delo, ki je vir zanimivih in ustvarjalnih idej učencev.

Športni dan: Ostanimo doma

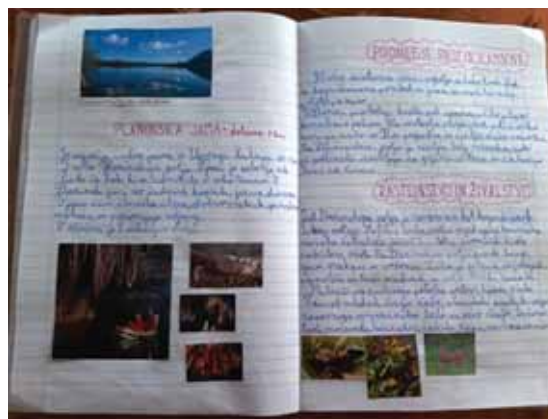
Področje in smernice	Prostori
Cilji	Razvoj športne kulture in zdravega življenjskega sloga Učenec: <ul style="list-style-type: none"> – se orientira v načrtih, skicah in z zemljevidi domačega kraja, – zna skicirati preproste zemljevide, – zna navesti konkretne primere, ki potrjujejo, da je odgovoren pri skrbi za svoje zdravje, – v likovnih izdelkih uporabi likovni nalogi primerne načine linearnega izražanja, – tvori okoliščinam in besedilni vrsti ustrezno besedilo.
Opis dejavnosti	Športni dan na daljavo
Kompetenca/kompetence	Zamislil in priložnosti: vizija, odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost Viri: vključevanje virov, motiviranost in vztrajnost K dejanjem: načrtovanje in upravljanje, izkustveno učenje, obvladovanje negotovosti
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	<ul style="list-style-type: none"> – Fotografije dejavnosti – Filmski posnetki dejavnosti – Likovni izdelki in pisni izdelki s predlogi
Refleksija	Presenetili z izjemno vneto in zanimivimi idejami.

Slike 1-4: Utrinki s športnega dne »OSTANIMO DOMA«

Družba, raziskovalna naloga

Področje in smernice	Prostori
Cilji	<ul style="list-style-type: none"> – Samostojno načrtovati dejavnosti za doseg cilja – Predlagati, poiskati in uporabiti različne vire za pridobivanje podatkov – Zbirati podatke: z neposrednim in natančnim opazovanjem, uporabo preprostih raziskovalnih metod, pripomočkov in informacijske tehnologije idr. – Zapisati, urediti in predstaviti zbrane podatke (samostojno, v skupini, ustno, pisno, slikovno, grafično idr., na primer s plakatom, razstavo, dramatizacijo, igro vlog predstavi neko situacijo, svoj pogled, stališče idr.) – Razložiti, utemeljiti, kritično presojeti in vrednotiti podatke, sklepe, vire – Prepoznati učinkovitost uporabljenih dejavnosti pri raziskovanju, ugotoviti, kaj je bilo učinkovito in zakaj
Opis dejavnosti	Učenci so raziskovali geografske, zgodovinske in družbene lastnosti domačega kraja (Planinsko polje).
Kompetenca/kompetence	<ul style="list-style-type: none"> – Ustvarjalnost – Vrednotenje zamisli – Motiviranost in vztrajnost – Vključevanje virov – Načrtovanje in upravljanje – Sodelovanje – Izkustveno učenje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Učenci so izdelali projektne naloge ali plakate, pri čemer so dokazali izpolnjene dejavnosti in kompetence.
Refleksija	Izdelki so bili v povprečju zelo zadovoljivi, opremljeni s slikovnimi materiali, zemljevidi in besedilom. Tudi sama navodila niso bila preveč natančno podana, tako da so prevzemali pobudo za obsežnost naloge.

Slike 6-8: Projektni nalogi in plakat

Čeprav smo bili člani razvojnega tima večkrat postavljeni pred izzive, ob katerih smo imeli pomisleke, ali prav vodimo in usmerjamo učence, ali jim dajemo prava navodila, pa jim ob tem vendarle puščamo dovolj prostora in samostojnosti pri njihovem »brainstormingu«, smo bili presenečeni, kaj vse zmorejo ob prevzemanju odgovornosti od starta do cilja projektnih nalog.

Učenci »radoznalci« so raziskovali in gradili sestavljenko izzivov na različnih ravneh. Vodile so jih kompetence, pri katerih so na dan prihajale njihova ustvarjalnost, spretnost, razumevanje, načrtovanje, spoštovanje do naravne in kulturne dediščine.

Menim, da je naše delovanje v smislu krepitev kompetenc podjetnosti dobro. Nenazadnje se lahko pohvalimo z naraščajočim številom članov v razvojnem timu, številom sodelujočih v projektu, povezovanjem z lokalno skupnostjo in prepoznavnostjo v njej. Vse to nam daje moč in pripravljenost nadgrajevati naše delo in obenem svoje znanje posredovati članom timov implementacijskih šol.

3.3 Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti

Kako razvijati kompetenco podjetnosti

Lucija Grižonič, Center za komunikacijo, sluh in govor Portorož

Povzetek

V prispevku avtorica razvija razmišljanje o procesnosti in vključevanju učencev v načrtovanje in (ne le) izvajanje dejavnosti. Predstavi model, ki so ga na Centru za komunikacijo, sluh in govor poimenovali *modra podjetnost*. Učitelje spodbuja k refleksiji lastnega poučevanja.

Ključne besede: vključevanje učencev v načrtovanje, model Modra podjetnost®, poznavanje učenčevih močnih in šibkih področij, učenje iz izkušenj, pomen evalvacije

Uvod

Več let smo opazovali, da se učenci sicer vključujejo v različne dejavnosti, vendar ostajajo v vlogi opazovalcev, na pogled se zdijo pasivni. Učitelj dobi občutek, da učencev nič ne zanima oz. da se jim nič ne da. Tako smo si POGUMno zastavili izziv: *dejavna vključenost učencev in učiteljev pri razvijanju ustvarjalnosti*.

Zanima nas, na kakšne načine vključevati učence in učitelje, da bodo razvijali ustvarjalnost. Izhajamo iz predpostavke, da se učinkoviteje učimo takrat, ko smo aktivni udeleženci v učnem procesu. Začeli smo iskati možnosti za vključevanje učencev v dejavnosti skupaj z njimi in ne samo za njih. Povezovati vsebine medpredmetno in vzpostaviti sodelovanje med učenci in med učitelji. Na tej poti smo še danes.

Slediti učnim ciljem in v največji možni meri uresničevati personalizacijo kljub manjšemu številu otrok v razredu terja od učitelja nenehno prilagajanje in iskanje novih možnosti in novih prilagoditev. Ko ne teče vse gladko (učenci snovi ne znajo, so pretirano pasivni ali agresivni ipd.), se vprašamo, kje se je zataknilo.

Kaj kmalu si zastavimo tudi vprašanja *Kam sploh hočemo? Kaj je cilj? S katerim namenom izvajam izbrano dejavnost?*

Pogosto je treba stopiti korak nazaj. In zopet prisluhniti **učencu**. Nekje na poti smo ga izgubili.

In spet drugič, ko so učenci motivirani za delo in vse gladko teče. Učitelj je zadovoljen, učenci tudi. Kaj je takrat drugače?

Ko smo takole pred leti razmišljali o dejavnostih, ki so bile »zelo uspešne«, smo uvideli, kaj imajo skupnega. Takrat je nastal model podjetnosti, ki smo ga kasneje poimenovali **modra podjetnost**®.

Učenci so izpostavili **temo**, ki jih zanima. Običajno temu učitelji med rednim poukom ne namenjajo veliko časa in prostora. Bolj pogosto je tema snov iz učnega načrta, ki je trenutno na programu. Naše izkušnje kažejo, da učitelju ni treba dodatno spodbujati in motivirati učencev za delo, če je tema dobro izbrana. Še bolje je, če je njihova.

Ko torej (z učenci ali brez njih) izberemo temo oz. vsebino, preidemo na **načrt**. Če v načrtovanje vključimo učence, smo na dobri poti, da bodo bolj motivirani za delo, da bodo ne samo usvajali znanje, temveč bodo tudi razvijali različne veščine. Učitelj pa bo bolj *negotov*. Učitelj postane mentor, usmerjevalec, učence vodi s podpornimi vprašanji. Skupaj z učenci je začel hoditi po poti, a ne ve, kam točno jih bo pripeljala ta pot. Ob tem želimo poudariti, da cilj za razvoj kompetenc in za življenje sploh ni bistven. Lahko ga tudi ne dosežemo. Pomembna je pot.

Učiteljeva ključna naloga na tej poti je v dobrem poznavanju učencev in njihovih zmožnosti. To smo poimenovali **analiza potencialov**. Spoznali smo, kako pomembno je otroke opazovati v različnih okoliščinah, da jih zares (s)poznamo. Učna situacija velikokrat prej pokaže primanjkljaje kot potenciale. Pogosto smo bili presenečeni nad ustvarjalnostjo učencev, ki so jo pokazali na gledaliških delavnicah ali na delavnicah šole v kulturi. V drugi »koži« so učenci na dnevih dejavnosti, šolskih proslavah, pri projektih, kot je *Noč v knjižnici* itd. Vse to nam pomaga, da bolje poznamo močna področja učencev (in učiteljev) in jih podpremo. Učencu ponuditi roko tam, kjer potrebuje podporo. In ga pustiti soodločati. Oblikovati ideje, sanjati, (kritično) razmišljati, čutiti, govoriti. So-DELO-vati.

Učenci v tem delu načrtovanja nizajo **ideje**, kaj želijo narediti, ustvariti. Učitelj spremlja in usmerja predloge z odprtimi vprašanji (Kako boste to izvedli? Ali veste, kaj vse potrebujete za ...? Kaj imate na razpolago?) ter dovoljuje napake. Učitelj naj v tem delu ne bo preveč neučakan, saj se pogosto zgodi, da dalj časa ni prave ideje, s katero bi se strinjali vsi. Je pa to že pot, po kateri hodijo učenci in razvijajo **kompetence** (vizija, sodelovanje, vključevanje virov, vključevanje človeških virov, prevzemanje pobude, vrednotenje zamisli, ustvarjalnost, odkrivanje priložnosti so samo nekatere od njih).

Ko učenci (ob pomoči učitelja) najdejo pravo, skupno idejo, je **produkt** določen. Cilj je jasen. Učenci nato načrtujejo in izvajajo **dejavnosti**, korake, ki jih bodo pripeljali na cilj. Ta pot je lahko različno dolga, vezana je torej na končno idejo.

Če vzamemo za primer: Učenci za zaključek šolskega leta izberejo gledališko predstavo (= produkt). Dejavnosti bi trajale vse šolsko leto, vsak teden po dve šolski uri. Če pa učenci npr. predlagajo okrasitev razreda za zadnji dan pred počitnicami, bosta zadostovali le ura ali dve.

Za razvijanje kompetence podjetnosti v šoli ni nujno, da gre za velike, obsežne in »pomembne« projekte. Kompetenco podjetnosti razvijamo v odnosih vsako minuto pouka.

Produkt je torej skupno izbrana in realizirana ideja.

Kot sem že omenila, gre lahko za zelo različne stvari, npr. šolski ples, izdaja šolskega glasila, šolski radio, izvedba športnega dne po izbiri učencev, šolski bazar, gledališka predstava, povabilo gosta v razred, višji razredi pripravijo lov na zaklad za nižje razrede, nakup športnih rekvizitov po predlogih učencev ipd.

Pri učenju so v ospredju zaznavni in kognitivni procesi, manj pozornosti posvečamo čustvovanju kot sestavnemu delu učenja (Šarič, 2020). Dalj časa ko trajajo dejavnosti, bolj s(m)o vsi čustveno vpleteni v dogajanje. Bolj se navežemo, bolj postaja »naše«. Čustva odigrajo pomembno vlogo pri motivaciji in vztrajnosti učencev. Čustva in čas.

Pogosto na koncu – po produktu – zmanjka moči. In časa za **evalvacijo**. Ne vzamemo si časa, da si povemo, zapišemo, analiziramo, kaj je bilo dobro, česa smo se naučili, kaj bi lahko storili drugače, kaj bomo prihodnjic storili drugače, bolje. Priložnost, da učenci ubesedijo prehojeno pot. Da jo ozavestijo.

Dobra evalvacija je nujna. Nujna je za načrtovanje. Nujna, da pridobljeno znanje in veščine postanejo prepoznani. Nujna, da se gradijo (ali pa gladijo) odnosi. In naj ne bo le na koncu, pač pa tudi vmes. Vsakič, ko se zatakne. Sedemo v krog in se pogovarjamo – o pričakovanjih, zmožnostih, sodelovanju, napredovanju, delu, vrednotah, življenju.

E
V
A
L
V
A
C
I
J
A

Področje in smernice	<p>Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> – Razvijanje zavedanja o tem, kdo smo – samospoznanje, ki ga gradimo s pomočjo jezikovnih in drugih umetniških izrazov kot temelj za prepoznavanje, sprejemanje in enakovredno sodelovanje – Krepitev sodelovanja in povezovanja v celotni izkušnji ustvarjalnega procesa: celovita priprava dela/projekta – od načrtovanja do izvedbe, s poudarkom na vseh potrebnih elementih, ki tvorijo različna dela (kakšna je delitev nalog, kaj kdo dela, kako se organiziramo, kako pripravljamo vsebino itd.)
Cilji	Učenci poznajo sebe, odkrivajo svoje prednosti in močna področja. Znajo prositi za pomoč, kadar jo potrebujejo. Dajejo pobude.
Opis dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> – Dvodnevne umetniške delavnice ArtdownUp – Načrtovanje in izvedba ekscurzije – Raziskovanje kulture (kulturne ustanove) – Raziskovanje lastnih zmožnosti (močna področja, poklicna prihodnost idr.) – Raziskovanje števil – Snemanje reklame
Kompetenca/kompetence	<ul style="list-style-type: none"> – Ustvarjalnost – Samozavedanje in samoučinkovitost – Izkustveno učenje – Prevzemanje pobude – Motiviranost in vztrajnost – Odkrivanje priložnosti – Sodelovanje – Vključevanje človeških virov – Načrtovanje in upravljanje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Učenci, ki so v sodelovanju z različnimi učitelji izpostavljeni različnim dejavnostim, ki od njih terjajo dejavno vključenost, bodo zagotovo razvijali mnoge veščine podjetnosti. O tem pričajo njihova nova spoznanja, napredovanje v razmišljanju, izdelki, izkušnje, opažanja učiteljev in (so)učencev, fotografije in refleksije.
Refleksija	Razvoj kompetence podjetnosti gre pri vsakem učencu po svoji lastni poti. Vsak učenec ima drugačno izhodišče. Ne moremo pričakovati, da bo neka dejavnost pri vseh pustila enak pečat. Zato je pomembno, da je teh pečatov več in vsak povsem samosvoj. Učitelj mora prepoznati svojo novo vlogo v razredu, ki je povsem drugačna. Ravno tako učenec. Skupaj smo na poti k boljšemu so-DELO-vanju.

*Vsak drobec znanja, ki ga učenec pridobi sam – vsak problem, ki ga sam reši –,
postane mnogo bolj njegov, kot bi bil sicer. Dejavnost uma, ki je spodbudila učenčev uspeh,
koncentracija misli, potrebnih zanj, in vznemirjenje, ki sledi zmagoslavju, prispevajo k temu,
da se dejstva vtisnejo v spomin, kot se ne bi mogla nobena informacija,
ki jo je slišal od učitelja ali prebral v učbeniku.*

Herbert Spencer

Viri in literatura

Šarić, M. (2020). Vloga čustev pri učenju na delovnem mestu. *Andragoška spoznanja* 26(3), 87–101.

Misli o učenju. <http://ipsos.si/web-content/VIZ-portal/ogled/citati%206%20-%20o%20ucenju.html>,
pridobljeno 28. 11. 2020.

Sončeva kabrca

Mojca Jerončič, Osnovna šola Kanal

Povzetek

Na Osnovni šoli Kanal so učenci v šolskem letu 2018/19 v okviru projekta POGUM raziskovali kulturno dediščino lokalnega okolja. V projektu so sodelovali vsi učenci in strokovni delavci šole. Raznolike raziskovalne teme so široko zaobjele vse vidike kulturne dediščine. Dejavnosti so se odvijale kontinuirano vse šolsko leto. Višek dogajanja je bil projektni teden, ki so ga sestavljali trije dnevi dejavnosti in se je zaključil s kulturno prireditvijo, na kateri so osrednjo vlogo igrali trikotna piščal »kabrca« in štirje učenci v vlogi raziskovalcev in ustvarjalcev pod mentorskim vodstvom priznanih strokovnjakov. Na zaključni prireditvi so svoj izdelek, predmet celoletnega raziskovalnega dela, »sončevo kabrco«, slovesno podarili Osnovni šoli Kanal.

Ključne besede: kulturna dediščina, projektni teden, kabrca, sončeva kabrca

Uvod

Na Osnovni šoli Kanal smo v šolskem letu 2018/19 za področje raziskovanja v projektu POGUM izbrali področje kulture, natančneje kulturne dediščine. Naše delo smo naslovlili *Iz močnih korenin do mogočnega drevesa*.

Pri načrtovanju dejavnosti sta nas vodili smernici:

1. krepiti ozaveščanje učencev o vrednotah preteklosti kot temelju sedanosti in prihodnosti; ob tem krepiti pripadnost lokalnemu okolju ter prispevati k turistični prepoznavnosti kraja;
2. iskati poti in načine, kako znanja, vrednote, dognanja iz preteklosti »unovčiti« v sodobni družbi. Oblikovali smo tri operativne načrte, v katerih smo sledili ciljem iz učnih načrtov posameznih predmetov, pri čemer so ob načrtovanih dejavnostih učenci razvijali in krepili veščine podjetnosti.

Operativni načrti:

1. Raziskovanje nesnovne kulturne dediščine – stare otroške in športne igre, legende, zgodbe idr., spoznavanje osebnosti, ki so pustile (puščajo) pečat v lokalnem okolju.
2. Raziskovanje in izdelava starih predmetov: glasbila, posodje, orodja, okrasni predmeti, igrače, učbeniki, zvezki in drugi šolski pripomočki.
3. Življenje v domačem kraju nekoč in danes: *Od kod prihajamo, kje smo in kam gremo*.

Naš model razvoja kompetenc podjetnosti smo gradili na dveh trdnih temeljih:

1. Šola je močno vpeta v lokalno skupnost. Še posebej je sodelovanje izrazito na področju kulture. Do vzpostavitve te vezi med lokalno skupnostjo in šolo je bila prehojena dolgo pot – od »točk za prireditve« do sinergije, ko je povabilo z ene ali druge strani k sodelovanju nekaj čisto normalnega. Na tej poti je prvi pogoj vzpostavitev korektno in profesionalne komunikacije – izgradnja »pravil igre« (zaposilo, povabilo, zahvala, komunikacija na ustreznih ravni in v ustreznem okolju, enoznačne informacije o odgovornostih in kompetencah posameznih oseb). Gradnja vzajemnosti z okoljem je proces, v katerem se gradi »ime« šole.
2. Ugotovitve znotraj samoevalvacije, da so učenci prepogosto pasivni soudeleženci učnega procesa, zato smo v središče procesa postavili aktivno vlogo učencev.

Prizadevamo si, da naše delo v okviru projekta POGUM ob nenehni krepitvi kompetenc podjetnosti pusti sled »za zanamce«.

Zagotovo lahko rečem, da je ena od dejavnosti, ki smo jo izvajali v okviru projekta POGUM, še posebej zaznamovala šolsko leto 2018/19: spoznavanje, preučevanje in razvoj glasbila kabrca (Slika 1).

Učenci so ob pomoči strokovnjakov z različnih področij (zgodovinarica in snemalec iz Goriškega muzeja, keramičarka iz Društva keramikov Kanal, znani slovenski multiinstrumentalist) in pod mentorstvom učiteljev razvijali oz. izdelovali repliko trikotne glinene piščali – sončeva kabrca, ter snemali dokumentarni film o izdelovanju in uporabni vrednosti omenjenega predmeta. Za to piščal ni materialnih virov, imamo pa verodostojen ustni vir. Ob tem so učenci raziskovali zvok v prostoru doline Doblarca, kjer je bila omenjena piščal prisotna kot obredno glasbilo skupnosti tako imenovanih starovercev.

Projekt še ni končan. Z raziskovanjem nadaljujemo. Tako piščal kot dokumentarni film imamo namen ponuditi lokalnim organizacijam in institucijam kot promocijsko gradivo.

Področje in smernice	<p>Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti Kulturna dediščina: Iz močnih korenin v mogočno drevo</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Krepiti ozaveščanje učencev o vrednotah preteklosti kot temelju sedanosti in prihodnosti; ob tem krepiti pripadnost lokalnemu okolju ter prispevati k turistični prepoznavnosti kraja. 2. Iskati poti in načine, kako znanja, vrednote, dognanja iz preteklosti »unovčiti« v sodobni družbi.
Cilji	Preučevanje in razvoj glasbila »sončeva kabrca«
Opis dejavnosti	<p>Potek raziskovanja od uvodnega srečanja do izdelave replike glasbila</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 22. novembra 2018 smo izvedli delavnico za učence izbirnega predmeta ansambelska igra in interesne dejavnosti avdio-video krožek. Učenci so se pod mentorstvom zgodovinarke Darje Skrt iz Goriškega muzeja seznanjali z življenjem in navadami skupnosti tako imenovanih starovercev (povzeto po knjigi Pavla Medveščka <i>Iz nevidne strani neba</i>); lokalna keramičarka Alenka Gololičič je predstavila obredno glasbilo kabrca, ki so ga domnevno uporabljali člani omenjene skupnosti in učence naučila izdelovanja preprostih glinenih piščali, člani avdio-video krožka so se pod vodstvom snemalca Mateja Doljaka iz Goriškega muzeja seznanjali z osnovami fotografiranja, snemanja in montaže filma. 2. Delavnica je v nekaterih učencih zbudila dovolj radovednosti, da so se odločili sodelovati v raziskovalni nalogi keramičarke Alenke Gololičič. Končni cilj je bil na podlagi ustnih virov in ob pomoči strokovnjakinje keramičarke razviti sončevo kabrco, za katero do sedaj obstajajo le ustni viri. Štirje učenci so se ob petkih popoldan sestajali v keramični delavnici Osnovne šole Kanal in iskali rešitve notranje konstrukcije omenjene trikotne piščali. Za začetek so izdelali kabrcam podobna glasbila trikotne oblike (Slika 2). 3. Svoja glasbila in repliko kabrce, ki jo je izdelala Alenka Gololičič, so 19. februarja 2019 s pomočjo multiinstrumentalista Boštjana Gombača, ki se je s kabrco in njeno »avtorico« v preteklosti že srečal, preizkušali v dolini potoka Doblarc, kjer so še do nedavna prebivali posamezni člani skupnosti starovercev (Slika 3). 4. 23. marca 2019 so omenjeni štirje učenci pod vodstvom Boštjana Gombača nastopili na kulturni prireditvi ob zaključku projektne tedna, ki se je začel v četrtek, 21. marca, s tehniškim dnevom (različne delavnice na temo kulturne dediščine za vse učence in učitelje z zunanjimi mentorji), se nadaljeval 22. marca s športnim dnevom (športne igre nekoč in danes za vse učence in učitelje) in končal 23. marca s kulturnim dnevom (postavitev razstave izdelkov s tehniškega dneva, kulturna prireditev in otvoritev razstave).

<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Osrednjo vlogo na prireditvi so imeli naši štirje učenci s svojimi trikotnimi piščalmi in kabrci. Pod vodstvom Boštjana Gombača so izvedli petnajstminutni improvizirani nastop, s katerim so poslušalce dobesedno prikovali na sedeže.</p> <p>Prireditve, na katero so bili poleg učencev in delavcev šole vabljeni tudi starši in širša javnost vključno z mediji, lokalnimi društvi, predstavniki občine in drugih organizacij ter posamezniki, ki so v projektu v šolskem letu 2018/19 aktivno sodelovali kot izvajalci različnih dejavnosti, je bila sestavljanka dejavnosti, ki so se na naši šoli vse šolsko leto dogajale v okviru projekta POGUM. Učenci so bili aktivni soustvarjalci kulturnega dne, saj so v programu nastopili kot enakovredni partnerji mentorjem strokovnjakom z različnih strokovnih področij. Tako najmlajši kot starejši učenci so odgovorno sprejeli in samostojno opravili dane naloge tako v vlogah vodičev po razstavah, nastopajočih na prireditvi, pomočnikov na področju logistike in še bi lahko naštevali.</p> <p>5. Po prireditvi se delo mladih raziskovalcev in njihove mentorice ni končalo. Zagon, ki jim ga je dal javni nastop z avtorskimi piščalmi in malo kabrci, je učence dodatno motiviral. Nadaljevali so z razvojem sončeve kabrci (Sliki 4, 5). Rezultat njihovega dela je bil predstavljen na zaključni prireditvi Osnovne šole Kanal 24. junija 2019. »Svojo« sončevo kabrci so slovesno podarili Osnovni šoli Kanal. V kolikšni meri smo se s svojim modelom sončeve kabrci približali resnici, bo pokazal čas. Sončeva kabrci kot nekakšno mistično glasbilo namreč spodbuja raziskovalce k iskanju informacij, izročil, morda še neraziskanih materialnih dokazov o tem obrednem glasbilo. Od vsega ostaja največja uganka njena notranja konstrukcija, saj gre za dvojno (dvoglasno zvenečo) piščal.</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vključevanje drugih, mobilizacija virov, sodelovanje: učenci stopajo v stik z zunanjimi izvajalci. 2. Samoiniciativnost, obvladovanje negotovosti, načrtovanje in vodenje: učenci se dogovarjajo z zunanjimi sodelavci. 3. Odkrivanje priložnosti, motivacija, vizija: učenci so pobudniki za raziskovalne teme. 4. Motivacija in vztrajnost, vizija, obvladovanje negotovosti: učenci se dogovarjajo za naslednja srečanja. 5. Vrednotenje idej, odkrivanje priložnosti, etično in trajnostno mišljenje, ustvarjalnost: učenci iščejo možnosti, kako svojemu produktu dati širšo/novo/drugačno/sodobno vrednost.
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Fotografije dejavnosti, izdelkov – Posnetki, ki so jih ustvarili učenci avdio-video krožka – Izdelane glinene piščali: različne male trikotne in velika sončeva kabrci – Učenci so se sami dogovarjali za naslednja srečanja s keramičarko. – Želeli so raziskovati/ustvarjati tudi doma, zato so s seboj odnašali material (glino) in iskali rešitve za tehnično izvedbo izdelka. – Učenci so bili navdušeni nad zvokom svojih piščali, raziskovali so zvok in ustvarjali/improvizirali svoje melodije.
<p>Refleksija</p>	<p>Kako smo torej projekt POGUM doživljali na Osnovni šoli Kanal?</p> <p>Poleg celoletnih bolj ali manj kontinuiranih dejavnosti, ki smo jih izvajali v okviru projekta POGUM, je bil vrh in največji zalogaj projektni teden (trije zaporedni dnevi dejavnosti v marcu). Pri tem se je pokazalo, kdo od nas je kompetence podjetnosti že bolje usvojil, kdo pa bo potreboval še nekaj časa, da jih ponotranji. Največji izziv za večino učiteljev je bil »pogum« prepustiti iniciativo učencem, dovoliti jim narediti stvari vsaj malo »po svoje« in jim zaupati, da bodo zmogli sami. Včasih si zaradi občutka varnosti in predvidljivosti ne upamo tvegati in eksperimentirati, kar je po mojem mnenju v nasprotju s ciljem, ki ga predvideva sodelovanje v projektu POGUM in posledično spreminjanje modela poučevanja s krepitvijo kompetenc podjetnosti. V prihodnje moramo korak za korakom vsak zase in obenem vsi skupaj spreminjati svojo zakoreninjeno miselnost, da je lahko nekaj, kar počnemo, samo prav ali narobe. Lahko je tudi nekaj vmes. Vsekakor pa imamo vedno možnost, da se iz vsake dejavnosti, ki jo v vzgojno-izobraževalnem procesu počnemo, naučimo nekaj novega.</p>

Slika 1: Replika kabrce (avtorica Alenka Gololičič)

Slika 2: Delavnica izdelovanja trikotnih piščali

Slika 3: Ob potoku Doblarc

Slika 4: Kabrce, trikotne piščali

Slika 5: Sončeva kabrca pred končno obdelavo v peči

Sklep

Raziskovalno delo ne more biti omejeno z določenim časovnim okvirom, kot je šolsko leto, zato smo v šolskem letu 2019/20 nadaljevali s preučevanjem glasbila, za katerega znani slovenski preučevalci ljudskih glasbil trdijo, da je zaradi svoje trikotne oblike edinstveno (v svetovnem merilu).

Žal so štirje učenci, ki so izdelali omenjeno sončevo kabrcu, zaključili šolanje na naši šoli, vendar imamo zagotovilo, da nam bodo v procesu raziskovanja in izdelave po potrebi pomagali. Letos smo začeli z delavnico za šeste razrede (glasbena umetnost). Učenci so izdelali preproste glinene piščali, v načrtu je tudi nadaljnji razvoj kabrcu.

Delo poteka počasi, včasih imamo občutek, da se je že ustavilo, vendar potem spet nekako steče. Kot učiteljica sem se pri tem projektu naučila, da nekaterih korakov ne moremo prehitovati in da je treba pri zasledovanju zastavljenega cilja vztrajati (motivacija in vztrajnost) ter da časovna omejitev ne sme biti ovira na poti do cilja. Vse to prenašam na učence. Pravzaprav se učimo skupaj.

Zavedamo se pomena spodbud za učence in širše okolje, da mladi sami iščejo konkretne rešitve za izzive in probleme.

Viri in literatura

Holcar Brunauer, A. idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju*. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Humar, V. (2015). Obudili zvok piščali, stare tisoče let (video). *Primorske novice*, (15. 6. 2015). Pridobljeno 1. 5. 2020 s spletne strani

[http://www.primorske.si/novice/goriska/obudili-zvok-piscali--star-tisoce-let-\(video\)](http://www.primorske.si/novice/goriska/obudili-zvok-piscali--star-tisoce-let-(video))

Medvešček, P. (2015). *Iz nevidne strani neba*. Pridobljeno 1. 5. 2020 s spletne strani

http://sms.zrc-sazu.si/pdf/Medvescek_Iz_nevidne_2015.pdf

Medvešček, P., Skrt, D. (2015). *Staroverstvo in staroverci*. Pridobljeno 1. 5. 2020 s spletne strani

https://www.tic-kanal.si/kulturna-dediscina/2015110307403026/kabrca__piscal_

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Predstava Podstrešje – peskovnik za prepoznavanje kulture kot načina sobivanja

Mihaela Ružič, Osnovna šola III Murska Sobota

Povzetek

Na Osnovni šoli III Murska Sobota v sklopu projekta POGUM ustvarjajo na področju kulture kot načina sobivanja. Produkt ustvarjanja in izvedenih dejavnosti z načrtnim usvajanjem kompetenc EntreComp je glasbeno-plesna predstava Podstrešje. Ob ustvarjanju predstave in podpornih dejavnostih so sodelujoči raziskovali likovno, glasbeno, plesno, jezikovno, družbeno področje in področje finančne pismenosti ter razvijali sposobnosti izvirnega umetniškega izražanja in sodelovanja z okoljem. Učenci so bili glavni akterji, protagonisti, snovalci in razvijalci ideje v sooblikovanju predstave v obveznem in razširjenem programu šole.

Ključne besede: kultura kot način sobivanja, glasbeno-plesna predstava, kompetence EntreComp, interdisciplinarni pristop

Uvod

Predstava Podstrešje je nastala v sklopu izvajanja dejavnosti iz načrta za realizacijo kompetence podjetnosti na Osnovni šoli III Murska Sobota. Je glasbeno-plesna predstava, ki je povezala dejavnosti šole tudi z okoljem, saj nastaja v sodelovanju z Glasbeno šolo Beltinci, s tolkalno skupino Beat Chasers, ki plesne motive podpira z izvajanjem glasbe na tolkalih. Učenci Osnovne šole III z umetniškimi izrazi (jezikovnimi, plesnimi, glasbenimi) gradijo pozitiven odnos do

Slika 1: Skica (idejna zamisel) za izdelavo plakata Podstrešje

Slika 2: Izdelani plakat po skici za glasbeno-plesno predstavo Podstrešje

umetnosti in spoznavajo njen pomen. Kulturo doživljajo kot področje, preko katerega imajo možnost osebne izpolnitve z ustvarjanjem izvirnega umetniškega izraza, vzajemnega sodelovanja z zavedanjem pomembnosti prispevka vsakega posameznika v skupnost. Da ne bo predstava le dokaz dejavnosti določene skupine na šoli (vključeni učenci v interesno dejavnost plesna igralnica), so učitelji v učnem in letnem delovnem načrtu šole poiskali različne možnosti za vključitev čim večjega števila učencev. Tako je predstava Podstrešje prek vzajemnega učenja in sodelovanja produkt prispevka vsakega posameznika, in to v obveznem in razširjenem programu Osnovne šole III Murska Sobota.

Pri likovni umetnosti so učenci sodelovali v oblikovanju plakatov, kostumov, scenski zamisli, ko so odkrivali priložnosti za razvoj idej, ustvarjali, vrednotili ob spoznavanju in prepoznavanju likovnih zakonitosti.

Izkustveno učenje nadgrajujejo z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije (Piccaso, 3D Slikar, Photoshop), s pomočjo katere oblikujejo zamisli za kostume in sceno. Ker so se s tem srečali prvič, jih ta dejavnost postavlja v

Slike 3, 4, in 5: Uporaba različnih likovnih tehnik na oblikovanih plakatih

položaj, v katerem imajo možnost razvoja kompetence obvladovanja negotovosti, dvoumnosti in tveganja. Lotevajo se tudi oblikovanja scene za predstavo, ki bo izvedena v medpredmetnem povezovanju s tehniko in tehnologijo. Samo zamisel, vrednotenje idej, etično in trajnostno razmišljanje razvijajo z uporabo e-gradiv, s katerimi pridobivajo občutek za uporabno ureditev prostora. Motiviranost in vztrajnost učencev je visoka, saj prek izkustvenega učenja, prevzemanja pobude, načrtovanja in vodenja doživijo občutek uspešnosti, pridobivajo samozavest in posredno razvijajo kompetenco samozavedanja in samoučinkovitosti. Koraki k usvajanju kompetenc se dogajajo v pozitivnem vzdušju sodelovanja med učenci in učitelji ter med samimi učenci tako v homogeni kot v heterogeni skupini. V procesu usvajanja kompetenc EntreComp se učitelji in učenci znajdejo v položaju, ko morajo ponovno ozavestiti kompetenco obvladovanja negotovosti, dvoumnosti in tveganja, saj velikokrat ne vedo, kam jih bo pripeljal proces. Prav učitelji so morali ponovno ozavestiti zaupanje v zmožnosti učencev, izhajati iz njihovega predznanja in upoštevati njihove ideje za doseg načrtovanih ciljev z razvijanjem učenčevega kritičnega mišljenja. Pomembno je, da ozavestijo vizijo, si postavijo cilj ter pot – kje so in kam želijo priti. Kar nastane na tej poti, so sproti uspehi v obliki različnih izdelkov učencev: izdelan scenarij, plakat, scena, kostumi, ustvarjeni plesni motivi, izdelan stroškovnik, različne podjetniške ideje za promoviranje in prodajo, oglaševanje v lokalnem časopisu, premierna predstava z zakusko ipd.

Zaznali smo so močna področja tako pri učencih kot pri pedagoškem kadru v ustvarjalnosti, odkrivanju priložnosti, sodelovanju, izkustvenem učenju ter samozavedanju in samoučinkovitosti.

Učenci izkazujejo raven samostojnosti v reševanju učnih situacij. Učitelji podpirajo razvoj kompetenc, prečnih veščin, interdisciplinarni pristop ter formativno spremljanje znanja. Izzivi pa so načrtovanje dejavnosti za razvoj finančne in ekonomske pismenosti, obvladovanja negotovosti, dvoumnosti in tveganja, kar se je pokazalo v procesu usvajanja kompetenc podjetnosti tudi pri pedagoškem kadru. Vizija šole je, da zagotavlja dodatno strokovno podporo tudi na tem področju prvenstveno pedagoškemu kadru, ki bo opolnomočen s strokovnimi in avtonomnimi pristopi lahko organiziral nove možnosti za razvoj teh kompetenc tudi pri učencih.

Področje in smernice	<p>Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> – Razvijanje zavedanja o tem, kdo smo – samospoznanje, ki ga gradimo z jezikovnimi in drugimi umetniškimi izrazi, in sicer kot temelj za prepoznavanje, sprejemanje in enakovredno sodelovanje brez strahu – Spodbujanje zavedanja osebne izpolnitve, analize, refleksije v skupnem ustvarjanju in izvirnem umetniškem izrazu – Večjezičnost, medgeneracijsko in medkulturno učenje: zakladnica izkušenj, iz katerih se lahko mladi veliko naučijo (vzajemno učenje, vzajemno sodelovanje z zavedanjem pomembnosti prispevka (participatornost) vsakega posameznika v skupnost)
Cilji	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razvijajo sposobnost opazovanja, prostorske predstavljalnosti in vizualizacije, likovno mišljenje, likovni spomin in domišljijo; – uporabijo osnovna likovnoteoretska znanja in se usposobijo za izvedbo likovne naloge; – razvijajo občutek za umetnost in zavedanje njenega pomena za človeka.
Opis dejavnosti	<p>Učenci 8. in 9. razreda so ustvarjali plakate za glasbeno-plesno predstavo Podstrešje. Ob predhodno izvedenih dejavnostih (sprehod po mestu z usmerjenim opazovanjem plakatov, spoznavanje linearne in barvne perspektive, uporaba prostorskih ključev) so samostojno izdelali plakat. Delo je potekalo na daljavo uporabo aplikacije Zoom in spletne učilnice. V pogovoru so učenci ob vodenju učiteljice in ogledu različnih plakatov ponovili pridobljeno znanje o namenu plakata ter načelih – tehnikah oblikovanja – in sooblikovali kriterije uspešnosti. Nato so samostojno oblikovali osnutke za plakat z upoštevanjem usvojenih znanj in upoštevanju vsebine predstave. Fotografije skic so prilepili v spletno učilnico za likovno umetnost. Vsaka skica je dobila komentar s pomočjo učiteljskih močnih in odprtih vprašanj, ki so usmerila učence v iskanju ustreznih rešitev in jim nudila podporo. Učenci so na podlagi dobljenega komentarja razmišljali ob ustvarjanju korekcije skice. Po novonastali skici so oblikovali plakat z upoštevanjem vseh elementov plakata, izborom poljubnih likovnih tehnik in mešanjem teh med seboj. Uporabili so tudi osnovni zapis, ki so ga smiselno povezali z likovno izraznimi elementi likovne umetnosti. Končne plakate, zbrane v spletni učilnici, so si učenci ogledali in jih sami ovrednotili. Svoje komentarje na vrednotenje so predstavili v debati.</p>

<p>Kompetenca/ kompetence</p>	<p>Vrednotenje zamisli, načrtovanje in upravljanje, obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja, izkustveno učenje, ustvarjalnost, motiviranost in vztrajnost, samozavedanje in samoučinkovitost</p>
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Pogovor, zapis kriterijev uspešnosti v zvezku, fotografije skice, individualni učiteljev komentar (pripet v spletni učilnici na oddano nalogo), nova izdelana skica po navodilih za korekcijo, fotografije nastajanja izdelka – plakata, fotografije izdelanega plakata.</p>
<p>Refleksija</p>	<p>Pri ustvarjanju so učenci izhajali iz vizualnega spomina, občutljivosti opazovanja in kreativnega likovnega izraza. Zaradi dojetja predstave kot lastne so se pri ustvarjanju prepuščali čustvom in spontanosti, pa vendar so po korekturah dosledno upoštevali likovnoteoretske značilnosti izražanja na dvodimenzionalni ploskvi. V izdelkih je mogoče prepoznati zasnovano prostora, ki se nakazuje v linearno perspektivnih elementih, barvne perspektive in prostorskih ključev. Ob upoštevanju obveznih oblikotvornih elementov plakata so izdelali kompozicije, ki poudarjajo namen in sporočilnost plakata, npr. izstopajoči narisani ali naslikani elementi, velikost, oblika in izraz zapisanih besed.</p> <p>S predhodno izkušnjo učnega sprehoda in opazovanja elementov posameznega plakata so učenci pridobili spoznanja o pomenu plakata tudi v smislu umetniške produkcije in pomena umetnosti za širše okolje. Učenci so izkazali motiviranost za delo, samostojnost in veliko mero samoiniciativnosti. Vključevali so že poznane tehnike ustvarjanja in iskali nove načine upodobitve lastnih zamisli. Izvedli so uspešno in zanimivo likovno nalogo z inovativnimi in izvirnimi idejnimi motivi in likovno izraznimi sredstvi.</p>

Vzratno načrtovanje z dopuščanjem več svobode učencu pri kreiranju učnega procesa, brez »končnih receptov«, opolnomočen pristop, ki je bil na šoli prisoten, vendar ne tako ozaveščen in v tolikšni meri vpet v življenje šole, kot je sedaj, je posledica izvajanja projekta POGUM.

Viri in literatura

- Holcar Brunauer, A. idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Šuštaršič, N. idr. (2004). *Likovna teorija: učbenik za umetniške gimnazije likovna smer*. Ljubljana: Debora.
- Tomšič Amon, B. (2020). *Likovna umetnost 8: učbenik za likovno umetnost v osmem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Tomšič Amon, B. (2020). *Likovna umetnost 9: učbenik za likovno umetnost v devetem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Adrinek, M. (2016). *Gledališki plakat v 20. stoletju, njegova oblika in funkcija danes*. Pridobljeno 11. 10.2019 s spletne strani <https://repositorij.unilj.si/lzpisGradiva.php?id=87674>
- Krel, M. (2014). *Analiza plakatov – Slovenski gledališki plakat*. Pridobljeno 5. 10. 2019 s spletne strani <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=45530>
- Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>
- Učni načrt. Program osnovna šola. Likovna vzgoja (2011)*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www2.arnes.si/~soppnova/Glavni_okvir/UN_likovna_vzgoja_OS.pdf

Stepišnikova pot na Zgornji Ložnici

Gabrijela Ploj Zavšek, *Osnovna šola Pohorskega odreda Slovenska Bistrica*

Povzetek

Dejavnost Stepišnikova pot v okviru projekta POGUM je razvijanje kompetenc podjetnosti, s katerimi spodbujamo razvijanje in krepitev kulturne dediščine Zgornje Ložnice in Slovenske Bistrice. Stepišnikova pot je pot, ki vodi skozi kraje na Zgornji Ložnici, in obstaja že dlje časa. Učenci so pot ponovno označili, posneli video in izdelali zloženko z namenom spodbujanja turizma in načrtovanja trajnostnega turizma na območju Slovenske Bistrice. Učenci so s pomočjo dejavnosti pridobili znanja, vezana na raziskovalno dejavnost in ustvarjalno učenje. Razvijali so naslednje podjetnostne kompetence: odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, vizija, vrednotenje zamisli, sodelovanje, etično in trajnostno mišljenje in vključevanje virov. Projektna dejavnost je usmerjena v nadgrajevanje v smislu organizacije pouka oz. tehniškega dne, z izdelano zloženko pa želimo spodbujati poznavanje Stepišnikove poti in turizma na Zgornji Ložnici v širšem družbenem okolju.

Ključne besede: Lovro Stepišnik, pot, turizem, kulturna dediščina

Uvod

Naše izbrano področje je kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti. Najpomembnejše vsebinske smernice pri opisani dejavnosti in dejavnostih na splošno, ki so potekale med poukom, smo usmerjali predvsem v raziskovanje naravne in kulturne dediščine domačega kraja. Povezanost šole z lokalnim okoljem je namreč zelo pomembna, tako da se tudi izbrano področje in vsebinske smernice smiselno navezujejo na izvedbeni kurikulum šole.

Stepišnikova pot je pot, ki vodi skozi okoliške kraje Zgornje Ložnice. Učenci so ponovno označili glavne točke Stepišnikove poti s pohodom in tako izmerili dolžino poti in čas hoje. Posneli so krajši video, ki označuje dele poti. Pri predmetu geografija v 9. razredu so učenci najprej pogledali videoposnetek, nato pa razmišljali o aktualnih razmerah na področju turizma v domačem kraju. Predlagali so nove ideje za morebitne izboljšave za razvoj trajnostnega turizma na Zgornji Ložnici.

Z načrtovanjem in izvedbo smo želeli doseči naslednje kompetence: odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, vizija, vrednotenje zamisli, sodelovanje, etično in trajnostno mišljenje in vključevanje virov. Uresničevanje dejavnosti in doseganje zastavljenih ciljev spremljamo v praksi s pomočjo dokazov, s pomočjo refleksije učencev in drugih povratnih informacij učencev o tem, kako pomembno je razvijati kulturno dediščino domačega kraja, kar ne prispeva samo k razvoju turizma, temveč tudi k razvoju posameznika. Dodatni dokazi so tudi vprašanja in odgovori učencev, ustne in praktične predstavitve, prispevki učencev k skupinskemu dosežku, zloženka, videoposnetek, samovrednotenje. Namen naše dejavnosti je predvsem oživeti kulturno dediščino domačega kraja, krepiti zavedanje o naravni in kulturni dediščini ter vrednotah, ki jih predstavlja dediščina. Želimo tudi vzbuditi zanimanje za kulturno dediščino pri otrocih in mladih ter razvijati trajnostni turizem s kulturno dediščino v domačem kraju. Za učitelje ima dejavnost pomembno strokovno utemeljenost, saj učence učimo razvijanja raziskovalne dejavnosti (tako pridobijo drugačno izkušnjo, povežejo teoretično znanje s praktičnim), na kolektivni ravni pa je predvsem pomembno sodelovanje in iskanje novih idej in rešitev, da bi se dejavnost pomembno razširila.

Za učence, pa tudi učitelje je bila dejavnost vsekakor izziv, saj je bilo treba k reševanju naloge pristopiti na drugačen način. Potrebno je bilo veliko ustvarjalnega sodelovanja in vrednotenja. Učenci so veliko raziskovali, razmišljali in dajali spodbudne predloge v zvezi s kulturno dediščino na Zgornji Ložnici danes in načrtovanjem

<p>Področje in smernice</p>	<p>Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ozaveščanje pomembnosti kulturne dediščine (in njene zgodovine) kot krepitev osebne in nacionalne identitete ter njeno razumevanje kot priložnost promocije in razvoja – Povezovanje v medgeneracijskih dejavnostih: prispevanje k bogatitvi lokalne skupnosti. – Spodbujanje zavesti pri učencih, da nas drugačnost in raznolike kulturne izkušnje bogatijo.
<p>Cilji</p>	<p>Učenec:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Učim se vrednotiti naravno in kulturno dediščino Slovenije kot temelj za razvoj turizma. – Razmišljam o gospodarskem pomenu turizma za lokalno skupnost. – Ob primerih vrednotim in razvijam odnos do kulturne dediščine svojega domačega kraja in lastne države. – Analiziram posledice gospodarskega razvoja za okolje. – Ozaveščam o pomembnosti ohranjanja okolja za trajnostni razvoj družbe v sedanjosti in prihodnosti. – Na primeru domače regije se urim in usposabljam za uporabo preprostih metod raziskovalnega dela na lokalnem in regionalnem območju ter razvijam sposobnost za vključevanje v odločanje o njihovem razvoju.
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Učenci so ponovno označili glavne točke Stepišnikove poti s pohodom in tako izmerili dolžino poti in čas hoje. Posneli so tudi video, ki označuje dele poti. Pri predmetu geografija v 9. razredu so si učenci najprej ogledali videoposnetek, nato pa razmišljali o aktualnih razmerah na področju turizma v domačem kraju. Predlagali so nove ideje za morebitne izboljšave za razvoj trajnostnega turizma na Zgornji Ložnici.</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<p>Odkrivanje priložnosti: Učenec prepozna in oceni priložnosti za pomen turizma z raziskovanjem družbenega, kulturnega in ekonomskega okolja, razišče potrebe in izzive, na katere je treba odgovoriti.</p> <p>Ustvarjalnost: Učenec ob primerih razvija različne zamisli in priložnosti za ustvarjanje vrednosti pomena naravne in kulturne dediščine zase in za svojo domači kraj.</p> <p>Vizija: Učenec analizira posledice gospodarskega razvoja za okolje in ozavešča pomembnost ohranjanja okolja za trajnostni razvoj družbe v sedanjosti in prihodnosti.</p> <p>Vrednotenje zamisli: Učenec vrednoti zamisli, ki jih je oblikoval za pomembnost ohranjanja okolja za trajnostni razvoj in razvoj turizma na Zgornji Ložnici;</p> <p>Sodelovanje: Učenec pri pregledu sedanjih in prihodnjih možnosti za turizem na Zgornji Ložnici sodeluje z drugimi, mreži pri iskanju idej.</p> <p>Etično in trajnostno mišljenje: Učenec ovrednoti učinke zamisli ohranjanja turizma domačega kraja na ciljno skupino, kako bo to vplivalo na turizem celotne Slovenije.</p> <p>Vključevanje virov: Učenec pridobi materialne in nematerialne vire (terensko delo, pretekla učna snov) za realizacijo svoje zamisli.</p>
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – vprašanja in odgovori učencev, – refleksija učencev, – ustne in praktične predstavitve, – prispevki učencev k skupinskemu dosežku, – zloženska, – film
<p>Refleksija</p>	<p>Učenci so ob koncu dejavnosti s pomočjo samovrednotenja ocenili doseganje ciljev učne ure in tako doseganje zastavljenih podjetnostih kompetenc.</p>

razvoja turizma v prihodnje. Vsekakor pa so pri vsaki dejavnosti tudi šibkosti oz. področja, ki bi potrebovala še več pozornosti. Učencem je bilo treba predstaviti zgodovinski okvir – čas, v katerem je deloval Lovro Stepišnik; o njem so vedeli že precej, vendar ne vsega. Pokazali so veliko mero pripravljenosti za delo, kar ni bilo čisto konvencionalno, saj je pospešilo delo na terenu, medtem ko je nekoliko ustavilo pripravo videa in zloženke. Naslednja težava je bila tudi, da učenci niso poznali korelacije med Stepišnikom in dr. Vošnjakom (skupna ustanovitev Bralnega društva pod Pohorjem in prve slovenske potujoče knjižnice Slovenske bukvarnice) (Vozel in Badovinac, 2011).

Vsekakor si želimo, da bi dejavnost uspešno nadgrajevali, saj je na tem področju in na področju vse kulturne dediščine Slovenske Bistrice še veliko neraziskanega in potrebuje vso pozornost.

Sklep

Dejavnost je takšna, da vsekakor zahteva nadgradnjo, nadaljevanje in dopolnitev. V prihodnje želimo Stepišnikovo pot (s pomočjo brošure, ki je bila izdelana) dodatno promovirati v smislu ohranjanja kulturne dediščine domačega kraja in hkrati kot način spodbujanja zdravega načina življenja – orientacijski pohod.

Viri in literatura

Vozel, P., Badovinac, B. (2011). Lovro Stepišnik in potujoče knjižničarstvo na Slovenskem na prehodu iz 19. v 20. stoletje. *Knjižnica*, 55 (2011)2-3, 223–238.

Razvoj kompetence podjetnosti pri predmetu kemije – sklop *Atom in periodni sistem elementov*

Darja Bremec, Osnovna šola Belokranjskega odreda Semič

Povzetek

Namen prispevka je predstaviti poučevanje učnega sklopa *Atom in periodni sistem* pri kemiji, v katerega so bili vključeni vsi osmošolci Osnovne šole Belokranjskega odreda Semič in v katerem so bili načrtovani učni cilji in kompetence podjetnosti. Predstavljeni pristop zahteva premišljeno načrtovanje pouka, pri čemer so upoštevane tako didaktične posebnosti predmeta kot dejavnosti za doseganje kompetence podjetnosti. Ideja za izvedbo primera izhaja iz osebnega spoznanja pri poučevanju kemije, pri katerem sem kot učiteljica opazila, da imajo učenci težave z načrtovanjem lastnega učenja. Opravila sem anketo, s katero sem želela posneti stanje in odgovoriti na vprašanja, kako se učenci lotevajo zahtevnih raziskovalnih nalog, kako načrtujejo in spremljajo opravljeno delo. Prav tako me je zanimalo, ali si učenci v začetku šolskega leta naredijo popoldanski urnik svojih obveznosti. Rezultati ankete so potrdili moje predvidevanje: 58 odstotkov učencev ne pripravi popoldanskega urnika svojih obveznosti, 73 odstotkov učencev dela na zahtevnih raziskovalnih nalogah in svojega dela na načrtuje po korakih, pri tem so omejeni zgolj na datum oddaje, enak odstotek učencev ne spremlja svojih korakov opravljenega dela. Na podlagi dobljenih rezultatov je sledilo načrtovanje deseturnega učnega sklopa po modelu 2 s poudarkom na razvoju podkompetenc podjetnosti, tj. sodelovanja in izkustvenega učenja na treh razvojnih stopnjah, ter doseganju učnih in procesnih ciljev predmeta kemija. Učenci so v učnem sklopu o atomu pridobivali znanje s področja atom in periodni sistem, razvijali načelo digitalizacije in hkrati razvijali podjetnostno kompetenco na področju k dejanjem. Med dokazi učnega sklopa izstopajo didaktične igre, ki so v celoti izdelek učencev, v katerih se odražajo tako doseženi cilji sklopa kot tudi načrtovane podkompetence in načelo digitalizacije.

Ključne besede: načrtovanje in upravljanje, sodelovanje, izkustveno učenje kemije, atom

Uvod

Osnovna šola Belokranjskega odreda Semič deluje v projektu POGUM na področju kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti – kultura sobivanja v raznolikosti – s tremi vsebinskimi smernicami. V času projekta smo veliko dejavnosti izvajali po modelu 1, pri čemer smo z učenci razvijali podjetnostno kompetenco kot celoto. Pri delu nam je zelo koristilo sodelovanje v projektu Youth Start – Entrepreneurial Challenges – Izzivi podjetnosti za mlade, katerega namen je spodbujanje razvoja različnih veščin, med katerimi so izpostavljene ustvarjalnost, inovativnost, samoiniciativnost in podjetnost, skladno z opredelitvijo v evropskem referenčnem okviru ključnih kompetenc (Priporočilo evropskega parlamenta in sveta o ključnih kompetencah za VŽU, UL EU, 30. 12. 2006).

V šolskem projektne timu smo se na začetku sodelovanja v projektu usmerili na izzive, ki so vključevali vse učence in učitelje naše šole. V tej fazi smo načrtovali različne dejavnosti za razvoj kompetence podjetnosti, ki smo jih vključevali v razredne ure. Z razredniki smo se dogovorili, kako lahko pri razrednih urah učence spodbujajo k razvijanju podjetnostne kompetence. V okviru razvojnega tima smo za kolektiv pripravljali delavnice, na katerih so se učitelji seznanjali in izkušensko spoznavali korake metode »design thinking in EntreComp«. Pri pripravi delavnic smo se naslanjali na vsebino okvira EntreComp, ki razlaga, kako naj bi razumeli znanje, spretnosti in stališča, ki tvorijo podjetnostno kompetenco – odkrivanje in izkoriščanje priložnosti oziroma zamisli ter njihovo preoblikovanje v družbeno, kulturno, finančno ali drugo vrednost (EntreComp, 2019). V zadnjem letu vključenosti v projekt smo se člani tima odločili, da na podlagi izkušenj začnemo uvajati podkompetence v posamezna predmetna področja, tj. razvijati model 2. Ta način načrtovanja in izvajanja pouka je od posameznega učitelja zahteval sprejetje in razumevanje ideje, da lahko hkrati z razvojem kompetence podjetnosti pri svojem

pouku realizira tudi cilje po učnem načrtu posameznega predmeta oz. predmetnega področja. Na ta način smo v projektu naredili korak naprej. Z učitelji smo debatirali in preizkušali načine načrtovanja pouka tako, da so v učnih načrtih iskali izzive, kako operacionalizirati in povezati učne cilje s kompetencami podjetnosti.

V projektu sem bila v dveh vlogah – vodja razvojnega tima in učiteljica kemije. Pri posameznih učencih sem opazila, da imajo težave z načrtovanjem lastnega dela. Odločila sem se, da svojo hipotezo preverim z anketnim vprašalnikom pri vseh učencih osmega razreda. Zanimalo me je, ali si osmošolci na naši šoli v začetku šolskega leta izdelajo popoldanski urnik svojih obveznosti; kako se lotijo dodeljenih zahtevnih raziskovalnih nalog; ali si načrtujejo delo po korakih in ali spremljajo svoj napredek z dodeljenimi kazalniki opravljenega dela. Za učence sem pripravila anketni vprašalnik v aplikaciji MS Forms ter povezavo delila z učenci prek spletne učilnice za kemijo v MS Teams.

K izpolnitvi vprašalnika sem nagovorila vse osmošolce pred začetkom načrtovanja učnega sklopa *Atom in periodni sistem elementov* v mesecu novembru 2021.

Preglednica 1: Število sodelujočih učencev v anketi

Število vseh sodelujočih osmošolcev	Število izpolnjenih anket	Skupaj izpolnjenih anket v %
34	26	76

Anketni vprašalnik je izpolnilo 26 učencev od 34, kar predstavlja 76 odstotkov vseh osmošolcev oddelkov a in b.

Preglednica 2: Ali opravljaš svoje domače delo po urniku, ki si ga izdelal na začetku septembra?

Odgovor	Število odgovorov	Odgovor v %
DA	11	42
NE	15	58

Iz preglednice 2 preberemo, da 58 odstotkov učencev v septembru ne pripravi popoldanskih urnikov za svoje šolske obveznosti, učenje in opravljanje domačih nalog.

Preglednica 3: Kako načrtuješ svoje lastno delo, ki od tebe zahteva več časa?

Odgovor	Število odgovorov	Odgovor v %
Delo si načrtujem do datuma.	10	38
Dela si ne načrtujem.	9	35
Delo si načrtujem s pomočjo časovnice, ki si jo predhodno pripravim.	7	27

27 odstotkov osmošolcev je na vprašanje, kako načrtujejo svoje delo, ki od njih zahteva več časa, odgovorilo, da za svoje delo pripravijo časovnico, 38 odstotkov učencev svojega dela ne načrtuje, 35 odstotkov pa se jih zgolj omeji na datum oddaje naloge.

Preglednica 4: Ali pri samostojnem delu svoj napredek spremljaš v obliki dnevnika?

Odgovor	Število odgovorov	Odgovor v %
DA	7	27
NE	19	73

73 odstotkov učencev ne spremlja svojega napredka.

Preglednica 5: Ali si pri samostojnem delu določim kazalnike za opravljeno delo?

Odgovor	Število odgovorov	Odgovor v %
DA	11	42
NE	15	58

Podatki v preglednici 5 kažejo, da več kot polovica učencev za svoje naloge ne določa kazalnikov, torej nalogo opravlja, ne da bi se evalvirali.

Rezultati ankete so potrdili mojo hipotezo, da imajo učenci težavo z načrtovanjem lastnega dela. Pridobljeni rezultati so me dodatno nagovorili za načrtno razvijanje določenih podjetnostnih podkompetenc, in sicer izkustveno učenje, načrtovanje in upravljanje. Načrtovanja učnega sklopa sem se lotila s študijem modela EntreComp in pregledom podjetnostnih podkompetenc, ki bi jih uspela realizirati pri predmetu kemije s sklopom *Atom in periodni sistem elementov*. V učnem načrtu sem poiskala predvsem vsebinsko povezavo s podkompetencami sodelovanje, izkustveno učenje, načrtovanje in upravljanje. Odločila sem se, da bom v okviru učnega sklopa načrtovala krepitev sodelovanja in povezovanja prek celotne izkušnje ustvarjalnega procesa s strategijo projektne dela od načrtovanja do izvedbe s poudarkom na vseh potrebnih elementih, ki tvorijo različna dela.

Pri načrtovanju sem sledila šestim korakom projektnega učenja. Posamezne faze so prikazane v preglednici 6.

Preglednica 6: Koraki projektnega dela in opis dejavnosti (Altagić idr., 2006)

KORAKI	OPISI DEJAVNOSTI
Pripravljalna faza oz. nastanek ideje	Seznanitev učencev s projektnim učenjem, predstavitev ciljev in kriterijev ocenjevanja ter predvidenih končnih izdelkov, oblikovanje projektne skupine, ki vključuje od 2 do 4 člane; učenci predlagajo temo, ki bo obdelana s projektno metodo (nevihta možganov).
Izdelava idejne skice projekta	Izdelava idejne skice projekta, razprava o konkretnih dejavnostih, ki jih je treba opraviti med projektne delo, razmišljanje o virih, iz katerih bodo člani črpali spoznanja in podatke za projektne delo, razčlenitev nalog in ciljev s pomočjo idejne skice
Načrtovanje izvedbe projektne korakov	Načrtovanje izvedbe posameznih dejavnosti, uresničevanja ciljev in končnih rezultatov projektne dela
Izdelava projektne izdelka	Faza preučevanja, učenja in priprave projektne izdelkov, ki je glavino vsega dela pri projektne učenju, dejavnosti projektne skupine z 2 do 4 člani lahko potekajo v individualni obliki, dvojicah ali na skupinski ravni, vrednotenje opravljenega dela, podajanje idej in medsebojnih povratnih informacij za izboljšavo
Predstavitev rezultatov	Predstavitev končnega izdelka, predstavitev uspešno rešenega problema, razstava ali prireditev; predstavitev oplemenitimo z uporabo orodij IKT za pripravo vizualno bogatega gradiva.
Ocenjevanje korakov projektnega učenja in predstavitve rezultatov	Ocenjevanje ni omejeno zgolj na ocenjevanje projektne izdelka, temveč tudi na dejavnost učencev v posameznih korakih projektnega učenja; rezultate in ves potek projekta ovrednotijo vsi udeleženci.

Poudarek pri načrtovanju učnega sklopa pri kemiji v obsegu 10 ur je bil na doseganju učnih in procesnih ciljev in razvoju podjetnostnih podkompetenc na treh razvojnih stopnjah. Učenci so pridobivali znanje s področja atoma in periodnega sistema, razvijali načelo digitalizacije in hkrati razvijali podjetnostno kompetenco na področju k dejanjem s poudarkom na podkompetencah načrtovanje in upravljanje, sodelovanje in izkustveno učenje, ko so pridobivali znanje prej omenjene učne teme in razvijali lastni izdelek v obliki didaktične igre.

Pri načrtovanju kompetence podjetnosti sem se naslanjala na EntreComp ter preučila vsebino posamezne podkompetence in ravni strokovnosti.

Sodelovalno učenje lahko opredelimo kot vzgojno-izobraževalno strategijo, pri kateri delajo udeleženci v majhnih strukturiranih skupinah. Kot je opisano v EntreComp, sem od vseh učencev pričakovala, da začetno raven – *zmorem enakovredno delovati v timu – nadgradijo z ravno samostojnosti – učenci sodelujejo z različnimi posamezniki in skupinami za ustvarjanje vrednosti.*

Podkompetenca izkustveno učenje zajema razmišljanje o uspehih, učiti se učenja in učenje iz lastnih izkušenj. Tako so učenci razvijali podkompetenco na začetni ravni, pri čemer so prepoznavali, kaj so se naučili s sodelovanjem v dejavnostih za ustvarjanje vrednosti. Za vsako opravljeno delo so razvijali izkustveno učenje na ravni samostojnosti, pri čemer so razmišljali o svojih dosežkih in neuspehih in jih vrednotili. Nekateri so zmogli razvijati podkompetenco že na ravni odgovornosti, da so lahko izboljševali svoje sposobnosti ustvarjanja vrednosti s predhodnimi izkušnjami in medsebojnimi pogovori.

Obe opisani podkompetenci sta tesno povezani z načrtovanjem in upravljanjem. Model EntreComp tudi to podkompetenco opredeljuje na treh ravneh. Učenec razvija začetno raven, ko je zmožen opredeliti cilje za preproste dejavnosti, ki ustvarjajo vrednost. Na ravni samostojnosti učenci izdelujejo akcijski načrt, ki opredeljuje prednostne naloge in mejnike za doseganje ciljev. Na ravni odgovornosti pa učenci za svoje načrte že poiščejo izboljšave in prilagoditve spreminjajočim se razmeram. Po teoriji o formativnem spremljanju bi temu rekli samovrednotenje lastnega dela (EntreComp, 2019).

Področje in smernice	<p>Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti – kultura sobivanja v raznolikosti</p> <ul style="list-style-type: none"> – Krepitev sodelovanja in povezovanja prek celotne izkušnje ustvarjalnega procesa: celovita priprava dela/projekta od načrtovanja do izvedbe s poudarkom na vseh potrebnih elementih, ki tvorijo različna dela (kakšna je delitev nalog, kdo kaj dela, kako se organiziramo, kako pripravljamo vsebino itd.)
Cilji	<ul style="list-style-type: none"> – Samostojno in skupinsko delo pri projektne delu <i>Atom in periodni sistem elementov.</i> <p>Nameni učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – spoznati zgodovinski razvoj zgradbe atoma v povezavi z razvojem človeške družbe; – naučiti se vse o zgradbi atoma; – izdelati 3D model atoma v dogovorjeni velikosti (Z modelom bom prikazal natančno zgradbo atoma ali Izdelal bom namizno igro na temo Atom in periodni sistem elementov.); – iz periodnega sistema znati prebrati lego atoma in njegovo zgradbo (S pomočjo periodnega sistema elementov bom znal določiti elektrone, protone, nevtrone, lupine in valenčne elektrone.); – spoznati tri pomembne izotope in poznati njihov pomen; – <i>načrtovati svoje naloge in upravljati s svojim časom;</i> – <i>sodelovati in komunicirati s sošolci;</i> – <i>izkustveno učenje.</i>

Opis dejavnosti

Načrtovanih deset učnih ur sem razdelila tako:

Uvodna ura (1 ura) s poudarkom na predstavitvi projekta in podkompetenc, namenov učenja, predstavitvi dela na predmetnem projektu, zapisu akcijskega načrta z namenom načrtovanje lastnega dela, delitvi v skupine.

Od druge do tretje ure so učenci delali v skupini. Vsaka skupina je obravnavala eno učno temo (zgradba atoma, zgodovinsko odkrivanje atoma, vrstno in masno število, izotop, zgradba elektronske ovojnice in razporeditev elektronov po lupinah, lega atoma v periodnem sistemu elementov). Od četrte do sedme ure so učenci oblikovali nove ekspertne skupine, pri čemer je bila nova skupina sestavljena iz člana ene od skupin. Vsak član je moral v novi skupini predstaviti svojo naučeno učno temo. Od osme do desete ure so učenci delali individualno, izdelovali so izdelek v obliki didaktične igre in poiskali povratno vrstniško informacijo.

Potek učnih ur

Prva ura je bila za vse oddelke zasnovana enako. Vsem učencem smo predstavili projekt POGUM in model EntreComp. Učencem je bila prikazana »rožica« in umerjeni so bili na področje k dejanjem in izbrane podkompetence, ki so bile učencem natančno predstavljene v obliki kriterija uspešnosti. Sledilo je navodilo, kako bodo načrtovali in spremljali svoje delo sami. Zato so dobili pripravljeno tabelo, v katero so vnašali za vsako uro kriterije uspešnosti in načrt dela za uro. Ob koncu ure so svoje delo evalvirali in opredelili domačo nalogo. Naslednjo uro so domačo nalogo pregledali in si zapisali povratno informacijo. Takšno načrtovanje so učenci ponavljali iz ure v uro. Kriterije uspešnosti za posamezno uro so učenci oblikovali za vsako uro posebej.

V obeh oddelkih so učenci razvijali podkompetenco sodelovanja, a različno v oddelkih a in b. V oddelku b so z enakim obsegom ur izvajali sodelovalno delo po metodi zloženke. Učenci so v prvi uri oblikovali ekspertne skupine in si izbrali učne teme, katerih naslovi so jih pritegnili. Skupaj so ponovili kriterije za uspešno sodelovalno delo, ki so jih razvijali predhodno leto v sklopu projekta ATS STEM s poudarkom na razvoju prečnih veščin.

Tako so v drugi in tretji uri učenci spoznavali snov in reševali naloge, ki jih bodo rešili skupaj s svojimi sošolci v novi skupini. Učenci so pripravili o temi zapis v zvezek in predhodno rešili vaje v delovnem zvezku. Člani skupine so se skupaj pripravljali za učenje svojih sošolcev, saj so naslednjo uro prevzeli vlogo učitelja. Od četrte do sedme šolske ure so se učili v novih skupinah. Skupine so bile oblikovane tako, da so bili v skupini različni člani skupin, saj je vsak član v novi skupini razložil svojo temo. Trenutni vodja »učitelj« je poskrbel, da so si njegovi člani zapisali snov v zvezek in rešili načrtovane naloge. Po predstavitvi so člani skupine predstavitelju dali pisno povratno informacijo o predstavitvi. Tudi predstavitelj je reflektiral svoj nastop. Tako je vsak učenec prejel povratno informacijo o svojem delu in nastopanju. Ure so se ponovile, dokler niso vsi učenci predstavili svojih tem.

V oddelku a so se učenci učili v heterogenih skupinah. Skupaj so ponovili kriterije za uspešno sodelovalno delo, ki so jih razvijali predhodno leto v sklopu projekta ATS STEM s poudarkom na razvoju prečnih veščin.

Po skupinskem delu je od osme do desete ure sledilo samostojno delo pri izdelku. Vsak učenec je moral v štirih urah (dve uri pri pouku in dve uri domačega dela) izdelati izdelek v obliki igre ali model atoma z vprašanji za ponavljanje. Igre so lahko bile namizne ali v obliki kvizov. Učenci so se samostojno odločili za izdelek. Vsak učenec je svoje delo načrtoval tako, da je utrjeval že usvojeno podkompetenco načrtovanje in upravljanje s pomočjo preglednice, ki je bila učencem že dobro poznana iz prejšnjih ur. Med delom je za pomoč lahko prosil tudi sošolca in tako uril večino sodelovalnega dela. Po drugi uri dela pri izdelku je sledila predstavitev ideje izdelka sošolcu, o kateri je partner v dvojici dal povratno informacijo. Povratna informacija je bila lahko ustna ali pisna. V zadnji, četrti uri je posameznik svojo izdelek izboljšal in dokončal ob upoštevanju povratne informacije sošolca. Projekt se je končal z zaključno uro, ko so učenci svoje izdelke prinesli v šolo in jih preizkušali. Ob igranju so učenci v skupini utrjevali znanje o atomu, po igri pa dali skupno pisno povratno informacijo o izdelku. Učenec je bil uspešen, če je oddal izdelek »igro«, načrt načrtovanega dela in pridobil povratne informacije o izdelku.

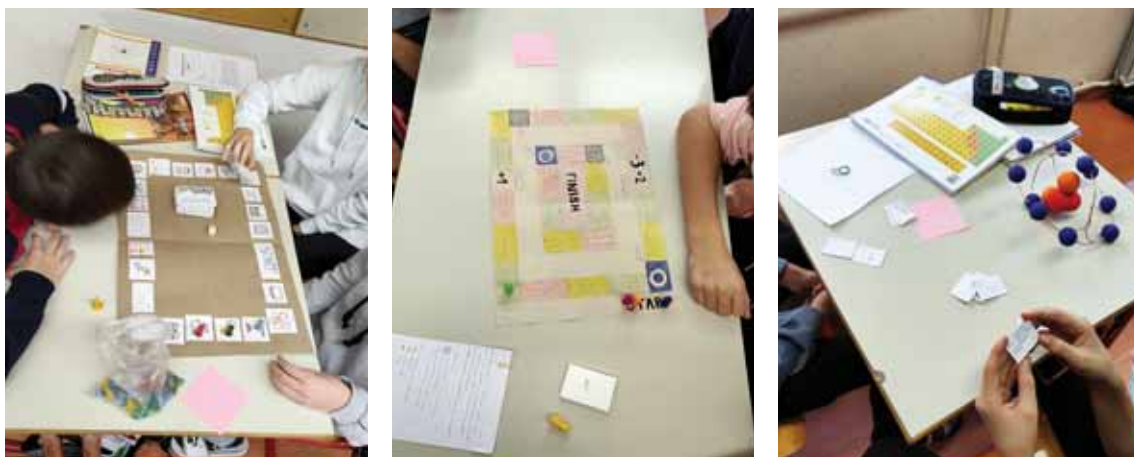
<p>Kompetenca/ kompetence</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Načrtovanje in upravljanje - Sodelovanje - Izkustveno učenje
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Učenci so se med poukom urili v načrtovanju in upravljanju, tako da so sistematično načrtovali svoje delo pri pouku in doma. Preglednico so lahko izpolnjevali pisno v zvezku oz. na list ali elektronsko v spletni učilnici (dokaz 1: izpolnjena preglednica v MS Teams).</p> <p>Učenci so utrjevali kompetenco sodelovanja v sodelovalnem delu med učenjem nove snovi (dokaz 2: fotografija skupin).</p> <p>Dokazi izkustvenega učenja so nastajali pri izdelavi učenčevega izdelka (dokaz 3: fotografije namiznih iger, dokaz 4: povezava na spletne strani Kahoot in Wordwall) in dajanju povratnih informacij (dokaz 5: zapis povratnih informacij).</p>
<p>Refleksija</p>	<p>V projektu je sodelovalo 34 učencev pri kemiji v 8. razredu. Delo je potekalo v šoli in doma. Za sodelovanje na daljavo so učenci uporabljali svoje pametne telefone in šolske tablice, doma pa domačo računalniško opremo. Učenci so pri delu na daljavo komunicirali prek aplikacije Teams. Pojavile so se tudi tehnične težave, predvsem ko se tablice niso povezale v MS Teams. Učenci takrat niso dostopali do spletne učilnice, v kateri je bil shranjen akcijski načrt. Težavo smo rešili s tiskano različico akcijskega načrta. Učenci so bili ves čas aktivni in opravili so vse načrtovane naloge ob času. Uspešni so bili tudi pri izdelavi didaktičnih iger za utrjevanje znanja. Ker so to izdelki, ki so jih naredili učenci sami, je zanimanje za njih izredno. Učenci so si na začetku pouka kemije izbrali igro z željo ponoviti oziroma utrditi svoje znanje. Nastali didaktični kvizi pa so deljeni v spletni učilnici kemije in jih učenci rešujejo za domače delo.</p> <p>Po spremljavi dela učencev in njihovih zapiskih lahko sklepam, da je načrtovanje lastnega dela za napredek in uspeh zelo pomembno. Jasni cilji pripeljejo do uspešnega zaključka. Pri delu so se pokazale tudi težave. Peščica učencev svojega načrtovanja ni natančno zapisovala, tudi domače delo je bilo opravljeno površno. Bodisi si domačega dela niso načrtovali bodisi ga niso opravili. Tako so učenci lahko izkusili pomen sistematičnosti in domačih nalog. Ko so se pokazale vrzeli v znanju, sem prekinila skupinsko delo in pravila hitri pregled z razlago. Seveda sem se z učenci ves čas pogovarjala o namenu načrtovanja ter izkustvenem učenju. Vedno smo se vračali k tretji razvojni stopnji, ki opisuje, da v njej učenci izboljšajo svoje sposobnosti ustvarjanja vrednosti s predhodnimi izkušnjami in medsebojnimi pogovori.</p>

Akcijski načrt: načrtujem svoje delo			
	Zapis kriterija in načrta dela v posamezni šolski uri.	Kriterij uspešnosti. Ali sem pri uri dosegel zastavljene cilje? Kaj bo naloga za doma?	Kako uspešen sem bil pri opravljanju domačega dela?
1. ura	Zgradba atoma Cilj: spoznam zgradbo atoma Namen: naučim se zgradbo atoma in naredim zapiske o prebrani snovi Zapiski: gž str.38-41, u 26-27	-dokončam zapiske o zgradbi atoma -rešim preverjanje znanje	-pri opravljanju domačega dela sem bila uspešna -rešila sem preverjanje znanja in dokončala zapiske o zgradbi atoma
2. ura	Zgradba elektronske ovojnice Cilji: naučila se bom vse o zgradbi atoma. Vedela bom, da ima elektronska ovojnica lupine in da so notri elektroni. Znala bom razvrščati elektrone po elektronskih lupinah. Zapiski: DZ 51, učbenik 34,35	-preberem snov o elektronski ovojnici	-pri opravljanju domačega dela sem bila uspešna saj sem prebrala snov o elektronski ovojnici
3. ura	Nadaljujem delo iz prejšnje ure	-rešim naloge v gž str.53-55	Pri opravljanju domačega dela sem bila uspešna saj sem rešila vaje v gž
4. ura	Predstavim snov ki sem jo prejšnjo uro obravnavala svojim sošolcem	-ponovim snov ki mi jo je predstavil sošolec	Pri opravljanju dela sem bila uspešna saj sem ponovila snov
5. ura	Nadaljujem delo prejšnje ure	Ponovim snov ki sem jo na novo spoznala	Pri opravljanju domačega dela sem bila uspešna saj sem snov ponovila
6. ura	Snov o elektronski ovojnici predstavim sošolcem	Nimam domače naloge	

Slika 1: Načrtovanje lastnega dela

Slika 2: Skupinsko delo

Slike 3, 4 in 5: Fotografije namiznih iger

Sklep

Z izvedbo učnega sklopa sem bila zadovoljna. Pri učnih urah so bili aktivni in uspešni vsi učenci. Ob koncu mini projekta so nastala raznolika gradiva v obliki didaktičnih iger za utrjevanje znanja pri kemiji. Med učenci so igre izzvale veliko pozornosti, predvidevam, da tudi zato, ker so bile avtorstvo učencev samih. Zame kot učiteljico je pri tem bilo pomembno, da so učenci svoje igre oblikovali v procesu projektne dela, pri čemer so nastali avtentični izdelki. In kot je značilno za izkustveno učenje, je načrtovanje lastnega dela za napredek in uspeh zelo pomembno. Učenci, ki so imeli delo dobro načrtovano, so oddali boljše izdelke. Zavedam se, da deset ur premalo za ponotranjenje podkompetence načrtovanja lastnega učenja, zato jo bom z učenci še utrjevala in izkušnje prenašala na kolektiv: spodbujanje sodelovanja in izkušenjskega učenja. V svojem mini projektu sem načrtno razvijala zgolj tri podkompetence, čeprav so bile v izvedenem učnem sklopu prepoznavne še nekatere druge, kot so odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, motiviranost in vztrajnost, vključevanje virov. Menim, da se moramo učitelji bolj zavedati tega, saj proces učenja pri posameznih učencih poteka različno. Zato je primerno, da se v fazi refleksije pouka usmerimo na cilje, dejavnosti in kompetence ter jih analiziramo z vidika načrtovanega. Vse, kar smo pri učencih opazili izven načrtovanega učnega procesa, lahko dojemamo kot dodano vrednost, ki širi in nagovarja k nadaljnjemu vsestranskemu razvoju.

Z načrtovanjem podjetnostne kompetence pri učnem sklopu je večina osmošolcev pridobila izkušnjo o pomenu načrtovanja in upravljanja lastnega učenja in hkrati usvojila novo učno snov. Pri opisanem poučevanju kemije v osmem razredu sem spoznala, da lahko posamezne kompetence podjetnosti razvijam podobno tudi pri ostalih predmetih v vseh razredih, v katerih jih poučujem. V prihodnje bom nadaljevala s predstavljeno izkušnjo ter učence spodbujala k razvijanju različnih ravni kompetenc podjetnosti, saj se mi zdi smiselno, da že usvojene kompetence dopolnijo in poglobijo.

Viri in literatura

Altagić, G. idr. (2006). Projektno delo: gradivo za učitelje. Ljubljana: Center za poklicno izobraževanje.

Atom in peroidni sistem - Quiz (wordwall.net)

Atom in periodni sistem elementov TO – Random wheel (wordwall.net)

Kemija - Quizizz

Polšak, A. (ur.). (2019). EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Youthstart. Pridobljeno 20. 2. 2022 s spletne strani <http://www.youthstart.eu/si/about/>

Učni načrt. Program osnovna šola. Kemija (2011). Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_kemija.pdf

Z izdelavo sanjske igrače do razvoja kompetenc podjetnosti

Katja Leva in Urška Motaln, 2. osnovna šola Slovenska Bistrica

Povzetek

V prispevku predstavljamo, kako so drugošolci na tehničnem dnevu z naslovom Od ideje do igrače krepili kompetence podjetnosti. S svojo samostojnostjo, domišljijo, ustvarjalnostjo in vztrajnostjo so bili na koncu dneva zadovoljni s svojim izdelkom – sanjsko igračo. V sedanjem šolskem sistemu dajemo prednost aktivnemu učencu. Učence vključujemo v načrtovanje dejavnosti, izhajamo iz njih, spodbujamo jih, da izrazijo svoje misli, usmerjamo jih k cilju, poti do cilja pa izberejo sami. Želja po neodvisnosti se pri otroku pokaže zelo zgodaj. Če mu dovolimo, da izhaja iz sebe, je njegova motivacija za doseg ciljev večja. Tudi samostojnost igra v otrokovem razvoju pomembno vlogo, saj si z njo krepki samozavest, razvija občutek odgovornosti, uspešnosti, zavzetosti, krepki delovne navade in zadovoljstvo ob opravljeni dejavnosti oziroma nalogi. Vse te lastnosti moramo začeti pri otroku razvijati že zelo zgodaj s pomočjo igralnih dejavnosti. V sklopu tehničnega dneva so učenci usvojili poleg veččin samostojnosti, odgovornosti, spretnosti tudi kompetence podjetnosti. Spoprijeli so se z vsemi tremi področji – zamisli in priložnosti, viri, k dejanjem. V prispevku so predstavljene faze dela in zaključna refleksija učencev.

Ključne besede: ideja, sanjska igrača, načrtovanje, ustvarjalnost, vrednotenje idej, motiviranost

Uvod

V današnjem času se svet izredno hitro tehnološko razvija, zato zahteva od družbe prilagoditve, iznajdljivost. Iznajdljivost pa lahko dosežemo, če smo opolnomočeni z idejami, vizijo, smo dovolj motivirani, znamo načrtovati. Zato šolski sistem teži k dejavnostim, ki »dela« učenca aktivnega. Otroci imajo doma veliko igrač, ki so v večini narejene. To pomeni, da otrokom ni treba veliko razmišljati o njih. Marsikdo od otrok ne zna povedati, katera je njihova najljubša igrača. Preprosto vzamejo eno izmed mnogih in se igrajo. Vemo pa, da možgani najbolj delujejo takrat, kadar si moramo nekaj izmisliti ali ustvariti sami (Divjak, 2008, 97–99). Ta izziv smo postavili tudi drugošolcem, saj je za otroka 21. stoletja nujno, da išče ideje, jih zna načrtovati in jih na koncu tudi realizirati. Naša šola je že v preteklosti v okviru različnih projektov razvijala pri učencih ideje, inovativnost, podjetništvo. V preteklem šolskem letu pa smo se odločili, da bomo v sklopu projekta POGUM predvsem dali poudarek veččinama ustvarjalnosti in načrtovanja (Polšak idr., 2019).

V prispevku so predstavljene faze dela, kako so učenci ob predhodno izdelanih načrtih izdelali svojo sanjsko igračo od zasnove na začetku do načrtovanja in izdelovanja vse do vrednotenja dela na koncu učnega procesa. Poleg veččin samostojnosti in odgovornosti so učenci razvijali kompetence načrtovanje in upravljanje, motiviranost, vztrajnost in ustvarjalnost (podjetnostna kompetenca). Nikakor pa nismo spregledali področij, ki smo ju izbrali za vodilni v projektu POGUM – samooskrba in kulturna dediščina. Učence smo spodbujali, da so razmišljali o ustvarjanju takšnih igrač, ki jih lahko izdelamo iz materialov ponovne uporabe. Prav tako smo jih izzvali, da so povprašali starše, babice in dedke o igračah, s katerimi so se igrali oni, kaj so jim pomenile, kje so jih dobili ipd. Učenci so začeli razmišljati o svoji sanjski igrači teden dni pred namenskom dnevom.

Področje in smernice	Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti Samooskrba in kulturna dediščina Ponovna uporaba materialov
Cilji	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> – vedo, kakšne so posledice onesnaževanja, – vedo, kako moramo ravnati z odpadki, – vedo, da ob proizvodnji in v vsakdanjem življenju nastajajo odpadki, – znajo opisati ustrezna ravnanja z odpadki za varovanje in vzdrževanje okolja, – vedo, kako potrošništvo vpliva na okolje, – vedo, da iz nekaterih snovi v tovarnah in delavnicah izdelujejo uporabne izdelke, – znajo slediti načrtu ali shemi delovnega postopka pri izdelavi tehničnega predmeta, – znajo ustvariti prostorske tvorbe z uporabo različnih materialov.
Opis dejavnosti	<p>Dejavnost 1: Uvodna motivacija Učencem pokažemo fotografijo, na kateri je na tleh v gozdu polno odpadkov. Učenci izražajo svoja mnenja o tem (kdo dela odpadke, katere vrste odpadov imamo, kaj lahko sami storimo, da zmanjšamo količino odpadkov).</p> <p>Dejavnost 2: Učenci razmišljajo, kaj vse lahko izdelamo iz odpadnega materiala. Spoznajo, da lahko naredijo svojo domišljjsko igračo. Vedo, zakaj je dobro, da igračo naredimo iz odpadnega materiala in je ne kupimo.</p> <p>Dejavnost 3: Pravljica: Popravljalnica igrač Učenci poslušajo pravljico.</p> <p>Dejavnost 4: Načrtovanje svoje domišljjske igrače Učenci razmišljajo, katero igračo si bodo izdelali. Narišejo jo na list. Zraven zapišejo material in orodja, ki jih bodo potrebovali.</p> <p>Dejavnost 5: Izdelava domišljjske igrače Učenci izdelujejo svojo igračo (lepijo, režejo, šivajo, barvajo).</p> <p>Dejavnost 6: Predstavitvev domišljjske igrače in refleksija Učenci se sedijo na tla in sošolcem predstavijo, kaj so naredili. Povedo, kateri material so uporabili, kje so ga dobili. Povedo, kaj jim je bilo všeč, ali so imeli težave. Z učenci skupaj vrednotimo po skupaj oblikovanih kriterijih.</p> <p>Dejavnost 7: Razredna razstava domišljjske igrače Igrače razstavimo na mize v učilnici in na ogled povabimo sosednji oddelek.</p>
Kompetenca/kompetence	Načrtovanje in upravljanje Vztrajnost ustvarjalnost Izkustveno učenje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Razvoj kompetenc se kaže v ustvarjenem izdelku – sanjski igrači. Za uspešno dokončano nalogo so učenci morali najprej razviti idejo, nato načrtovati svoj proces ustvarjanja igrače in pri svojem delu vztrajati ob morebitni oviri. Ob dejavnosti ustvarjanja izdelka so se izkustveno učili.
Refleksija	Učenci so bili nad potekom dela in svojimi končnimi izdelki zelo navdušeni. Delo je potekalo tekoče in ustvarjalno. V razredu je bilo ves čas bilo prisotno ustvarjalno vzdušje in nemir v najbolj pozitivnem smislu. Učenci so si pomagali med sabo, se usklajevali, prilagajali, predajali svoje ideje ter jih tudi realizirali. Svoje končne izdelke so navdušeno delili z drugimi ter jih kritično vrednotili.

Sklep

Otroci začutijo energijo, ki jo učitelji vlagamo v dejavnosti, naš odnos do njih in dela. Otroku moramo omogočiti možnost razvijanja lastnih idej, ga spodbujati in mu dati čim več možnosti, da ob lastnem načrtovanju, odločanju in preizkušanju pride do ugotovitev in novih idej ter z lastno dejavnostjo spozna sebe in svoje zmogljivosti. Tovrstno projektno delo od učitelja zahteva veliko priprave, fleksibilnosti in prilagajanja. Učenci se v učnem procesu naučijo izbranih kompetenc, pojmov in procesov, ne da bi se sploh zavedali, da se učijo. Veščine, ki jih razvijajo pri tem, so trajne in zelo pomembne za njihov razvoj ter prihodnost.

V predstavljenem primeru so učenci urili svojo ustvarjalnost, morali so kritično razmišljati, kaj zmorejo in koliko. Pri delu so morali biti vztrajni, saj so v procesu izdelovanja naleteli tudi na ovire. Nekateri so celo med ustvarjanjem zamenjali svojo prvotno idejo, ker so ugotovili, da je stvar prezahtevna. Pri načrtovanju so bili natančni – njihovi načrti o izgledu sanjske igrache ter materialu in orodju, ki ga potrebujejo, so bili presenetljivo dobri. Pri delu so se pokazale tudi razlike med učenci, ki imajo izrazito dobro razvite ročne spretnosti in finomotoriko. Med samim delom smo učencem pomagali le pri vdevanju niti v iglo in vozlih, drugače pa smo jih le spodbujali in usmerjali v iskanje rešitev pri manjših zapletih, ki so se jim pojavili med izdelavo. Učenci so delali samostojno, vztrajno, motivirano, potrpežljivo, zanesljivo, odgovorno, z veseljem in zavzetostjo. Na koncu dneva so bili zadovoljni s svojim delom. Igrache so bile narejene po njihovih možnostih in merilih. Z velikim ponosom so jih odnesli domov in jim poiskali posebno mesto v svojih otroških sobah.

S pomočjo prikazanega dela in ustvarjanja igrache smo pri učencih krepili kompetence podjetnosti, ki so zelo pomembne za celostni razvoj učenca in pripravo na življenje v 21. stoletju. Glede na učenčeve odzive in refleksijo opravljenega dela ugotavljamo, da nam je delo odlično uspelo in smo realizirali vse zadane cilje. Hkrati pa smo učence opolnomočili tudi z načelom samooskrbe in trajnosti ter jih usmerili v etično in trajnostno razmišljanje.

Viri in literatura

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Zalokar Divjak, Z. (2000): *Vzgajati z ljubeznijo*. Krško: Gora.

S podjetnostjo do kulture sobivanja različnosti

Renata Gabor, Osnovna šola Franceta Prešerna Črenšovci

Povzetek

Na Osnovni šoli Franceta Prešerna Črenšovci so v okviru projekta POGUM v skladu s kompetenčnim okvirom EntreComp iskali in razvijali didaktične pristope za razvoj ustvarjalnosti in podjetnosti učencev ob hkratnem razvijanju kulture sobivanja različnosti in učeče se skupnosti.

V okviru šolskega projektnege tima so z načrtovanimi dejavnostmi v rednem in razširjenem programu šole premišljeno razvijali in poglobljali vseživljenjske kompetence, ki usposablajo posameznika (učenca in učitelja) za učinkovito delovanje v socialnem in poklicnem življenju.

Podrobneje opisani primer dobre prakse prikazuje spodbujanje sodelovanja in samoiniciativnosti učencev, ki so načrtovali in izvedli program na božično-novoletni dobrodelni prireditvi.

Sodelujoči ugotavljajo, da so ob dejavnostih učenci izražali svojo ustvarjalnost, samoiniciativnost, motiviranost in vztrajnost, sodelovanje je tesneje povežalo romske in ostale učence. Dejavnosti so udeležence spodbudile h kritičnemu razmišljanju in razvijanju vseživljenjskih kompetenc ob sodelovanju in premagovanju predsodkov.

Ključne besede: samoiniciativnost, podjetnost, sobivanje različnosti

Uvod

V času hitrega napredka, globalizacije, izzivov multikulturalnosti in nenehnih sprememb mora šola učence pripraviti na soočanje z izzivi prihodnosti.

Evropsko ogrodje ključnih kompetenc podaja temelj za razvoj kompetenc v šolah, v njem med osmimi ključnimi kompetencami najdemo tudi samoiniciativnost in podjetnost kot sposobnost uresničevanja svojih zamisli skozi ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov kot eno izmed ključnih kompetenc (Priporočilo, 2006).

Osnovna šola Franceta Prešerna Črenšovci je stalno sledila novostim in inovativnim oblikam dela z učenci, ki jih je vodil zavod za šolstvo. V projektu POGUM smo videli priložnost za naše učence in kolektiv, ki živi in dela na podeželskem obrobju severovzhodne Slovenije. Ker našo šolo obiskujejo tudi romski učenci, smo bili možnosti intenzivnega razvijanja kompetenc prav pri tej populaciji zelo veseli. V razvojnem načrtu šole, ki ga operacionaliziramo v letnem delovnem načrtu zavoda, smo si zastavili ambiciozen cilj, da bomo učence usposobili in pripeljali do najvišjih taksonomskih ciljev, ki zahtevajo kritično razmišljanje in vrednotenje, samoregulacijo, analizo in sintezo, razumevanje in uporabnost znanj v pristnih življenjskih okoliščinah. Izbrali smo področje kulture in povezovanje različnosti, ki bogati, ne pa razdvaja. Učence Rome smo želeli čim bolj integrirati v življenje in delo šole ter kraja in jih opolnomočiti s ključnimi kompetencami, ki bi jim omogočile samoiniciativno načrtovati svoj razvoj in napredovanje v okolju, v katerem se izobražujejo in živijo.

Na Osnovni šoli Franceta Prešerna Črenšovci smo romske učence in romsko kulturo že prej vključevali v delo šole, v projektu POGUM pa smo to dodelali še bolj zavestno. Načrtno smo vključevali romske učence v proces načrtovanja, izvajanja in evalviranja, spodbujali in usmerjali smo jih v sobivanje z lastno dejavnostjo s tem, da smo organizirali dejavnosti, pri katerih so lahko bili ustvarjalni, aktivni, pomembni in pri katerih so lahko uresničili svoje potencialne. Vključevali smo jih v raziskovanje in jim omogočali izkušensko učenje. Delo smo načrtovali tudi izven šole, v naselju, vrtcu, občini, povezovali smo se z institucijami v regiji in izmenjevali izkušnje z drugimi sodelujočimi zavodi v projektu.

Naše delo je bilo vključeno v pouk in razširjeni program šole, pri čemer smo s pomočjo formativnega spremljanja skupaj z učenci razvijali kompetence na vseh področjih dela in življenja. Pri tem smo izhajali iz kompetenčnega okvira EntreComp in kurikularnega dokumenta razširjenega programa osnovne šole (2018).

Iškali smo različne že utečene poti, ki smo jim dodali nove ideje in izboljšave, in se lotevali novih nalog in dejavnosti, ki smo jih uskladili z učenci, sodelavci in partnerji v projektu POGUM, kot tudi v drugih projektih, ki smo jih izvajali (npr. OBJEM, formativno spremljanje, Popestrimo šolo). Vse dejavnosti in projekte smo povezovali v enako nalogo, vendar na drugačne načine. V projektu POGUM smo se osredotočili na izdelavo romskega ustvarjalnega časopisa, pri katerem so kot novinarji sodelovali učenci Romi in tudi ostali učenci, ki so promovirali svoje delo in objavljali rezultate dela. Učencem smo omogočali ustvarjalno dejavnost na plesnem in glasbenem področju. Z nastalim programom so nastopali na šolskih prireditvah, gostovali pa so tudi na drugih šolah, na katerih nimajo učencev Romov, in tako širili romsko kulturo ter učencem omogočali uspeh in integracijo ter razumevanje in prepletanje različnih kultur. S plesom smo poskušali predvsem povezovati in sobivati, zato smo v ples in izraznost vključevali vse učence, ki so to želeli. S točko sobivanja in povezovanja so učenci nastopili tudi na Zavodovem dnevu, ki je bil organiziran v Pomurju (Sveti Jurij ob Ščavnici). Učenci so se s svojimi dejavnostmi – rajalnimi plesi – predstavili tudi otrokom v vrtcu, pri čemer so jih na inštrumentih spremljali starši romskega ansambla Kamenci. Tako sta se prepletala pesem in ples različnih narodnosti in različnih generacij. Učenci Romi so bili povezovalci, prevajalci, ustvarjalci. V skupnosti učencev šole so učenci izvolili tudi svojo predstavnico, ki je zastopala romske učence in bila njihova zaupnica. V okviru občine Črenšovci smo s pomočjo županje Vere Markoja izvedli prvi otroški občinski svet, v katerem je sodelovala tudi predstavnica romske skupnosti. Dala je kar nekaj predlogov za ureditev igral in otroških igrišč v naselju Kamenci. Na šoli smo uredili romski kotiček, v katerem so učenci in učitelji razstavljali in objavljali različne dosežke romskih učencev. Na vhodu v šolo smo izobesili romsko zastavo in šolske stopnice polepili z različnimi pozdravi in prijaznimi mislimi, tudi v romščini. S partnerji v projektu smo na šoli in še posebej v romskem naselju Kamenci izvedli delavnice s področja informacijsko-komunikacijske tehnologije, na katerih so se učenci učili programiranja, s pomočjo katerega je zasvetila »pametna buča«. Ob svetovnem dnevu Romov so učenci Romi s svojimi mentorji pripravili radijsko oddajo, se udeležili regijskih prireditev in kvizov ter tako dokazali, da zmorejo, da so tudi njihove ideje dobre, da z lastno dejavnostjo lahko veliko pripomorejo k boljšemu razumevanju in bogastvu kulturnega sobivanja. Na šoli že tretje leto organiziramo tehniški dan z naslovom Startaj OŠ Črenšovci, v okviru katerega učenci po skupinah iščejo različne ustvarjalne ideje, za katere izdelajo poslovni in finančni načrt ter izdelke predstavijo vsem učencem in gostom. Pri tem sodelujejo tudi romski učenci in se tako seznanjajo s kompetencami podjetnosti.

V nadaljevanju predstavljamo eno izmed mnogih uspešno izvedenih dejavnosti, ki smo jih izvedli v okviru projekta in ki izpostavlja razvijanje podjetnostnih kompetenc.

Slika 1: Dobrodelna prireditev, december 2019

<p>Področje in smernice</p>	<p>Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti Spodbujanje sobivanja v različnosti – prepletanje romske kulture z neromsko, sprejemanje in spoštovanje drugačnosti, razvijanje zavesti, da nas drugačnost in raznolike (kulturne) izkušnje bogatijo, ne glede na to, od kod kdo prihaja, kako razmišlja in deluje.</p>
<p>Cilji</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Učenci dajo ideje in sami pripravijo točke za dobrodelno prireditev. – Romski učenci se aktivno vključijo v načrtovanje in izvedbo točk za dobrodelno prireditev. – Romski in neromski učenci uspešno sodelujejo in pri pripravi programa vključujejo romsko kulturo ter si z medsebojnim sodelovanjem širijo obzorja. – Učenci izvedejo svoje točke in pomagajo pri zbiranju dobrodelnih sredstev.
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>V mesecu decembru 2019 smo skupaj z občino, kulturno-turističnim društvom in Rotary klubom iz Martjancev izvedli dobrodelno prireditev, pri kateri smo zbirali denar za invalidno osebo in za nakup oblek in glasbil za šolsko glasbeno-plesno skupino, katere del je tudi romska plesna skupina. Vsi učenci so skupaj z romskimi sošolci pripravili več točk, pri čemer je prišla v ospredje njihova podjetnost, saj so se resnično potrudili, da so s svojimi idejami in izvedbo popestrili prireditev na lokalni ravni. Ponosni smo bili na učence Rome, ki so v glasbeno-plesni točki doprinesli pomemben del svoje podjetnosti v pripravo in izvedbo nastopa. Tako se je obrestoval vloženi trud pri delu z njimi pri pouku, ko smo tako z romskimi kot z ostalimi učenci učitelji spodbujali razvijanje najrazličnejših kompetenc podjetnosti, ki so jih učenci počasi začeli vpletati v vsakdanje delo in učenje.</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Zamisli in priložnosti – ustvarjalnost – Viri – motiviranost in vztrajnost – K dejanjem – prevzemanje pobude, sodelovanje, načrtovanje in upravljanje
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Korektno izpeljana glasbeno-plesna točka, v katero so učenci vložili veliko truda – plesna točka četrtega razreda, v kateri so romski učenci s svojimi idejami skupaj z ostalimi sošolci ustvarili enkratno koreografijo – Izvedena dejavnost na sami prireditvi in samorefleksija po nastopu – Sodelovanje in iskanje novih idej za naprej po izvedeni dejavnosti
<p>Refleksija</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Učenci so dokazali, da s sprejemanjem romske kulture bogatijo svoje obzorje in da z dobrim sodelovanjem lahko dosežejo veliko. Sprejeti drugačnost ni samo po sebi umevno in veseli smo, da smo dosegli pri učencih raven zavedanja, da je vsak izmed nas poseben in unikaten, da živimo v družbi, v kateri se prepletajo različne kulture, in da lahko le s strpnostjo in dobrim sodelovanjem premagujemo takšne in drugače ovire in smo kos mnogim izzivom, ki jih prinaša življenje.

Sklep

Z vsemi dejavnostmi in opravljenim delom smo zelo zadovoljni, saj smo sebi, učencem in širši skupnosti dokazali, da zmoremo, da s skupnimi močmi, načrtnim delom in premišljenimi koraki lahko merimo tudi najvišje. Pozitivna izkušnja ima veliko vrednost za učence, ki so z uresničevanjem svojih zamisli z ustvarjalnostjo pridobili vseživljenjska znanja ter pomembno potrditev, ki prispeva h krepitvi njihove samopodobe. Upali so si biti aktivni, sodelovati in so svoje znanje, kulturo in značilnosti romske populacije uspešno predstavljali v vrtcu, šoli in širšem okolju. Čim več pozitivnih izkušenj pomeni napredek, motivacijo, spremembo miselnosti ter *opolnomočenje za obvladovanje vseh področij* svojega življenja. Vsa ta spoznanja bomo z veseljem prenašali na prihodnje rodove in upamo, da bomo z vsakim majhnim korakom v smer podjetnosti nadgrajevali kompetence, ki smo jih usvojili.

Viri in literatura

Holcar Brunauer, A., idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. (2006/962/ES).

Pridobljeno 9. 10. 2020 s spletne strani

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=NL>

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Razširjeni program osnovne šole: Kurikularni dokument (interno gradivo 2018), ZRSŠ. Pridobljeno 9. 10. 2020 s

spletne strani https://skupnost.sio.si/pluginfile.php/693888/mod_resource/content/1/Kurikularni%20dokument%2011_6.pdf

Kultura kot področje spodbujanja sobivanja v različnosti

Sonja Čerpnjak, Osnovna šola III Murska Sobota

Povzetek

Osnovna šola III Murska Sobota izvaja dejavnosti za razvijanje kompetenc EntreComp na področju kulture kot spodbujanje sobivanja v različnosti. To uresničuje z organizacijo učnega okolja v obveznem in razširjenem programu, tako da imajo učenci možnost spoznavanja različnih umetniških zvrsti, prepoznavanja lastnih zmožnosti, sodelovanja v varnem okolju, razvijanja socialnih veščin v sprejemanju sebe v odnosih z drugimi, občutka za umetnost in zavedanje njenega pomena za človeka ter odgovorno in ustvarjalno opravljanje nalog. Vodilne dejavnosti na šoli, ki v največji meri uresničujejo zadane smernice šole, so plesne, glasbene in likovne, v katerih učenci neposredno sooblikujejo kulturne predstave.

Ključne besede: kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti, spoznavanje umetniških zvrsti, ustvarjalno in odgovorno opravljanje nalog

Uvod

Osnovna šola III Murska Sobota razvija pri učencih kompetence EntreComp na področju kulture kot spodbujanje sobivanja v različnosti. Primarna smernica šole je, da spodbuja razvoj učencev v smeri, da se zavedajo lastnih sposobnosti (predvsem močnih področij) na različnih umetniških področjih (glasbenem, likovnem) in posledično na drugih (jezikovnem, družbenem, matematičnem), ki so temeljna za prepoznavanje, sprejemanje in enakovredno sodelovanje brez strahu. Zadane smernice uresničuje z organizacijo učnega okolja, v katerem imajo učenci možnost skupnega ustvarjanja v izvirnem umetniškem izrazu v vzajemnim učenjem in sodelovanjem z zavedanjem pomembnosti prispevka slehernega posameznika. Vodilne dejavnosti na šoli so plesna, glasbena in likovna, v katerih učenci neposredno sodelujejo pri sooblikovanju kulturnih predstav, kot so muzikali in glasbeno-plesne predstave.

Slika 1: Pletenje pajkove mreže v interesni dejavnosti Plesna igralnica

Slika 2: Ustvarjanje promocijske fotografije za predstavo Podstrešje

Dejavnosti potekajo v okviru obveznega programa pri pouku glasbene in likovne vzgoje, pri izbirnih predmetih umetnost in likovno snovanje ter interesnih dejavnostih mladinski pevski zbor in plesna igralnica. Podporne dejavnosti se izvajajo v okviru obveznega programa (geografija, tehnika in tehnologija, domovinska in državljanska kultura in etika, gospodinjstvo) in razširjenega programa (interesne dejavnosti Lonček kuhaj).

<p>Področje in smernice</p>	<p>Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> – Razvijanje zavedanja o tem, kdo smo – samospoznanje, ki ga gradimo z jezikovnimi in drugimi umetniškimi izrazi, in sicer kot temelj za prepoznavanje, sprejemanje in enakovredno sodelovanje brez strahu – Spodbujanje zavedanja osebne izpolnitve, analize, refleksije v skupnem ustvarjanju in izvirnem umetniškem izrazu – Večjezičnost, medgeneracijsko in medkulturno učenje: zakladnica izkušenj, iz katerih se lahko mladi veliko naučijo (vzajemno učenje, vzajemno sodelovanje z zavedanjem pomembnosti prispevka (participatornost) vsakega posameznika v skupnost)
<p>Cilji</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Odgovorno ravnanje z razvijanjem veščin EntreComp – Pripravljanje mladega človeka na samostojno in odgovorno vključevanje v družbo – Uresničevanje ciljev vseživljenjskega učenja s poudarkom na drugem cilju – Spreminjanje osebnega odnosa in ravnanja do sebe in drugih – Usposabljanje za samostojno, odgovorno in ustvarjalno opravljanje nalog – Razvijanje občutka za umetnost in zavedanje njenega pomena za človeka
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Pri pouku glasbene umetnosti učenci utrjujejo in poglobljajo bonton na kulturnih prireditvah. Med sodelovalnim učenjem spoznavajo umetnostne zvrsti v glasbi 20. in 21. stol. in predstavijo pridobljene informacije in znanja. Pri pouku geografije jih umestijo v okolje in čas, ko usvajajo potrebo po ohranjanju kulturne dediščine. Pri izbirnem predmetu umetnost razvijajo percepcijsko zmožnost s tvorjenjem dramskih besedil, krajših besednih iger na temo podstrešje (oblikujejo vezno besedilo, ki smiselno poveže glasbo, gib in besedo). Pri likovni umetnosti sodelujejo v oblikovanju plakatov, kostumov, scenskih zamisli, ko ustvarjajo, vrednotijo ob spoznavanju in prepoznavanju likovnih zakonitosti. Izkustveno učenje nadgradijo z uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, s pomočjo katere sooblikujejo zamisli za kostume in sceno. Oblikovanje scene bo izvedeno v medpredmetnem povezovanju likovne umetnosti ter tehnike in tehnologije. Komisija, ki je sestavljena iz učencev in učiteljev, bo izbrala najustreznejšo prostorsko rešitev scenske zasnove, ki jo bodo uporabili pri pouku tehnike in tehnologije. Pri pouku domovinske in državljanske kulture in etike spoznavajo področje financ, dela in gospodarstva ter pridobljeno znanje uporabijo v praksi tako, da v dvojicah izdelajo mapo, v kateri prikažejo, kako bi kot podjetniško idejo promovirali nastali kulturni predstavi na šoli z izračunom odhodkov in možnih prihodkov. V razširjenem programu mladinski pevski zbor in plesna ustvarjalnica nastajata ključni predstavi muzikal Spremeniva svet in glasbeno-plesna predstava Podstrešje. Muzikal ustvarjajo učenci člani mladinskega pevskega zbora s sodelovanjem učiteljev kot soprotagonistov po že zapisanem scenariju, ki so ga učenci preoblikovali z lastnimi idejami. Glasbeno-plesna predstava Podstrešje pa nastaja v sklopu interesne dejavnosti plesna igralnica ter izhaja iz ideje učencev, da ustvarjajo plesne gibe ob živi glasbi. S tem namenom so vzpostavili sodelovanje s tolkalnim oddelkom Glasbene šole Beltinci, ki sodeluje z izvajanjem žive glasbe na tolkalih. V sklopu interesne dejavnosti Lonček kuhaj in pouka gospodinjstva bodo oblikovali jedilnik ponudbe in izbrali namizno dekoracijo za celostno podobo zakuske ob premiernih predstavah. Učenci, vključeni v interesno dejavnost Medijci, pa bodo obema predstavama zagotovili promocijsko podporo v lokalnem časopisju in na lokalnih TV postajah ter v aktivnem povezovanju z JSKD Murska Sobota. V okviru izbirnega predmeta likovno snovanje bodo pridobivali uporabno znanje za izvedbo snemanja in oblikovanja posnetka (snemanje napovednikov in obeh predstav). Posnetke predstav bo šola ponudila tudi drugim šolam. Vsa šola sodeluje (učitelji in učenci) v literarnem šolskem natečaju Vsak je drugačen – drugačen ni napačen (mavričnost našega bivanja), v okviru katerega bodo s poustvarjanjem prispevali ideje in ustvarili kulturne točke za zaključno prireditev na to temo. Scenarij bodo na podlagi prispelih izdelkov ustvarili pri izbirnem predmetu umetnost.</p>

Kompetenca/ kompetence	Ustvarjalnost, vizija, odkrivanje priložnosti, prevzemanje pobude, vrednotenje zamisli, načrtovanje in upravljanje, motiviranost in vztrajnost, izkustveno učenje, sodelovanje, obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja, vključevanje virov, vključevanje človeških virov, samozavedanje in samoučinkovitost
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Vizualne predstavitve (plakati, PPT predstavitve, slikopisi – bonton), likovne, ročno izdelane skice (kostum, scena, plakat), izdelane računalniške likovne predloge, projektna mapa Moja podjetniška ideja s stroškovnikom, stenska slika celostne podobe hladne zakuske (jedilnik, namizna dekoracija, stroškovnik), posneta napovednika za predstavi (Spremeniva svet in Podstrešje), likovni in literarni izdelki učencev in učiteljev, ustvarjeni in zapisani dramski prizor in scenosled, izvedba muzikala Spremeniva svet, glasbeno-plesne predstave Podstrešje, zaključne prireditve Vsak je drugačen – drugačen ni napačen (mavričnost našega bivanja), igra vlog, okrogla miza – debata, vprašanja in odgovori, intervju, zapisani kriteriji uspešnosti, glasovalni listki
Refleksija	Načrtovane dejavnosti so zaradi trenutnih razmer izziv za učitelje in učence. Postavljajo jih v položaj neposrednega soočanja z razvijanjem kompetence obvladovanja negotovosti, dvoumnosti in tveganja. Velikokrat so za iskanje najustreznejših rešitev organizirane debate, v katere so vključeni učenci in učitelji. Posledica tega je odločitev, da predstave posnamejo in jih ponudijo prek spletnega medija šolam, ki si jih bodo želele ogledati.

Šola ima na kulturnem področju daljšo tradicijo, kar se je pokazalo kot močno področje šole, saj je že vrsto let prejemnik naziva kulturna šola. Izziv je pedagoškemu kadru pomenil način, kako približati pridobljeni naziv učencem, da ga bodo doživeli kot nagrado za lastni trud, in v to zajeti čim več mladih na šoli. Šola je prav v projektu POGUM zaznala priložnost za uresničenje tega izziva. Z majhnimi koraki se na šoli posredno spreminja tudi praksa poučevanja. Z usmerjenim širjenjem rezultatov dela učiteljev, ki so bili prvotno vključeni v projekt POGUM (na pedagoških konferencah, jutranjih srečanjih, objavah ipd.), je uspelo šolskemu timu približati namen projekta tudi ostalim učiteljem, ki so začeli sprva spremljati delo tima, nato pa se vse aktivneje vključevati in sodelovati v skupnem načrtovanju dejavnosti. Intenzivnejša sta timski pristop in medpredmetno povezovanje, ki zagotavlja učencem celostni način poučevanja. Povezanost med učitelji se je posredno prenesla tudi na učence, ko poleg homogenih ustvarjajo tudi v heterogenih skupinah, si med seboj izmenjujejo izkušnje, sprejemajo različnost posameznika, se spoštujejo ter se veselijo uspeha slehernega akterja v procesu.

Viri in literatura

Holcar Brunauer, A., idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Šuštaršič, N. idr. (2004). *Likovna teorija: učbenik za umetniške gimnazije – likovna smer*. Ljubljana: Debora.

Aktivna vloga učencev s posebnimi potrebami pri načrtovanju prireditve ob izkustvenem učenju

Spomenka Juretič, *Dvojezična osnovna šola II Lendava / 2. Sz. Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola*

Povzetek

Vsak učenec ima v sebi potencial, ki ga je treba odkriti in razvijati. Pogosto naletimo na miselnost, da so otroci s posebnimi potrebami nesamostojni, odvisni od drugih, da dosegajo nižje rezultate, imajo nižje sposobnosti. Izpostavljajo se njihova šibka področja. Prispevek opisuje, kako učence s posebnimi potrebami ob izkustvenem učenju vključujemo v načrtovanje in izvedbo šolske tradicionalne prireditve *Mi zmoremo*. Cilj je bil učence vključiti v celoten proces od izbire teme do izvedbe prireditve. Z vzratnim načrtovanjem in lastno dejavnostjo učenci tako krepijo svoja močna področja in razvijajo svoj potencial, se povezujejo z okoljem, medvrstniško in medgeneracijsko sodelujejo. Z dejavnostmi načrtovanja in priprave prireditve razvijajo kompetence podjetnosti, s pozitivnimi izkušnjami krepijo samopodobo in sprejemajo odgovornost za svoje naloge.

V prispevku je predstavljen primer, kako so učenci ob formativnem spremljanju in izkustvenem učenju prišli do spoznanja, kaj vse je treba vedeti, znati in storiti za aktivno sodelovanje pri izbiri teme prireditve in njeni izvedbi.

Ključne besede: učenci s posebnimi potrebami, kompetence podjetnosti, aktivna vloga učencev, močna področja, formativno spremljanje, izkustveno učenje

Uvod

V projekt POGUM smo se vključili kot implementacijska šola. Našo šolo obiskujejo učenci s posebnimi potrebami, ki se izobražujejo po vzgojno-izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom in posebnem programu vzgoje in izobraževanja.

Po začetnem usposabljanju in izobraževanju smo se s sodelavci šolskega projektnege tima odgovorno lotili načrtovanja operativnega in akcijskega načrta, v katerem smo podrobneje opredelili naloge članov tima in vseh sodelujočih učiteljev ter strokovnih delavcev v projektu. Izbrali smo področje Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti. Na izvedbeni ravni so dejavnosti potekale v skladu s cilji učnih načrtov obveznega programa ob dejavnostih razširjenega programa ter izvenšolskih dejavnostih. Prireditve *Mi zmoremo*, ki je že tradicionalna šolska prireditev, v okolju dobro prepoznana in sprejeta, je bila rdeča nit naših dejavnosti. Z vzratnim načrtovanjem smo želeli slehernemu učencu dati priložnost aktivnega sodelovanja pri načrtovanju in izvedbi prireditve. Ob močnih področjih učencev smo razvijali kompetenco podjetnosti in s pozitivnimi izkušnjami vplivali na krepitev njihove samopodobe. V aktivnih oblikah učenja smo v procesu načrtovanja in izvedbe prireditve s formativnim spremljanjem vključevali v pouk izkustveno učenje, sodelovalno učenje, samoregulacijsko učenje, bralne učne strategije, projektno učno delo, problemski pouk, učenje na primeru in odprto učenje.

Pri razvoju kompetenc smo izhajali iz naslednjih ciljev:

- vplivati na spreminjanje osebnega odnosa in ravnanja do sebe in okolja (vrednostni sistem),
- zagotoviti aktivno vlogo slehernega učenca glede na njegova močna področja,
- z lastno dejavnostjo učencev s posebnimi potrebami dvigniti njihovo samopodobo.

Naše raziskovalno vprašanje se glasi: **Kako se učenci s posebnimi potrebami s pomočjo izkustvenega učenja vključujejo v načrtovanje in izvedbo prireditve?**

Pri pripravah do sedaj izvedenih prireditev so učenci bili vključeni predvsem v dejavnosti, ki so bile povezane z nastopom na prireditvi. Niso pa bili vključeni v sam proces organizacije in načrtovanja prireditve, v katerem bi pridobili izkušnjo, kaj vse je treba vedeti, znati in storiti, da bomo lahko imeli prireditve. Zato smo izhajali prav iz tega s ciljem učenca vključiti v celoten proces od izbire teme do izvedbe prireditve pred občinstvom na velikem odru v gledališki in koncertni dvorani.

Naše razvojne prioritete so bile povečati aktivno vlogo učenca v procesu organizacije, načrtovanja in izvedbe prireditve in z izkustvenim učenjem vplivati na večjo motivacijo in odgovornost učencev za svoje naloge. Motivacijski vidik predpostavlja, da ima motivacija za nalogo največji vpliv na proces učenja in da preostale procese (kot na primer načrtovanje in pomoč) spodbuja motiviran samointeres posameznikov (Slavin, 2013, str. 157). Prav s tem smo učencem dali priložnost, da razvijajo veščine in kompetence podjetnosti pri pouku, v razširjenem programu, interesnih dejavnostih in povezovanju z lokalnim okoljem ter zunanjimi sodelavci. Pri tem smo se osredotočili predvsem na razvoj naslednjih kompetenc podjetnosti: odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, vizija, etično in trajnostno mišljenje, načrtovanje in upravljanje, vrednotenje zamisli, sodelovanje, motivacija in vztrajnost, samozavedanje in samoučinkovitost, finančna in ekonomska pismenost, vključevanje človeških virov, izkustveno učenje. Pri načrtovanju ciljev in dejavnosti smo upoštevali individualne razvojne posebnosti učencev.

V praksi smo uresničevanje dejavnosti in zastavljene cilje sproti evalvirali skupaj z učenci, na učiteljskem zboru in sestankih šolskega projektnega tima. Dokaze smo zbirali v obliki fotografij, videoposnetkov, plakatov, razstav, kronološke plakatne razstave opravljenih dejavnosti, predstavitev dejavnosti staršem in javnosti.

Slika 1: Kronološka plakatna razstava dejavnosti v projektu POGUM

V šolskem letu 2019/20 so potekale naslednje dejavnosti: tehniški dnevi, v okviru katerih smo določili temo prireditve, učenci so spoznali proces priprave prireditve, izbirali države za nastopne točke, izdelovali sceno in rekvizite za nastop. Pri pouku tehnika in tehnologija in likovna umetnost so izdelovali izdelke in polizdelke za sceno. Učenci posebnega programa vzgoje in izobraževanja so izdelali vzorčni primer spominka za obiskovalce, ki so ga nato izdelovali pri delovni vzgoji, v podaljšanem bivanju in na tehniškem dnevu. Pri slovenščini so učenci oblikovali besedilo za razpis likovnega natečaja za izbor risbice za vabilo, plakate in promocijski material. Pri likovni umetnosti in tehniki in tehnologiji so oblikovali kriterije uspešnosti in izvedli izbor zmagovalne risbice. Prav tako so v okviru pouka slovenščine oblikovali besedilo za vabilo, ga pri madžarščini prevedli v madžarščino

in ga pri izbirnem predmetu *računalniško opismenjevanje* računalniško oblikovali. Pri slovenščini so oblikovali scenarij prireditve. Pri interesnih dejavnostih, v podaljšanem bivanju in pri pouku so pripravili nastopne točke. Sodelovali so z zunanjimi sodelavci in se medgeneracijsko povezovali.

Nekaterih dejavnosti, kot so oblikovanje zahvale, načrt razstave, komunikacija z okoljem, pošiljanje vabil, izobešanje plakatov, in same prireditve v živo zaradi izrednih razmer nismo mogli izvesti. Kulturni dan, ki je bil načrtovan za izvedbo prireditve *Mi zmoremo*, je bil izveden v prilagojeni obliki na daljavo.

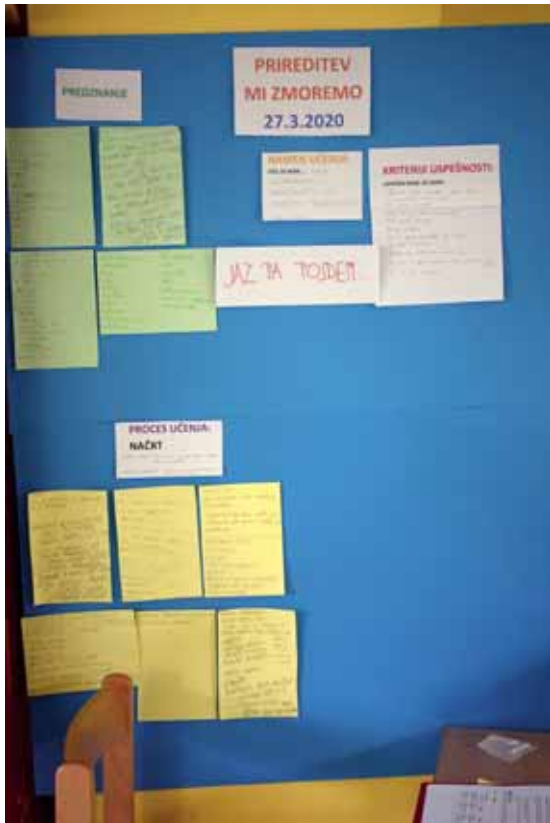
Vsebine, ki smo jih izvajali skupaj z učenci, so dodana vrednost vzgojno-izobraževalnega procesa v smislu povečane dejavnosti učencev, motivacije, krepitev njihovih močnih področij in samopodobe ter razvijanja potencialov, ki jih ima vsak učenec. Konstruktivistično učenje, ki se osredotoča bolj na proces kot na proizvod, je tudi »samoregulirano«. S tem mislimo na dejstvo, da »(so) posamezniki metakognitivno, motivacijsko in vedenjsko aktivni udeleženci v svojem učnem procesu« (De Corte, 2013, str. 50). V projektu POGUM smo osmislili celotni proces načrtovanja prireditve, ki je bil osredotočen na učence. Vsaka dejavnost je bila osmišljena, učencem razumljiva, kar je vplivalo na njihovo notranjo motivacijo. Izkustveno učenje je bila vodilna kompetenca, s katero so učenci preizkušali, se učili iz lastnih izkušenj in prek nje prevzemali odgovornost za svoje naloge. Sposobnosti učencev so na različnih razvojnih stopnjah, zato se je vsak učenec v dejavnosti vključeval po svojih zmožnostih. V procesu učenja in razvoja kompetenc sta bili ključnega pomena individualizacija in personalizacija.

Kako smo skupaj z učenci izbrali temo prireditve in spoznali, kaj moramo znati, vedeti, storiti, da bomo imeli prireditev?

V nadaljevanju je podrobneje predstavljen primer dejavnosti v okviru tehniškega dne *Zmoremo?*.

Področje in smernice	Kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti <ul style="list-style-type: none"> – Večjezičnost, medgeneracijsko in medkulturno učenje – Spodbujanje zavesti pri učencih, da nas drugačnost in raznolike kulturne izkušnje bogatijo – Razvijanje zavedanja o tem, da ima vsak posameznik v sebi potencial, ki ga je treba odkriti in razvijati
Cilji	Učenci: <ul style="list-style-type: none"> – sodelujejo v pogovorih ter usvajajo temeljna načela dialoškega sporazumevanja, – predstavijo lastne izkušnje, izražajo svoja mnenja, ozaveščajo že znane stvari in razvijajo sposobnost samostojnega obravnavanja informacij, – s socialnimi interakcijami spodbujajo medsebojno zaupanje, samozavest in spoštovanje ter krepijo pripadnost skupini.
Opis dejavnosti	Namen tehniškega dne je bil, da skupaj z učenci izberemo temo prireditve in da učenci spoznajo, kaj morajo znati, vedeti, narediti, da bomo pripravili in izvedli prireditev. Ugotavljanje predznanja Za ugotavljanje predznanja smo uporabili videoposnetek naše zadnje prireditve Maček Muri. Uporabili smo metod viharjenje možganov in elemente sodelovalnega učenja. V skupinah so učenci odgovorili na vprašanje, kaj že vedo o prireditvi <i>Mi zmoremo</i> . Pri iskanju odgovorov so jim bila v pomoč vprašanja v podporo učenju. Določitev namenov učenja in kriterijev uspešnosti tehniškega dne Nameni učenja: Učim se: <ul style="list-style-type: none"> – določiti, kaj moramo narediti, da bomo imeli prireditev, – izbrati temo, o kateri bo pripovedovala prireditev. Kriteriji uspešnosti Uspešen bom, ko bom: <ul style="list-style-type: none"> – naštel vsaj pet stvari, ki jih moram narediti pred prireditvijo, – povedal svoje ideje, – se z drugimi učenci dogovoril za temo.

<p>Opis dejavnosti</p>	<p>S pomočjo slikovnega gradiva so učenci iskali ključne dejavnosti, ki jih je treba opraviti, da bomo lahko imeli prireditve. Preoblikovali smo jih v procesne cilje in namene učenja za kasnejše delo med šolskim letom.</p> <p>Cilji/nameni učenja</p> <p>Učim se:</p> <ul style="list-style-type: none"> – določiti temo prireditve, opredeliti, ugotoviti, kakšno temo prireditve želim, kaj bo glavna tema, rdeča nit prireditve, – izbrati točke za nastop, kje želim nastopati, – izdelati vabilo in plakat, napisati vabilo in narediti oz. oblikovati plakat, – napisati scenarij, besedilo prireditve, – pripraviti sceno, izdelati predmete, ki bodo na odru, – pripraviti kostume, rekvizite, izdelati predmete, ki jih bom potreboval za nastop, in kaj bom oblekel, – izdelati spominke in darilca za goste, – pripraviti pogostitev, hrano in pijačo, ki jo bom ponudil gostom, – napisati zahvalo, pisati, oblikovati zahvalo, – izračunati stroške, tj. izračunati, koliko denarja potrebujem za prireditve. <p>Izbira teme prireditve</p> <p>Ob pomoči videoposnetkov različnih nastopnih točk iz različnih držav in kultur so učenci izražali svoja mnenja, prikazali gibe, plese, ki so jim bili znani, dajali predloge, iskali ideje za temo prireditve in se vključili v razpravo. Učitelj je ideje učencev zapisoval na tablo in jih usmerjal s postavljanjem vprašanj ter se na njih odzval s kakovostno povratno informacijo. Po skupni razpravi smo prišli do teme oziroma naslova prireditve Jaz pa pojdem. Glavni junak prireditve je Kekec, ki bo potoval po izbranih državah.</p> <p>Vrednotenje in samovrednotenje</p> <p>Z mrežo slik na interaktivni tabli smo preverili usvojeno znanje o načrtovanju prireditve.</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<p>Odkrivanje priložnosti, sodelovanje, nabor idej, vrednotenje zamisli, vizija, samozavedanje in samoučinkovitost, etično in trajnostno mišljenje, izkustveno učenje</p>
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Dokaze smo zbirali v obliki videoposnetkov, fotografij, zapisov, plakatov.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Odkrivanje priložnosti (učenci so iz izkušenj s prireditvami iz prejšnjih let prepoznali priložnost za pripravo nove prireditve) – Sodelovanje (učenci so med seboj sodelovali, izmenjevali izkušnje, razpravljali s sošolci in učitelji, npr. kam sodi ta del zapisa, v oklepaj, medgeneracijsko sodelovanje je bilo dodana vrednost dneva dejavnosti) – Nabor idej in ovrednotenje (učenci so iskali ideje za temo prireditve ob pomoči video in slikovnega gradiva ter osmislili njihovo uresničitve) – Samozavedanje in samoučinkovitost (učenci so prepoznali svoja močna področja, odločno sodelovali v pogovoru, dajali pobude in predloge in jih oblikovali v zaključeno celoto) – Etično in trajnostno mišljenje (učenci se zavedajo pomena njihove vključenosti v celotni proces nastajanja prireditve) – Izkustveno učenje (je ključna kompetenca in metoda dela, s pomočjo katere so učenci pridobivali znanje in veščine podjetnosti med dejavnostmi nastajanja prireditve)
<p>Refleksija</p>	<p>Dan dejavnosti smo evalvirali skupaj z učenci. Ugotovili smo, da je bil namen dosežen. Razvoj kompetenc podjetnosti je bil osmišljen v izvedenih dejavnostih. Učenci so bili aktivni, ustvarjalni, inovativni, razmišljujoči, polni idej in pričakovanj, ki so jih razvijali ob podpori formativnega spremljanja. Ugotavljali so svoje predznanje, kaj že vedo o prireditvi, kaj vse je treba opraviti za izvedbo prireditve, in vse to so povezali v temo prireditve, ki so jo izbrali sami. Ob izkustvenem učenju so odkrivali priložnosti, sodelovali med seboj, pridobivali izkušnje in vrednotili svoje delo.</p>

Slika 2: Dokaz dejavnosti tehniškega dne *Zmoremo*?

Sklep

V projektu POGUM smo razmišljali in udeleževali, kako učence s posebnimi potrebami vključiti v celotno načrtovanje in izvedbo prireditve *Mi zmoremo*. Prav to je bil za učitelje in strokovne delavce izziv, da v slehernem posamezniku prepoznamo močna področja in potencial, ki ga lahko razvija tudi v procesu načrtovanja prireditve. Pri učencih smo spodbujali aktivnost, strpnost do drugačnosti, medsebojno in medgeneracijsko sodelovanje. Spodbujali smo jih k samozastavljanju lastnih ciljev in inovativnosti ter prevzemanju odgovornosti za svoje naloge. Z dejavnostmi, ki so bile podprte s formativnim spremljanjem, smo ustvarjali učno okolje, v katerem je vsak učenec z lastno dejavnostjo in doživljanjem uspeha prispeval k nastajanju prireditve, izgrajeval pozitivno samopodobo in razvijal pozitiven odnos do sebe in drugih. Kljub temu da nekaterih načrtovanih dejavnosti zaradi izrednih razmer nismo mogli izvesti oziroma smo jih izvedli v prilagojeni obliki, med temi je bila tudi izvedba prireditve *Mi zmoremo* na velikem odru gledališke in koncertne dvorane, so učenci in zaposleni, tudi zaradi projekta POGUM, sprejeli to kot nov izziv v novem šolskem letu v smislu poglobljanja znanja, utrjevanja že usvojenih kompetenc podjetnosti in pridobivanja novih kompetenc ter drugih veščin.

Viri in literatura

- Tot, P., Kolenko, S., Juretič, S. (2019). *Učna priprava za tehniški dan Zmoremo?* Interno gradivo. Lendava: Dvojezična osnovna šola II Lendava / 2. Sz. Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola.
- De Corte, E. (2013). Zgodovinski razvoj razumevanja učenja. V H. Dumont idr. (ur.), *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse* (str. 37–59). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 6. 11. 2020 s spletne strani https://www.zrss.si/projektiess/skladisce/pkp/podprojekt3/Strokovna%20gradiva/Projektni%20timi%20za%20KP%20in%20TP/Gradiva%202012-2013/3_o%20naravi%20ucenja%20e-oblika.pdf
- Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>
- Slavin, R. E. (2013). Sodelovalno učenje: kaj naredi skupinsko delo uspešno?. V H. Dumont idr. (ur.), *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse* (str. 147–160). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 6. 11. 2020 s spletne strani https://www.zrss.si/projektiess/skladisce/pkp/podprojekt3/Strokovna%20gradiva/Projektni%20timi%20za%20KP%20in%20TP/Gradiva%202012-2013/3_o%20naravi%20ucenja%20e-oblika.pdf

3.4 Nove tehnologije in trajnostni razvoj

Z animacijo do razvoja kompetenc podjetnosti

Katja Gajšek in Manja Podgoršek Mesarec, *Osnovna šola Hruševci Šentjur*

Povzetek

V prispevku predstavljamo način, kako so šestošolci pri neobveznem izbirnem predmetu likovna umetnost v kombinaciji razvoja podjetnostne in digitalne kompetence izdelali animacijo s pomočjo tabličnega računalnika. Dandanes, ko večino informacij prejmemo izključno prek vizualnih medijev, je samo razumevanje vizualne pismenosti za učence še toliko bolj pomembno. Učencem, ki vsakodnevno komunicirajo prek socialnih omrežij (npr. TikTok, SnapChat, Instagram) in so zelo vizualno naravnani, je tovrstna komunikacija primarna. Zato je izbrani način izdelave animacije tako z vidika aktualnosti vsebine za učence, kot tudi z vidika ciljev, ki jih želimo doseči, in z vidika razvoja kompetenc učencev aktualen, motivirajoč ter naravnani v učenčevu razvijanje zmožnosti, možnosti in priložnosti razvoja lastnih potencialov. V prispevku je predstavljen način dela z dodano zaključno refleksijo, ki odpira priložnosti za nadgradnjo učenčevih znanj, veščin, sposobnosti in kompetenc.

Ključne besede: animacija, tehnologija, načrtovanje, ustvarjalnost, izkustveno učenje

Uvod

Prioritete današnjega časa so se po šolah po svetu s spomladansko epidemijo oz. pandemijo obrnile malce na glavo. Namreč ugotovili smo, da sta potrebna tehnološki napredek ter vpeljava sodobnih oblik učenja in poučevanja tudi v šolsko prakso. Nekateri so se tega zavedali bolj, drugi manj, vsi skupaj pa smo ugotovili, da je omenjeno za pouk v 21. stoletju nujno. Naša šola je že v preteklosti v različnih projektih razvijala digitalne kompetence učiteljev in učencev, v tem šolskem letu smo se zaradi vsega naštetega odločili, da bomo v projektu POGUM ob razvoju kompetence podjetnosti (Polšak idr., 2019) razvijali tudi digitalno kompetenco (Carretero, Vuorikari in Punie, 2017).

V prispevku predstavljamo način izdelave animacije (Goetz idr., 2016) učencev 6. razreda pri neobveznem izbirnem predmetu likovna umetnost od zasnove ideje na začetku do vrednotenja animacije na koncu učnega procesa. Poleg izdelave digitalnih vsebin (digitalna kompetenca) bodo učenci razvijali kompetence načrtovanje in upravljanje, sodelovanje in ustvarjalnost (podjetnostna kompetenca).

Področje in smernice	Nove tehnologije in materiali za trajnostni razvoj Razvoj digitalnih kompetenc učencev
Cilji	Učenci se seznanijo s pomenom gibanja v umetnosti in animiranem filmu. Učenci načrtujejo lasten ustvarjalni proces in ga realizirajo. Učenci se naučijo izdelati animacijo.
Opis dejavnosti	Učenci na začetku spoznajo pojem animacije ter se seznanijo s postopki nastanka animacije. Posebno pozornost namenimo pomenu gibanja v animaciji. Učenci v nadaljevanju spoznajo aplikacijo, ki omogoča ustvarjanje animacij. Izkustveno ugotovijo, kako ustvariti gibanje pri animiranih objektih. Učenci po usvojenem predpogoju, teoretičnem znanju o animaciji, začnejo z deljenjem zamisli o izdelavi animacije. Pripravijo in predstavijo načrtovanje dela v skupini za izdelavo animacije. Ko so vsi učenci v skupini zadovoljni s pripravljenim načrtom, začnejo z delom. Pri delu sodelujejo in z ustvarjalnimi zamislimi iščejo čim boljše rešitve za realizacijo idej. Ko učenci izdelajo animacije, si jih ogledamo in jih skupaj vrednotimo po vnaprej dogovorjenih kriterijih za vrednotenje.
Kompetenca/kompetence	Načrtovanje in upravljanje Sodelovanje Izkustveno učenje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Razvoj kompetenc se kaže v ustvarjenem izdelku – animaciji. Za uspešno dokončano nalogo so morali učenci načrtovati svoj proces ustvarjanja animacije in ga v skupini soglasno sprejeti, ko je bil končan. Med dejavnostjo ustvarjanja izdelka – animacije – so se izkustveno učili.
Refleksija	Učenci so bili nad potekom dela in svojimi končnimi izdelki zelo navdušeni. Delo je potekalo tekoče in ustvarjalno. V razredu sta ves čas vladala ustvarjalna napetost in nemir v najbolj pozitivnem smislu. Učenci so sodelovali, se usklajevali, prilagajali, predajali svoje ideje ter jih tudi realizirali. Svoje končne izdelke so navdušeno delili z drugimi ter jih tudi kritično vrednotili.

Sklep

Tovrstno projektno delo od učitelja zahteva kar nekaj priprave, fleksibilnosti in prilagajanja v danem trenutku. Učenci se skozi učni proces naučijo izbranih kompetenc, pojmov in procesov, ne da bi se sploh zavedali, da se učijo. Veščine, ki jih razvijajo pri tem, so trajne in zelo pomembne za njihov razvoj ter prihodnost.

V predstavljenem primeru so se učenci s sodelovanjem v skupinah urili v usklajevanju, prilagajanju in delegiranju. Morali so kritično razmišljati in se naučiti sporazumevati tako besedno kot vizualno, namreč predati sporočilo na vizualen in tudi drugim razumljiv način ni najpreprostejši postopek, načrtovati, kako to doseči, pa je še toliko težje. Pri delu so se hitro pokazale razlike med učenci, ki imajo izrazito razvite vizualne predstave, saj jim je ta proces stekel veliko lažje kot drugim, od tistih, ki jim to področje povzroča težave. Med samim delom smo pri učencih spodbujali iskanje rešitev, kako bolj jasno predati sporočilo, ter razmislek, kako bodo to dosegli. Nekateri so zato morali svojo načrtovano idejo in izdelek prilagajati ter dopolnjevati. To jim je pomenilo nov izziv, iz katerega so se naučili še več. Koncept gibanja v vizualni umetnosti je bil učencem nasploh hitro razumljiv. Učiteljeva vloga je bila v tem primeru naravnana v usmerjanje poteka dela in reševanja sproti nastalih izzivov ter v usmerjanje in spodbujanje k iskanju rešitev, da so prišli do cilja – končnega izdelka.

S pomočjo prikazanega dela in ustvarjanja animacije smo pri učencih krepili kompetence podjetnosti, ki so poleg digitalnih kompetenc pomembne za celotnosti razvoj učenca in pripravo na življenje v 21. stoletju. Glede na odzive učencev ugotavljamo, da je lahko priprava na prihodnost hkrati osmišljena ter ciljno in tudi motivacijsko naravnana.

Viri in literatura

Carretero, S., Vuorikari, R. in Punie, Y. (2017). *DigComp 2.1. Okvir digitalnih kompetenc za državljane: osem ravni doseganja kompetenc in primeri rabe*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Goetz, A., Krajnc, M., Krušič, S., Leder, T., Peštaj, N., Prassel, I., Repše, H., Saksida, K., Šturm, M. (2016). *Animirajmo! Priročnik za animirani film v vrtcih in šolah*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Kako razvijati kompetence podjetnosti in hkrati digitalne kompetence s pomočjo uporabe sredstev IKT

mag. Marijana Kolenko, Vesna Lupše, Mateja Čatar, Aleš Videnšek, Ksenija Koštomaj, *Osnovna šola Lava*

Povzetek

Razvoj kompetenc podjetnosti je v današnjem svetu postala nuja vsakega posameznika za lažje prilagajanje spremembam, tako na področju poklicne kariere kot tudi obvladovanja drugih nepredvidljivih situacij.

V prispevku se bomo osredotočili na razvijanje petnajstih kompetenc podjetnosti v okviru razvojnega projekta POGUM v osnovni šoli po vertikali od 1. do 9. razreda. Predstavili bomo potek spoznavanja kompetenc podjetnosti, načrtovanja možnosti vključevanja v obvezni in razširjeni program dela v šoli, potek razvoja, najpogostejše dileme in težave, na katere smo naleteli v procesu vključevanja kompetenc podjetnosti v pouk. Skozi potek razvoja vključevanja kompetenc so strnjena naša spoznanja ter dileme, ki so nastale pri tem.

V jedru je opisan primer dobre prakse v 2. razredu, ki je vključeval poleg kompetenc podjetnosti tudi razvoj digitalnih kompetenc. Vključena sta bila tako učiteljica 2. razreda kot tudi računalnikar.

V sklepu so dodane rešitve, ki bi omogočale hitrejše vključevanje razvoja kompetenc po celotni vertikali od osnovnih do srednjih šol.

Ključne besede: kompetence podjetnosti, EntreComp, digitalne kompetence, sredstva IKT

Uvod

Na Osnovni šoli Lava smo v procesu nekajletnega odkrivanja kompetenc podjetnosti v okviru projekta POGUM vedno bolj spoznavali pomen razvoja kompetenc za vsakega učenca od 1. do 9. razreda, saj se do takrat nismo sistematično ukvarjali s tem področjem. Kar ne pomeni, da nismo razvijali tudi kompetenc, le pristop je bil manj sistematičen oziroma ad hoc, kar na dolgi rok ne prinaša uspeha pri učencih. V samem procesu načrtovanja razvoja projekta POGUM smo se člani tima učili najprej sami, se krepili v zavedanju, da imamo na tem področju kljub številnim drugim projektom, ki smo jih na šoli razvijali, premalo znanj in izkušenj in smo se temu primerno tudi »lovili« pri postavljanju raziskovalnega vprašanja in temeljnih ciljev, ki bi jih želeli doseči ob koncu projekta, predvsem pa smo si postavljali vprašanje, kako bomo kompetence podjetnosti uspešno predstavili sodelavcem učiteljem, ki naj bi jih tudi umeščali v letne priprave in kasneje v pouk. Že od vsega začetka smo vedeli, da so kompetence podjetnosti prihodnost za učence, saj poleg doseganja ciljev pri pouku učenci potrebujejo tudi številne veščine in kompetence, ki jim pomagajo pri samostojnem učenju, načrtovanju učenja ter načrtovanju lastnega razvoja osebnosti (seveda s pomočjo učiteljev in posredno staršev) do večje lastne aktivne zavzetosti pri delu, odgovornosti, kritičnega razmišljanja, ustvarjalnosti, učenja učenja (vseživljenjsko učenje), samoiniciativnosti, vrednotenja ter samovrednotenja in do kompetenc, ki so trajne in človeku služijo ne glede na poklic, ki ga bo izbral. Ravnateljica je pedagoške delavce k projektu povabila na eni izmed pedagoških konferenc, saj je želela, da strokovni delavci sami prepoznajo priložnost in v projektu sodelujejo na podlagi lastne motivacije. Nato je z učitelji, ki so bili pripravljeni sodelovati v projektne timu, govorila še individualno. Tako se je oblikoval projektni tim, ki ga sestavljajo učitelji predmetne in razredne stopnje, ki imajo poleg poučevanja še vsak svoje močno področje delovanja. Skupne lastnosti vseh članov tima so predanost, spoštovanje, raznolikost, zavedanje,

da so spremembe na področju poučevanja nujne. Kljub različnemu razmišljanju smo sposobni kompromisov, ki vsem ustrezajo in odpirajo drugačne poglede. Vodja tima vse usklajuje, posebno pomembno vlogo v timu pa ima ravnateljica, ki je strokovno odlično podkovana in ji ni nikoli žal žrtvovati časa temu, kar je koristno za učence in zaposlene. Člani tima se zavedamo kompleksnosti projekta, vemo, da je implementacija projekta dolgotrajen proces. Tako smo pozornost namenili tudi neformalnemu druženju članov ter timski pripravi na realizacijo, kako projekt implementirati v zbornico. Sprva je bila implementacija projekta med sodelavce negativna, nato pa smo jih sistematično in kontinuirano začeli seznanjati z delom ter širiti projekt. Izbrali smo področje »nove tehnologije in trajnostni razvoj«, saj smo ocenili, da smo na tem področju v šoli najbolj šibki ter bi učenci z razvojem tega področja dobili največjo korist zase. To področje smo izbrali tudi z zavedanjem, da bomo najlažje vzporedno razvijali tudi digitalne kompetence, ki jih učenci potrebujejo in smo jih v preteklih letih najmanj usmerjeno in uspešno razvijali. Da smo se pravilno odločili, se je pokazalo v času hitrega prehoda na pouk na daljavo, ko so bili tako učitelji kot učenci postavljeni v popolnoma nov položaj. Čez noč so se srečali z novo obliko poučevanja, o kateri večina ni imela druge izkušnje kot delo v spletnih učilnicah na predmetni stopnji, in odprla se je paleta pomanjkljivega znanja na področju IKT in digitalnih kompetenc.

Izbrano področje uspešno umeščamo v obstoječi kurikulum šole, zahteva pa pomembne strokovne razmisleke o drugačnem načinu poučevanja, povečani aktivni vlogi učencev pri pouku, drugačnih strategijah poučevanja učiteljev, spreminjanju pedagoške prakse, predvsem pa o spreminjanju didaktike pouka. Vsako leto izhajamo iz postavljenih prednostnih nalog šole, ki jih uresničujemo dve do tri leta: povečana aktivnost učencev pri pouku, prevzemanje odgovornosti učencev za lastne rezultate, spoštljivo medosebno komuniciranje ter spoštovanje bontona. Prednostne naloge šole so sistematično zastavljene in jih zelo dobro poznajo vsi deležniki. Od začetka razvoja projekta POGUM smo na šolski ravni uspešno povezali cilje in kompetence podjetnosti s prednostnimi nalogami šole.

Učilnice smo opremili s plakati, na katerih je podrobna razlaga ravni razvoja kompetenc podjetnosti, ter v avli obesili kompetenčni okvir podjetnosti. Hkrati smo kompetence podjetnosti predstavili staršem od 1. do 9. razreda, da so bili seznanjeni z vsebino razvojnega projekta, predvsem pa s prednostjo njihovih otrok za prihodnost. Ocenjujemo, da s poglobljenim spoznavanjem kompetenc podjetnosti (EntreComp) in ravni posamezne kompetence učitelji pridobivajo zelo veliko novega znanja, razvijajo nova razumevanja o razvoju posamezne kompetence ter zavedanje o uporabni vrednosti razvitih kompetenc. Nova strokovna znanja jim omogočajo spreminjati pristope pri načrtovanju učnih vsebin, didaktičnih pristopov, različnih strategij, kar omogoča večjo vključenost učencev v procese načrtovanja, iniciativnosti, iskanja idej, vrednotenje idej, večjo učno učinkovitost, socialno učenje – sodelovanje z drugimi učenci, spoznavanje lastnih močnih in šibkih področij itd. Vse to pa omogoča celovite velike premike na učno-vzgojnem področju. Izpostaviti moramo, da je izjemno pomembno, kako znamo povezati nova znanja in spoznanja z vsemi ostalimi izkušnjami, ki so jih učitelji in učenci dobili tudi v okviru drugih pomembnih podpornih projektov. Na šoli smo povezali izkušnje iz naslednjih projektov: Model državljskih kompetenc, De Bonovih 6 klobukov razmišljanja, Youth Start, UPI krožki, Pozitivna disciplina, 8 krogov odličnosti, vrednote Rastoče knjige, Formativno spremljanje napredka učencev, kritično mišljenje, FIT pedagogika, ki revolucionarno podpira razvoj številnih kompetenc EntreComp. Organizirali smo izobraževanja s področja razvijanja kritičnega mišljenja (Tanja Rupnik Vec, ZRSŠ), finančne pismenosti (Valerij Dermol, Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije), razvoja in kakovosti (Marjan Mačkošek, direktor Štore Steel), posodabljanje letnih priprav na pouk (Sonja Zajc, ZRSŠ), nevroznanosti (Barbara Konda, FIT4KID) idr. Z vsem tem bogatim naborom novih znanj in spoznanj imajo učitelji mnogo več možnosti sistematičnega spreminjanja učne prakse. Učenci in učitelji nova znanja in spoznanja širijo v svojem okolju, domačem in družbenem okolju, kažejo možnosti za hitrejše spremembe, promovirajo dosežke ter javnost seznanjajo z doseženimi rezultati. Medijske objave nam pomagajo utrjevati nujnost in pomen razvoja kompetenc podjetnosti, z novimi znanji pa plemenitimo tudi bralce, ki so zelo različni.

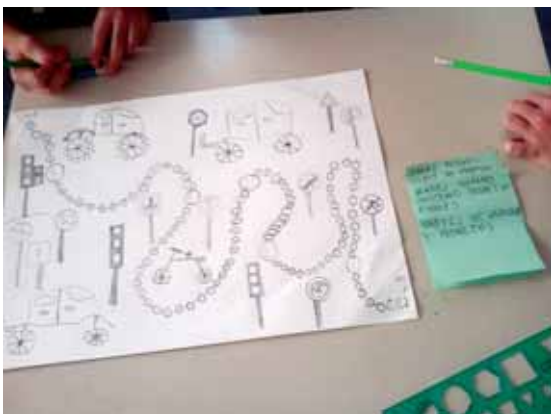
Ugotovili smo in se o tem tudi prepričali, kako pomembno je začeti že v prvem razredu, in tudi možno je začeti v prvem razredu ter sistematično nadaljevati po vsej vertikali. Glede dejavnosti, s katerimi bi pri učencih razvijali kompetence podjetnosti in hkrati tudi digitalne kompetence, smo se člani šolskega projektne tima strinjali, da bi bilo treba pri učencih prvih razredov, med katerimi je mnogo individualistov, krepiti sodelovanje, pa tudi ustvarjalnost. Ugotovili smo, da so drugošolci že sposobni načrtovanja dejavnosti, zato smo pri njih načrtno začeli razvijati to področje. Ker imajo učenci slabše razvito finančno pismenost, smo začeli razvijati to že v tretjih razredih (po vzoru izzivov Youth Start). Pri petošolcih in starejših pa smo ugotovili, da je treba

razvijati delo z viri, vrednotenje idej, vrednotenje dela, rezultatov. Opažamo tudi, da imajo učenci radi vse, kar je drugačno. Svoje navdušenje so prenesli tudi na učence, ki niso bili neposredno vključeni v dejavnosti projekta, in ti so izrazili željo po drugačnem načinu dela. Spoznali smo, da so učenci lahko samostojni, odzivni in iznajdljivi, pri skupinskem delu pridejo pri nekaterih učencih v ospredje voditeljske sposobnosti, s katerimi spodbujajo in motivirajo svoje sošolce za raziskovanje in delo. Učitelji smo v procesu projekta prav tako spoznali prednosti razvijanja kompetenc. Spoznali smo, da smo pri učencih in tudi pri nas, učiteljih, razvijali predvsem sodelovanje, motiviranost in vztrajnost ter odkrivanje priložnosti. Opazili smo, da imamo več težav pri razvijanju načrtovanja in upravljanja ter prevzemanju pobud. In ti dve kompetenci je pomembno, da ju začnemo razvijati že pri najmlajših. Člani tima sodelavcem pomagamo tudi na strokovnih aktivih, aktivih vertikale in z osebnim svetovanjem, kako naj izvajajo pouk in dejavnosti, da bodo v skladu z načeli podjetnostne kompetence. Dileme, s katerimi smo se srečevali člani tima, smo pogosto reševali s pogovorom z drugimi člani in s pomočjo strokovne literature. Šibkost članov tima je bil sprva tudi strah pred uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije pri lastnem izobraževanju in delu z učenci. Ker je računalnikar tudi član našega tima, smo videli idealno priložnost, da izkoristimo vsa njegova znanja s tega področja in jih vključimo v izvedbo dejavnosti. Tako smo se prepričali, kako pomembno je že na začetku postaviti raznolik in strokovno »bogat« tim, ki vnaša spremembe tako v pouk kot na šolski ravni.

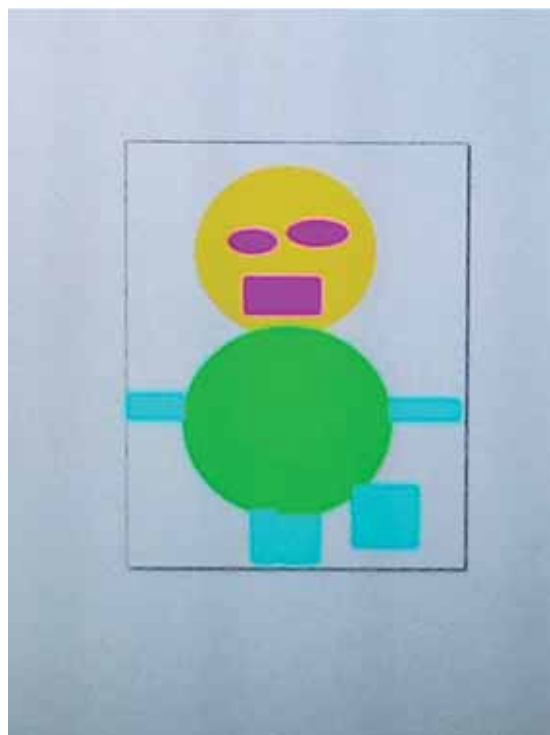
Primer, ki ga predstavljamo v osrednjem delu prispevka, je primer, ki je bil v celoti izveden z učenci drugošolci. Člani tima smo se odločili, da predstavimo ta primer in pokažemo, da že zgodaj v osnovni šoli lahko začnemo sistematično razvijati izbrane kompetence. Ugotovili smo, da lahko že pri tej starosti pridemo do začetne ravni razvitosti kompetenc, s čimer utemeljujemo pomen zgodnjega sistematičnega razvoja kompetenc pri učencih. Učiteljica razreda je opazila, da so učenci izjemni individualisti in v drugem razredu še niso sposobni sodelovanja in načrtovanja v skupinah. Zato si je vzela za izziv, da bo sistematično razvijala načrtovanje in sodelovanje. Tako je želela odkriti, ali so učenci po določenem številu ur sistematičnega razvoja teh kompetenc že sposobni usvojeni veščini uporabiti pri snovanju in oblikovanju lastnega izdelka. V timu smo razmišljali, kateri izdelek bi bil primeren za izdelavo v drugem razredu, in to je učiteljico motiviralo in usmerilo k oblikovanju določene igre. Namizna družabna igra je rezultat sistematičnega razvijanja teh kompetenc. V skupinah so zbirali ideje, jih vrednotili ter nato skupaj načrtovali izdelavo igre. V naslednji fazi so svojo dejavnost obogatili s podporo digitalnih kompetenc. Spoznali so poslovenjen brezplačen odprtokodni vektorski program Inkscape, s pomočjo katerega so narisali igralno ploskev lastne namizne igre.

S to dejavnostjo so otroci usmerjeno razvijali načrtovanje, sodelovanje in ustvarjalnost. Sodelovanje so razvijali ves čas, saj je dejavnost potekala od oktobra do maja (32 ur pouka), od tega 20 ur z razvijanjem informacijsko-komunikativnih kompetenc in 12 ur z razvijanjem kompetenc podjetnosti. Večkrat so se združili v skupino in iskali izboljšave v že izdelanih igrah. Bolj ko so bili spretni pri risanju, več idej so imeli in jih želeli preizkušati. Ustvarjalnost se je kazala v zelo različnih zasnovah igralnih ploskev. Učenci so bili v skupini tako sodelovalni, da so spodbujali drug drugega za delo na računalniku. Prav vsi učenci so se naučili uporabljati program. Največ načrtovanja je bilo v začetni fazi. Med prenosom načrtovane zasnove so se učenci večkrat vračali v fazo načrtovanja in popravljali osnovni načrt na podlagi vrednotenja zamisli. V procesu so se pojavljale tudi »napake«, ki so jih odkrivali na eni strani učenci sami, na drugi strani pa učiteljica; tako so dobili priložnost za iskanje novih rešitev, npr. učenci so ugotovili, da v majhne krogce na polju ne morejo vstaviti besedila, zato so ga zapisali na posebne kartončke. Vrednost odkritih »napak« se je pokazala v spoznanju, da do dobrega izdelka pridejo lahko le z veliko učenja, vztrajnosti in sodelovanja (več glav več ve) ter da napake vodijo k uspehu in ni z njimi nič narobe.

Področje in smernice	Novе tehnologije in trajnostni razvoj
Cilji	Cilji za razvoj kompetence podjetnosti – Razvijati načrtovanje, sodelovanje in ustvarjalnost Cilji za razvoj digitalne kompetence – Razvijati digitalne kompetence s pomočjo računalniškega programa
Opis dejavnosti	<p>Vsako šolsko leto v tednu otroka namenimo dan ustvarjalnosti in igri. Izvedemo ga po vsej vertikali od 1. do 9. razreda. Na dnevu ustvarjalnosti in igre so učenci drugega razreda predlagali, da bi izdelali svoje igre človek ne jezi se na različno tematiko iz spoznavanja okolja.</p> <p>Učiteljica je medsebojno povezala cilje predmetov spoznavanje okolja, likovna umetnost in slovenščina. Izbrana tema je bila življenjsko okolje in promet, v okviru katere so učenci razvijali tudi ustvarjalno pisanje, risali in oblikovali s pomočjo računalniškega programa in izdelovali igro. Hkrati so s tem usmerjeno razvijali kompetence podjetnosti načrtovanje in sodelovanje ter ustvarjalnost.</p> <p>Razdelili so se v skupine in v skupinah na risalni list načrtovali svojo igro. Sodelovali so pri zasnovi igre, oblikovanju polj in risbah na igralni ploskvi.</p> <p>S svinčniki so načrtovali svojo obliko igre. Dopisali so tudi kartice z nalogami za posamezna kazenska polja.</p> <p>Z učiteljem računalništva so se nato učili delati v programu Inkscape. Delo je potekalo v štirih fazah:</p> <ul style="list-style-type: none"> – učenje risanja in barvanja likov; – prerisovanje slike, sestavljene iz likov, v računalnik s pomočjo programa; – risanje igre človek ne jezi se v obstoječo predlogo v programu Inkscape; – risanje lastne igre človek ne jezi se v programu. <p>Izdelane igre so nato barvno fotokopirali in jih plastificirali. Pri pouku likovne umetnosti so učenci izdelali še igralne figurice in pri slovenščini na računalnik napisali kartice z nalogami za posamezna kazenska polja. Z lastnimi namiznimi igrami so si tako popestrili odmore.</p>
Kompetenca/kompetence	Razvijali so kompetence: sodelovanje, ustvarjalnost in načrtovanje s pomočjo računalnika.
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	<p>Sodelovanje so razvijali ves čas, saj je dejavnost potekala velik del šolskega leta. Večkrat so se samoiniciativno združili v skupino in iskali izboljšave v že izdelanih igrah. Bolj ko so bili spretni pri risanju, več idej so imeli in jih želeli preizkušati.</p> <p>Ustvarjalnost se je kazala v zelo različnih zasnovah igralnih ploskev.</p> <p>Učenci so bili v skupini tako sodelovalni, da so spodbujali drug drugega za delo na računalniku. Prav vsi učenci so se naučili uporabiti program.</p> <p>Načrtovanje je bilo najbolj prisotno v začetni fazi. Med samim prenosom načrtovane zasnove so se učenci večkrat vračali v fazo načrtovanja in popravljali osnovni načrt na podlagi vrednotenja zamisli.</p>
Refleksija	<p>Delo je bilo zanimivo, učencem je bilo všeč. Se je pa izkazalo, da mora biti tudi učitelj fleksibilen pri iskanju možnosti, kdaj, koliko, katere predmete lahko medsebojno poveže, da pripravi prostor za ure pouka za projekt. Pri tem se je pokazala potreba, da v naslednjem šolskem letu predvidimo vsebinske sklope, v okviru katerih bo mogoče usmerjeno razvijati kompetence podjetnosti.</p> <p>Kompetenca načrtovanje se tako sproti razvija tudi pri učitelju.</p>

Slika 1: Načrtovanje družabne namizne igre

Slika 2: Učenje risanja in barvanja likov v programu Inkscape

Slika 3: Izdelava lastne namizne igre v programu Inkscape

Slika 4: Igranje lastnih namiznih iger

Sklep

Na začetku projekta smo se učitelji ukvarjali s posameznimi kompetencami z namenom, da preverimo, kako jih lahko pri učencih razvijamo in kakšni so njihovi učinki. Po prvi fazi in temeljnih ugotovitvah smo se odločili, da je treba razvijati kompetence bolj sistematično. Sklenili smo, da bomo vseh petnajst kompetenc podjetnosti razvijali postopoma od 1. do 9. razreda. Nekatere kompetence že lahko razvijamo v prvem triletju in jih nato nadgrajujemo v drugem in tretjem, nekatere kompetence pa začnemo zaradi razvojne stopnje otrok razvijati kasneje, v višjih razredih. Na podlagi prvih izkušenj in dejstev bomo zasnovali razvoj kompetenc tako, da se bodo učitelji sistematično vračali k posameznim kompetencam in jih nadgrajevali. Le tako bomo dosegli, da bodo kompetence do konca devetega razreda kvalitetno razvite.

Pogoj, da bomo to dosegli, je nujna sprememba učnih načrtov, ki jih bo strokovni svet skupaj s strokovnimi institucijami in praktiki iz šol preoblikoval do te stopnje, da bo v njih dovolj prostora tudi za razvoj **kompetenc in**

vrednot ter osebnostni razvoj, da bodo lahko učitelji usmerjeno razvijali vse to že v okviru pouka. Učne načrte moramo očistiti vsega balasta, pretiranega faktografskega znanja in narediti prostor za razvoj tistih področij pri učencih, ki jih morajo razviti za prihodnost ne glede na poklicne usmeritve.

Ugotavljamo, da je samo razvoj kompetenc premalo za razvoj posameznika, predvsem pa za razvoj **odnosa** do znanja, ljudi, narave in stvari. Na podlagi spoznanj bi nujno dodali vzporedni razvoj vrednot in osebnostnih lastnosti posameznika. Proces razvijanja kompetenc podjetnosti mora postati trajen proces. Trajnost pa zagotavlja, da vsaki vpisani generaciji otrok zagotavljamo razvoj kompetenc, da je kontinuirano prisotna debata med strokovnimi delavci, obvezen prenos na nove zaposlene, ki se priključujejo v nekem časovnem obdobju.

Ključni cilj je sprememba **didaktike pouka** (sprememba učnih programov obveznega in neobveznega dela), sprememba metodike pouka, načrtovanja idr. Nujno je potrebna podpora na državni ravni po vsej vertikali od osnovne šole prek srednje šole do fakultet. Nujna sprememba v študijskih programih, ki izobražujejo nove učitelje, da bodo kompetenčno boljše opremljeni za novo didaktiko pouka.

Vizija mora temeljiti na kritičnem razmisleku, katere ustanove in institucije na državni ravni se morajo nujno povezati med seboj, da ne bo vsaka zase vztrajala pri podobnih projektih (POGUM v osnovni šoli, PODVIG v srednji šoli), ampak bodo usmerjene v skupni razvoj didaktik pouka po vertikali.

Dileme, s katerimi smo se srečevali, so bile v začetku razumevanje pojmov podjetnost in podjetništvo. Nekateri sodelavci so pripomnili, da vse to že delamo, le da je zapakirano v drugi obliki in da ne vidijo v projektu nobene dodane vrednosti. Temeljna dilema je tudi izjemno počasen vpliv na pozitivne spremembe. Ena od dilem je tudi bila, kako v redni pouk umestiti razvoj kompetence podjetnosti. A po treh letih smo spoznali, da je to mogoče, kar smo ugotovili v procesu umeščanja kompetenc podjetnosti v letne priprave in ob posameznih učnih vsebinah, kar zahteva izjemno jasno usmeritev razvoja na ravni šole, veliko kritičnih strokovnih razmislekov učiteljev in vodstva šole ter veliko energije, da se zgodijo manjše spremembe. Dilema je tudi, da je pri nekaterih predmetih (matematika) težje uvideti, kako razvoj nekaterih kompetenc vključiti v pouk.

Dileme nam ponujajo priložnosti za kritično presojo, kje obstajajo možnosti razvoja kompetenc podjetnosti v okviru obveznega programa in nadstandardnega programa po vsej vertikali. Ponujajo nam tudi pristop k nadaljnjemu uvajanju kompetenc med učitelje.

Dobra izkušnja so bili tudi primeri dobrih praks na različnih predmetnih področjih in razvoju različnih kompetenc podjetnosti.

Ključna ugotovitev je, da se razmišljanje učiteljev najbolj spreminja takrat, ko so postavljeni v aktivno vlogo pri svojem predmetu.

Viri in literatura

Cowley, S. (2008). *Kako mularijo pripraviti do razmišljanja*. Ljubljana: Modrijan.

Novak, L., Vršič, V., Nedeljko, N., Dolgan, K., Dolinar, M., Kerin, M. idr. (2018). *Formativno spremljanje na razredni stopnji: priročnik za učitelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Polšak, A. (2019). *EntreComp: okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Odpadna embalaža

Simona Grenko, *Osnovna šola Koroški jeklarji Ravne na Koroškem*

Povzetek

Prispevek opisuje razvoj podjetnosti, ki je ena izmed osmih ključnih kompetenc, ki posameznikom pomaga pri uresničevanju lastnih zamisli. Opisana dejavnost je predmet tehniškega dne, v okviru katerega učenci četrtil razredov izdelajo izdelek iz odpadne embalaže. Cilj je zmanjšati uporabo plastičnih izdelkov za enkratno uporabo oz. večkrat uporabiti posamezne izdelke ter pri tem upoštevati načela trajnostnega razvoja, empatije do okolja, povezovanja gospodarskih, družbenih in okoljskih ciljev, razvijanja aktivnega državljana, sodelovanja in timskega dela. Ker pa je razvijanje kompetence podjetnosti kontinuirana dejavnost, je omenjena še dejavnost, ki so jo učenci izvedli v tretjem razredu, in tudi predvidena dejavnost, ki jo bodo izvedli kot petošolci.

Ključne besede: odpadna embalaža, trajnostni razvoj, nove tehnologije

Uvod

Skrivnost uspešnosti vsake šole so možgani, ki morajo biti aktivirani in uporabljeni (Brajša, 1995). In ker je cilj projekta opolnomočiti učence, strokovne delavce in vodstvo šole s kompetenco podjetnosti, se člani tima ves čas trajanja projekta POGUM izobražujemo, aktivno sodelujemo na ponujenih seminarjih in delavnicah, prebiramo strokovno literaturo ter izmenjujemo mnenja in izkušnje. Ljudje smo različni, na različne okoliščine se različno odzivamo (Ginnis, 2004). Vsi pa smo rojeni za učenje, smo kreativni učenci. Pri našem iskanju znanja nenehno preizkušamo nove stvari (Beaver, 1995).

Kompetenca podjetnosti pa ni nekaj novega. Je ena izmed osmih ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja. *»Podjetnost kot kompetenca je prisotna na vseh življenjskih področjih. Odraža se v skrbi za lastni osebni razvoj, podjetni državljanji pa aktivno prispevajo tudi k družbenemu razvoju, vstopijo na trg dela kot zaposlena ali samozaposlena oseba in zaženejo ali širijo podjetja, ki so lahko kulturne, socialne ali komercialne narave.«* (Polšak, ur., 2019, str. 6) Je sposobnost prehoda od ideje do realizacije, in ker se že tretje leto intenzivno ukvarjamo z njenim vpeljevanjem v pouk, učenci in zaposleni na šoli odkrivamo priložnosti in jih preoblikujemo v vrednosti. Zato verjetno ni naključje, da smo si člani razvojnega tima OŠ Koroški jeklarji v okviru projekta postavili raziskovalno vprašanje, ki je dovolj specifično in nas v resnici zanima ter motivira (Lesničar, 2017): **Kako bi omejili uporabo plastične embalaže in izdelkov oz. večkrat uporabili posamezne izdelke?** Na podlagi tega vprašanja smo si za razvojno prioriteto šole zadali nalogo omejiti uporabo plastične embalaže in izdelkov oz. spodbuditi k večkratni uporabi posameznih izdelkov. Menili smo namreč, da sta neodgovorna raba plastičnih izdelkov za enkratno uporabo in slabo poznavanje ter zavedanje okoljske problematike možna vzroka prekomerne uporabe plastičnih izdelkov za enkratno uporabo. Nove tehnologije in trajnostni razvoj sta področji, na katerih sledimo smernici ozaveščanja o pomenu varovanja naravnih virov za prihodnje generacije v smislu, da moramo našim otrokom zapustiti vsaj toliko naravnih virov, kot smo jih dobili od svojih staršev.

Uspešen učitelj izžareva pozitivno energijo, zaupa svojim učencem in je tudi uspešen vodja (Brajša, 1995). Učitelji smo tisti, ki moramo spodbujati učence k ustvarjalnosti in pridobivanju kompetence podjetnosti, saj bodo naši učenci tako bolj aktivni, to pa bo pripomoglo k večji zaposljivosti in nenazadnje h kakovostnejšemu življenju. Našo vizijo – omejitev uporabe plastične embalaže za enkratno uporabo – smo začeli razvijati z akcijo zbiranja jogurtovih lončkov, pri čemer smo nazorno pokazali probleme, ki nas pestijo. Zemljo smo dobredno zadušili. Pri tej dejavnosti so sodelovali vsi učenci šole, pri njenem načrtovanju pa smo se osredotočili predvsem na kompetenci etično in trajnostno razmišljanje ter izkustveno učenje. Izrazi na obrazih učencev so bili dovolj zgovorni, da smo dosegli cilj. Učenci so prepoznali vpliv svojih odločitev na okolje. Omenjena akcija je bila motivacija za dejavnosti, ki so sledile.

Slika 1: Lončki

Slika 2: Vrečke

Ljudje potrebujemo razmišljanje, ki je konstruktivno in kreativno. Čustva in občutki, ki jih vključimo v pravem trenutku, igrajo pri razmišljanju ključno vlogo (De Bono, 1998). Zgodbo smo nadaljevali v okviru tehniškega dne za tretje razrede, v okviru katerega so učenci ustvarili praktične nosilne vrečke iz odpadnega tekstila. Pri tem so sledili ciljem predmeta spoznavanje okolja in kompetenco podjetnosti razvijali s koraki izvedbe, ki so bili načrtovani tako, da so učenci predlagali rešitve, s čim oz. kako bi lahko nadomestili plastične vrečke, in prišli do rešitve (nosilna vrečka iz odpadnega tekstila). Z omenjeno dejavnostjo se je prednostno razvijala kompetenca vizije. Učenci so si predstavljali želeno prihodnost in prešli od zamisli k dejanjem.

Slika 3: Ulica

Dodana vrednost naše vsebine oz. naših dejavnosti je pomembna tako zame osebno kot tudi za moj kolektiv, saj zadeva aktualno temo. Zemlja se utaplja v plastiki, mi pa si ne samo želimo nekaj ukreniti glede tega, temveč ukrepamo.

Naslednje šolsko leto so isti učenci, ki so v tretjem razredu ustvarili nosilno vrečko iz odpadnega tekstila, ustvarili ulico iz odpadne embalaže. Učenci so prehodili vso pot od ideje, ko so risali načrte za ulico, do izdelka, ko je nastala ulica s hišami in okolico. Pri opisani dejavnosti se je razvijala kompetenca samozavedanje in samoučinkovitost.

Področje in smernice	Nove tehnologije in trajnostni razvoj Ozaveščanje o pomenu varovanja naravnih virov za prihodnje generacije v smislu, da moramo našim otrokom zapustiti vsaj toliko naravnih virov, kot smo jih dobili od svojih staršev.
Cilji	Učenci znajo: <ul style="list-style-type: none"> – graditi modele zgradb na podlagi skice in jih primerjati z zgradbo iz ožjega in širšega okolja, – izdelati uporabne predmete iz različnih papirnih gradiv, s tem da uporabljajo različne načine spajanja gradiv, – presojati ustreznost končnega izdelka, brati načrt in ga udejaniti.
Opis dejavnosti	– Individualno izdelujejo hišice, dodajo detajle po lastni domišljiji
Kompetenca/kompetence	– Samozavedanje in samoučinkovitost
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	– Dokončani izdelek, ki ga učenec komentira po vnaprej določenih kriterijih uspešnosti
Refleksija	– Učenci so realizirali cilje, po pripovedovanju jim je bilo všeč dejstvo, da so lahko sami odločali, katero pot bodo izbrali do cilja, ki je bil določen že na začetku učne ure.

Zavedam se, da naša tema spada v globalno problematiko, ki ni odvisna samo od razvojnega tima, a kljub temu menim, da z našim delom spodbudno prispevamo k spreminjanju osebnega odnosa in ravnanja do sebe in okolja ter usposabljanju učencev, drugih učiteljev, delavcev šole in nenazadnje tudi sebe k odgovornemu ravnanju z okoljem. *»Učimo se zato, ker smo se rodili z nenasitno radovednostjo o svetu, v katerem živimo. Hočemo vedeti, torej poizvemo, in ker smo hoteli vedeti, si tudi zapomnimo.«* (Beaver, 1995, str. 16, 17)

Šestnajstega marca 2020 se je zaradi zaprtja vseh vzgojno-izobraževalnih institucij začelo nepredvidljivo obdobje, ko so morale šole v izjemno kratkem času preiti na izobraževanje na daljavo. Učitelji smo morali – in kot kaže bomo še vedno morali – uporabljati različne pristope. Pomembno vlogo so imele video razlage, ki so namenjene poučevanju po pristopu obrnjenega učenja in poučevanja. Pri tem postane učiteljeva vloga vodenje in spodbujanje učencev (Kustec, 2020). S takim pristopom pa v bistvu razvijamo kompetenco podjetnosti, zato nas trenutna situacija ni in ne bo ustavila, temveč nas je spodbudila pri našem delu. Letošnje šolsko leto bodo petošolci ne samo izdelovali izdelke iz odpadnih materialov, temveč tudi raziskovali, iskali informacije in šli korak naprej ter ozaveščali lokalno skupnost.

Glede na to, da delovna mesta danes niso več zagotovljena, si je pomembno izbrati poklic, ki ga človek opravlja z veseljem, ne pa zato, ker bi mu nudil varnost in dobro plačilo. Znanje je temelj vsakega uspeha, in v resničnem svetu je velikokrat tako, da napredujejo najpogumnejši in ne najpametnejši (Kiyosaki, 2009). Učence bomo še naprej bogatili s kompetencami podjetnosti, in kljub temu da nas čaka še mnogo izzivov, bomo skupaj našli podjetne rešitve.

Viri in literatura

- Brajša, P. (1995). *Sedem skrivnosti uspešne šole*. Maribor: Doba.
- De Bono, E. (1998). *Naučite svojega otroka misliti*. Maribor: Rotis.
- Ginnis, P. (2004). *Učitelj – sam svoj mojster*. Ljubljana: Rokus.
- Beaver, D. (1995). *Krog odličnosti: knjiga o hitrem, nenapornem učenju*. Ljubljana: J. Pergar.
- Kustec, S., Logaj, V. (2020). *Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji v razmerah, povezanih s covid-19, Modeli in priporočila*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Zavod Republike Slovenije za šolstvo, spletna izdaja: https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/Covid_19/
- Kiyosaki, R. T. (2009). *Bogati očka, revni očka. Kaj svoje otroke učijo bogati, revni in pripadniki srednjega razreda pa ne!* Varaždin: Katarina Zrinski.
- Lesničar, B., Peeters, W. (2017). *Učitelji, raziskovalci lastne prakse*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Polšak, A. (2019). *EntreComp: okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Pametni ločevalci

Špela Ocepek, Osnovna šola Mežica

Povzetek

Prispevek opisuje razvoj kompetence etičnega in trajnostnega mišljenja, motiviranosti in vztrajnosti ter sodelovanja pri vseh učencih šole. Opisane dejavnosti prikazujejo, kako so se pri učencih razvijale te kompetence z zasledovanjem cilja pravilno ločevanje odpadkov. Opisan je celoten potek dela učencev od ideje do izvedbe.

Projekt POGUM? Kaj je to? Kaj bomo počeli? Ima kdo kakšno idejo? Kaj bo naše raziskovalno vprašanje? Vse to in še več sem se spraševala še pred uradnim začetkom našega dela. Odločila sem se, da bom učence vprašala, kaj bi na šoli izboljšali, in po pogovorih z njimi ugotovila, da so učenci zelo nezadovoljni s tem, kako se na šoli obnašamo do okolja. Predlagali so, da bi naredili nekaj na področju ločevanja odpadkov. In tako smo oblikovali naše raziskovalno vprašanje: Kako lahko s pravilnim ločevanjem odpadkov pripomoremo k varovanju okolja? Poudarek je na razvijanju kompetence etičnega in trajnostnega mišljenja. Skupaj z učenci smo iskali rešitve, jih uresničili in spremljali napredovanje. Na poti smo se srečali s šolanjem na daljavo, ki nam je za nekaj časa vzelo pogum, a smo nadaljevali, se vrnili v šolske klopi in ponovno zavihali rokave.

Ključne besede: ločevanje odpadkov, etično in trajnostno mišljenje

Področje in smernice	Nove tehnologije in trajnostni razvoj Pravilno in odgovorno ločevanje odpadkov Izboljšanje infrastrukture za ločevanje odpadkov
Cilji	Želimo, da bi se učenci vedli etično in razmišljali trajnostno, aktivno poslušali, se pridružili timu, sodelovali ter se učili iz izkušenj ter širili svoje znanje.
Opis dejavnosti	V mesecu septembru 2019 smo k sodelovanju povabili vse učence od 7. do 9. razreda; prvega srečanja se je udeležilo 10 učencev, s katerimi smo skupaj načrtovali. Odločili smo se, da je treba najprej urediti dovolj košev v učilnicah in jih opremiti z napisi (embalaža, mešani odpadki, papir) ter sezname, kam kaj spada. Koše za bio odpadke smo umestili na vse hodnike. Za zadostno število košev je poskrbel ravnatelj, za napise pa učenci pri urah oddelčne skupnosti ali pri predmetu likovna umetnost. Za ureditev košev smo porabili kar tri mesece; vse je šlo zelo počasi, motivacija je padala. Učenci so bili mnjenja, da je treba vse učence na šoli motivirati za pravilno ločevanje odpadkov, in tako se je rodila ideja o »šolski inšpekciji za odpadke«. Na drugem sestanku je bilo prisotnih že osemnajst učencev. Na sestanku smo zbirali ideje, kako bi lahko po razredih preverjali pravilno ločevanje. Učenci so predlagali, da bi na razredni stopnji ocenjevali urejenost košev in čistočo ter seveda pravilno ločevanje z ocenami od 0 do 5. Na predmetni stopnji, na kateri učenci vsako uro menjajo učilnice, pa bi jim vsak teden postavljali vprašanja na temo ločevanja odpadkov. Če razred pravilno odgovori, dobi plus. V obeh primerih bi konec leta najboljše nagradili s priznanjem za najboljšega ločevalca na šoli (pa za kakšno pico se bo tudi našel denar). Učenci so se razdelili v pare, kot bodo hodili preverjat pravilno ločevanje. Preverjanje bo potekalo vedno po malici, torej tretjo, četrto in peto šolsko uro. Sestavili so tabeli za razredno in predmetno stopnjo, v kateri bodo vpisovali podatke. Učenci so se dogovorili, da si bodo tedensko menjali razrede, ki jih bodo preverjali. Začetek delovanja šolske inšpekcije smo načrtovali za januar in takrat smo tudi začeli. Komaj smo dobro začeli, se je začel pouk na daljavo in projekt je obstal.

<p>Opis dejavnosti</p>	<p>A to nam ni vzelo motivacije za delo v naslednjem šolskem letu. Takoj v septembru so učenci izdelali nove kriterije za ocenjevanje košev (saj so lahko ti sedaj, ko so vsi učencih v mehurčkih, za vse razrede enaki), sezname za pravilno ločevanje in tabele za vpisovanje rezultatov ter se dogovorili, kako bodo delali.</p> <p>Dobili so tudi priponke šolske inšpekcije za odpadke. A zopet nam jo je zagodla korona. V tem času smo v spletni učilnici učence spodbujali z zanimivimi in poučnimi posnetki o ločevanju odpadkov in varovanju okolja ter postavljali tedensko vprašanje na temo ločevanja. Redno je na vprašanje odgovarjalo približno 40 učencev. Ko smo se vrnili v šolske klopi, učenci niso smeli več hoditi po razredih in preverjati stanja pri ločevanju odpadkov. To delo sem prevzela sama in moram povedati, da so bili učenci razočarani, saj so bili ponosni na svoje delo.</p> <p>Trenutni rezultati kažejo, da so učenci v prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju razvili kompetenco etičnega in trajnostnega mišljenja, saj že zelo dobro ločujejo odpadke, drug drugega vprašajo, če ne vedo, kam naj kaj odvržejo, se opozarjajo med seboj. Večkrat povedo, kako so doma opozorili starše ali babice in dedke. V tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa stanje ni tako zelo dobro in bomo morali svoja prizadevanja stopnjevati. Učenci, ki so sodelovali kot »šolski inšpektorji«, ne zmorejo tako dobro motivirati svojih vrstnikov, kot so lahko mlajše učence.</p>
<p>Kompetenca/ kompetence</p>	<p>Etično in trajnostno razmišljanje Motiviranost in vztrajnost Sodelovanje</p>
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Rezultati šolske inšpekcije so dokazali, da se je stanje na šoli izboljšalo. Prav tako smo opazili spremembo pri učencih v ravnanju z odpadki.</p>
<p>Refleksija</p>	<p>Začeli smo s kupom nepravilno ločenih odpadkov, ki se je spremenil v kupčke pravilno ločenih odpadkov. Popolno še ni, a se bomo trudili naprej. Zanimivo je, da so mlajši učenci veliko bolj motivirani in vztrajni, raje sodelujejo in se ob tem veliko naučijo.</p>

Slika 1: Z napisi opremljeni koši za ločevanje odpadkov

Od začetka sodelovanja v projektu smo se vsi (učitelji in učenci) veliko naučili. Predvsem se mi zdi pomembno, da smo skupaj z učenci izoblikovali ideje in jih tudi uresničili, saj imajo tako še večjo vrednost. Prepričana sem, da so prav vsi učenci v tem obdobju urili veččine etičnega in trajnostnega mišljenja (dokaz je njihovo znanje na tem področju), sodelovanja (šolski inšpektorji in ostali učenci so zelo dobro sodelovali) ter motiviranost in vztrajnost (dokaz za to je, da niso obupali in nadaljujejo svoje delo). Prepričana sem, da bi bilo še veliko boljše, če nam dela ne bi omejevali »korona ukrepi«. Delo bomo seveda nadaljevali tudi v prihodnjih letih, tudi po koncu projekta. Naš moto: Počasi se daleč pride, Iz majhnega zraste veliko, Kar se Janezek nauči, to Janez zna in Kamen na kamen palača.

3.5 Karierna in poklicna orientacija na poti podjetnosti

Karierna in poklicna orientacija na poti podjetnosti

Natalija Herič, I. osnovna šola Rogaška Slatina

Povzetek

Poklicna odločitev je ena izmed pomembnejših odločitev, ki jih mora posameznik sprejeti v svojem življenju. Spremembe na trgu dela, ki se dogajajo zadnje čase, pri mladih povzročajo še večjo zmedo in neodločnost. Šola ima pri načrtovanju kariere pomembno svetovalno in podporno vlogo, zato v prispevku predstavljamo dejavnosti, ki podpirajo mlade na poti spoznavanja sebe ter raziskovanja možnosti v okolju. Cilj dejavnosti (in celotnega projekta POGUM) je, da bi mladi prevzeli odgovornost do sebe, ljudi v okolici, materialnih dobrin ter družbe nasploh.

Ključne besede: poklicna orientacija, kariera, poklic, kompetence

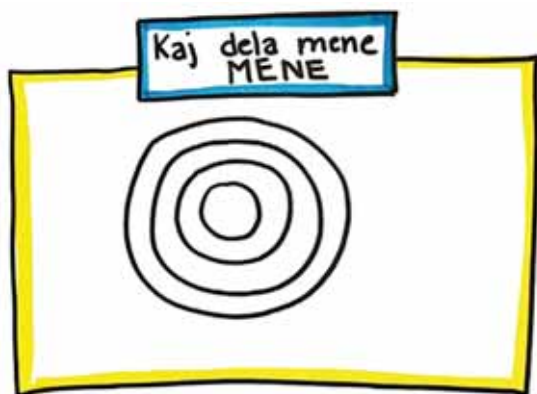
Uvod

Vpis v srednjo šolo je ena izmed prvih pomembnih odločitev v življenju vsakega posameznika. Med odločanjem se doma pogosto odvija prava »živčna vojna«. Otroci se za izbiro pogosto odločajo na podlagi prijateljskih vezi ali celo želje staršev. Kako mlade aktivirati za sprejemanje odločitve? Odrasli, ki otroku na poti odločitve stojimo ob strani, smo bili vajeni linearne karierni poti: izbira poklica in s tem tudi srednje šole, morda še fakultete, nato pa zaposlitev do upokojitve. Danes, ko se trg dela pod vplivom globalizacije spreminja izredno hitro, pomeni izbira kariere še večji izziv. Četrta industrijska revolucija prinaša s seboj digitalizacijo, avtomatizacijo in robotizacijo, kar posledično močno vpliva na delovna mesta ter dinamiko trga dela. V okviru projekta POGUM smo spoznali, da je pri zbiru poklicne poti in načrtovanju ter vodenju kariere ključno, da učenci s pridobivanjem informacij o sebi povečujejo samozavedanje, hkrati pa je pomembno, da raziskujejo možnosti v okolju. Prav te veščine zajema kompetenca podjetnosti.

Na naši šoli smo v okviru projekta Pogum izbrali področje *karierna in poklicna orientacija na poti podjetnosti*, saj živimo v okolju, ki ponuja pester zaposlitvene možnosti. Med njimi je tudi nekaj deficitarnih poklicev. Naše glavno vodilo je bilo vprašanje, kako povezati vzgojno-izobraževalne vsebine s potrebami trga dela v lokalnem okolju. To področje smo izbrali, ker smo želeli pri učencih povečati zanimanje za raziskovanje poklicne identitete. Želeli smo jim ponuditi dodatne priložnosti za spoznavane sebe, svojih interesov, sveta dela ter možnosti in priložnosti, ki so v okolju.

Področje in smernice	Karierna in poklicna orientacija na poti podjetnosti
Cilji	<ul style="list-style-type: none"> – Učenci opišejo svoje značilnosti, sposobnosti, interese in talente; – opredelijo odnos do vrednot, ki so jih razvili v procesu učenja in dela v šoli in izven nje; – opredelijo svoja močna in šibka področja; – izkažejo, da razumejo, da se posameznikovi interesi, želje in motivacija spreminjajo z njihovim razvojem in dozorevanjem; – povezujejo svoje značilnosti, sposobnosti, interese, talente in prepričanja s prihodnjimi poklicnimi priložnostmi, tudi takšnimi, ki trenutno še ne obstajajo, so pa perspektivne za družbo prihodnosti; – opišejo svoje veščine, potrebne za uspešno prehajanje na naslednjo izobraževalno stopnjo; – prepoznavajo zunanje vplive na njihovo izbiro nadaljnega šolanja in poklicno izbiro.
Opis dejavnosti	<p>Socialne igre na temo To sem jaz izvajamo pri razrednih urah ali v okviru dneva dejavnosti. Pri učencih krepimo veščine samospoznavanja, spoznavanja skupine, timskega dela in prevzemanja odgovornosti ter radovednost do novih znanj. Dejavnosti načrtujemo tako, da pri posamezniku spodbujamo lastno raziskovanje interesov, kompetenc, osebnih spretnosti in znanj ter jasno zavedanje o svojih omejitvah. Učence usmerjamo v samostojno pridobivanje informacij. Naš cilj je, da bi mladi prevzeli odgovornost do sebe, ljudi v okolici, materialnih dobrin ter družbe nasploh.</p> <p>Vodilna vprašanja pri izbiri oz. pripravi dejavnosti so bila:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Osebnostne lastnosti: Kakšna oseba sem, kakšne lastnosti so prisotne pri meni? – Veščine oziroma kompetence: Kaj znam, zmorem, v čem sem dober? – Katera so moja šibka področja? – Katere lastnosti so pomembne za uspešno učenje in delo? Katere pa zavirajo učenje in delo? – Katerih veščin, spretnosti in kompetenc se naučimo pri posameznih šolskih predmetih? – Kakšne so moje učne navade? – Kaj me veseli, zanima, v čem uživam? Katere dejavnosti rad opravljam? Katere bi želel opravljati v poklicu? – Svoje značilnosti in sposobnosti primerjaj z različnimi poklicnimi zahtevami. – Upoštevaj svoje značilnosti in zmogljivosti pri izbiranju primernih poklicev zase. – Opredeli vplive na svojo odločitev v zvezi z nadaljnjim šolanjem in poklicno izbiro. – Kaj se mi zdi v življenju pomembno zame, kaj me usmerja? Katere vrednote se mi zdijo pomembne zame?
Kompetenca/kompetence	Krepimo naslednje kompetence podjetnosti: samozavedanje in samoučinkovitost, prevzemanje pobude, načrtovanje in upravljanje, obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja ter druge.
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Učni listi, ki dokazujejo aktivno sodelovanje učencev (primer Slika 1).
Refleksija	Razmišljati in spregovoriti o sebi pred skupino, ni vedno preprosto. Nekateri učenci so se lažje izpostavili, drugi težje. Učenci so dajali drug drugemu pozitivno spodbudo za sodelovanje, tako da so imeli vsi priložnost sprejemati in spoznavati samega sebe.

Področje in smernice	Karierna in poklicna orientacija na poti podjetnosti
Cilji	<ul style="list-style-type: none"> - Učenci izkažejo razumevanje pojmov poklic, delo, izobraževanje in izobrazba, zaposlitev, kariera, kompetence, podjetnost; - poznajo izobraževalni sistem v Sloveniji; - poznajo, kako so poklicne odločitve povezane z zdravjem in varnostjo pri delu; - raziskujejo trende zaposlovanja in spreminjajoče potrebe po delovni sili; - raziskujejo in znajo predstaviti določene poklice in tudi zahteve ter kompetence za njihovo opravljanje.
Opis dejavnosti	<p>Z učenci 8. in 9. razredov smo na razrednih urah pripravili seznam podjetij in javnih zavodov v lokalnem okolju, ki bi jih radi obiskali. Našemu vabilu se je odzvalo 14 organizacij.</p> <p>Dan dejavnosti se je začel s štirimi kratkimi predavanji na temo poklicne odločitve, zaposlitvenih možnosti in priložnosti ter zdravja in varnosti pri delu.</p> <p>V nadaljevanju so se učenci na terenu seznanili s poklici v posameznih dejavnostih in panogami v lokalnem okolju ter raziskovali, katere veščine so potrebne za njihovo opravljanje. Tako so lahko mladi delno tudi spoznali, kako se njihova pričakovanja in predstave o določenem poklicu skladajo z realno sliko.</p> <p>Po prihodu v šolo so učenci po skupinah analizirali videno in doživeto, nato pa so ugotovitve predstavili drugim.</p> <p>Pomagali so si lahko z opornimi vprašanji: Katere poklicne ste spoznali? Kakšna je izobraževalna pot za njihovo dosego? Katera znanja in kompetence potrebujete za opravljanje teh poklicev? Poiščite pozitivne, negativne in zanimive vidike videnega. Na koncu sta sledila poročanje in razprava.</p>
Kompetenca/kompetence	Krepimo naslednje kompetence podjetnosti: odkrivanje priložnosti, sodelovanje, izkustveno učenje, vizija ter druge.
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	<p>Učenci so izpolnili kratek vprašalnik:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zapiši tri stvari, ki so danes naredile vtis nate. 2. Naštej čim več veščin, ki so potrebne pri opravljanju poklica, ki si ga spoznal, ter razmisli, kje med šolanjem pridobiš te veščine. 3. Zapiši vsaj en karierni cilj in pomisli, kaj moraš še storiti, da ga boš dosegel.
Refleksija	Dogodek je bil uspešno izpeljan. Učenci so bili »na terenu« aktivni in motivirani za sodelovanje. Na koncu sta sledila poročanje in razprava. Ta del – predstaviti svoje ideje, prepričanja, občutke, mnenja itd. – je učencem sprva povzročal največ težav.

Slika 1: Primer učnega lista, ki dokazuje aktivno sodelovanje učencev (Vir: Gregorić, Založnik, 2020).

Sklep

Poklicno informiranje je pogosto usmerjeno preveč izobraževalno in učencem ne zagotavlja predstav o znanju in veščinah, ki jih bodo potrebovali v svetu dela. Mladi potrebujejo predvsem priložnosti, da bi si oblikovali predstave o poklicih in svetu dela ter predvsem o sebi: *Kdo sem? Kaj si želim?* To omogoča projekt POGUM. **Dodano vrednost** projekta vidimo tudi v novih priložnostih za povezovanje in sodelovanje z lokalnim okoljem in izobraževalnimi institucijami v širšem okolju ter vzpostavljeni mreži partnerskih šol.

Izredno pomembna vloga izobraževanja je, da zagotavlja veščine in kompetence, ki so potrebne v sodobnem svetu. Čas primarnega izobraževanja lahko vpliva na življenjske izide najbolj prikrajšanih in je močno orodje za zmanjšanje nepravilnosti. Pomaga lahko v boju proti neenakosti v družbi ter ljudem in skupnostim omogoči, da prevzamejo odgovornost za svoje življenje. Dostop do učenja in znanja ne odpira zgolj vrat individualnim priložnostim, temveč lahko preoblikuje prihodnost našega globalnega sveta (Trends shaping Education, 2019).

Star pregovor pravi, da svet stoji na mladih. Slovenski osnovnošolci so prihodnost naše družbe, zato je še kako pomembno, da spodbujamo odgovornost za lasten osebni in karierni razvoj. Učenci so motivirani za dejavnosti v okviru projekta POGUM, kar nam sporoča, da smo na pravi poti. Veča se tudi ozaveščenost o možnostih aktivnega vključevanja v lokalno okolje. Naši učenci vedno znova presenečajo s številnimi talenti in kompetencami. Potrebujejo le priložnost, nekaj naše podpore in zaupanja.

Viri in literatura

- Gregorić, I., Založnik, P. (2020). *Novi pristopi pri delu z mladimi na področju karierne orientacije*. Ljubljana: Javni zavod Cene Štupar – Center za izobraževanje Ljubljana.
- Ignjatovič, M. (2002). *Družbene posledice povečanja prožnosti trga delovne sile*. (Doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- OECD. (2019). *Trends Shaping Education 2019*, OECD Publishing, Paris.
Pridobljeno s https://doi.org/10.1787/trends_edu-2019-en
- Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>
- Ule, M. (2000). *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Tacol, A. (2011). *10 korakov do boljše samopodobe: priročnik za učitelje za preventivno delo z razredom: delavnice za mladostnike*. Celje: Zavod za zdravstveno varstvo.
- Weare, K. (2010). *Izboljševanje duševnega zdravja v Evropski mreži zdravih šol: priročnik za učitelje in druge, ki delajo z mladimi*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
- Poklicne kartice*. Dostopno na <https://www.mojazbira.si/poklicne-kartice>

Inovativno utrjevanje in preverjanje znanja učencev

Anita Žibrek, *Osnovna šola Franceta Prešerna Kranj*

Povzetek

V spodnjem prispevku je opisan primer inovativnega utrjevanja in preverjanja znanja iz predmeta naravoslovje in tehnika za četrti razred. Članek je nastal izključno iz prakse učiteljice, ki na OŠ Franceta Prešerna Kranj vodi projekt POGUM, zato v njem ni uporabljene literature. Učiteljica pokaže, da je utrjevanje in preverjanje znanja lahko za učence tudi svojevrsten izziv. Pri tem imajo učenci možnost aktivnega sodelovanja, pri čemer krepijo kompetence podjetnosti. Za delo so motivirani, sodelujejo v tandemu ter manjši ali večji skupini, svoje izdelke predstavijo sošolcem. Razvijajo vodstvene in komunikacijske kompetence, sami lahko predlagajo načine utrjevanja, pri tem pa razvijajo izkustveno učenje in kreativnost. Pišejo teste za utrjevanje in preverjanje učne snovi in se tako preskusijo v vlogi učitelja. Hkrati rešujejo teste (učne liste) drugih sošolcev in na ta način vrednotijo ideje drugih. Ob tem se preskusijo tudi v pisnem podajanju vrstniških povratnih informacij. Obenem pa poskusijo pozitivno in kritično sprejeti povratne informacije drugih učencev. Na tej stopnji pa je vzpostavljena tudi povezava z elementi formativnega spremljanja. Ni zanemarljivo poudariti, da učiteljica ves čas dejavnosti budno spremlja učence in sproti preverja njihovo razumevanje tako navodil kot tudi poteka njihovega dela.

Ključne besede: inovativnost pri preverjanju, vodstvene kompetence, komunikacijske kompetence, povratne vrstniške informacije

Uvod

Ugotavljam, da učenci pri klasičnem pouku ne morejo sami izbirati načinov utrjevanja znanja, kaj šele preverjanja. Ker projekt POGUM podpira, med drugim, čim večjo samostojnost učencev, motiviranost za šolsko delo in s tem ozaveščenost, kako šolsko delo vpliva na razvoj potrebnih kompetenc pri nadaljnji izbiri poklica, sem se odločila za vpeljavo malce drugačnih oblik utrjevanja in preverjanja znanja. Učenci imajo pri tem možnost, da iščejo nove ideje, so inovativni, s povratnimi vrstniškimi informacijami znajo vrednotiti ideje drugih. Na ta način se ti drugačni pristopi k preverjanju in utrjevanju znanja povezujejo z izvedbenim načrtom šole. Vse dokaze za uspešno delo učencev in razumevanje navodil ter učne snovi iščem v sprotnih vprašanjih, namenjenih učencem, pa tudi povzemanju in parafraziranju učenčevih odgovorov. Dokazi so tudi različni pisni izdelki posameznika ali skupine. Vsekakor pa imajo veliko vrednost tudi pisne povratne vrstniške informacije. Le-te učencem povzročajo še največ težav. Bojijo se namreč, da se bodo z vsebino informacije o šolskem delu sošolcem zamerili tudi pri igri oziroma v prostem času (odmori, izven šolskega okoliša). Tu nastopi učiteljeva vloga, da z vprašanji za razmislek in korak za korakom učence pripelje do kritičnega razmišljanja o povratnih informacijah. Na ta način učenci urijo tudi večšine kritičnega mišljenja same. Vse opisano je, po mojem mnenju, dodana vrednost, ki združuje tako kompetence podjetnosti kot tudi elemente formativnega spremljanja pouka in kritičnega razmišljanja (iskanje argumentov ZA in PROTI za neko določeno temo, vsebino). Vsebine dejavnosti, ki jih v tem kontekstu izvajam z učenci, pa tudi načine izvedb, prenašam na jutranjih sestankih na druge učitelje, na člane šolskega projektne tima.

<p>Področje in smernice</p>	<p>Karierna in poklicna orientacija</p> <ul style="list-style-type: none"> – Izkušenjsko učenje, – raziskovanje z inovativnimi pristopi, – povratne vrstniške informacije.
<p>Cilji</p>	<p>Sodelujejo v skupini in se navajajo na timsko delo; svoje znanje utrjujejo preko lastnih izkušenj; krepijo in razvijajo vodstvene ter komunikacijske kompetence; imajo možnost, da izrazijo in dokažejo svojo inovativnost, izvirnost, kreativnost; dajejo ustrezne in smiselne povratne informacije sošolcem; kritično sprejemajo povratne informacije sošolcev.</p>
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>V četrtem razredu smo pri predmetu naravoslovje in tehnika obravnavali človeško telo. Po štirih večjih obravnavanih temah, enotah sem planirala preverjanje in ocenjevanje znanja. Zato sem za utrjevanje (kasneje tudi za preverjanje) izbrala malo drugačen način dela, ki se je razlikoval tudi za vsako učno enoto. Pri pouku naravoslovja in tehnike uporabljamo samostojni delovni zvezek Radovednih pet, zato imamo za vsako snov možnost ogleda krajših dokumentarnih filmov (posnetkov, dolgih največ do pet minut). Utrjevanje je potekalo na spodaj opisan način.</p> <p>Utrjevanje prve obravnavane teme: Učenci si ogledajo posnetek, pri čemer vedo, kakšno bo njihovo delo. Po končanem prvem ogledu si zapišejo na listek poljubno trditve iz posnetka (kar je bilo rečeno ali pa njihov povzetek). Posnetek si ogledamo še enkrat, učenci preverijo svoje zapisane trditve. Začnejo se sprehajati po razredu. Sprehajajo se toliko časa, dokler ne rečem <i>stop</i>. Poiščejo najbližjega soseda. Drug drugemu povesta svoji trditvi. Učenec si zapomni trditve svojega sogovornika in jo v mislih ponavlja. Spet hodijo po razredu. Ko zaslišijo <i>stop</i>, se ustavijo. Nekaj učencev pove trditve sogovornikov. Ostali učenci z dvigom rok potrdijo pravilnost povedanega (dokaz o učenju).</p> <p>Utrjevanje druge učne teme: Učenci so razdeljeni v trojice in si ogledajo posnetek o tej učni snovi. Najprej vsak zase skuša zapisati po eno vprašanje in odgovor nanj (vezano na posnetek). Sledi ponoven ogled. Trojica zatem izbere v skupinici le eno vprašanje z odgovorom (poleg same vsebine urijo vodstvene in komunikacijske veščine). Vprašanje si trojica zapiše na skrivni listek, na večjega napiše le odgovor. Listke z odgovori prilepimo na tablo. Z izštevanko učenci določijo, katera skupinica bo najprej prišla po poljuben list (odgovor) na tabli. Se pravi, trojica, ki je na vrsti, pride k tabli in izbere »odgovor« ter pri mizi skuša zanj sestaviti pravilno vprašanje. Po končanem zapisu vsaka trojica prebere odgovor sošolcev in svoje vprašanje (za katerega misli, da ustreza danemu odgovoru). Trojica, ki je ta odgovor napisala, pove, če je vprašanje ustrezno. Pri tem sodelujejo vsi učenci; z dvigom rok potrdijo »uskklajenost« (pravilnost) vprašanja z odgovorom (dokaz o učenju).</p> <p>Utrjevanje tretje in četrte učne snovi: Potekalo je po predhodnem razgovoru z učenci. Le-ti po skupinah sami zapišejo ideje, kako utrditi ti dve snovi. Skupina predstavi svoje ideje, vsi nato glasujejo, za katero idejo bi se odločili. Skupaj se odločimo za tale, v nadaljevanju opisan, način (ki je kombinacija več različnih idej). Učenci delajo v paru. Ogledamo si dva posnetka (ker sta dve učni snovi). En učenec v paru zapiše na listek vprašanje iz prvega posnetka, drugi iz drugega. Medsebojno se uskladita, če sta vprašanji v redu in si ustno odgovorita na obe vprašanji. Pari nato spet hodijo po razredu, dokler ne slišijo učiteljev <i>stop</i>. Par tedaj poišče najbližji par. Tako nastane skupina (četverica). Skupina poišče prostor v razredu, sede v krog in določi vodjo. Ko vodja reče <i>tri štiri</i>, da vsak član skupine svoj listek desnemu sosedu. Zdaj ima vsak učenec neko drugo vprašanje in glasno odgovori nanj. Ostali člani potrdijo ali ovržejo pravilnost odgovora. V skupini si na isti način še dvakrat zamenjajo vprašanja. Nato skupina izbere najtežje vprašanje in ga ustno zastavi drugi skupini, ki skuša pravilno odgovoriti. Vsi učenci poslušajo in z dvigom rok potrdijo pravilnost odgovora tiste skupine, kar služi kot dokaz o učenju.</p>

<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Utrjevanju je sledilo preverjanje znanja. V ta namen so učenci dobili za domačo nalogo navodilo, naj malo vsak zase razmislijo, na kakšen način bi lahko znanje preverili. Naslednjo šolsko uro naravoslovja in tehnike so se najprej po skupinah pogovorili o idejah. Potem so eno idejo povedali vsem drugim. Na koncu so prišli do nove ideje – kombinacije več različnih idej (podobno kot pri utrjevanju dveh enot skupaj).</p> <p>Opis izvedenega preverjanja: Preverjanje smo izpeljali na pisni način. Učenci po skupinah dobijo priložnost, da se izkažejo kot učitelji. Vsaka skupina na list napiše test za preverjanje (so kot učitelj/i). Domenimo se, da mora test zajemati vsa obravnavana poglavja, pri čemer lahko uporabijo vso literaturo – samostojne delovne zvezke, učbenike, zvezke. Na drug, poseben list pa napišejo še rešitve. Pogovorimo se, da naj bo test čimbolj ,izviren, ustvarjalen'. Kar pomeni, da naj bodo vprašanja v zelo različnih oblikah (slikovno, kvizi, križanke, dopolnjevanke, uganke, povezovanje, težja vprašanja, za razmislek ipd.) Vsaka skupina se tudi poimenuje. Omejim čas za pisanje testa in po preteku tega časa dam imena skupin v vrečko. Vsaka skupina z žrebom izbere, čigav test bo reševala. Zapisani testi so dokazi o učenju. Ponovno omejim čas za reševanje. Rešujejo test, tokrat brez literature (zdaj so učenci v skupinah v vlogi »učencev«). Po preteku časa za reševanje skupina vrne teste avtorjem (tisti skupini »učiteljev«, ki je test napisala), le-ti pa popravijo in »ocenijo« teste z opisno oceno (Gre za povratno vrstniško informacijo!). Rešeni testi so naslednji dokaz o učenju. »Učitelji« imajo proste roke, kar se tiče popravljanja. Uporabijo lahko kljukice, prečrtajo, napišejo vprašaje, znak, da manjka in podobno. Morajo pa obvezno dopisati pisno informacijo, kaj so na splošno pri popravljanju ugotovili, kaj se morajo »učenci« še naučiti, kaj znajo super, kakršnekoli druge ugotovitve, pohvale ipd. Nato popravljene teste vrnejo »učencem«, ki pazljivo preberejo povratno »učiteljevo informacijo«. Popravljen test s povratno informacijo je še zadnji dokaz o učenju. Na koncu prilepimo na tablo vse teste, in sicer za morebitni vpogled vsem. Učenci med odmorom (če želijo) to berejo, primerjajo, si ogledujejo.</p>
<p>Kompetenca/ kompetence</p>	<p>Vrednotenje idej, sodelovanje, izkustveno učenje, kritično razmišljanje</p>
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Ustno sodelovanje učencev med učno uro (dvigovanje rok učencev, odgovori na učiteljeva vprašanja); učiteljevo ustno sprotno preverjanje razumevanja učencev (poleg učiteljevih vprašanj sem sodi še učiteljevo povzemanje in parafraziranje povedanega s strani učencev);_pisni izdelki učencev (sestava testov; rešeni testi; zapisi vrstniških povratnih informacij ali popravljeni testi)</p>
<p>Refleksija</p>	<p>Menim, da je refleksija po končani dejavnosti pravzaprav del dejavnosti, torej nujno potrebna. Z refleksijo učenci ozaveštujejo svoje delo, prav tako pa tudi učitelji svojega. Z refleksijo vsi udeleženci dobijo in dajo povratne informacije ostalim, dobijo ideje za nadaljevanje dela, za drugačne dejavnosti, morda drugačno izvedbo in podobno. V okviru refleksije zgoraj opisane dejavnosti so učenci vsak zase razmišljali in zapisovali, kaj jim je bilo všeč, kaj bi spremenili in kaj novega so se naučili. Nato so svoje odgovore brali in se o tem pogovarjali v parih, kasneje pa še v manjših skupinah (po štiri). Vsaka skupina je ustno predstavila svoje »ugotovitve« oziroma razmišljanja. Tako sem tudi jaz kot učiteljica dobila povratno informacijo o tem, ali je bilo delo za učence dovolj kvalitetno izpeljano, če so razvijali in uporabljali kompetence podjetnosti.</p>

Sklep

V zaključku bom spregovorila o povratnih vrstniških informacijah. Po lastnih izkušnjah z mojimi učenci lahko rečem, da jim dajanje in sprejemanje takih informacij še povzroča težave. Ne v smislu, da ne bi vedeli, kako jih oblikovati, pisati, ampak sama vsebina, pri čemer menijo, da ne smejo pisati »kritik«. Nekateri predvidevajo, drugi pa imajo take izkušnje, da se na ta način lahko zamerijo sošolcem, ki jih bodo med odmorom 'izločili' (za kazen). Hkrati pa zelo težko sprejmejo »kritike« za svoje delo od drugih učencev. Menim, da je pri tem, kako na primerih učencem dokazati, da to niso kritike, učiteljeva vloga zelo pomembna. Zdi se mi, da učitelj mora povratne vrstniške informacije prikazati kot zelo koristne, zaželene informacije, zaradi katerih se da izboljšati delo (dejavnost, sposobnosti, veščine) učencev. Vsekakor mora učitelj stalno poudarjati, da so te informacije namenjene izboljšavam samo za točno določeno dejavnost (delo). Da jih ne smemo prenesti na druge dejavnosti, kaj šele na splošne obsodbe, češ »ti nič ne znaš« (sodbe o otrokovih karakteristikah, značaju). Da jih je edino pravilno vzeti kot nekaj, kar bo posameznemu učencu le v pomoč (in ne v škodo) pri nadaljnjem delu. Da pa učenci to dojamejo, menim, da je potrebno veliko časa in učiteljeve energije ter nenazadnje tudi učiteljeve volje in potrpežljivosti.

Osebnostno sem se odločila, da bom temu posvetila veliko vsega naštetega.

3.6 Šola kot središče skupnosti

Zavreči ali ponovno uporabiti?

Helena Matičič Hostnik, *Osnovna šola Ivana Groharja Škofja Loka*

Povzetek

V članku so predstavljene dejavnosti na Osnovni šoli Ivana Groharja Škofja Loka, ki so potekale v okviru tehniškega dneva. Učenci so spoznavali problematiko onesnaževanja okolja z odpadki in razmišljali o njihovi ponovni uporabi. Sami so se odločili za izdelek iz odpadkov in zanj pripravili načrt. Ko je bil izdelek narejen, so se naučili, kako zanj pripraviti oglas, in ga predstavili publiki.

Ključne besede: kompetence podjetnosti, ponovna uporaba odpadkov, povratna informacija, oglas

Uvod

Pri oblikovanju operativnega načrta v okviru krepitev kompetence podjetnosti si je šolski projektni tim najprej zastavil izziv, ki izhaja iz prednostnih nalog šole, njenega poslanstva in dolgoročnih ciljev. Med njimi je tudi sodelovanje z okoljem, v katerem šola deluje, in prizadevanje razvijati odgovornost, samodisciplino ter samoiniciativnost učencev.

Na podlagi tega izpeljanega izziva – šola je nepogrešljiv deležnik v lokalni skupnosti – se je odprlo raziskovalno vprašanje, kako izboljšati zavest učencev, da bodo pomembni deležniki v svojem okolju.

Za področje obveznega in razširjenega osnovnošolskega programa ter programa, ki se izvaja izven omenjenega obsega, smo določili smernice.

V nadaljevanju je predstavljeno le področje obveznega programa (smernica: šola kot središče lokalne skupnosti), ki pa se je na določenih področjih in pri nekaterih vsebinah povezalo tudi z razširjenim in ostalim programom, kar je ob široko zastavljenem raziskovalnem vprašanju skoraj neizogibno. Na drugi strani pa je bilo nemogoče tudi, da bi se znotraj programa togo držali le tistega, kar narekuje izbrana smernica.

Vsebine so bile izvedene v okviru tehniškega dneva, po predhodnem dogovoru in načrtovanju na ravni razreda (7. razred) pa je bilo poudarjeno medpredmetno povezovanje in razvijanje določenih kompetenc z določenimi dejavnostmi.

Kot temeljni cilji tehniškega dne so bili določeni:

- učenci ozaveštujejo problematiko (lokalnega) okolja in se do okolja obnašajo odgovorno,
- iščejo rešitve za ohranjanje narave in okolja,

- odpadni material smiselno uporabijo za nov uporabni izdelek s svojo tržno vrednostjo,
- načrtujejo ustvarjalno in izdelajo vsak svoj unikatni izdelek,
- načrtujejo izviren reklamni oglas, s katerim bi pridobili kupce, oglas izdelajo z računalniško tehnologijo,
- z govornim nastopom navdušijo poslušalce za svoj izdelek.

Znotraj tega smo na ravni medpredmetnega povezovanja sledili ciljem naravoslovja, likovne umetnosti ter slovenščine, in sicer po učnih načrtih:

- Program OŠ, Naravoslovje, UN, 2011:
 - razlikujejo med komunalnimi in industrijskimi odpadki,
 - spoznajo logistiko ravnanja s komunalnimi odpadki od zbiranja do njihovega procesiranja in odpadke opredelijo kot možne sekundarne surovine in goriva,
 - spoznajo, kako ravnati z odpadki iz gospodinjstva, ki so okolju in zdravju škodljivi (npr. pomen ločenega zbiranja in procesiranja odpadkov).
- Program OŠ, Likovna vzgoja, UN, 2011:
 - razvijajo izrazne možnosti pri oblikovanju prostora in s tem negujejo individualni likovni izraz,
 - v okviru zastavljenih likovnih nalog si ogledajo umetnostne kiparske stvaritve s področja oblikovanja v 3D prostoru,
 - razumejo oblikovalne strategije v sodobni kiparski praksi,
 - poznajo posebnosti likovnih tehnik izražanja v prostoru (postopki, orodja in materiali za oblikovanje plastik),
 - spoznajo in razumejo pomen ekologije,
 - načrtujejo delo in ustvarjanje z odpadnim materialom (recikliranje),
 - spoznajo možnost uporabe plasten in drugih odpadnih materialov pri oblikovanju v prostoru.
- Program OŠ, Slovenščina, UN, 2018:
 - Učenci spoznajo in tvorijo *besedilo ekonomske propagande* (oglas). (cilj 8. razred, 3. nivo)
 - Svoj oglas predstavijo v govornem nastopu.
 - Učenci razvijajo slogovno zmožnost tako, da pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in značilnostih dane besedilne vrste (reklamnega oglasa), med tvorjenjem pa izberejo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd.
 - Tvorijo čim bolj ustrezna, razumljiva in jezikovno pravilna enogovorna besedila (oglas). Argumentirano vrednotijo zanimivost, živost, ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost svojega govornega nastopa ter odpravljajo napake in pomanjkljivosti. Vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja ter načrtujejo, kako bi jo izboljšali.
 - Učenci razvijajo zmožnost nebesednega sporazumevanja tako, da:
 - poznajo in upoštevajo vidne in zvočne nebesedne spremljevalce govorjenja ter predstavijo njihovo vlogo v govornih nastopih in njihov učinek na poslušalce,
 - poslušajo in gledajo govorce, opazujejo njihove nebesedne spremljevalce govorjenja ter vrednotijo njihovo ustreznost in učinkovitost.
 - Govorijo prosto in čim bolj naravno; upoštevajo slovnična pravila, okoliščine sporočanja.
 - Prepričljivost dosežajo s premišljeno pripravo govornega nastopa na ravni razvijanja teme.

Računalništvo in slovenščina:

- Učenci na podlagi osnutka v Wordu oblikujejo oglas in ga shranijo.

Izmed kompetenc EntreComp smo izbrali in razvijali naslednje:

- **Ustvarjalost:** predlagajo ideje, kako bi pripomogli k varovanju okolja s pomočjo ponovne uporabe.
- **Odkrivanje priložnosti:** prepoznavajo priložnosti za opredelitev vrednot z raziskovanjem socialnega okolja in poiščejo izzive, ki jih je vredno udejanjati.
- **Motiviranost in vztrajnost:** ohranjajo usmerjenost in ne odnehajo, razvijajo potrpežljivost in vztrajnost, trdoživost v stiski in med občasnimi neuspehi.
- **Etično in trajnostno razmišljanje:** uporabijo etično razmišljanje v procesih proizvodnje.
- **Finančna in ekonomska pismenost:** presodijo o ceni svojega izdelka.
- **Načrtovanje in upravljanje:** izvedejo preprost načrt za izdelek, ki ustvarja vrednost.
- **Izkustveno učenje:** presodijo, ali so dosegli svoje cilje in kako, da lahko ocenijo svojo uspešnost in se iz nje kaj naučijo.

Večino dejavnosti so učenci izvedli na tehniškem dnevu, nekaj pa tudi predhodno oz. kasneje. Začeli so pri urah naravoslovja, z branjem poljudnih člankov o varstvu okolja in ponovni uporabi odpadkov. Delali so v skupinah po štirje in odgovarjali na vprašanja, ki so bila zastavljena na višji taksonomski stopnji z namenom, da bi že v tej fazi razmišljali čim bolj široko in iskali lastne ideje. Ob branju članka z naslovom Umetnost iz odpadnih materialov (Kosi, 2009) so razmišljali, v kakšni vlogi so ponovno zaživel predstavljeni predmeti, kako bi v vsakdanji rabi zmanjšali število odpadkov in s katerimi materiali ter na kakšen način bi nadomestili plastiko. Na koncu so si morali zamisliti, da so arhitekti, katerih izziv je noveletna okrasitev šolskih prostorov z odpadnimi materiali.

Da v prostoru bivanja nismo sami, temveč smo posredno ali neposredno povezani z lokalnim in širšim okoljem, so se učenci prepričali z obiskom čistilne naprave Suha. Spoznali so njeno delovanje in čiščenje odpadnih voda in ob tem razmišljali, kako domača gospodinjstva onesnažujejo okolje.

Sledila je izdelava načrta za izdelek iz odpadnega materiala. Učenci so dobili poseben delovni list z vprašanji oz. poglavji, pri katerih so najprej razmislili, iz katerega odpadnega materiala bi lahko ustvarili nov uporaben predmet; svoje ideje so napisali ali narisali. Nato so svoje ideje primerjali v dvojicah, se odločili za izdelek, ki ga je mogoče v šoli izdelati v štirih šolskih urah, in naredili seznam materialov, ki jih potrebujejo za izdelek. Kdor ni našel lastnega predloga, je pomoč poiskal v knjigah ali na spletu. Obvezni del načrta so bili opis postopka izdelave po posameznih korakih in pripadajoče skice.

Odločitev o izbiri izdelka je bila torej v učenčevih rokah, kar je ključna razlika od vnaprej pripravljenih načrtov, navodil in seznamov pripomočkov ter materialov, ki so navadno v učiteljevi domeni. In prav ta lastna izbira učencev je bila pomembni dejavnik, zaradi česar so bili na koncu najbolj navdušeni.

In kje je na pri tem vloga učitelja ter kakšna je? Čeprav so učenci pri delu ves čas dejavni, je učitelj tisti, ki proces usmerja in že od začetka ve, kaj je cilj. Na predstavljenem delovnem listu je poseben prostor namenjen povratni informaciji učitelja. Ta sproti pregleduje učenčevo načrtovanje in ga po potrebi spomni na pomanjkljivosti in dodatni razmislek ali pa ga pohvali. Tako je izbira poti do cilja ves čas prepuščena učencu, hkrati pa ima učitelj vpogled v učenčevo delo in njegovo zavzetost. Zaradi predhodnega načrtovanja, ki so ga izvajali učenci sami, na sam tehniški dan nihče od učencev v šolo ni prišel brez pripomočkov.

Slika 1: Shranjevalnik vode

Po štirih šolskih urah izdelovanja so imeli učenci še uro slovenščine. Učiteljica jim je predstavila vsebino dobrega oglasa, da so v nadaljevanju lahko izdelali vsak svoj oglas za lastne izdelke. Poleg upoštevanja elementov oglasa so izdelkom določili tudi tržno ceno glede na vloženi čas za izdelavo in porabljena sredstva.

Oglas so v obliki miselnega vzorca skicirali na list, v naslednjih dneh pa so v računalniški učilnici pripravili oglasni plakat z besedilom in fotografijo izdelka. Svoj izdelek so v govornem nastopu predstavili tudi sošolcem v razredu.

Na dnevu dejavnosti smo izvedli tudi izmenjavo igrač, knjig, oblačil in planinskih čevljev, kar se je smiselno dopolnilo z izbrano smernico za razširjeni program.

Področje in smernice	Šola kot središče skupnosti <ol style="list-style-type: none"> 1. Šole kot središče lokalne skupnosti 2. Sodelovanje z lokalno skupnostjo pri čistilnih akcijah, nastopih ipd. 3. Povezovanje in sodelovanje vseh deležnikov lokalne skupnosti pri projektih
Cilji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvijanje načel EntreComp 2. Usposabljanje učencev za samostojno in odgovorno ravnanje z okoljem
Opis dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> – Branje člankov – Ogljed čistilne naprave, načrtovanje in izdelava unikatnega izdelka iz odpadnega materiala (tehniški dan) – Izdelava reklamnega oglasa, govorni nastop – Izmenjava oblačil, planinskih čevljev, igrač, knjig – Formativno spremljanje (zaključna samorefleksija in končno samovrednotenje, kritična sovrstniška povratna informacija)
Kompetenca/kompetence	<ul style="list-style-type: none"> – Ustvarjalnost – Odkrivanje priložnosti – Motiviranost in vztrajnost – Etično in trajnostno razmišljanje – Finančna in ekonomska pismenost – Načrtovanje in upravljanje – Izkustveno učenje
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Vsi učenci so vztrajno načrtovali svoj izdelek, ga izdelali in predstavili.
Refleksija	Učenci so navdušeni nad svojim uspehom, ker so sami določili, kaj bodo izdelovali. To pa mora biti podprto s smiselnim predhodnim učiteljevim načrtovanjem in sprotnim dajanjem povratnih informacij učencem.

Slika 2: Izmenjava planinske obutve

Sklep

V dejavnosti je bilo z zaključno samorefleksijo, končno samoevalvacijo in kritično sovrstniško povratno informacijo vključeno tudi formativno spremljanje. Odgovori učencev so pokazali, da so bili najbolj navdušeni nad tem, da so smeli načrtovati sami in delati izdelek po lastni izbiri. Prav zaradi prepustitve izbora učencem se je med nekaterimi učitelji pojavilo največ dilem in vprašanj. Skrbelo jih je, ali so učenci za kaj takega dovolj zreli, ali bodo res znali, ali bodo izdelki lepi ipd. Na koncu se je izkazalo, da so bili tovrstni pomisleki nepotrebni in da smo na potezi tudi učitelji, da učencem zaupamo ter jim pustimo hoditi lastne poti, seveda ob jasnem vedenju, kam naj pridejo.

Viri in literatura

Kosi, M. (2009). Umetnost iz odpadnih materialov. *EOL*, 47 (december).

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Učni načrt. Program osnovna šola. Naravoslovje (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Učni načrt. Program osnovna šola. Likovna umetnost (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina (2018). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.

Prožno prehajanje med okoljem in šolo – pot do socialne vključenosti

Mateja Štefanec Vaupotič, *Osnovna šola Ivana Cankarja Ljutomer, Podružnica Osnovna šola Cvetka Golarja Ljutomer*

Naša izhodišča in razlogi za prijavo na projekt

Projekt nas je s svojim naslovom kar poklical. Iskreno – bolj kot s prvo z drugo polovico naslova – s »prožnim prehajanjem med okoljem in osnovnimi šolami«; ob tem smo, vsaj ob začetku izvajanja projekta, kompetence podjetnosti vzeli kar v zakup, tisto, kar »pride zraven«, pa bomo že uredili. Kot šola s prilagojenim programom imamo v svoji viziji namreč zapisani dve prioritetni področji – celostni razvoj vsakega posameznika in socialno vključenost. Prav ta je ob samoodločanju in količini medosebnih odnosov področje, na katerem se naši učenci najbolj razlikujejo od vrstnikov z značilnim razvojem.

Učni prostor, ki je odprt, prehodni in fluenten, tako da se vanj v različnih vlogah vključujejo tudi različni deležniki iz okolja (ki učencem prikažejo dejavnosti ali večšine, jih vključijo v projekte, predstavijo poklice, izvedejo delavnice), med drugim:

- pozitivno vpliva na socialne kompetence učencev;
- spodbuja razvoj poklicnih interesov in interesnih področij (že pri najmlajših učencih);
- spodbuja aktivno preživljanje prostega časa;
- krepi samopodobodo in osebni razvoj;
- krepi pomen družine in povezanosti, povezuje starše in otroke ter družino in šolo (kadar se v prej omenjene dejavnosti vključujejo družinski člani);
- krepi socialno vključenost, inkluzijo;
- generira družbene spremembe (sprejemanje različnosti, povezovanje, podpora).

Šole s specializiranimi oblikami izobraževanja so redkeje in v manjši meri vključene v ožje in širše okolje. Kljub vsem novodobnim smernicam, med katerimi prednjači beseda inkluzija, naše šole še vedno prepogosto ostajajo ob strani ali celo na repu družbenega sistema, čeravno bi morale biti ravno obratno. Posledično to pomembno vpliva na vrednotenje teh programov in tudi samovrednotenje učencev, staršev, strokovnih delavcev ter drugih, ki so vpeti v te sisteme. Prav to želimo spremeniti tudi z vsebinami projekta POGUM.

Tako smo svoj projekt na ravni šole poimenovali *Šola – odprt in povezan učni prostor*, za področje delovanja pa izbrali kulturo kot spodbujanje sobivanja v različnosti.

Dejavnosti smo načrtovali na dveh področjih, kar sicer razširja sliko delovanja in kompleksnost projektnega načrtovanja, izvedbe in poročanja in se je izkazalo kot svojevrsten izziv; dejavnosti, ki smo jih v določeni meri izvajali že prej, pa tako skozi prizmo kompetenc podjetnosti nadgrajujemo, izčiščujemo na področjih:

- a) **Linija izdelkov GOart** – formiranje in promocija lastne linije izdelkov s spremljajočo grafično podobo,
- b) **Glasbeno-gledališko ustvarjanje** – kulturno-umetnostna vzgoja in povezovanje z okoljem – s kulturnimi dogodki in hkratno promocijo linije izdelkov.

Naš cilj je bil sprva osredotočen zgolj na del vizije, ki se nanaša na socialno vključenost, pa vendar sta polji formiranja linije izdelkov ter glasbeno-gledališkega ustvarjanja tako široki, da udeležujemo tudi prioriteto

celostnega razvoja – vsak učenec (ob strokovnem pedagoškem vodenju) zmore najti področje, na katerem se udejanja, razvija, nadgrajuje svoje kompetence; v projektu in ob podpori kompetenc podjetnosti tako raste učeča se skupnost, v kateri tudi učenci z nekoliko drugačnim razvojem postajajo aktivni in kritični soustvarjalci učnega procesa in okolja ter (tega smo najbolj veseli) v vedno večji meri tudi aktivni člani družbe, v kateri bivajo. Presenečajo, opogumljajo, najdejo divergentne rešitve, povezujejo, pohvalijo, so strpni do drugače mislečih, sprejemajo in pomagajo uresničevati tudi ideje drugih. To je več, kot bi lahko rekli za marsikoga.

Kompetence, ki jih bomo z opisanimi vsebinami implementirali v učni proces:

- **Zamisli in priložnosti:** odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, vrednotenje zamisli, etično in trajnostno razmišljanje
- **Viri:** motiviranost in vztrajnost, vključevanje virov, finančna in ekonomska pismenost
- **K dejanjem:** načrtovanje in upravljanje, sodelovanje, izkustveno učenje, obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja

Od otroške igre do karijerne orientacije in opolnomočenja, vloga lokalnih partnerjev

Pri naših učencih dokaj pogosto opažamo (tako povedo tudi starši in vzgojiteljice v vrtcu), da se že od malega »ne znajo zaposliti sami«. Že zgodnji razvoj igre pri učencih s posebnimi potrebami pogosto poteka precej drugače kot pri vrstnikih z značilnim razvojem – v šoli ga zato razvijamo sistematično, po modelu in s socialnim učenjem, neredko je razvoj igre tudi del individualiziranega programa učencev.

Ko so učenci nekoliko starejši, razvoj igre preraste v iskanje in razvijanje interesov – tudi pri tem učenci potrebujejo podporo, predvsem pa dobro strukturirano in spodbudno učno okolje, v katerem lahko udejanjajo svoje interese. Deloma je to mogoče v okviru obveznega programa, v večji meri pa v razširjenem. V prizadevanju, da bi učenci sami razmišljali o tem, kaj jih zanima, kaj bi radi počeli, česa bi se radi naučili ipd., z našimi učenci skupaj sestavljamo nabor interesnih dejavnosti, ki si jih želijo (veseli smo, da so ideje vsako leto bolj raznolike). Že na ravni interesov sledimo cilju, da se učenci čim bolj opolnomočijo, izbirajo dejavnosti, odločajo sami zase.

Podobno velja pri starejših učencih, ki se soočajo s karierno orientacijo – ob dobrem informiranju je pomembno, da poznajo svoja močna in šibka področja, veščine in spretnosti, pri katerih so uspešni, ter svoje interese in dolgoročne cilje. Zaposljivost oseb s posebnimi potrebami je v našem sistemu še vedno šibka točka in zato je toliko pomembnejše, da so dobro pripravljeni na poklicno izobraževanje in pozneje poklic, pa tudi osebno opremljeni s kompetencami, ki jih bodo potrebovali.

Ob vsem tem je pomembna in nenadomestljiva vloga lokalne skupnosti, partnerjev, ki s svojim vključevanjem v šolski prostor in obratno – z vključevanjem šolskega prostora v svoj svet pomembno doprinašajo k oblikovanju nekega idejnega polja, v katerem učenci pridobijo vpogled, ideje, tudi interese in poklicno motivacijo. Kljub temu da spodbujamo te vsebine, jih je še vedno premalo. Kako jih vpeljati v obvezni in razširjeni program v zanesljivejši meri, ostaja organizacijski izziv.

Opis konkretnega primera – prepletanje dejavnosti v obveznem in razširjenem programu šole

<p>Področje in smernice</p>	<p>Šola kot središče skupnosti *Oblikovanje logotipa za linijo izdelkov zajema več področij in smernic, opis je podan strnjeno in celostno (opisane dejavnosti so potekale več tednov). Zamisli in priložnosti (smernice – prepoznajte, ustvarite priložnosti, analizirajte kontekst, razvijte zamisli, oblikujte vrednost, bodite inovativni, prepoznajte vrednost zamisli, vedite se etično, razmišljajte trajnostno, presodite vpliv) Viri (smernice – sledite svojim željam, verjemite v svojo sposobnost, ostanite zagnani, upravljajte vire, pridobite podporo, navdihnite in bodite navdihnjeni, prepričajte, učinkovito uporabljajte medije) K dejanjem (smernice – razvijte trajnostne poslovne načrte, razvijte čustveno inteligenco, aktivno poslušajte, sodelujte, razširite svojo mrežo)</p>
<p>Cilji</p>	<p>Učenec oblikuje svoj predlog logotipa GOart po dogovorjenih smernicah, z dogovorjenimi kriteriji (povezava s formativnim spremljanjem – nameni učenja, kriteriji uspešnosti, medpredmetna povezava z likovno umetnostjo oz. likovno vzgojo). Učenec kritično oceni, vrednoti svoj logotip in logotipe sošolcev (povezava s formativnim spremljanjem – dokazi, povratna informacija, samovrednotenje, vrstniško vrednotenje).</p>
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Oblikovanje logotipa Ime za linijo izdelkov je bilo pred oblikovanjem logotipa že izbrano – GOart. 1. Učencem natančno predstavimo pomen in funkcijo logotipa, nekaj primerov (pri tem sodelujeta zunanji partnerici – grafični oblikovalki, izvedba delavnic v okviru razširjenega programa). 2. Namene dejavnosti, smernice ter navodila za izdelovanje logotipa damo tudi učiteljem, ki bodo z učenci izvedli dejavnost (opolnomočenje kolektiva, prenos iz šolskega projektnega tima v širši tim v okviru učiteljskega zbora). 3. Učenci v skladu z oblikovanimi in dogovorjenimi kriteriji izdelajo logotip ter izberejo zmagovalni logotip v svojem oddelku (v okviru obveznega programa – likovna umetnost oz. likovna vzgoja). 4. Šolski projektni tim v sodelovanju z učenci in grafičnima oblikovalkama izbere zmagovalni logotip na ravni šole (razširjeni program). 5. Razglasitev zmagovalcev na ravni oddelkov in šole (pomembna faza razvijanja samovrednotenja, praznovanja uspeha, razširjeni program). 6. Zmagovalec na ravni šole opiše pomen svojega logotipa (sporočilna vrednost, razširjeni program). 7. Učenci predlagajo, kje bi lahko uporabili in promovirali logotip in kako (obvezni program – v sklopu različnih predmetov, odvisno od oddelka). 8. Končno fazo oblikovanja logotipa z ustreznimi oblikovalskimi pristopi prevzmeta grafični oblikovalki (zunanji partner).</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<p>Odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, vrednotenje zamisli, etično in trajnostno razmišljanje, samozavedanje in samoučinkovitost, motiviranost in vztrajnost, vključevanje človeških virov, načrtovanje in upravljanje, sodelovanje.</p>
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Dokazi so nastali izdelki učencev, opisi učiteljem (kako so potekale delavnice, samovrednotenje lastnega izdelka in vrednotenje izdelkov vrstnikov), opis pomena logotipa učenca zmagovalca, ideje učencev, kje bi lahko uporabili in promovirali novi logotip in kako.</p>

Slika 1: Izbrani logotip na ravni šole, grafično še neobdelan (avtor je učenec posebnega programa vzgoje in izobraževanja)

Naš končni cilj – trajna implementacija kompetenc podjetnosti v šolski prostor in poti povezovanja

V šolskem projektne timu si prizadevamo, da bi bila implementacija vsebin projekta (kompetence podjetnosti, povezovanje z zunanjimi partnerji) predvsem:

- osmišljena (vsebine izhajajo iz potreb učencev in učiteljev ter šolskega okolja, kratkoročnih in dolgoročnih ciljev, vizije šole – projekt naj služi nam in ne obratno);
- osnovana na naših že obstoječih močnih področjih in virih, ki jih imamo (izdelki pri pouku tehnike in delovne vzgoje so prerasli v formiranje linije izdelkov, gledališki klub v glasbeno-gledališko ustvarjanje);
- povezana z drugimi projekti in vsebinami (npr. s formativnim spremljanjem);
- sooblikovana z vsemi deležniki vzgojno-izobraževalnega procesa (pri načrtovanju, vrednotenju idej sodelujejo vsi – učenci, učitelji, tudi starši in lokalni partnerji);
- načrtovana (nujna je implementacija v šolsko dokumentacijo – v letni delovni načrt šole in oddelkov, v letne in dnevne priprave itd.);
- trajna (kompetence podjetnosti kot metodično-didaktična usmeritev, razvoj učiteljevih kompetenc).

V učeči se skupnosti se učimo in spreminjamo vsi – najprej in najpomembneje tudi učitelji, kar je včasih najtežje. Učenci so kot gobice, vpijajo, kar ponuja okolje, in to zavedanje je bistveno za vse sooblikovalce šolskega prostora. Če bomo ponujali znanje na osnovnih taksonomskih ravneh, bomo to tudi dobili. Če bomo spodbujali inovativnost, etičnost, ustvarjalnost itd., nas bodo naši učenci pošteno presenetili. Tudi v šolah s prilagojenim programom. In če nas je sprva pritegnilo povezovanje z lokalno skupnostjo, sedaj vse bolj prepoznavamo tudi pomen kompetenc podjetnosti z neomejenim učnim poljem priložnosti, ki jih te prinašajo. V svoji zasnovi posegajo po višjih taksonomskih stopnjah, transverzalnih ciljih, za katere v dinamiki sodobne družbe ni več vprašanje, kako pomembne so.

V času dela na daljavo so učenci pogumno iskali ideje in razvijali kompetence podjetnosti

Mag. Suzana Vidmar, Osnovna šola Antona Globočnika Postojna

Povzetek

Osnovna šola Antona Globočnika Postojna sodeluje v projektu POGUM že od samega začetka (2017). Učenci in učitelji se ukvarjajo z degradiranim območjem mesta, ki naj bi postalo turistično in učno zanimiva destinacija. Učenci razvijajo veščine znotraj posameznih področij projekta. Pouk temelji na razvoju posamezne veščine in podveščine. Usmerjen je v didaktične strategije, ki spodbujajo kompetence podjetnosti in inovativnosti. V učnem načrtu učitelji poiščejo ustrezne cilje, ob katerih lahko načrtujejo in razvijajo veščine v okviru pouka. Pri tem razvijajo ustvarjalnost in inovativnost učencev. Spodbujajo pridobivanje znanja, ki pomeni prehod iz dosedanjih okvirjev k nečemu novemu. Izkoriščajo prostor vzpetine nad mestom Postojna (Sovič) za pripravo raziskovalnih dejavnosti na temo *Katere skrivnosti skriva Sovič, s podnaslovom Vabim te, da me najdeš, ujameš in raziščeš*. Izkoriščajo prostor kot učilnico na prostem. V treh letih dela od doma so se porodile številne dobre ideje, ki so se pretvorile v dejavnost, ki jo lahko učenci, učitelji in drugi uporabljajo za preživljanje prostega časa.

Ključne besede: kompetence podjetnosti, učenci, ideje, inovativnost, akcija

Uvod

Izbrana področja in vsebinske smernice se ujemajo in navezujejo s kurikulumom Osnovne šole Antona Globočnika Postojna: Odkrivam in predstavljam skrivnosti našega prostora – »Katere skrivnosti skriva naš prostor«; Sovič – turistično in učno zanimiva destinacija; Odstiramo zgodbe in podobe starega mestnega jedra.

Nekatere dejavnosti so bile povezane z raziskovalnim vprašanjem šole, druge so sledile vsem smernicam projekta z manjšim odklonom od raziskovalnega vprašanja.

Na daljavo so se v Osnovni šoli Antona Globočnika Postojna odvijale naslednje dejavnosti v projektu POGUM:

- učenci 6.a razreda so pri naravoslovju izvedli raziskovanje Kaj nam povedo prerezi drevesnih debel;
- učenci 7.c razreda so pri naravoslovju izvedli raziskavo Čebela;
- učenci 8. razredov so pri kemiji izvedli raziskavo Ali voda raztaplja kamen?;
- učenci 9. razredov so pri pouku kemije raziskovali, kako v času karantene izdelati razkužilo za roke iz snovi, ki jih imamo doma.

Izvedene dejavnosti

Kaj nam povedo prerezi drevesnih debel

Področje in smernice	Raziskovalno vprašanje: Kaj nam povedo prerezi drevesnih debel? Načrt raziskovalnega dela: raziskovalno vprašanje; učenci oblikujejo svojo hipotezo oziroma trditev, naredijo svoj načrt raziskovanja, zbirajo podatke, vire, preglednice, poskuse, naredijo preglednice za vnos podatkov, pridobljene podatke analizirajo, opravijo sintezo ter potrdijo ali ovržejo svojo hipotezo oziroma trditev.
Cilji	Ugotoviti, ali lahko iz prereza debel dobimo kakšno informacijo o drevesu, njegovem življenjskem okolju ipd.
Opis dejavnosti	Učenci so se na različne načine lotili raziskovalnega dela, naredili različne načrte dela in pridobili različne podatke. S pomočjo le teh so ugotovili, da iz prereza debela lahko ugotovimo lego rastišča glede na sever, jug. Drugi so spoznali, da lahko iz prereza ugotovijo tudi lego rastišča glede na osojno ali prisojno lego ter rastne razmere v posameznem obdobju rasti drevesa.
Kompetenca/kompetence	Iskanje virov, ustvarjalnost, prevzemanje pobude, vizija, načrtovanje, izkustveno učenje, obvladovanje negotovosti in tveganj, spretnosti
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Pregled raziskovalnih nalog, raziskovalne naloge
Refleksija	Povratna informacija – raziskovalno delo, pogovor med učenci in tudi učitelja z učenci prek videokonferenc, po končani karanteni tudi v razredu. Posamezniki so presenetili z idejami in načinom raziskovanja.

Čebela

Področje in smernice	Raziskovalno vprašanje: Kaj vemo o čebeli? Načrt raziskovalnega dela: raziskovalno vprašanje; učenci oblikujejo svojo hipotezo oziroma trditev, naredijo svoj načrt raziskovanja, zbirajo podatke, vire, preglednice, poskuse, naredijo preglednice za vnos podatkov, pridobljene podatke analizirajo, opravijo sintezo ter potrdijo ali ovržejo svojo hipotezo oziroma trditev.
Cilji	Ugotoviti, v katero skupino živali sodi čebela, kaj je značilno za osebkne iste skupine, kakšna je njihova zgradba, kako se prehranjujejo, presnavljajo, kako se razmnožujejo ipd.
Opis dejavnosti	Učenci so se na različne načine lotili raziskovalnega dela, naredili različne načrte dela in pridobili različne podatke. S pomočjo podatkov so spoznali zgradbo osebkne ter njegove značilnosti. Na osnovi zgradbe opredelili v katero višjo sistematsko enoto čebelo uvrščamo. Nekateri učenci so dobili zelo natančne uvrstitve, drugi malo manj.
Kompetenca/kompetence	Iskanje virov, ustvarjalnost, prevzemanje pobude, vizija, načrtovanje, izkustveno učenje, obvladovanje negotovosti in tveganj, spretnosti

Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Pregled raziskovalnih nalog, raziskovalne naloge
Refleksija	Povratna informacija – raziskovalno delo, pogovor med učenci in tudi učitelja z učenci prek videokonferenc, po končani karanteni tudi v razredu. Redki posamezniki so presenečali, kar je lahko posledica manj jasnih navodil.

Ali voda raztaplja kamen?

Področje in smernice	Raziskovalno vprašanje: Ali voda raztaplja kamen? Načrt raziskovalnega dela: raziskovalno vprašanje; učenci oblikujejo svojo hipotezo oziroma trditev, naredijo svoj načrt raziskovanja, zbirajo podatke, vire, preglednice, poskuse, naredijo preglednice za vnos podatkov, pridobljene podatke analizirajo, opravijo sintezo ter potrdijo ali ovržejo svojo hipotezo oziroma trditev.
Cilji	Ugotoviti, ali čista voda raztaplja kamen oziroma katere vrste vode raztapljajo kamnine in katere.
Opis dejavnosti	Učenci so se na različne načine lotili raziskovalnega dela, naredili različne načrte dela in pridobili različne podatke. Vsi pa so si bili enotni, da voda ne raztaplja kamna. Nekateri so raziskovali še naprej in ugotovili, da voda, ki vsebuje še nekaj, lahko raztopi apnenec.
Kompetenca/kompetence	Iskanje virov, ustvarjalnost, prevzemanje pobude, vizija, načrtovanje, izkustveno učenje, obvladovanje negotovosti in tveganj, spretnosti
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Pregled raziskovalnih nalog, raziskovalne naloge
Refleksija	Povratna informacija – raziskovalno delo, pogovor med učenci in tudi učitelja z učenci prek videokonferenc, po končani karanteni tudi v razredu. Nekateri učenci so bili zelo domiselni pri iskanju idej in načinov raziskovanja.

Kako v času karantene izdelati razkužilo za roke iz snovi, ki jih imamo doma?

<p>Področje in smernice</p>	<p>Raziskovalno vprašanje: Kako v času karantene izdelati razkužilo za roke iz snovi, ki jih imamo doma?</p> <p>Načrt raziskovalnega dela: raziskovalno vprašanje; učenci oblikujejo svojo hipotezo oziroma trditev, naredijo svoj načrt raziskovanja, zbirajo podatke, vire, preglednice, poskuse, naredijo preglednice za vnos podatkov, pridobljene podatke analizirajo, opravijo sintezo ter potrdijo ali ovržejo svojo hipotezo oziroma trditev.</p>
<p>Cilji</p>	<p>Ugotoviti, ali je mogoče izdelati razkužilo iz snovi, ki jih imamo doma. Na kaj moramo biti pozorni, pazljivi.</p>
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Učenci so se na različne načine lotili raziskovalnega dela, naredili različne načrte dela in pridobili različne podatke. Vsi pa so si bili enotni, da lahko izdelamo razkužilo doma, ki je lahko bolj prijazno za kožo, ker vsebuje manj agresivne snovi, vendar bi bilo treba testirati njegovo učinkovitost.</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<p>Iskanje virov, ustvarjalnost, prevzemanje pobude, vizija, načrtovanje, izkustveno učenje, obvladovanje negotovosti in tveganj, spretnosti</p>
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Pregled raziskovalnih nalog, raziskovalne naloge</p>
<p>Refleksija</p>	<p>Povratna informacija – raziskovalno delo, pogovor med učenci in tudi učitelja z učenci prek videokonferenc, po končani karanteni tudi v razredu. Ena od deklic je bila nadvse ustvarjalna, zbrala je izredne ideje in načine raziskave ter pripravila dobro poročilo.</p>

Sliki 1 in 2: Ali voda res raztaplja apnenec?

Sliki 3 in 4: Kako narediti v času karantene razkužilo za roke iz snovi, ki jih imamo doma?

Sklep

Učenci so raziskovali na različne načine in na različnih ravneh. Uporabljali so različne kompetence, pri katerih so bili eni bolj, drugi manj ustvarjalni.

V začetku smo bili učitelji nekoliko negotovi, kako bomo dali informacije o nalogi učencem, da nas bodo pravilno razumeli. Vsak posameznik je glede na poznavanje svojih učencev pripravil navodila in določil datum izvedbe naloge. Bili smo zelo presenečeni nad odzivi in številom opravljenih dejavnosti in nalog. Nekateri učenci niso bili odzivni in naloge niso opravili. Smo pa bili z deležem opravljenih nalog zelo zadovoljni (83 %). Sodelovali smo učitelji, ki delujemo v projektu že dve leti, pa tudi učitelji, ki so se projektu pridružili v zadnjem šolskem letu. Menim, da je naše delovanje v smislu krepitev kompetenc podjetnosti dobro. V naslednjih letih ga bomo še nadgrajevali in prenašali svoje znanje in vedenje na ostale na šoli.

3.7 Medpredmetno sodelovanje

Razvoj kompetenc podjetnosti na primeru medpredmetne povezave med zgodovino in angleščino v času izobraževanja na daljavo

Maja Gričar Škarja, *Osnovna šola Trebnje*

Povzetek

Prispevek vsebuje opis medpredmetne učne ure, prilagojene izobraževanju na daljavo, ki podpira razvoj kompetenc podjetnosti, ki jih razvijamo pri učencih v sklopu projekta POGUM. Predstavljeni so načrtovani učni cilji obeh predmetov. Poseben poudarek je namenjen procesu izbora kompetenc in dejavnosti učencev, ki so razvijali kompetence. Predstavljeni so dokazi o učenčevem učenju in možnosti njihove uporabe v prihodnje. Ponekod so nakazane tudi ideje, kako še izboljšati opisano učno uro. S sodelavko sva ugotovili, da so učenci kompetence podjetnosti razvijali in na kateri stopnji je potekal razvoj. Na koncu sva predlagali, naj skušajo učitelji podobno prakso vpeljati v svoje delo.

Ključne besede: kompetence podjetnosti, medpredmetna povezava, zgodovina, angleščina, izobraževanje na daljavo

Uvod

Ko so se sredi marca 2020 šole po Sloveniji zaradi ukrepov za zajezitev širjenja okužb z novim koronavirusom zaprle, smo se morali učitelji čez noč soočiti z novo realnostjo. Ne samo da smo bili v primežu tesnobe, strahu in negotovosti v povezavi z nezavidljivimi razmerami, ki so nastopile, srečali smo se s povsem novo obliko pouka, ki je do takrat še nismo preizkusili v praksi in s katero nismo imeli izkušenj – šolanje na daljavo. Porajalo se nam je nešteto vprašanj, in naše delo je postalo popolnoma drugačno od tistega, ki smo ga poznali do takrat. Nekaj pa je vendarle ostalo enako. Naše osnovno poslanstvo je bilo, da kar v največji meri dosežemo učne cilje, ki smo si jih pri posameznem predmetu zastavili v začetku šolskega leta. Poseben razmislek je zahtevalo dejstvo, kako bomo to uresničili glede na to, da učencev ni bilo več neposredno pred nami.

Že po uvodnem tednu je bila ena izmed ugotovitev Zavoda Republike Slovenije za šolstvo in tudi vodstva naše osnovne šole, da učenci za delo na daljavo porabijo precej več časa kot pri neposrednem delu v šoli. Svetovano nam je bilo, naj poskusimo posamezne vsebine različnih predmetov združiti in znotraj ene vsebine uresničiti več ciljev. To sva s sodelavko Natašo Hribar preizkusili že v tretjem tednu šolanja na daljavo. Pogovorili sva se o ciljih, ki jih želiva doseči, in ugotovili, da bi za deveti razred lahko pripravili učno uro, pri kateri bi učenci dosegli učne cilje obeh predmetov. Obenem sva poseben poudarek namenili tudi razvoju kompetenc podjetnosti, saj

sva menili, da lahko najino učno uro še dodatno obogatita prav z razvojem teh kompetenc in ji na ta način daja dodano vrednost. Delo, ki so ga učenci opravljali, je bilo bolj razgibano in je vsebovalo tudi uporabo višjih stopenj kognitivnih ciljev (uporaba, analiza, sinteza, vrednotenje) Bloomove taksonomije učnih ciljev. Učenci so ob tem razvijali kompetence, ki jim koristijo tudi pri učenju drugih šolskih predmetov in v vsakodnevnem življenju. Za kolektiv pa je dodana vrednost najinega dela v tem, da sva prikazali primer, kako lahko takšno sodelovanje, ki obenem vključuje elemente podjetnosti, izpeljemo tudi med poukom na daljavo.

Najin dialog se je pravzaprav začel z idejo o tem, da bi učenci učno snov, ki jo spoznavajo pri zgodovini, ponovili, poustvarili in globlje razumeli s pomočjo pisanja v angleščini, pri tem pa razvijali tudi svojo sposobnost pisnega sporočanja v tujem jeziku. Kot **okvirno temo** sva izbrali **čas prve svetovne vojne**, ki so ga učenci takrat obravnavali pri pouku zgodovine, in si v okviru operativnih ciljev zadali, da učenci v povezavi s prvo svetovno vojno primerjajo glavne značilnosti vojn najnovejšega obdobja, pojasnijo vzroke in posledice sodobnih spopadov, opišejo nove tehnologije in oborožitev, ki omogočajo vse večje uničenje, tvorijo besedilo na podlagi različnih virov, poimenujejo različne vrste značajev in nato predstavijo določeni človekov značaj ter opišejo osebo v angleščini. Prvi trije učni cilji podpirajo področje zgodovine, drugi trije pa angleščine. Podlago za uporabo teh učnih ciljev sva poiskali v učnem načrtu za posamezni predmet in izpisali ustrezne učne cilje. Nato sva se poglobili še v razvoj kompetenc podjetnosti. Z vsakega področja sva si izbrali vsaj eno kompetenco in skušali najino učno uro oblikovati tako, da bi jih učenci čim bolj razvijali.

- S področja A sva izbrali ustvarjalnost ter etično in trajnostno razmišljanje,
- s področja B vključevanje virov ter
- s področja C načrtovanje in upravljanje, obvladovanje negotovosti ter izkustveno učenje.

Pri kompetenci ustvarjalnost sva predvideli, da bodo učenci pisali dnevnik in pri tem združili znanje zgodovine in angleščine ter se vživeli v zgodovinsko osebnost. Pri kompetenci etično in trajnostno razmišljanje sva želeli, da učenci ocenijo posledice prve svetovne vojne, iz virov prepoznajo dejanja, ki izkazujejo odgovornost, pogum ter predanost. Kompetenco vključevanje virov so učenci razvijali tako, da so poiskali in raziskovali vire o življenju v času prve svetovne vojne (filmi, časopisi, publikacije ipd.). Pri kompetenci načrtovanje in upravljanje sva predvideli, da bodo učenci samostojno izbrali nalogo in jo nato opravili ter pravočasno oddali. Pri kompetenci obvladovanje negotovosti so se soočili z izzivom povezovanja znanja dveh predmetnih področij in pokazali, da jih pri tem ni strah narediti napake. Kompetenco izkustveno učenje pa so razvijali tako, da so opravili samoevalvacijo svojega dela.

V času izobraževanja na daljavo je nastal samo en **dokaz o učenčevem učenju**, in sicer napisan sestavek – **dnevnik iz prve svetovne vojne ali dialog med osebo iz prve svetovne vojne in sedanosti**, ki so ga učenci poslali v pregled. V času, ko so se učenci že vrnili v šolo, smo pri angleščini nekatere njihove zapise analizirali in iskali načine, kako odpraviti napake z različnih področij tvorbe sestavka (besedišče, oblikoslovje, skladnja, zgradba besedila). Pri zgodovini pa so sestavki služili za preverjanje znanja. Nastali avtentični prispevki so bili učencem za primer, ki je pokazal, kako bo potekalo ocenjevanje znanja na daljavo. Učiteljica je pripravila kratko analizo z vidika vsebine, v kateri je navedla najpogostejše napake. Svoje prispevke je oddalo 69 učencev. Nekatere izmed njih smo uporabili tudi na razstavnem panoju 2. sejma POGUM, ki smo ga na šoli pripravili junija 2020.

Pri najinem delu sva se dobro dopolnjevali in poiskali skupne značilnosti obeh predmetov, obenem pa upoštevali tudi razlike. Najtežje je bilo zagotoviti, da bodo učenci navodila za delo res dobro razumeli in da se bodo odzvali na zahtevano nalogo. Zato sva se trudili, da sva najina navodila skrajšali in poenostavili. Meniva, da bi lahko v najini učni pripravi našli še kakšno kompetenco, ki sva jo razvijali, ali dobljene dokaze o učenju uporabili tudi na drug način, vendar je treba upoštevati tudi časovni okvir, ki sva ga imeli na voljo tako za pripravo na pouk kot tudi za izvedbo in analizo same učne ure. Priprava učnih ur, v katere vključujemo razvoj kompetenc, je na naši šoli postala že zelo pogosta praksa. Učitelji se trudimo znotraj svojega predmeta poiskati učne ure, v katere je lažje vpeti razvoj kompetenc. Ob izvedbi takšnih učnih ur smo pripravili tudi hospitacije in s tem pomagali sodelavcem in udeležencem projekta z drugih šol, da pridobijo vpogled v naše dejavnosti. Na ta način delujemo razvojno. Učenci pa ob tem procesu zagotovo razvijajo kompetenco podjetnosti. Vsaka izmed dejavnosti, ki jih izvajamo v okviru projekta, prispeva svoj košček v sestavljanji. Zadovoljni smo, ko se začnejo vsi ti koščki povezovati in tvoriti celoto.

Učna ura

Naslov najine učne ure z medpredmetno povezavo med zgodovino in angleščino v devetem razredu je bil Dnevnik iz prve svetovne vojne. Učenci so pri svojem delu uporabljali računalnik ali mobilni telefon (dostop do spletnih virov, urejevalnik besedila), učbenik za zgodovino, učbenik za angleščino, delovni zvezek za angleščino ter spletne vire (filmi, časopisi, publikacije idr.), ki sva jim jih predlagali. Glede na to, da je bila učna ura izpeljana v času izobraževanja na daljavo, je bila predvidena zgolj individualna učna oblika, med učnimi metodami pa so prednjačili demonstracija, pisni izdelki, delo s pisnimi, slikovnimi, avdio in video gradivi ter metoda uporabe informacijske tehnologije. Upoštevali sva tudi načela individualizacije in diferenciacije, saj sva navodila za delo in sestavek za učence prilagodili tako, da so bila diferencirana po zahtevnosti.

Učne cilje sva poiskali v učnem načrtu za posamezni predmet in iz njih nato oblikovali operativne cilje oziroma namene učenja. Na podlagi teh ciljev sva predvideli tudi standarde znanja in kriterije uspešnosti. Zelo pomembni so nama bili predvsem slednji, saj se z njihovo pomočjo učitelji lažje postavimo v vlogo učenca in predvidimo, kaj bodo v bistvu razvijali v določeni učni uri. Predvidevali sva, da bodo učenci uspešni, ko bodo iz virov in literature izbrali ključne informacije o značilnostih prve svetovne vojne in njenem vplivu na življenje, podatke iz virov smiselno uporabili v sestavku, opisali osebnostne lastnosti sebe in drugih ter razumeli iztočnice.

Navodila za dejavnosti, ki sva jih predvideli, sva učencem pripravili v pisni obliki in jih objavili na spletni strani šole, ki je bila posebej pripravljena za čas izobraževanja na daljavo (Priloga 1). V uvodu sva učence nagovorili in jim predstavili potek dela ter pripomočke, ki so jih potrebovali. Sledila so navodila za delo v povezavi z angleščino, saj so morali učenci predhodno ponoviti določeno besedišče v tujem jeziku. Temu je sledilo navodilo za medpredmetno nalogo. Učenci so si morali izbrati osebo, ki je živela v času prve svetovne vojne, in si predstavljati, da so oni ta oseba. Ogledati so si morali seznam navedenih virov in izbrati vsaj enega v slovenščini in vsaj enega v angleščini, ki opisuje življenje osebe, ki so si jo izbrali. Nato so morali z vidika izbrane osebe zapisati, kako ta doživlja čas prve svetovne vojne. Besedilo so napisali v obliki dnevnika (za en dan v vojni) v angleščini. Učenci so lahko sami izbrali zahtevnost naloge, saj so lahko zapisali:

- dnevnik, dolg vsaj 100 besed, in uporabili 2 vira s seznama;
- dnevnik, dolg od 120 do 150 besed, in uporabili 3 vire s seznama;
- dnevnik, dolg od 120 do 150 besed, in uporabili 3 vire s seznama in še kakšnega, ki so ga našli sami;
- dialog med osebo iz prve svetovne vojne in osebo danes, pri katerem so uporabili več različnih virov, tudi o življenju v današnjih izrednih razmerah;
- izbrano nalogo v slovenščini; nato so morali iz angleškega spletnega vira, ki so ga uporabili, izpisati 10 novih besed ali besednih zvez, ki so povezane s prvo svetovno vojno, besede/besedne zveze prevesti v slovenščino in jih nato organizirati v križanko tako, da so eno izmed besed izbrali kot geslo in okoli njega razporedili ostale besede.

Učenci so morali biti pri pisanju pozorni na vsebino (življenje v prvi svetovni vojni) in pravila pisanja v angleščini (pravopis, slovnica, besedišče, zgradba besedila idr.). V besedilo so morali obvezno vključiti tudi opis značaja osebe in pri tem uporabiti besedišče, ki so ga pri angleščini spoznali na začetku ure. Besedilo so zapisali s pomočjo računalnika in ga oddali prek spletne strani do datuma in ure, ki sva ju določili s sodelavko. Na koncu so rešili še spletno anketo, ki sva jo pripravili.

Kompetence, ki sva jih znotraj opisanih dejavnosti pri učencih razvijali, sva zaznali v fazi postavljanja učnih ciljev. Ob tem sva pregledali seznam kompetenc podjetnosti in najprej ugotovili, da bodo učenci pri svojem delu vključevali vire. Preverili sva opisnike kompetenc in ugotovili, da bodo učenci odgovorno poiskali in uporabili vire ter s tem dosegli začetno raven razvoja kompetence. Verjeli sva tudi, da bodo posamezniki izbrali in uporabili različne vrste virov za ustvarjanje vrednosti za druge, kar pomeni, da bodo dosegli tudi raven samostojnosti. Na podlagi prejetih dokazov o učenju in kasnejši analizi njihovih prispevkov tako pri zgodovini kot tudi pri angleščini se je izkazalo, da so prav vsi učenci svoje zapise oblikovali tako, da je iz njih razvidno, da so uporabili ustrezne

vire. Posamezniki so uporabili tudi vire, ki niso bili navedeni na seznamu. Učencem bi lahko naročili še, da morajo napisati, katere vire so uporabili, saj bi tako pridobili seznam novih virov, ki bi jih lahko učenci uprabljali v prihodnje. Zbrane vire bi učenci lahko pregledali, jih kategorizirali in razporedili po ustreznosti ter tako še dodatno razvili omenjeno kompetenco.

Naslednja ugotovitev je bila, da bodo učenci samostojno izbrali nalogo, ki jo bodo opravili, določili cilje naloge, izdelali načrt dejavnosti do oddaje naloge ter nalogo pravočasno oddali. Ugotovili sva, da so s tem razvijali kompetenco načrtovanje in upravljanje. Učenci so tako opredelili cilje za preprosto dejavnost, ki ustvarja vrednost. Glede na to, da so tudi izdelali akcijski načrt, ki identificira prednostne naloge in mejnike za doseganje ciljev, so ob tem dosegli raven samostojnosti pri razvijanju te kompetence.

Skupaj z njihovim izborom naloge, ki so jo opravili, so učenci razvijali tudi kompetenco obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja. Učenci so pretehtali tveganja in sprejeli odločitve navkljub negotovosti in dvoumnosti, kar njihovo doseganje kompetence postavlja na raven odgovornosti. Učence bi lahko dodatno vprašali, zakaj so se odločili za posamezno nalogo, in jih prosili, da predvidijo, kako bi njihov zapis koristil drugim, ter na ta način še dodatno razvijali opisano kompetenco.

Ob pisanju svojih prispevkov so učenci razvijali kompetenco ustvarjalnost. Učenci so preoblikovali svoje znanje zgodovine ob znanju angleščine v nove rešitve, ki ustvarjajo vrednost za druge, in s tem dosegli začetno raven doseganja kompetence. Pri tem je treba upoštevati predvsem vsebino njihovih zapisov, ki bi jih lahko v nadaljevanju uporabili še na več načinov, kot smo jih v našem primeru.

Učenci so razvijali tudi etično in trajnostno razmišljanje, saj so na podlagi vzrokov in posledic prve svetovne vojne prepoznali vpliv svojih odločitev in vedenja v skupnosti in okolju. Tudi pri tem so dosegli začetno raven doseganja kompetence.

Nenazadnje pa so učenci razvijali tudi kompetenco izkustveno učenje, saj so ob samoevalvaciji v obliki spletne ankete, ki je sledila dejavnosti, prepoznali, kaj so se naučili s sodelovanjem v dejavnostih za ustvarjanje vrednosti. Ob analizi, ki smo jo pri obeh predmetih opravili v šoli, pa so učenci dosegli tudi raven samostojnosti, ko so razmislili in ovrednotili svoje dosežke in neuspehe ter se iz njih učili. Na tem primeru bi lahko dosegli tudi raven odgovornosti, če bi učenci razpravljali o svojih prispevkih v skupini, jih drug drugemu pomagali izboljšati ter se medsebojno pogovarjali o tem, kako so to storili.

Kljub temu da je vsak izmed učencev prispeval le en dokaz o učenju, je iz njega razvidno, da je ob njem res razvijal našete kompetence. Učenci so morali namreč najprej izbrati vire, ki so si jih ogledali, nato kritično razmisliti, ali so bili uporabljeni viri ustrezni, in po potrebi poiskati še dodatne vire. Prav tako so se morali predhodno odločiti, katero izmed nalog bodo izbrali, in se obenem spopasti z izzivom obvladovanja negotovosti, saj niso vedeli, ali bo vir, ki so ga izbrali, zadostil potrebam, ki so jih imeli. Obenem je treba upoštevati tudi dejstvo, da so bili viri, ki so jih učenci uporabili, tako v slovenščini kot tudi v angleščini, pisali pa so v angleščini. Kar je pomenilo še dodatno sprotno prilagajanje okoliščinam. Iz same vsebine sestavka pa je razvidno, ali so učenci res vključili tudi elemente kompetenc ustvarjalnost ter etično in trajnostno mišljenje. Razvoj kompetence izkustveno učenje je razviden iz samoevalvacije, ki so jo učenci opravili po pisanju sestavka.

Z omenjeno dejavnostjo so učenci razvijali kar veliko število kompetenc, zato bi bilo vključevanje dodatnih kompetenc nesmiselno. Pogosto je namreč smiselneje razvijati manjše število kompetenc in te bolj temeljito. Tudi iz najinega primera je razvidno, da so bile nekatere izmed njih razvite v večji in nekatere v manjši meri. Razvijanje nekaterih so sva že od začetka načrtovali, spet druge sva odkrili sproti. Prav tako je popolnoma mogoče, da je posamezni učenec ob danih dejavnostih razvijal še katero izmed drugih kompetenc, popolnoma mogoče pa je tudi, da je katera izmed njih pri katerem izmed učencev izpadla. Kljub temu je pomembno, da načrtujemo razvoj kompetenc podjetnosti pri pouku in spremljamo sproti napredek učencev pri njihovem doseganju. Čeprav se nam na kratki rok po navadi učinek ne zdi zaznaven, se ob večkratnem izvajanju takšnih dejavnosti pri različnih predmetih in učiteljih na ravni šole pokaže, da so učenci pri uporabi kompetenc podjetnosti čedalje spretnejši.

Sklep

Ob pripravi predstavljene učne ure sem se srečala z vsemi težavami in dilemami, s katerimi se tudi sicer srečujem ob pripravi učne ure. Spraševala sem se o učnih ciljih, ki jih želim doseči, kompetencah, ki jih želim razvijati pri učencih, in tem, katere dejavnosti uporabiti ob tem. Poseben premislek je bil potreben tudi glede tega, kakšne dokaze o učenju zahtevati od učencev in kaj bodo pokazali z njimi. Z vsemi temi vprašanji se je ukvarjala tudi sodelavka, tako da sva morali najina pričakovanja, želje in ideje nato še uskladiti, kar je zahtevalo dodatno delo in razmislek. Izhajali sva vsaka s svojega predmetnega področja, kar pomeni, da sva morali dobro komunicirati, da sva druga drugi predstavili pričakovanja, vezana na predmetno področje, ki ga sami nisva poznali. Pomagalo pa je, da sva skupno točko našli prav v razvoju kompetenc podjetnosti, saj je njihov razvoj močno zaznamovan in prepleten z vsebino določenega šolskega predmeta, a nikakor ne popolnoma definiran. To nama je omogočilo poiskati skupne točke, ki so tvorile jedro, okoli katerega sva nato nanizali najine zamisli in jih kasneje tudi realizirali.

Tudi v prihodnje bo vključevanje kompetenc podjetnosti v pouk zahtevalo poseben razmislek. Skušala bom delovati na podoben način in predhodno predvideti, katere kompetence bom razvijala pri določeni uri, katere dejavnosti bom uporabila pri tem in katere dokaze o razvoju kompetenc bom pri tem prejela od učencev. To se mi zdi najpomembnejši in najtemeljnejši razmislek, ki ga mora opraviti učitelj. Učinek, ki ga dosežemo ob rednem razvijanju kompetenc pri učencih, pa je zagotovo precejšen in jim bo pomagal tako pri nadaljnjem izobraževanju kot tudi v vsakdanjem življenju, saj bodo ponotranjene kompetence omogočile, da bodo naši učenci nekoč podjetni odrasli, ki bodo pridobljene kompetence s pridom uporabljali v vsakdanjem življenju in pri svojem delu.

Priloga 1: Navodila za dejavnosti, objavljena na spletni strani šole

Navodila na spleti strani OŠ Trebnje

Učenje na daljavo je vsem postavilo nove izzive v komunikaciji, učiteljem pa predvsem pri načrtovanju in izvajanju pouka na daljavo. Ena izmed pobud je bila, da se učitelji med seboj povežemo in pripravimo učne ure, kjer boste združili znanje več predmetov. Učiteljice smo pripravile navodila za 2 učni uri (1 ura TJA in 1 ura ZGO). Pri zgodovini boste še naprej utrjevali in nadgrajevali znanje o 1. svetovni vojni, pri angleščini pa ponovili in spoznali nekaj novih pridevnikov za opisovanje značajev ter vadili pisno sporočanje. Upamo, da vam bo takšen način dela všeč.

Navodilo velja za vse učence 9. razreda, zato pozorno sledite poteku dela. Za učence, ki ste pri **angleščini** v **1. skupini** in **4. skupini**, pa velja navodilo, da izpustiš točko 1 in se nato lotiš navodila, ki je pod točko 2.

Pripomočki: učbenik za zgodovino, učbenik za angleščino, delovni zvezek za angleščino, računalnik (dostop do spletnih virov, urejevalnik besedila)

POTEK DELA:

- Pri prvi uri TJA v tem tednu smo govorili o pogojnikih, zato najprej odgovori na vprašanja:
 - *If you were an animal, what would you be? Why would you like to be that animal? What is that animal like?*
- Pričakujemo, da bo tvoj odgovor zvenel podobno kot tale: *If I were an animal, I'd be a tiger. They are beautiful, self-confident and strong.* Lastnosti, ki si jih naštel, veljajo tako za opis živali kot tudi za opis ljudi. To besedišče bo tema današnje ure.
- Odpri učbenik na strani 120 in si oglej sličice v vaji 8a. Poznaš vse besede? V kolikor je katera od besed zate nova, njen pomen poišči na: <https://sl.pons.com/prevod>.
- Poveži besede iz A z nasprotji iz B tako, da pred besedo vpišeš ustrezno črko.
- Preglej rešitve.

Exercise 8a (str. 120)

a. hard-working: <i>lazy</i>	f. patient: <i>impatient</i>
b. serious: <i>light-hearted, cheerful, amusing</i>	g. honest: <i>dishonest</i>
c. open: <i>shy, insecure</i>	h. friendly: <i>unfriendly</i>
d. generous: <i>mean</i>	i. reliable: <i>unreliable</i>
e. polite: <i>impolite</i>	j. adventurous: <i>unadventurous</i>

- Še enkrat pozorno poglej besede iz B. So si nekatere med njimi v čem podobne? Kako v angleščini ustvarjamo besede za nasprotja?
 - Pričakujemo, da si ugotovil, da se v angleškem jeziku za ustvarjanje nasprotij med pridevniki uporabljajo predpone: un-, dis-, im-.
 - V vaji 9 (učbenik, stran 121) boš spoznal še nekaj pridevnikov. Tudi te po potrebi poišči v slovarju in jih razvrsti glede na to, ali so značajske lastnosti, ki jih izražajo, pozitivne, negativne ali pa so lahko oboje. To v učbeniku označi z znakoma + in/ali -.
 - Odpri delovni zvezek na strani 104 in reši naloge 26, 27, 28, 29 in 30.
- 1. ZGO + TJA:** Sedaj bo tvoja naloga, da združiš znanje zgodovine z znanjem angleščine. Po navodilih, ki so zapisana spodaj, boš moral zapisati sestavek. Lahko izbiraš, katero besedilo boš napisal – izberi **tisto, ki ga zmoreš**, saj se razlikujejo po zahtevnosti.

NAVODILA ZA DELO – Dnevnik iz 1. svetovne vojne:

- Najprej si izberi **osebo**, ki je živela v času 1. svetovne vojne, in si predstavljaš, da si ti ta oseba. Izbiraš lahko med: **vojak/otrok/ženska/begunec/zdravnik**.
- Oglej si seznam spodaj navedenih virov in poišči vsaj **enega v slovenščini** in vsaj **enega v angleščini**, ki opisuje življenje osebe, ki si si jo izbral. Izbiraš lahko tudi med filmi iz prejšnje ure zgodovine.
- S stališča izbrane osebe zapiši, kako doživljaš čas 1. svetovne vojne. Besedilo napiši v obliki **dnevnika** (kot en dan v vojni). Napisano naj bo **v angleščini**.
- Izberi zahtevnost naloge:
 - a) dnevnik, vsaj 100 besed, uporabi 2 vira s seznama;

ALI
 - b) dnevnik, od 120 do 150 besed, uporabi 3 vire s seznama;

ALI
 - c) dnevnik, od 120 do 150 besed, uporabi 3 vire s seznama in še kakšnega, ki ga najdeš sam;

ALI
 - d) dialog med osebo iz 1. sv. vojne in osebo danes, uporabi več različnih virov, tudi o življenju v današnjih izrednih razmerah;
 - e) * Če spadaš med učence, ki so pri angleščini v **1. skupini** ali **4. skupini**, izbrano nalogo zapiši v slovenščini. Nato iz angleškega spletnega vira, ki si ga uporabil, izpiši 10 novih besed ali besednih zvez, ki so povezane s 1. svetovno vojno. Besede/besedne zveze prevedi v slovenščino. Pomagaj si s spletnim slovarjem: <https://sl.pons.com/prevod>. Izbrane besede/besedne zveze nato organiziraj v križanko tako, da eno izmed besed izbereš kot geslo in okoli njega razporediš ostale besede.

Pri pisanju bodi pozoren na vsebino (življenje v 1. svetovni vojni) in na pravila pisanja v angleščini (pravopis, slovnica, besedišče, zgradba besedila ...). V besedilo obvezno vključi tudi opis značaja osebe in pri tem uporabi besedišče, ki si ga pri angleščini spoznal na začetku ure.

Besedilo zapiši s pomočjo računalnika. Najbolje v urejevalniku besedil Word. Ko boš s svojim izdelkom zadovoljen, odpri spletno anketo na naslovu <https://www.1ka.si/a/266532>, vpiši svoje podatke in naloži datoteko z besedilom. Nalogo oddaj do petka, 3. 4. 2020, do 16. ure.

VIRI v slovenščini**Spletni strani o 1. svetovni vojni, ki vsebujeta različne teme.**

- http://www.100letprve.si/i_svetovna_vojna/index.html
- <https://stari.rtvsllo.si/prva-svetovna-vojna>

Publikacija, dostopna na spletu – vsebuje zanimivo poglavje o vsakdanjem življenju v vojni, o beguncih ... Odpri in poglej kazalo.

- Kuge, lakote in vojske – reši nas, o Gospod!
http://zal-lj.splet.arnes.si/files/delightful-downloads/2016/08/ZAL-katalog-KLV-v_04.pdf

Časopisni viri, dostopni na **Digitalni knjižnici Slovenije – dLib.si**

Navodila za dostop do primerov časopisnih virov, ki opisujejo vojni čas:

Klikni na spodnjo povezavo, nato klikni levo spodaj na PDF-datoteko, časopis se odpre.

- Dolenjske novice, Iz Dobrniča, št. 24, 6. 9. 1917, str. 98. Dostopno na: Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-3ZNUDCAR>, 25. 3. 2020
- Domoljub, Kako sem bil ranjen, št. 52, 30. 12. 1915, str. 752. Dostopno na: Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-PZVQ6JY7>, 25. 3. 2020
- Domoljub, Z Mirne in okolice, št. 1, 4. 1. 1917, str. 6. Dostopno na: Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-4J45SL07>, 26. 3. 2020
- Domoljub, Slike in črtice z bojišč, št. 3, 18. 1. 1917, str. 31–32. Dostopno na: Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-FCEA84H1>, 26. 3. 2020

Na spletni strani *Digitalne knjižnice Slovenije* lahko dostopaš tudi do drugih števil zgoraj navedenih časopisov ter številnih drugih časopisnih in drugih virov. Poiščeš jih tako, da v brskalniki vtipkaš *Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si* in klikneš na povezavo. Na prvi strani izbereš rubriko *PERIODIKA*, nato pa med *Zgodovinski časopisi in časniki* izbereš naslov časopisa in eno izmed let, ko je bila 1. svetovna vojna. Sedaj potrebuješ samo še radovednost in vztrajnost, da prebereš izbrani časopis, in prepričana sem, da boš izvedel številne zanimivosti.

VIRI v angleščini:

Spletni strani o 1. svetovni vojni, ki vsebujeta različne teme:

- <https://www.bbc.co.uk/programmes/articles/4KSD0fnHIKh35mR7rl6dchD/at-home-themes>
- <https://www.natgeokids.com/uk/discover/history/general-history/first-world-war/>

Spletne strani in filmi z naslednjimi vsebinami:

- Razvoj medicine: <https://www.nato.int/docu/review/2014/war-medicine/WWI-WW1-Health-care-medicine/SL/index.htm>
- Življenje v jarku: https://www.youtube.com/watch?v=_G4ZY66BG38 (odlomek)
- Ženske v 1. svetovni vojni: <https://www.youtube.com/watch?v=7cVSjzuvThE>
- Kako so otroci pomagali v 1. svetovni vojni: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/topics/zqhyb9q/articles/z7gdpq8>

3.8 Naravoslovje

Podjetnost kot življenjska »igra«

Nataša Marn, Osnovna šola Orehek Kranj

Povzetek

Kako pomembno je, da si v življenju podjeten posameznik? Zelo pomembno vprašanje.

Biti ustvarjalen, drugačen, izzivalen, radoveden ... in še toliko drugega. Je to tista človeška gonilna sila, ki ti da učnega vetra za ustvarjanje novega? Lahko bi spet odgovorili pritrdilno.

Profesor Johannes Lindner, priznani strokovnjak in trener podjetnosti v Avstriji, je mnenja, da moramo v podjetnosti znati reševati probleme s čuječnostjo. Kako strinjamo se lahko z njegovim prepričanjem, da je podjetnost vendarle odnos, način razmišljanja in tvojega delovanja. Videti priložnosti. Vsak dan, vsak trenutek, na vsakem koraku. Če naj podjetnost prinaša spremembe in če naj bi bila podjetnost proces od ideje do izdelka, potem je najlepša stvar ob tem praznovanje osvojenega cilja.

Vsak posameznik bi se moral zavedati, da je bistvo delovanja človeka skupnost. Skupno povezovanje, delovanje in navsezadnje sodelovanje so ključ do uspeha. Biti pobudnik idej, imeti načrt v glavi, potem pa poiskati pot do izvedbe zastavljenega cilja in nazadnje praznovati uspeh. Pri podjetnosti je izrednega pomena tudi notranja motivacija, za katero je odgovoren vsak posameznik. Ko sprejmeš vrednote odgovornosti, sodelovanja, odločanja, postajaš življenjsko uspešnejši.

Ključne besede: čuječnost, spremembe, proces od ideje do izdelka, praznovanje osvojenega cilja, nove priložnosti, dovoljene napake

Uvod

Ko sem se pred leti začela srečevati s podjetnostjo v šoli, se je tudi v meni sprožil proces spoznavanja le-tega. Kot učiteljica z dolgoletnim poučevanjem sem se navadila, da sem pobudnica, da motiviram in vodim šolski proces od prve črke do zadnje pike.

Ko sem podjetnost dodobra spoznala (mimogrede, še jo spoznavam), mi je bilo najbolj pri srcu vèdenje, da so v vsakem procesu dovoljene napake, ki te ženejo naprej. Da ko sprejmeš vrednote odgovornosti, sodelovanja, odločanja, postajaš življenjsko uspešnejši. Tako se je začel moj osebni proces.

Moj moto je postal, da pogumni niso tisti, ki se ne bojijo, temveč tisti, ki se bojijo in gredo naprej kljub strahu. Veliko negotovosti se mi je porajalo na poti spoznavanja podjetnosti. Ampak če imaš željo po spoznavanju novega, potem te to žene naprej.

Kot učiteljica sem začela učence postavljati v vlogo pomembnih sogovornikov. Navsezadnje je moje učiteljsko poslanstvo tudi to, da učence opolnomočim za življenje, odgovorno ravnanje in sprejemanje življenjsko

pomembnih odločitev. Odločitve, ki jih bodo pripeljale do znanja in želenega poklica. Kako široko znanje potrebujejo mladi, pa jih moramo seznaniti in jim pomagati odrasli. Karierna orientacija današnjih otrok se precej razlikuje od naše in širina znanja je neprimerno drugačna. Najti svoje močne potenciale, razvijati manj močne točke, iskati in videti nove priložnosti, imeti možnost odločanja je bistvenega pomena.

Podjeten si, ko izkoristiš priložnosti in zamisli ter jih pretvoriš v vrednost za druge. Temelj delovanja podjetnosti je zagotovo okvir EntreComp. Ta celoviti in večnamenski okvir mi pomaga, ko učencem skušam približati razumevanje in pomen podjetnosti kot ključne kompetence za učenje in delovanje. Mnenja sem, da se vse kompetence iz okvira neprestano povezujejo in nadgrajujejo in hkrati tvorijo celovito obliko podjetnosti.

Kompetence in namigi so postali moji pomočniki pri vsakodnevem poučevanju. Ko po začetnem učenju in ozaveščanju učencev o podjetnosti dosežem, da se učenci zavedo procesa, ki ga s seboj prinaša podjetnost, takrat pouk in učenje postaneta ustvarjalna, drugačna, inovativnejša procesa. Učenci postanejo pobudniki, začnejo razmišljati, načrtovati in udeležati svoje zamisli. Seveda si pri tem dovoljujejo napake, ki jih vodijo v izkustveno učenje. Učiti se tako iz svojega uspeha kot iz svojih napak ter tudi uspeha in napak drugih je ključ učenja ob različnih dejavnostih.

Potem pouk, učenje in dejavnosti postanejo aktivnejši, kvalitetnejši in seveda učinkovitejši. Kar boš sejal, boš na koncu žel, pravi pregovor. Tako sem kot učiteljica v času korone in poučevanja na daljavo lahko izkusila, kaj sem učence naučila pod pojmom podjetnosti. Da so učenci postajali pobudniki, soustvarjalci in iskalci idej, so se navadili, da od mene prejmejo le »namig«, potem pa začnejo z odkrivanjem priložnosti, načrtovanjem, vključevanjem drugih, obvladovanjem negotovosti in končno z akcijo za doseganje in praznovanje končnega cilja.

Pa si pogledajmo eno od idej naravoslovnega dne.

Področje in smernice	Naravoslovni dan Človek »Dan na daljavo« (Ponovimo vse, česar smo se naučili)
Cilji	Učenec: <ul style="list-style-type: none"> – opiše osnovno zgradbo in razume osnove delovanja človeškega telesa, – zna pojasniti pomen in delovanje človeškega telesa, – spoštuje različnost med ljudmi in to pokaže s svojim ravnanjem, – zna uvrščati, razvrščati in urejati, poišče povezave in sklepa, – zna natančno in sistematično zaznavati/opazovati s čim več čutili, – zna delati z viri: pridobiti informacije in jih uporabiti.
Opis dejavnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učiteljica da navodila za pripravo na naravoslovni dan (namen, cilje, načrt dela). Navodila izvede prek videokonference. 2. Učenci se igrajo možgansko nevihto idej o človeku. Med videokonferenčno nevihto idej (v klepetu) ponovimo večino snovi o človeku in hkrati pridobivamo ideje za ustvarjanje. 3. Po razmisleku učenci oblikujejo načrt za ponavljanje znanja o človeku glede na učiteljičine predloge. Načrt pošljejo učiteljici v pregled. 4. Učenci preberejo učiteljičine povratne informacije (pohvale za izvirne ideje). 5. Sledi akcija ustvarjanja in ponavljanja znanja o človeku. Učenci izdelajo, kar so si zamislili, in ob ustvarjanju poiščejo dodatne zanimivosti, ki bodo navdušile sošolce. 6. Ko se spet vključimo (učiteljica in učenci) v učenje na daljavo (videokonferenca), učenci pokažejo svojo ustvarjalnost, pripovedujejo, kako so kaj izdelali, in navdušujejo vse z dodatnimi zanimivostmi, ki so jih našli. 7. Ob koncu učiteljica z učenci evalvira opravljeno delo. 8. Vse ideje učenci pošljejo na učiteljičin elektronski naslov in oblikuje se čudovit spomin na korona učenje.

<p>Kompetenca/ kompetence</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Odkrivanje priložnosti (doseganje kompetence: začetna raven) – Načrtovanje in upravljanje (doseganje kompetence: raven samostojnosti) – Motivacija in vztrajnost, ustvarjalnost, izkustveno učenje (doseganje kompetence: raven samostojnosti) – Vrednotenje zamisli in izdelkov (doseganje kompetence: raven samostojnosti)
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Oblikovana predstavitev (PPTX) za vodenje videokonference – Narisani in napisani načrti učencev, kako se bodo lotili dela – Povratna informacija učiteljice učencem (prek elektronskih sporočil) o njihovem načrtovanju ustvarjanja – Izdelki učencev, ki so nastali med naravoslovnim dnevom – Oblikovan skupni dokument z vsemi zbranimi idejami učencev (pomemben spomin na korona učenje na daljavo) – Povratna informacija učiteljice učencem (prek elektronskih sporočil) o njihovem uspešno izpeljanem delu
<p>Refleksija</p>	<p>Naravoslovni dan je v celoti uspel. Je sad procesa podjetnosti, ki je potekal dobršen del šolskega leta v živo. Učenci so komaj čakali moje »namige«, da so se lahko lotili dela »po svoje«. Tak način učenja in dela je zanesljivo kakovostnejši, univerzalnejši in nosi dolgotrajne posledice učenja.</p> <p>Najbolj razveseljivo zame kot učiteljico je bilo dejstvo, da so se izkazali in prišli do veljave učenci, ki so v šoli veljali za tihe, včasih celo pasivne. V času karantene so se nekako »našli« in si upali biti tisto, kar si želijo.</p> <p>Tudi učencem je bilo domače učenje všeč, seveda ob predpostavki, da so se v vsakem trenutku, ob negotovosti ali težavi lahko obrnili name. Komunikacija je bila bistvenega pomena in ključ do uspeha.</p> <p>Zanimivo je bilo tudi dejstvo trajnostnega razvoja in vidika, saj so učenci kljub temu, da je bilo težko priti do materiala (zaradi karantene), našli nekaj, s čimer so lahko ustvarjali, ponavljali, se učili.</p>

Sklep

Človek se uči vse življenje. Moja karierna pot je dolga, pa nikoli nisem tako rada poučevala kot sedaj. Podjetnost mi je prinesla nov pogled na rast, učenje, ustvarjanje novega. Dilem je vsak dan manj. Pred seboj imam že tretjo generacijo četrtošolcev, s katerimi se »igram« podjetnost. Da, lahko bi jo imenovala igro drugačnosti, drznosti, iskrivosti, ustvarjalnosti. Že od prvega dne učence vodim tako, da se zavedajo svojih sposobnosti, svojih močnih področij, pomena sodelovanja in izkustvenega učenja. Ko dosežemo v učencih neko zaupanje, da si lahko dovolijo biti drugačni, da si lahko dovolijo napake, ki jih vodijo proti uspehu, potem podjetnost lahko postane tudi njihov način razmišljanja in delovanja. Ko se vsak dan, vsak trenutek vprašajo (bolj za šalo kot zares) »Je to podjetna ideja, kako jo lahko izboljšam, kako jo lahko uresničim?«, potem podjetna igra postane resnična.

In potem sem kot učiteljica mirnejša, da sem učence opolnomočila in pripravila na izzive življenja. Le kakšna karierna podjetna pot jih čaka?

Viri in literatura

Johannes Lindner. Pridobljeno 4. 9. 2020 s spletne strani

<https://ashoka-cee.org/austria/en/fellow/johannes-lindner-4/>

Pečjak, S., Gradišar, A. (2002). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: ZRSŠ.

Holcar Brunauer, A. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju*. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Rupnik Vec, T. (2017). *Veščine kritičnega mišljenja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Polšak, A. (ur.). (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Učni načrt. Program osnovna šola. Naravoslovje in tehnika (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Z aktivno vlogo pri učenju se krepi učenčeva podjetnost

Vesna Vilčnik, *Osnovna šola Kajetana Koviča Poljčane*

Povzetek

V procesu učenja poudarjamo aktivno udeležbo učenca, tako da izpostavimo njegovo predznanje, izkušnje in interese. Učenec sam sodeluje na poti do znanja, uresničuje osebne cilje, izbira tudi poti do ciljev, pozoren je na svoj tempo ter zaporedje korakov. Pri delu je torej motiviran: raziskuje, sodeluje, preizkuša, izboljšuje in izpopolnjuje svoje znanje oz. izdelek. Učitelj je koordinator, spodbuja učenca k podjetnosti, ki se uresničuje v načinu učenja in poučevanja kot viden proces znotraj izbire dejavnosti za doseganje učnih ciljev. Če naj bi učitelji vključevali podjetnostne kompetence v pedagoški proces, morajo biti sami podjetnostno naravnani, odkrivati lastne kompetence. Pestrost idej različnih učiteljev tako posledično povečuje ustvarjalnost aktivnega sodelovanja. V pedagoških diskusijah večina učiteljev izraža pričakovanje, da naj bodo učenci pri učenju čim bolj aktivni, samostojni, kritični in ustvarjalni. Za to pa je treba premišljeno načrtovati pogoje, v katerih poteka učenčeva učenje. V štirih letih se je z izmenjavo izkušenj in različnimi oblikami delitve dobrih praks med učitelji na šoli razširilo razumevanje podjetnosti kot pomembne sestavine pedagoškega dela in vseživljenjske izkušnje mladih po celotni vertikali.

Ključne besede: podjetnost, motivacija, aktivnost učencev, naravoslovje, sodelovanje

Uvod

Aktivno udeležbo učenca v procesu učenja in motiviranost za raziskovanje, sodelovanje, preizkušanje, izboljševanje znanja ali izdelka lahko dosegamo le, če izhajamo iz njegovega predznanja, izkušenj in interesov. To tudi pomeni, da učenec sodeluje pri načrtovanju učenja (poti do znanja) in uresničuje svoje osebne učne cilje. Motivacija za učenje je še večja, če lahko učenec izbira poti do cilja, tempo in zaporedje učnih korakov.

Ob teh predpostavkah in vedenju smo se vključili v projekt POGUM, saj je njegovo osrednje izhodišče spodbujanje učencev k odkrivanju idej in priložnosti, iskanje in povezovanje različnih virov za namene uresničevanja idej ter aktivnost, vztrajnost in premagovanje ovir in tveganj na poti uresničevanja zastavljenih ciljev. Naš cilj je, da učenci ob lastnih izkušnjah doživljajo in razumevajo, da lahko vplivajo na svoje življenje, so nosilci sprememb v družbi, lahko delujejo trajnostno.

Za vse vključene učitelje je bilo pomembno razumevanje, da spodbujanje podjetnosti ni projekt, pač pa način učenja in poučevanja. To pomeni, da je treba v dejavnosti za doseganje učnih ciljev premišljeno vgrajevati kompetence podjetnosti, kajti podjetnost ni stanje, pač pa proces – ta pa mora biti učencem viden.

Vključevanje podjetnostnih kompetenc v pedagoški proces nam je olajševalo poznavanje in udejanjanje strategij formativnega spremljanja, ki ga uporablja večina učiteljev. Prav tako smo že razvili kulturo učeče se skupnosti, ki v pedagoški proces vnaša spoznanja iz različne strokovne literature in dobrih praks kolegov. Zmoremo in znamo si pomagati, podpreti drug drugega v uresničevanju različnih dobrih idej, smo kolegialno kritični in sodelujoči. Povezujoča moč je letni delovni načrt šole, ki ga ustvarjamo skupaj in je med letom dovolj odprt za dobre prakse, ki jih dodatno predlagajo kolegi in aktivni.

Še vedno nas skrbijo (in omejujejo) težnje po uresničitvi vseh učnih ciljev iz učnih načrtov, zlasti na predmetni stopnji. Pri tem sami (znotraj sebe) težko uvidimo, da lahko te uresničujemo povezane v določenih dejavnostih. S tem je tesno povezano tudi vprašanje časa. Navedeni dilemi smo razreševali zlasti s predstavitvijo in diskusijo ob medsebojnih primerih dobrih praks (predstavitev uresničevanja različnih učnih ciljev skozi določene učne dejavnosti, primerjava večje porabe časa ob določeni temi in hkrati prihranek časa za obravnavo druge učne teme).

<p>Področje in smernice</p>	<p>Učitelji iz Osnovne šole Kajetana Koviča Poljčane so za raziskovanje v projektu POGUM izbrali področje naravoslovnih vsebin, saj ugotavljajo, da imajo učenci težave na področju razumevanja, oblikovanja in povezovanja naravoslovnih predstav, konceptov ter znanj. Pogosto so njihove naravoslovne predstave nepopolne ali celo napačne; take ovirajo razumevanje naravoslovnih vsebin po celotni vertikali. Danes si jih učenci zaradi manj avtentičnih izkušenj težje predstavljajo in razumevajo, povezujejo ter sklepajo. Vzrok za to bi lahko bil tudi v učnem okolju. Učilnica ni najprimernejše učno okolje, če govorimo o naravi, rastlinah, živalih. Več pouka bi moralo potekati v avtentičnih učnih okoljih. Šolski razvojni tim se je zato odločil, da skupaj z učenci ustvari pogoje za izkustveno učenje naravoslovnih vsebin v avtentičnem okolju. Na ravni šole smo si zastavili naslednje raziskovalno vprašanje: »Kako izkustveno učenje in spodbujanje nekaterih veščin podjetnosti vpliva na izboljšanje razumevanja naravoslovnih konceptov, izgradnjo pojmov in principov samooskrbe v lokalnem okolju?« Izbrana so bila področja ekonomija samooskrbe in vsebina naravni vrt s poudarkom na pridelavi rastlin po naravni poti, uporaba rastlin ter trženje lastnih izdelkov.</p>
<p>Cilji</p>	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznavajo, poimenujejo in primerjajo različna živa bitja in okolja, – časovno raziskujejo, opredeljujejo in pojasnjujejo dogodke in spremembe v različnih letnih časih, – spoznavajo časovni potek dogodkov, uporabljajo nekatere osnovne izraze za njihovo opredeljevanje, – znajo pojasniti, kako sami dejavno prispevajo k varovanju in ohranjanju naravnega okolja ter urejanju okolja, v katerem živijo, – spoznavajo pomen sporazumevanja in razvijajo sposobnosti za sporazumevanje, – znajo poiskati razlike in podobnosti med rastlinami, – prepoznavajo, poimenujejo in primerjajo različna živa bitja, – znajo uporabiti različna gradiva (snovi), orodja in obdelovalne postopke ter povezujejo lastnosti gradiv in načine obdelave: preoblikujejo, režejo, spajajo, lepijo.
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Predstavljena dejavnost poudarja področje uporabe rastlin. Učenci so ustvarili tovarno zelišč. Zelišča, ki so jih leto prej posadili in pridelali na šolskem vrtu, so nabrali, posušili in uporabili. Sodelovali so učenci in učitelji od prvega do petega razreda – od načrtovanja dejavnosti do izvedbe in uporabe izdelkov.</p> <p>Učenci prvih razredov so pripravljali dva produkta: zeliščno sol in mešani zeliščni čaj. Snovi (sol, zelišča, začimbe, dišavnice) so mešali in pakirali v stekleno ter papirnato embalažo.</p> <p>Drugi razred je zelišča rezal in smukal ter oskrboval prvi razred z materialom za pakiranje.</p> <p>Tretji razred je naredil osebne izkaznice za sol in čaj.</p> <p>Četrti razred je izdelal nalepko z napisi in dekoracijo za stekleno ter papirnato embalažo.</p> <p>Peti razred je izvedel uro po učni strategiji svetovna kavarna ter izdelal navodila za uporabo zeliščnega čaja in soli.</p> <p>V nadaljevanju bodo podrobno predstavljene dejavnosti, ki so na dan tovarne zelišč potekale v prvem razredu. Prvošolci so si ogledali šolski vrt in razredne gredice ter si zastavljali vprašanja: »Katere rastline smo pobrali, porezali? Kam smo jih pospravili? Zakaj jih potrebujemo danes?« Utemeljevali so, zakaj so rastline z vrta pobrali in posušili. Nato so kronološko uredili vse fotografije izvedenih dejavnosti na šolskem vrtu iz prejšnjih mesecev.</p> <p>Učenci so se v naslednji dejavnosti razdelili v pet skupin. Vsaka skupina je narisala svojo zamisel poteka pakiranja zeliščne soli in mešanega zeliščnega čaja – od ideje do cilja. <i>Kaj vse potrebujemo? Pripomočke, embalažo? Zakaj ravno steklene kozarčke in papirnate vrečke? Kaj je narobe s plastiko? Kaj bomo naredili najprej? Kaj v nadaljevanju? Kaj nazadnje? Kdo bo sodeloval?</i> Ideje so razstavili na vidno mesto.</p>

Opis dejavnosti	Učencem je bil predstavljen potek dogodkov, sprehodili so se po tovarni zelišč od delovišča do delovišča (od razreda do razreda), s tem so se seznanili s posameznimi dejavnostmi ter odvisnostjo drug od drugega. Bili so pripravljene na tveganje, npr. če bi ne dobili osmukanih zelišč, bi vedeli, kdo v verigi (kateri razred) potrebuje pomoč, to bi preverili in poskusili najti rešitev, ponudili bi pomoč. Ker prvošolci niso pravočasno dobili osmukanih in narezanih zelišč od drugošolcev, se je skupina učencev odločila, da bo priskočila na pomoč drugemu razredu, da bi delo v tovarni steklo. V nadaljevanju so prvošolci prepoznavali, poimenovali, primerjali in razvrščali prinesena zelišča in dišavnice. Glede na zunanost, tip in vonj so jih razvrščali na ustrezen prostor v učilnici za nadaljnjo obdelavo. Nazadnje so mešali sol z začimbami in dišavnicami ter jo pakirali v stekleno embalažo. Mešali so tudi zdravilne rastline za mešani zeliščni čaj ter ga pakirali v papirnate vrečke. Ob koncu dejavnosti so nastale izdelke pregledali, jih vrednotili, prav tako delo, ter podali predloge za izboljšave.
Kompetenca/ kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - Vrednosti idej - Odkrivanje priložnosti - Ustvarjalnost - Etično in trajnostno razmišljanje - Sodelovanje - Prezemanje pobude - Motivacija in vztrajnost - Obvladovanje negotovosti, dvomnosti in tveganj - Vključevanje človeških virov
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	<ul style="list-style-type: none"> - Posušena zelišča – učenci znajo pojasniti, kako se pripravijo zelišča. - Izdelana osebna izkaznica – pojasnjujejo, zakaj je potreben opis vsebine izdelka. - Izdelana nalepka na vrečki čaja in zeliščne soli. - Napisana navodila za uporabo – znajo uporabiti izdelek in ga predstaviti drugim. - Zapakirana vrečica zeliščnega čaja in zeliščne soli – učenci so ustvarili nekaj dobrega za druge. - Odziv prvošolcev (hitro in fleksibilno so priskočili na pomoč drugemu razredu, da je delo lažje steklo) – obvladovanje tveganj. - Vidna motivacija za delo – učenci komunicirajo, so ponosni. - Učenci so s svojimi besedami pojasnjevali, kako so načrtovali, sodelovali, odkrivali razloge za neuspeh. (Zakaj v hotelu za žuželke ni žuželk?) - Odzivali so se na tveganja (kdo mora popraviti uničeno hišico za ježka in kako). - Sodelovali so, si dajali kritične in realne povratne informacije. - S poglobljenim poznavanjem procesov učenja so samostojno razlagali, kaj so delali, kako in zakaj. - Besedno uspešnejši so zmogli voditi obiskovalce tovarne zelišč (spremljava pouka implementacijskih šol) in obiskovalce v okviru Erasmus+ s pojasnjevanjem, kaj nam pomeni trajnost in kako jo uresničujemo
Refleksija	Izvedena dejavnost je vključevala cilje iz učnih načrtov, elemente medpredmetnega in medvrstniškega sodelovanja, formativnega spremljanja, prav tako se je projektno delo povezovalo s projektom v okviru programa Erasmus+, ki spodbuja razvoj osebnih znanj in ustvarjanje trajnostnega življenjskega sloga. Učencem je praktično delo, ki so ga lahko soustvarjali, pomenilo izziv in motivacijo.

Sklep

Posebna vrednost dosedanjega uresničevanja dela v projektu POGUM je zagotovo visoka motivacija pri učencih. Povečana je pripravljenost učencev za sodelovanje, njihove ideje in predlogi so ustvarjalni, večinoma uresničljivi. Dilema se pojavi, ko učenčeve zamisli niso uresničljive, predvsem časovno, v sklopu pouka. V prihodnosti načrtujemo razvijanje kompetenc podjetnosti po celotni vertikali. Predvsem nas bo zanimalo, ali so učenci na podlagi praktičnih izkušenj razvili spoznanje, da lahko s svojo dejavnostjo izboljšujejo stanje v naravnem in socialnem okolju, in pridobili oz. izostrili spoznavane procese, kot npr. opazovanje, primerjanje, sklepanje, načrtovanje (eksperimenta), odkrivanje napak, sodelovanje. Vključevanje podjetnostnih kompetenc v pedagoški proces zahteva tudi podjetnostno naravnost učitelja. V letih trajanja projekta so tudi učitelji odkrivali in prepoznavali lastne kompetence podjetnosti. Zaradi različnosti v poudarjenih veščinah podjetnosti se je sodelovanje povečalo in poglobilo, povečali sta se ustvarjalnost in pripravljenost za aktivno (so)delovanje.

Življenjsko okolje deževnikov

Rezka Drmota, Osnovna šola Tabor Logatec

Povzetek

Pri pouku spoznavanja okolja v prvem triletju učenci z raziskovanjem spoznavajo različna življenjska okolja. V učnem načrtu se prepletajo učni cilji, da učenci prepoznajo, poimenujejo in primerjajo različna živa bitja in okolja, da spoznajo, kaj potrebujejo za življenje sami in kaj druga živa bitja, da vedo, da živa bitja iz okolja nekaj sprejemajo in v okolje oddajajo. Te učne cilje lahko učencem približamo na podjeten način z razvijanjem različnih kompetenc, kot so prevzemanje pobud, načrtovanje in vodenje, sodelovanje, izkustveno učenje, vrednotenje idej in ustvarjalnost. Učenci tako sami načrtujejo potek pouka in s tem spoznavajo, da lahko tudi sami veliko pripomorejo h kakovosti življenjskega okolja deževnikov. Dejavnost, ki je bila izvedena v razredu, je dokaz, da lahko učenci sami pridejo do spoznanja in znanja. Učenci imajo ustvarjalne ideje, ki so izvedljive in jih lahko širijo v domače okolje, v načrtovanje šolskega vrta in samooskrbe s prehrano.

Ključne besede: spoznavanje okolja, podjetnost, ustvarjalne ideje

Uvod

Učenci so radovedni in motivirani za delo, če pouk poteka čim bolj aktivno. Za učitelja to pomeni več dela, vendar glede na dejavnost in doseženost cilja, ki ga na tak način dosežejo vsi učenci, je to zanemarljivo. Učenci imajo v sebi raziskovalno žilico, ki kar kliče po njihovih novih zamislih, ki jih pri izvajanju pouka ali dnevih dejavnosti lahko kakovostno uporabimo. Zelo pomembno je, da na lastnih izkušnjah sami ugotovijo in pridejo do novih spoznanj, učitelji pa jih pri tem podpiramo in jim pomagamo. Pomagamo jim doseči cilj, ki smo ga zastavili, oziroma še bolje pripraviti tako učno okolje, da si učenci sami zastavljajo cilje in pridejo v spodbudnem okolju sami do rešitve. Tak način poučevanja potegne za sabo veliko prilagodljivost učitelja in seveda pripravljenost sprejemati njihove ideje in se pustiti voditi ter tudi tvegati, da ura oziroma dan ne bo potekal ravno po učiteljevem planu. Učitelj torej postane njihov mentor, učenci pa kreirajo pot do uresničitve zastavljenega cilja.

V mesecu aprilu, ko se narava že prebuja in ko otroci komaj čakajo, da preživijo več časa v naravi, smo v drugem razredu izpeljali tehniški dan z naslovom *Kaj potrebuje rastlina za življenje*. Da ne bo to zopet samo dan, ki se navezuje na obdelovanje zemlje spomladi ter kaj potrebujemo za vzgojo rastlin, smo želeli, da spoznajo tudi življenje in življenjsko okolje deževnikov. Deževniki so pomemben del narave in domačih vrtov in so zelo koristni. V razredu sem želela izpostaviti prav to, da je vsaka žival, ki prebiva na vrtu, zelo koristna za nas, ne glede na predsodke, ki jih imajo o njih.

Samo dejavnost sem jim želela pripraviti bolj zanimivo in spodbuditi vse otroke k aktivnosti. Želela sem tudi, da bi otroci sami prišli do novih spoznanj in bi ta spoznanja uporabljali še naprej doma ter osveščali tudi svoje domače.

Področje in smernice	<p>Življenjsko okolje deževnikov Spoznavanje okolja, prvo triletje Učenci spoznavajo različna življenjska okolja z izkustvenim raziskovanjem.</p>
Cilji	<p>Cilji iz učnega načrta, ki sem jih želela doseči, so, da spoznajo življenje in življenjsko okolje deževnikov, da spoznajo, kaj potrebujejo za življenje sami in kaj druga živa bitja, da razumejo, da rastline gojimo za hrano (polje in vrt) in da za pridelavo potrebujemo orodja in stroje, ter spoznajo vrt kot življenjsko okolje.</p>
Opis dejavnosti	<p>Ob začetku dneva smo se pogovorili o tem, kaj že vse znajo. Omenili smo vrtove, polja, njivo, semena, sadike, zemljo. Na sredino kroga sem prinesla različna orodja, ki so nam v pomoč pri delu na vrtu, šli smo se igrice z naslovom Ugani, kaj je v vrečki. Pogovorili smo se o tem, kaj potrebuje rastlina za rast, in odgovore preverili z ogledom risanke Radovedni Jaka – Kaj potrebuje rastlina za rast.</p> <p>Po ogledu risanke sem jim postavila raziskovalno vprašanje, kaj mislijo, da rastlina še potrebuje za rast poleg vsega naštetega.</p> <p>Od tega trenutka dalje sem učence samo še usmerjala s pomočjo pogovora, ki so ga vodili učenci. Predhodno sem pripravila v razredu prazne plakate, kamor sem sproti zapisovala njihova vprašanja in zamisli. Nekdo je omenil, da rastlina za rast poleg vsega naštetega potrebuje rahlo zemljo in gnojilo. Dodali smo še nekaj več.</p> <p>Zastavila sem jim vprašanje, kaj mislijo, kako bi najlažje dobili gnojilo, da bi dognajili razredne rastline.</p> <p>Njihove odgovore sem zapisovala na plakat in prišli so do različnih zamisli. Pretehtali smo, kaj bi bilo primerno in izvedljivo v razredu ter kaj bi lahko storili že danes. Izpeljali smo »možgansko nevihto idej«. Med idejami se je pojavila tudi ta, da zemljo rahljajo deževniki in kar deževniki izločijo (glistine), lahko uporabimo za gnojilo. Naredili smo načrt, kako bi prišli do odgovora, ali to res drži.</p> <p>Učenci so predlagali, da bi bilo dobro, da bi najprej sploh spoznali deževnika. Podatke o njem smo poiskali v knjigah in s pomočjo interneta. Nekaj učencev je odšlo v knjižnico, kjer so s pomočjo knjižničarke poiskali knjige o deževnikih.</p> <p>Ugotovili smo, da so deževniki koristni, saj jedo odmrle ostanke rastlin, te nato prebavijo in izločijo v majhne kupčke, ki jih imenujemo glistine. Tako manj rodovitno zemljo spreminjajo v boljšo prst, ki je bogata s hranili. Spoznali so, da so iztrebki deževnikov odlično naravno gnojilo.</p> <p>Z znanjem, ki smo ga že pridobili do te točke, smo naredili načrt za bivališče deževnika in se odpravili iskat deževnike na bližnjo njivo. Med potjo smo nabirali stvari, za katere so menili, da jih deževnik potrebuje za svoj »dom«.</p> <p>Na njivi so učenci dobili omejen prostor, kjer so lahko kopali po mili volji in odkrivali še druge drobne živali, ki prebivajo tam.</p> <p>Deževnike in vse potrebne stvari, ki jih potrebuje deževnik za življenje, smo odnesli v učilnico. Poskrbeli smo, da smo prinesli različne vrste zemlje, da smo v bivališču naredili različne plasti. Želeli smo tudi preveriti, ali deževniki res rahljajo zemljo ter jo premešajo.</p> <p>V učilnici smo si deževnike ogledali še bolj natančno, se jih dotikali, opazovali njihove gibanje, sledi, ki so jih puščali na mizi. Imeli smo srečo, da se je deževnik tudi »pokakal«, in tako smo potrdili našo domnevo. Po opazovanju smo izdelali bivališče za deževnika. Bivališče smo z zanimanjem vsakodnevno opazovali in ugotavljali, kaj se dogaja z njim.</p> <p>Učenci so v prihodnjih dnevih iskali različne zanimivosti o deževnikih in jih prinašali v šolo. Ugotovili smo, da deževniki niso samo živali, ki nam gnojijo in rahljajo zemljo, ampak so tudi prehrana v različnih državah. Nekje so prave gurmanske poslastice. Eden od učencev je izdelal plakat o tem in nam celo prinesel »deževnike« za pojediti. K sreči so bili to bonboni, ki jih lahko kupimo v trgovini.</p>

Kompetenca/ kompetence	Učenci so ves dan razvijali različne kompetence, ki so se prepletale med seboj. Te so razvijali med različnimi dejavnostmi, ki so jih opravljali. Prezemali so pobude, kako poiskati čim več informacij o deževnikih. Razvijali so kompetenco načrtovanja in vodenja. Naredili so načrt za bivališče deževnika in ga tudi izdelali. Vseskozi so med seboj aktivno sodelovali, se pogovarjali in vrednotili svoje zamisli. S skupnim sodelovanjem jim je uspelo uresničiti zastavljeni cilj.
Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)	Njihova ustvarjalnost se je kazala še potem, ko smo zaključili dejavnost. V razredu je še vedno odmevalo njihovo delo. Učenci so s svojimi zamislami sami prišli do cilja, ki je bil zastavljen na tehniškem dnevu. Učitelj je v tem primeru v vlogi mentorja, ki jih usmerja in z njimi vrednoti njihove zamisli. O deževnikih smo se pogovarjali še ves mesec. Izdelovali so plakate. Na pripravljene liste, prilepljene na omare v učilnici, so zapisovali informacije in zanimivosti o deževnikih, za katere so želeli, da jih spoznajo tudi drugi. Redno so spremljali, kaj se dogaja z deževnikom. To je dokaz, da so usvojili kompetence, za katere sem želela, da jih usvojijo.
Refleksija	Tekom tehniškega dneva smo razvijali različne kompetence, saj so učenci dajali svoje zamisli in po njih tudi delali. Tak način dela v razredu je uspešen. Učenci so s tem načinom dela v razredu bolj aktivni, bolje sodelujejo, več si zapomnijo, ponotranjijo vedenje. Motivacija za samo delo je večja, in znanje, ki ga učenci pridobijo na tak način, je kvalitetnejše. Začeli so povezovati svoje že usvojeno znanje in ga nadgradili z novim, do katerega so prišli s svojimi zamislami. Prav tako so ta način dela uporabljali tudi kasneje pri drugih temah pri pouku spoznavanja okolja. Začeli so razmišljati na nov način, sama pa sem začela pripravljati učno okolje tako, da to omogoča. Učenci imajo ustvarjalne ideje, ki so izvedljive in jih lahko širijo v domače okolje ter v načrtovanje šolskega vrta in samooskrbe s prehrano.

Sklep

Za tak način podajanja snovi mora biti učitelj ne samo prilagodljiv, ampak se mora postaviti v aktivno vlogo mentorja, ki zna usmerjati svoje učence, da dosežejo zastavljeni cilj. Tudi učitelj mora imeti pri sebi razvite kompetence, ki jih želi razviti pri učencih. Veliko si je treba prizadevati, da zavestno usmeriš svoje poučevanje na nov način, da iščeš način doseganja ciljev s pomočjo razvijanja kompetenc in si s tem tudi »pogumen«.

Viri in literatura

Učni načrt. Program osnovna šola. Spoznavanje okolja (2011). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Priprava učnega okolja za aktivno učenje

Andreja Kržišnik, *Osnovna šola Tabor Logatec*

Povzetek

Oblike dela, kot so sodelovanje, možnost izbire, učenje pojmov ob zgodbah, ustvarjalni prikazi naučenega, učenje z drugimi, so glavni poudarki, ki v zadnjih letih zavzemajo več prostora v razredu. So razlog, da je vzdušje v razredu lahko boljše zaradi večje vključenosti vseh deležnikov. So stebri, na katere se učitelj opira za pridobitev aktivne vloge pri učencih, in hkrati priložnost, ki jo vidijo učenci za svoje udejstvovanje, izpostavljanje pred razredom ter iskanje lastnih močnih področij.

Ključne besede: učno okolje, aktivno učenje, oblike dela, vzdušje v razredu, močna področja učencev

Uvod

Kurikul osnovne šole dopušča različne pristope poučevanja za doseg ciljev in standardov znanja. Kranjc pravi, da je »metoda, ki ima po našem prepričanju prednosti pred tradicionalnimi pristopi, /je/ t. i. aktivno (ali raziskovalno, inquiry-oriented) poučevanje in učenje; je manj formalno in konceptualno bolj učinkovito od običajnega. Preprosto bi ga lahko povzeli v stari pedagoški modrosti: ‚Prebral sem in sem pozabil. Videl sem in sem si zapomnil. Naredil sem in znam!‘ V osnovi temelji na posnemanju ‚pravega‘ raziskovalnega procesa, prilagojenega šolskemu pouku.« (Kranjc, 2015, str. 388) Temu lahko dodamo osnovno misel in vodilo Marije Montessori, da je roka podaljšek uma. In pa temelj programa Brain Gym, ki daje pomen gibanju in s tem povezani integraciji med telesom in mišljenjem. Še bi lahko naštevali. Pedagogi so se in se še vedno ukvarjamo z razmišljanjem o otrokovi aktivni vlogi pri učenju. Seveda to ne pomeni, da v vsak predmet prinašamo vsa nova znanja s pomočjo telesa. Pomeni pa, da so naše misli usmerjene v to, da je vključenost otrokovega telesa in uma ključna za nova vedenja in da svoje pristope usmerimo v to.

Tako je treba pri pouku skrbno načrtovati dejavnosti, da z njimi sledimo razvoju kompetenc. Dejavnosti pa so zelo različne in sledijo tudi mojemu navdihu glede na trenutne razmere v razredu, glede na zaznano zrelost učencev ter glede na zaznano stopnjo razvitosti določene kompetence.

Največkrat učenci sami pripeljejo do odgovora, kako uresničevati dejavnosti v praksi. Zgodi se tudi, da minuto, uro, dan ali teden kljub prigovarjanju k aktivnemu razmisleku za nekaj novega ni idej, ni motivacije, in je učitelj tisti, ki je zgled vztrajnosti ter drugih kompetenc in vleče učence naprej ter ne odneha. Zgodi se, da učiteljevo uspešno dramatizirano zgodbo o novi snovi učenci ne razumejo tako, kot si je zamislil učitelj. Zgodi se, da zaradi disciplinske problematike učitelj za trenutek izgubi motiviranost za izpeljavo določene oblike dela. Zgodi se, da dinamika učencev v skupini ne vodi k napredku. Tako je v praksi včasih težje, včasih lažje slediti zastavljenemu razvoju kompetenc. Ker pa je moj cilj aktivno vključevanje učencev v pouk in krepitev več kompetenc, lahko posameznike spremljam v več različnih kompetencah. Ravno zato moramo spremljati učence osebno, saj je nemogoče, da bodo vsi v enakem tempu razvijali kompetence oziroma da bodo vsi razvijali vse. Treba se je veseliti majhnih uspehov in napredkov pri posamezniku. Zdi pa se ključno, da si vseeno pri zadanih dejavnostih pri učencih beležim njihov razvoj in seveda informiram o tem učenca in njegove starše.

Seveda je izbor kompetenc in dejavnosti dostikrat pogojen s tem, kar nam je bližje. Že tako posegamo v polje neznanega, in prav je, da je to polje vsaj v nečem prilagojeno našim interesom in predznanjem.

<p>Področje in smernice</p>	<p>Področje, na katerega je nenehno usmerjeno moje razmišljanje o izboljšanju pedagoške prakse, je področje večje vpletenosti učencev v pouk, torej dodelitev aktivne vloge učečim. Področje in vedenja o tem niso nikakršna novost, je pa res, da imamo učitelji različne talente in značaje, zato vsak učitelj zase išče načine, kako bi pripravil učno okolje za aktivno učenje. Seveda ni zanemarljivo tudi dejstvo, da so otroci različni, da imajo različne učne stile in da je treba zadostiti ne samo večini, ampak vsem, kolikor se le da. Vsak izmed učencev mora biti pomemben za nas, čeprav to ni vidno v vsakem trenutku.</p>
<p>Cilji</p>	<p>Aktivna vloga učenca je tako postala cilj mojega poučevanja. Sočasno s tem so se začele odpirati kompetence, s katerimi sledim svojemu cilju.</p>
<p>Opis dejavnosti</p>	<p>Svoj cilj aktivnega vključevanja učencev poskušam razvijati z dejavnostmi v povezavi z izbranimi kompetencami. Sodelovanje v formirani skupini za določeno nalogo, sodelovanje v skupini pri oblikovanju odgovora na učiteljično vprašanje, sodelovanje znotraj skupine v smislu pomoči drug drugemu, sodelovanje pri iskanju podatkov v učbeniku. Soustvarjanje ideje o podobi razreda in prevzemanje pobude za nastanek nečesa drugega, ustvarjanje asociativnih razlag ob novih pojmih, ustvarjalno iskanje idej, kako prikazati naučeno oz. videno. Iskanje rešitev, kako priti od ideje do izdelka. Vračanje k določenim nalogam in vztrajno iskanje rešitev. Vživiljanje v dramatizacijo, ki vključuje šolske vsebine pri najrazličnejših predmetih. Pisanje idej in načrtov na liste in izboljševati ter spreminjati za boljši razplet. To so naštetje dejavnosti, ki spremljajo naš pouk in spreminjajo tradicionalni pristop poučevanja k aktivnemu poučevanju in učenju. K temu velja dodati, da je pomembno, da so dejavnosti večkrat izpeljane na enak način, čeprav ob drugi vsebini. Tako ob tem izpolnjujemo še cilj, da učitelj govori čim manj, učenci pa poznajo postopek in se tako vanj hitreje vključujejo ter hitreje rešujejo izzive.</p>
<p>Kompetenca/kompetence</p>	<p>Najpogosteje so uporabljene kompetence ustvarjalnost, vizija, motiviranost, vztrajnost, načrtovanje, sodelovanje in prevzemanje pobude. Glede na vsebine se tudi naštetje kompetence pri poučevanju pojavljajo v različnih intervalih.</p>
<p>Kako veste, da so učenci to kompetenco s pomočjo navedene dejavnosti res razvijali? (dokazi)</p>	<p>Dokazi so vidni v aktivnem sodelovanju učencev, pri katerem je vidna večja zavzetost za sodelovanje, angažiranost, želja po vpletenosti v pogovoru; v evidenci opravljanja domačih nalog, pri čemer se izkazuje, da učenci bolje opravljajo domače naloge kot v preteklem obdobju v izdelkih, dramaturških predstavah, izpeljanih predlogih učencev glede izvedbe določene vsebine v razredu; v ustvarjalnih izdelkih.</p>
<p>Refleksija</p>	<p>Po izkušnjah sodeč menim, da razvoj kompetenc poteka hkrati pri učitelju in učenca. Tudi učitelj se tako nenehno razvija ter išče za vse deležnike najboljše. Upam si reči, da se v tem procesu lahko spreminjamo vsi skupaj, predvsem če na prvo mesto dajemo človeka, v tem primeru učenca, ki je v naših očeh pomemben in za katerega si želimo le najboljše. To pa posledično seveda spreminja miselnost, spreminja razred, prijatelje ter tudi okolje, v katerega se vključujemo.</p>

Sklep

V želji, da bi sledili cilju, večkrat naletimo na uporabne in tudi neuporabne informacije, na lahke in težje izpeljave. Z vključevanjem razvoja kompetenc v pouk in krepitevijo mojega cilja s pomočjo kompetenc vsekakor ne morem reči, da je razvijanje kompetenc pri učencih preprosto, in niti da se na prvi pogled zdi uporabno z vidika šole. Zagotovo pa je nujno za razvoj posameznikov, ki vstopajo v naše razrede leto za letom in zapuščajo osnovno šolo z odhodom v neznani, čedalje zahtevnejši svet. Zgodi se, da nas v poklicni karieri premami območje obdobja, iz katerega je težko preiti. Za šolski sistem lahko rečemo, da je to območje udobja dostikrat določeni stil poučevanja učitelja, ki se je uveljavil v preteklih desetletjih in je sicer pomemben ter ključen za doseg določenih ciljev pri učencih. A vendar vemo, da je poučevanje tudi nekaj več kot zgolj citiranje učne snovi. Kranjc v svojem prispevku navaja Johna Deweya: »Menim, da se znanost uči preveč kot zbirka receptov, s katerimi naj bi bili študentje seznanjeni, in ne dovolj kot način razmišljanja in odnos, po katerem naj bi se ustvarjale navade razmišljanja.« (Kranjc, 2015, str. 391)

Želim si, da bi tudi moja prihodnost poučevanja vedno krojila želja po aktivnem vključevanju posameznikov v proces poučevanja, v katerem bo dovolj možnosti za različne načine razmišljanja, izpeljavo idej, sodelovanje in za posameznika, ki prek odnosa stopa v nova polja znanj.

Viri in literatura

Kranjc, T. (2015). *Aktivno učenje – višja raven znanja?* Pridobljeno 24. 10. 2020 s spletne strani http://pefprints.pef.uni-lj.si/3178/1/Kranjc_Aktivno_u%C4%8Denje.pdf

3.9 Šola kot učeča se skupnost

Krepitev učeče se skupnosti znotraj šole, med razvojnimi in implementacijskimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi

Barbara Stožit Curk, *Osnovna šola Solkan*

Povzetek

V prispevku predstavljamo pomen učeče se skupnosti znotraj šolskega razvojnega tima in povezovanja z razvojnimi šolami na nacionalni, regionalni ter lokalni ravni, sodelovanje in povezovanje med razvojnimi in implementacijskimi šolami ter Zavodom RS za šolstvo. Izpostavljamo izkušnjo naše osnovne šole, na kateri so imeli podporo ravnatelja in je šolski tim navzven deloval homogeno ter tako predstavljal dober model za delovanje učiteljskega zbora v projektu POGUM. V sklepnem delu izpostavljamo možnosti za nadaljnji razvoj na šoli, ki gre v smeri še večje vključenosti učencev v dejavnosti, v bolj poglobljeno medpredmetno in medgeneracijsko sodelovanje učencev in učiteljev ob zavedanju, da je razvoj kompetence podjetnosti pomemben del ciljev učenja učencev v osnovni šoli.

Ključne besede: učeča se skupnost, razvojni tim, medpredmetno sodelovanje, medgeneracijsko sodelovanje

Na Osnovni šoli Solkan imamo bogate izkušnje na področju delovanja v najrazličnejših projektih, s pomočjo katerih vzpostavljamo, gradimo in krepimo učečo se skupnost. Zaradi preteklih izkušenj v projektih, ki so v naš šolski prostor tako na matični šoli kot na obeh podružnicah vnašali pomen kompetenc v procesu učenja ob podpori formativnega spremljanja, ob zavedanju pomena timskega povezovanja učiteljev, medpredmetnih povezav in sodelovanja z lokalnim okoljem je bil pristop k projektu POGUM zelo naraven.

Člane šolskega razvojnega tima je na podlagi preteklih izkušenj učiteljev predvsem s področja podjetništva, spodbujanja inovacij in ustvarjalnosti na področju tehnike in tehnologije, fizike, naravoslovja, sodelovanja pri dejavnostih za spodbujanje podjetništva in interesa za razvoj kompetenc s področja podjetništva predlagal ravnatelj.

Šolski razvojni tim smo oblikovali ravnatelj, učitelji (5) predmetne stopnje in vodja šolskega projektne tima, šolska psihologinja. Prav zaradi preteklih izkušenj in predmetnih področij učiteljev ter velikega interesa po raziskovanju krepitve kompetenc podjetnosti na področju trajnostnega razvoja in novih tehnologij smo se odločili, da bomo na šoli kompetenco podjetnosti razvijali prav z učnimi vsebinami v učnih načrtih na izbranem področju. Kot konzorcijski zunanji partner nam je bil dodeljen Institut Jožef Stefan.

Šolski razvojni tim, ki je bil po svoji sestavi heterogen in ga je izbral ravnatelj, je imel pred sabo težko nalogo. Izzivi, ki so nas čakali, so bili naslednji:

- 1) ravnateljeva vloga pri podpori projektu in razumevanju pomena krepitve kompetence podjetnosti med sodelavci,
- 2) razumevanje namena in ciljev projekta, razumevanje kompetence podjetnosti in vgradnja razvoja kompetence v pouk, pomen sodelovanja, zavzetosti med člani razvojnega tima, motivacija in pripadnost timu ter projektu,
- 3) prenos znanja in izkušenj o kompetenci podjetnosti med kolege in kolegice v učiteljskem zboru – vloga mentorstva,
- 4) izziv, ki je bil vseskozi prisoten: razvoj kompetence podjetnosti ob vsebinah skupaj z učenci in ob tem razumeti »novo« vlogo učitelja, ob podpori formativnega spremljanja in še bolj intenzivnega odpiranja v lokalno okolje,
- 5) intenzivno sodelovanje z lokalnim okoljem ter konzorcijskim partnerjem, v našem primeru Institutom Jožef Stefan, in
- 6) graditev učeče se skupnosti izven Osnovne šole Solkan v mreži razvojnih vzgojno-izobraževalnih zavodov v okviru Zavoda RS za šolstvo, območne enote Nova Gorica, ter povezovanje z implementacijskimi šolami v navedeni enoti ob podpori svetovalke zavoda za šolstvo. Ob vsem izzivih pa še v skladu s projektom skrb za promocijo izpeljanih dejavnosti za krepitev kompetence podjetnosti v medijih.

V nadaljevanju se ustavimo pri vsakem od naštetih izzivov.

1 Vloga ravnatelja

Vloga ravnatelja je v delovanju šole izredno pomembna. Tudi v tem projektu se je izkazalo tako. Ravnatelj se je ves čas projekta aktivno udeleževal usposabljanj na nacionalni ravni projekta, kasneje podpiral delovanje v mreži razvojnih in implementacijskih vzgojno-izobraževalnih zavodov, sodeloval v šolskem projektne timu in predstavljal strateško pomembno vlogo pri vzdrževanju zavzetosti ne samo šolskega projektne tima, ampak celotnega učiteljskega zbora za razvoj kompetence podjetnosti na ravni šole. Izpostaviti je treba nenehno, z argumenti podprto komunikacijo ravnatelja o pomenu razvijanja kompetenc pri učencih in učiteljih, pomenu aktivne vloge učenca in mentorske vloge učitelja, skrbi za medsebojno timsko delo učiteljev, spodbujanju k sodelovanju, povezovanju in medsebojni pomoči pri delu z učenci, vse ob vsebinah, ki so zapisane v učnih načrtih posameznih predmetov in učnih sklopov. Podpora ravnatelja je bila ključna predvsem ob odporih učiteljev za sodelovanje, nižji motivaciji za spreminjanje lastne poučevalne prakse v procesu projekta in v razumevanju terminov podjetnost vs. podjetništvo.

2 Delovanje šolskega razvojnega tima in vloga vodje

Podpora ravnatelja se je prenesla na delovanje šolskega razvojnega tima. Šolski razvojni tim, ki so ga poleg ravnatelja sestavljali učitelji predmetne stopnje in šolska psihologinja kot vodja šolskega razvojnega tima, je po prvih usposabljanjih zavoda za šolstvo veliko časa namenil pogovoru, izmenjavi stališč in mnenj z namenom razjasnitve pojmov podjetnost in podjetništvo, razumevanju posamezne podkompetence podjetnosti in načinov, kako jih je mogoče razvijati. Na podlagi preteklih izkušenj so izbrali področje nove tehnologije in trajnostni razvoj, spraševali smo se, kako znotraj učnih vsebin razvijati kompetenco podjetnosti, kaj pomeni vzratno načrtovanje, kako zagotoviti čim bolj aktivno vlogo učencu, kako izpolniti cilje iz učnih načrtov in ob tem »ne imeti« popolnega nadzora nad delom v razredu, kaj pomeni poudarek na procesu učenja, kako poteka pouk po načelih formativnega spremljanja, kaj so dokazi, kazalniki za razvoj kompetenc itd. Motivacija za delovanje v timu je bila na začetku dovolj visoka, a je ta s kompleksnostjo predstavljenih vsebin, tehnik, pristopov na usposabljanjih in posledično zahtev projekta med trajanjem projekta nihala. Zelo pomembna je bila vloga vodje projektne tima, ki je člane obveščala o vseh fazah projekta, prenašala sveže informacije in vsebine z usposabljanj v tim,

poskušala odgovarjati na dvome, vprašanja in pomisleke, poskušala motivirati in spodbujati k delovanju ter sledenju k ciljem projekta tako na dogovorjenih srečanjih tima kot po elektronski pošti, z objavami v e-učilnici projekta POGUM in v e-zbornici.

Pomembno je bilo, da smo kljub morebitnim drugačnim mnenjem, dvomom o projektu in nihajoči motivaciji za delovanje (še posebno v času pouka na daljavo in po vrnitvi v šolske klopi) zmogli navzven, do sodelavcev in sodelavk v učiteljskem zboru, delovati kot homogena celota, kot jasni podporniki projekta.

To je bil poleg podpore ravnatelja drugi ključ uspeha na poti k uspehu projekta POGUM.

3 Šolski projektni tim kot mentor učiteljem v učiteljskem zboru

Šolski razvojni tim je in mora biti gonilnik prenosa projekta na ves učiteljski zbor. Prav kmalu smo se na Osnovni šoli Solkan namreč odločili, da k sodelovanju povabimo ves učiteljski zbor. Naloga, ki smo si jo zadali, pa nikakor ni bila lahka. Projekt smo tako predstavili na pedagoških konferencah, mesečnih pedagoških komisijah (prisotni: ravnatelj, pomočnica ravnatelja, vodje aktivov, šolska svetovalna služba in občasno knjižničarka). V želji, da bi učitelji čim boljše razumeli namen in cilj projekta, proces dela in vključenost učencev, razumevanje posamezne podkompetence in informacijo o tem, kako razvijamo kompetenco, kako vemo, da smo jo razvijali, kako to počnemo skozi vsebine iz učnega načrta ob podpori formativnega spremljanja v procesu učenja, smo se odločili in izvedli dve delavnici za učiteljski zbor. Za učitelje prvega in drugega triletja smo izbrali učno temo *vodno kolo*, ki je del učnega načrta naravoslovje in tehnika, v tretjem triletju pa smo zaradi heterogenosti učiteljev izbrali temo šolski radio, ki je sicer ni v učnem procesu.

Izpeljani delavnici sta bili pomembna podlaga za gradnjo razumevanja namenov, ciljev in vsebine projekta za učiteljski zbor ter premik od odpora k morebitnemu sodelovanju oz. preizkušanju novih praks.

Med trajanjem projekta se je pri učiteljskem zboru krepilo razumevanje projekta. To se je odražalo tudi v zapisih v okviru operativnega oz. akcijskega načrta šole, v učnih pripravah učiteljev ter motivaciji za sodelovanje.

Tako pri šolskem projektne timu kot celotnem učiteljskem zboru, ki je vključen v projekt, je bil velik izziv razvoj kompetence podjetnosti s pomočjo učnih vsebin, in ne osredotočenost samo na učno vsebino, ki jo je treba obdelati z učenci.

Z namenom čim boljše obveščenosti je za namene delovanja po protokolu projekta POGUM v e-zbornici odprta e-učilnica POGUM.

4 Razumevanje učenca kot središče učnega procesa

Ves čas projekta POGUM so učenci v središču učnega procesa, učitelj prevzema mentorsko, motivacijsko vlogo, pri tem pa skupaj z učenci sledi ciljem v učnem načrtu. Razumevanje središča in zelo aktivne vloge učenca je bilo izziv skozi celotni projekt in bo tudi po končanem projektu ostalo prisotno. Ob tem izpostavljam vprašanja učiteljev, ali bom dosegel cilje z učnega načrta, kako naj si organiziram časovnico dejavnosti z učenci glede na učni načrt predmeta, kakšni bodo rezultati in izdelki, če bo proces dela izhajal iz učencev, kako naj prepustim nadzor učencem, kje se vključujem itd. Eden od odgovorov se vsekakor skriva v formativnem spremljanju učenja kot podpori v procesu učenja.

Učence smo o kompetenci podjetnosti obveščali z opomniki v učilnicah. V učnem procesu so dobili konkretne izkušnje in informacije o kompetenci podjetnosti in njenih podkompetencah. Priložnosti za razvoj je pri tem še veliko.

5 Sodelovanje z lokalnim okoljem in konzorcijskim partnerjem

V Osnovni šoli Solkan se aktivno povezujemo z lokalnim okoljem, prebivalci, lokalnimi društvi, krajevno skupnostjo, lokalnimi podjetniki in podjetji. To sodelovanje smo s pomočjo projekta POGUM nadgradili z intenzivnostjo sodelovanja. Odpiranje v lokalno okolje je za nas vedno pomenilo spodbujanje prenosa znanja, medgeneracijskega sodelovanja, sinergij na področju inovativnosti in ustvarjalnosti na raziskovalnem področju učencev ter povezovanja učnih vsebin z vsakodnevnim življenjem. V prvem delu projekta smo sodelovali tudi s konzorcijskim partnerjem Institutom Jožef Stefan. Naj omenimo prireditev *Šepet pomladi*, pri kateri smo povezali vso šolo z lokalnim okoljem na temo trajnostnega razvoja po načelih in v skladu s cilji projekta POGUM.

6 Gradnja učeče se skupnosti z razvojnimi in implementacijskimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi s poudarkom na OE Nova Gorica

Tako kot je pomembna skrb za dobro delovanje šolskega projektnege tima, je ob tem pomembno spodbujanje učeče se skupnosti med razvojnimi šolami ter razvojnimi in implementacijskimi šolami tako na nacionalni in regijski ravni kot na ravni Zavoda RS za šolstvo, OE Nova Gorica.

Člani razvojnega tima na Osnovni šoli Solkan smo v projektu od začetka, to pomeni, da smo ne samo med seboj spletli tesnejše sodelovanje, temveč smo se začeli intenzivneje povezovati s člani drugi razvojnih timov, predvsem z območja vključenih šol Zavoda RS za šolstvo, OE Nova Gorica. Sodelovali in pomagali smo si pri pripravi akcijskih in operativnih načrtov ter razmišljanjih, kako prenesti cilje projekta v prakso. Formalna in neformalna srečanja so krepila naše sodelovanje. To se je preneslo tudi na delo z implementacijskimi šolami, na katerih delujemo kot mentorji in še vedno kot člani večje učeče se skupnosti, ki skupaj raziskuje polje razvijanja kompetenc podjetnosti. Vse sodelovanje v širši učeči se skupnosti poteka pod skrbno spremljavo Zavoda RS za šolstvo, še posebno svetovalke na OE Nova Gorica.

Ugotavljamo, da je projekt POGUM je v naš šolski prostor prinesel priložnost za krepitev učeče se skupnosti, raziskovanje in nadgradnjo lastne učiteljske prakse. Učenca je postavil v središče dogajanja, izpostavil je pomen krepitve kompetenc in povezovanja šolskega prostora z lokalnim okoljem. Na Osnovni šoli Solkan je prinesel še večjo podporo in smisel pomenu sodelovanja in povezovanja učiteljev ter šolske svetovalne službe. V središče je še bolj postavil učenca, njegovo dejavnost, razvijanje in krepitev kompetence podjetnosti kot pomembnega cilja učnega procesa, še bolj poglobljeno razumevanje pomena formativnega spremljanja. Kljub temu pa je priložnosti za razvoj in še večjo zavzetost za razvoj kompetenc še veliko, prav tako imamo še kar nekaj možnosti za medpredmetna in medgeneracijska povezovanja med učenci, učitelji. Korak v smer razvoja pa je vsekakor storjen in nazaj ni več mogoče.

Spodbujanje kompetence sodelovanja med učitelji, oblikovanje posvetovalne in podporne skupine

Linda Mahnič, *Osnovna šola Tabor Logatec*

Povzetek

V članku je predstavljen način sodelovanja med učitelji. Učitelji sodelavci lahko kolegu prvi pomagajo, saj lahko najbolje razumejo njegov problem. Tako je na Osnovni šoli Tabor Logatec nastala skupina učiteljev, ki se mesečno srečuje na moderiranih sestankih in obravnava tovrstne dileme kolegov. V članku je predstavljen potek srečanj.

Ključne besede: sodelovanje, moderiranje, protokol, učeča se skupnost, Linpilcare, dilema, problem, posvet, podpora

Učitelji se pri svojem delu srečujemo z nemalo dilemami in težavami. Dileme so lahko vezane na samo poučevanje, odnos z otrokom, staršem. Lahko gre tudi zgolj za logistična vprašanja.

Vsekakor lahko učitelju s težavo ali dilemo najbolj pomaga ravno skupina sodelavcev. Učitelji sodelavci poznajo kolega, poznajo učence in sam način dela ter vzdušje na šoli. Ob razreševanju določenega vprašanja se učijo vsi člani skupine, zato lahko rečemo, da gre za učečo se skupnost.

Na Osnovni šoli Tabor Logatec se je mesečno srečevala manjša skupina učiteljev, ki je na moderiranih sestankih razpravljala o konkretnih dilemah in vprašanih sodelavcev. Za moderiranje so bili uporabljeni protokoli iz projekta Linpilcare, ki ga je v Sloveniji koordiniral Zavod RS za šolstvo.

Vsebina in potek srečanj naj bi nastajala spontano z upoštevanjem pobud udeležencev. So pa bila na začetku določena nekatera pravila, ki so tudi del letnega delovnega načrta skupine.

Opredelitev skupine v letnem delovnem načrtu

- Učeča se skupnost je odprta. Natančen potek srečanj bi določili skupaj in sproti.
- Vodja skupine je samo moderator, skrbi za časovni okvir.
- Udeležba je prostovoljna, tudi vloga učitelja (ali bo izpostavil problem ali bo le sodelujoči) temelji na prostovoljni izbiri.
- Sestanki bodo potekali brez zapisnikov, v katerih so navedeni konkretni problemi udeležencev. Moderator zapiše le grob potek in strukturo dela.
- Srečanja so zaupne narave.
- Na srečanjih učitelji lahko izpostavijo didaktične probleme, probleme, ki jih imajo z določenim učencem, staršem ali razredom, lahko se bodo posvetovali o določeni inovaciji, ki bi jo radi vpeljali v svoje delo ipd.
- Srečanja bi potekala enkrat mesečno, razen če se učeča se skupnost odloči drugače.

Prvo srečanje je namenjeno vzpostavitvi vzdušja in pravil skupine. Vsekakor je tak začetek zelo pomemben, saj se tako zgradi zaupanje in varnost skupine.

Za vzpostavitev pravil je bil uporabljen in nekoliko prilagojen protokol številka 131, imenovan *Forming ground rules*, objavljen na spletni strani projekta Linpilcare (<http://www.linpilcare.eu/>).

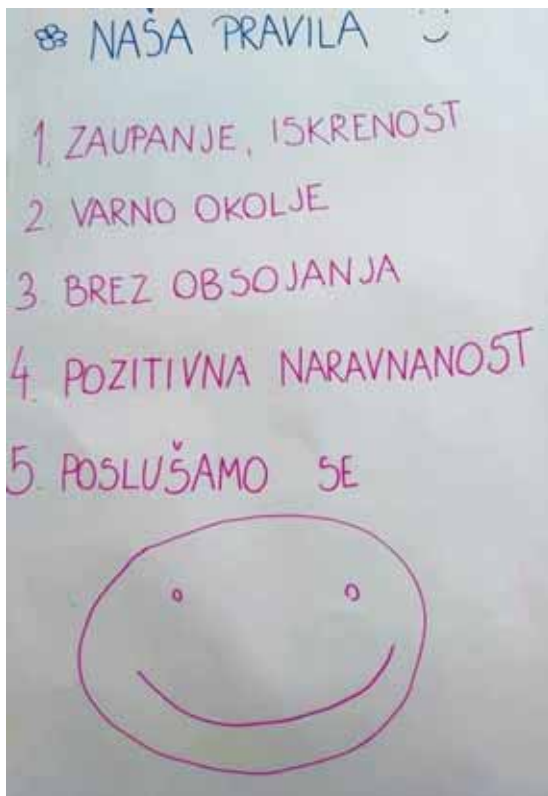
Potek prvega srečanja

- Srečanje se začne z 10-minutnim sproščenim pogovorom med udeleženci.
- Moderator skupine prebere temeljna pravila in usmeritve skupine, ki so že določeni v letnem delovnem načrtu.

Izpelje se protokol za sprejemanje pravil:

1. Udeleženec napiše na svoj list, kaj potrebuje, da lahko produktivno dela v skupini. (5 minut)
2. Najpomembnejše udeleženec napiše še na samolepilni listek. (5 minut)
3. Listki s pravili v smeri urinega kazalca krožijo med udeleženci, da jih lahko vsi preberejo. (5 minut)
4. Listke prilepimo na papir večjega formata in o njih razpravljamo, jih po potrebi razjasnimo. (5 minut)
5. Pogovorimo se, ali se kdo s čim ne strinja. (5 minut)
6. Povzetek pravil napišemo na plakat. (10 minut)

(Catholic Education Flanders, 2017)

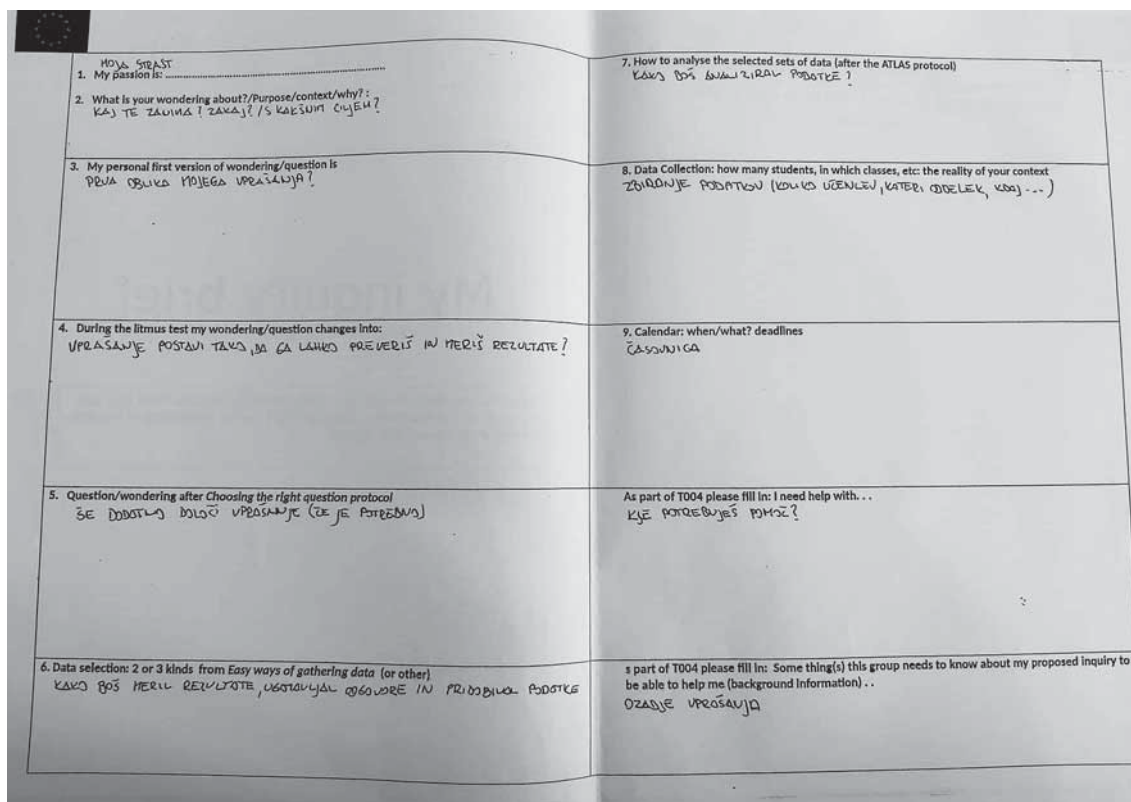

Slika 1: Plakat pravil

Plakat pravil je bil vedno obešen na vidnem mestu. Srečanje se vedno začne s seznanitvijo s pravili.

Srečanje se je vedno končalo z določitvijo okvirnega termina naslednjega sestanka. Sestanki so bili vedno načrtovani v tednih, ko na šoli ni bilo drugih dejavnosti izven pouka. Ni zaželeno, da so ta srečanja dodatna obremenitev za učitelje. Po koncu srečanja moderator tudi spodbudi udeležence k razmišljanju o poteku naslednjega srečanja.

Ob koncu prvega srečanja moderator učiteljem ponudi vprašalnik za spodbudo samorefleksije. Vprašalnik je grobo preveden. Uporabljen je vprašalnik My inquiry brief, tool number 035, objavljen na spletni strani projekta Linpilcare.

Slika 2: Vprašalnik

Skupina učiteljev je skoraj vsa nadaljnja srečanja namenila obravnavi konkretnih težav, s katerimi so se srečevali učitelji. Za tovrstne posvete je bil uporabljen in prilagojen protokol Consultancy Protocol SRI (School Reform Initiative).

Potek posvetovalnih srečanj

Srečanje se začne s seznanitvijo s pravili skupine in predstavitvijo protokola. Ko se javi prostovoljec, ki bi želel izpostaviti svojo dilemo, se posvet začne.

1. Prostovoljec **predstavi** in govori o problemu oziroma dilemi. (10 minut)
2. Skupina postavlja **razjasnitvena vprašanja**, ki jim bodo pomagala k boljšemu razumevanju problema. (5 minut)
3. Skupina postavlja vprašanja, ki tokrat **predstavniku pomagajo**, da razmišlja globlje oziroma širše. (10 minut)
4. Ponovna **refleksija** problema s strani predstavnika. (10 minut)
5. **Gossip** (opravljanje) – skupina razpravlja o problemu, kot da predstavnika ne bi bilo zraven. (15 minut)
6. Refleksija predstavnika.
7. Refleksija skupine.

(Dunne, Evans, Thompson-Grove, 2016)

Na začetku sestanka pustimo čas in prostor, da predstavnik problema prosto govori o svoji dilemi. V desetih minutah udeleženec predstavi problem, istočasno mu je dovoljena »možganska nevihta« o problemu. Udeleženec ima čas, da o svojem problemu razmišlja na glas. Že v tem delu se lahko zgodi, da udeleženec do nekaterih rešitev pride sam. Ostali člani skupine samo poslušajo, lahko si zapisujejo oporne točke.

Razjasnitvena vprašanja so praktična vprašanja, ki članom skupine pomagajo razumeti problem (npr. Koliko časa že imaš te težave?). Predstavniki na ta vprašanja odgovorijo takoj.

Nato sledijo vprašanja, ki predstavniku pomagajo k razjasnitvi, globljemu razmišljanju in iskanju rešitev. Pri tem se skupina izogiba dajanju nasvetov in sugestij. Predstavniki dileme lahko na ta vprašanja odgovarja ali ne.

Sledi ponovna refleksija predstavnika. Pogosto pri tem predstavnik svoj problem že bolje razume, lahko pridobi tudi že nekaj smernic za rešitev problema.

Zelo priljubljena je točka gossip (opravljanje). Predstavniki problema je poslušalec, člani skupine pa glasno razpravljajo o obravnavani dilemi.

Sledita še nujno potrebni končni refleksiji.

Večina srečanj skupine je potekala po zgoraj opisanem protokolu. Tako so udeleženci obravnavali vprašanja o odnosu z vedenjsko težavnim otrokom, o tem, kako dvigniti motivacijo za pisanje domačih nalog, o komunikaciji s starši ipd.

Udeleženci so imeli na sredini in ob koncu leta možnost evalvirati srečanja. S potekom srečanj so bili zadovoljni. Dobrodošlo je bilo to, da so bili obravnavani resnični in konkretni problemi. Moderirani sestanki so bili tudi sistematični in so usmerjali razmišljanje v pravo smer. Udeležencem je bilo všeč tudi to, da so bili sestanki časovno natančno opredeljeni in so trajali natanko eno uro. Tako jih ta srečanja niso dodatno obremenjevala.

Viri in literatura

Catholic Education Flanders. (2017). *Forming ground rules (creating norms and values), protocol reference number 131*. Pridobljeno 13. 3. 2021 s spletne strani <http://www.linpilcare.eu/>

Forma, A. (2017). *My inquiry brief, tool number 035*. Pridobljeno 10. 10. 2019 s spletne strani <http://www.linpilcare.eu/>

Dunne, F. idr. (posodobljeno 2021). *Consultancy Protocol, Framing Consultancy Dilemmas*. Pridobljeno 10. 10. 2019 s spletne strani <https://www.schoolreforminitiative.org/>

Lesničar, B. idr. (2017). *Učitelji, raziskovalci lastne prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Linpilcare: <http://www.linpilcare.eu/>

